

แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 1

ความเค้นและความเครียด

หัวข้อเนื้อหาประจำบท

1. ความเค้น
  - ความเค้นดึง
  - ความเค้นอัด
  - ความเค้นเฉือน
2. ความเครียด
  - ความเครียดดึง
  - ความเครียดอัด
  - ความเครียดเฉือน
3. โมดูลัสยืดหยุ่นหรือยังส์โมดูลัส
4. โมดูลัสความคงรูปหรือโมดูลัสเฉือน
5. อัตราส่วนปัวส์ซอง
6. กราฟความสัมพันธ์ระหว่างความเค้นและความเครียด
  - ค่าความปลอดภัย
  - ความเค้นออกแบบ
7. สัมประสิทธิ์การขยายตัวทางความร้อน
8. สูตรท่ายบท
9. แบบฝึกหัดท่ายบท

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

เมื่อนักศึกษาเรียนบทเรียนนี้แล้วสามารถ

1. อธิบายและคำนวณความเค้นในวัสดุได้
2. อธิบายและคำนวณความเครียดในวัสดุได้
3. อธิบายโมดูลัสยืดหยุ่นหรือยังส์โมดูลัสในวัสดุได้
4. อธิบายโมดูลัสความคงรูปหรือโมดูลัสเฉือนในวัสดุได้
5. อธิบายอัตราส่วนปัวส์ซอง และแก้โจทย์ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับอัตราส่วนปัวส์ซองใน

วัสดุได้

6. อธิบายกราฟความสัมพันธ์ระหว่างความเค้นและความเครียดได้
7. อธิบายค่าความปลอดภัยและความเค้นออกแบบ ตลอดจนสามารถแก้โจทย์ปัญหาที่เกี่ยวข้องได้
8. อธิบายสัมประสิทธิ์การขยายตัวทางความร้อน ตลอดจนสามารถแก้โจทย์ปัญหาที่เกี่ยวข้องได้

วิธีสอนและกิจกรรมการเรียนการสอนประจำบท

1. บรรยายเนื้อหาในเอกสารประกอบคำสอน การถามและตอบในห้องเรียนร่วมกับการใช้สื่อประกอบอื่น เช่น สื่อแผ่นใส สื่อคอมพิวเตอร์ หรือสื่อวีดิทัศน์ เป็นต้น
2. แสดงตัวอย่างชิ้นงานที่ทำจากวัสดุชนิดต่าง ๆ ทั้งก่อนและหลังการทดสอบเพื่อให้ผู้เรียนได้สังเกตรูปร่างเดิม การเปลี่ยนแปลงรูปร่าง และลักษณะการวิบัติของชิ้นงาน
3. สาธิตขั้นตอนการแก้โจทย์หาโจทย์ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาในการเรียนการสอน เช่น ความเค้น ความเครียด โมดูลัสยืดหยุ่น โมดูลัสความคงรูป อัตราส่วนปัวส์ซอง และสัมประสิทธิ์การขยายตัวเชิงต่ออุณหภูมิ เป็นต้น
4. มอบหมายงาน
  - 4.1 ให้ผู้เรียนแต่ละคนแก้โจทย์หาโจทย์ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหา เช่น ความเค้น ความเครียด โมดูลัสยืดหยุ่น โมดูลัสความคงรูป อัตราส่วนปัวส์ซอง และสัมประสิทธิ์การขยายตัวทางความร้อน เป็นต้น
  - 4.2 ให้ผู้เรียนแต่ละกลุ่มศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับกราฟความสัมพันธ์ระหว่างความเค้นและความเครียดของวัสดุวิศวกรรมสมัยใหม่และวัสดุในท้องถิ่น
  - 4.3 ให้ผู้เรียนแต่ละคนทำแบบฝึกหัดจากคำถามท้ายบท เพื่อทดสอบความรู้ที่ได้เรียนมา
5. ทำแบบฝึกหัดท้ายบท

การวัดและประเมินผล

1. การสังเกตความสนใจของผู้เรียน
2. การฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับการคำนวณปัญหาโจทย์
3. การทดสอบจากแบบทดสอบ
4. การประเมินผล ผู้เรียนจะต้องได้คะแนนรวมไม่ต่ำกว่าร้อยละ 60 จึงจะผ่านเกณฑ์การเรียนรู้

บทที่ 1

ความเค้นและความเครียด

ชิ้นส่วนของสิ่งก่อสร้างและเครื่องจักรกลสามารถผลิตจากวัสดุหลากหลายชนิด วัสดุแต่ละชนิดมีคุณสมบัติแตกต่างกันจึงส่งผลต่อความมั่นคงแข็งแรงต่างกัน ถ้าชิ้นส่วนของสิ่งก่อสร้างหรือเครื่องจักรกลยังคงอยู่ได้โดยไม่เกิดการวิบัติแสดงว่าชิ้นส่วนนั้นสามารถต้านทานแรงได้อย่างปลอดภัย คุณสมบัติด้านกำลัง (Strength) หรือการต้านทานแรงเป็นคุณสมบัติที่วัสดุทั่วไปจะต้องมีเพื่อรักษาสถานะสมดุล วัสดุที่นำมาใช้ผลิตชิ้นส่วนต่าง ๆ หากมีคุณสมบัติด้านกำลังที่ดีก็ย่อมทำให้ชิ้นส่วนมีความแข็งแรง นอกจากนี้คุณสมบัติการต้านทานการเปลี่ยนแปลงรูปร่างก็มีความสำคัญด้วยเช่นกัน วัสดุทั่วไปจะมีรูปร่างเปลี่ยนไปเมื่อมีแรงมากระทำ ถ้าสถานะแวดล้อมเปลี่ยนไปแต่ชิ้นส่วนถูกจำกัดการเปลี่ยนแปลงรูปร่างก็จะทำให้ชิ้นส่วนนั้นเกิดแรงภายในขึ้นและอาจส่งผลเสียต่อชิ้นส่วนนั้นในภายหลัง จะเห็นได้ว่าคุณสมบัติการต้านทานแรงและการเปลี่ยนแปลงรูปร่างมีความสำคัญดังนั้นบทนี้จึงอธิบายเนื้อหาเกี่ยวกับความเค้นและความเครียดซึ่งมีความสัมพันธ์กับแรงภายในและการเปลี่ยนแปลงรูปร่างของวัตถุ ตลอดจนคุณสมบัติด้านต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กับความเค้นและความเครียด

ความเค้น

เกรียงศักดิ์ อุดมสิน โรจน์ (2540 : 1-10) กล่าวว่าความเค้น (Stress : σ) คือแรงกระทำบนส่วนของพื้นที่หรือค่าแรงหารด้วยขนาดพื้นที่ สมโพธิ์ วิวิธเกยูรวงศ์ (2542 : 1) กล่าวว่าความเค้น ของวัตถุคือแรงต้านทานของเนื้อวัตถุต่อหนึ่งหน่วยพื้นที่ของโครงสร้างเมื่อมีน้ำหนักภายนอกมากระทำเพื่อให้โครงสร้างนั้นอยู่ในสมดุล บรรจบ อรชร (2542 : 1-29) กล่าวว่าความเค้นคือความเข้มของแรงหรือแรงภายในที่กระทำต่อหน่วยพื้นที่ ในขณะที่ มนตรี พิรุณเกษร (2544 : 15) กล่าวว่าความเค้นคือแรงกระทำในเนื้อวัสดุต่อหนึ่งหน่วยพื้นที่ที่ตั้งฉากหรือขนานกับแรงนั้น จากคำจำกัดความข้างต้นอาจสรุปได้ว่าความเค้นคือแรงต้านทานภายในเนื้อวัสดุต่อหนึ่งหน่วยพื้นที่เมื่อมีแรงมากระทำและผลรวมของแรงต้านทานภายในจะต้องทำให้วัตถุนั้นอยู่ในสถานะสมดุล โดยสถานะสมดุลอาจเป็นความสมดุลทางสถิตยศาสตร์หรือพลศาสตร์ก็ได้

มนตรี พิรุณเกษร (2544 : 15-18) และ สิทธิชัย แสงอาทิตย์ (2549 : 1-10-1-24) กล่าวว่าวัตถุโดยทั่วไปมักมีแรงกระทำหลายรูปแบบและแรงแต่ละรูปแบบจะส่งผลต่อวัตถุแตกต่างกัน หากแรงที่มากระทำอยู่ในแนวแกนและเป็นแรงดึงจะทำให้วัตถุยืดออก แต่ถ้าหากเป็นแรงอัดก็จะทำให้วัตถุหดสั้นเข้า ถ้าแรงที่กระทำตั้งฉากกับแนวแกนหรือเรียกว่าแรงเฉือนก็จะทำให้วัตถุ

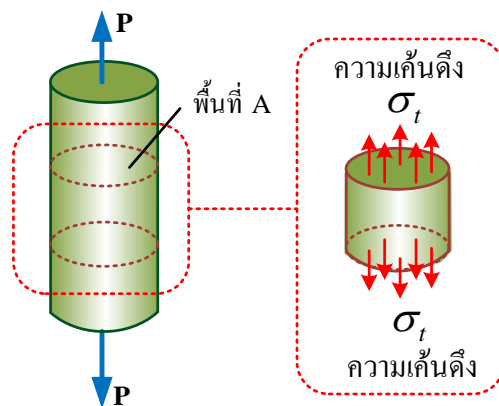
ลักษณะออกจากกัน ดังนั้นความเค้นในเนื้อวัสดุก็จะมีค่าแตกต่างกันสอดคล้องกับรูปแบบที่แรงกระทำ ความเค้นในวัตถุที่รับแรงในแนวแกนสามารถคำนวณได้จากการนำแรง P หารด้วยพื้นที่หน้าตัด A ของวัตถุ ดังสมการต่อไปนี้

$$\sigma = \frac{P}{A} \quad (1.1)$$

หากพิจารณาประเภทของความเค้นตามรูปแบบของแรงที่มากระทำสามารถแบ่งออกได้ดังต่อไปนี้ (Ferdinand P. Beer, et al. 2012 : 7-12, James M. Gere and Barry J. Goodno. 2012 : 7-10 and Russell C. Hibbeler. 2011 : 22-26)

1. ความเค้นดึง

ความเค้นดึง (Tensile Stress : σ_t) เป็นความเค้นที่วัตถุต้านทานแรงที่มากระทำเมื่อแรงนั้นเป็นแรงดึงในแนวแกนและพยายามทำให้วัตถุยืดออก ในขณะที่เดียวกันก็จะมีแรงเกิดขึ้นภายในเนื้อวัสดุเป็นแรงต้านทานการยืดและมีทิศทางตั้งฉากกับพื้นที่หน้าตัดดังแสดงในภาพที่ 1.1 ถ้าวัสดุมีคุณสมบัติด้านกำลังดึงสูงแสดงว่าสามารถต้านทานแรงดึงได้ดี ตัวอย่างวัสดุที่ใช้ในการก่อสร้างและมีคุณสมบัติด้านกำลังดึงที่ดี เช่น เหล็กกล้าคาร์บอน เส้นใยแก้วสังเคราะห์ (Glass Fiber) และเส้นใยคาร์บอนสังเคราะห์ (Carbon Fiber) เป็นต้น

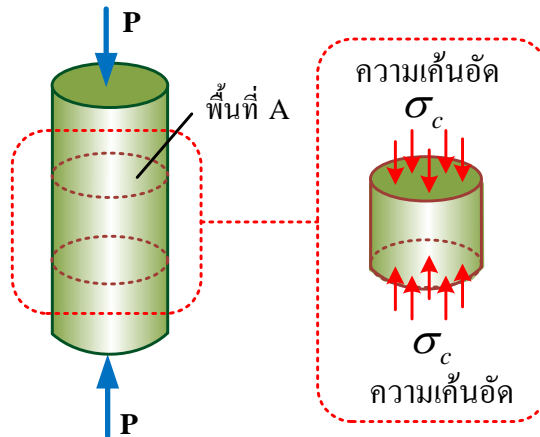
ภาพที่ 1.1 ความเค้นดึง

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

2. ความเค้นอัด

ความเค้นอัด (Compressive Stress : σ_c) เป็นความเค้นที่วัตถุต้านทานแรงที่มากระทำเมื่อแรงนั้นเป็นแรงอัดในแนวแกนและพยายามทำให้วัตถุหดสั้นลง ในขณะที่มีแรงอัดกระทำก็จะมีแรงเกิดขึ้นภายในเนื้อวัสดุเป็นแรงต้านทานการหดตัวและมีทิศทางตั้งฉากกับพื้นที่หน้าตัด

ดังแสดงในภาพที่ 1.2 ถ้าวัสดุมีคุณสมบัติด้านกำลังอัดสูงแสดงว่าสามารถต้านทานแรงอัดได้ดี ตัวอย่างวัสดุที่ใช้ในการก่อสร้างและมีคุณสมบัติด้านกำลังอัดที่ดี เช่น หินอ่อน หินแกรนิต เหล็กกล้าคาร์บอน เหล็กหล่อ และไม้ในแนวขนานเส้น เป็นต้น

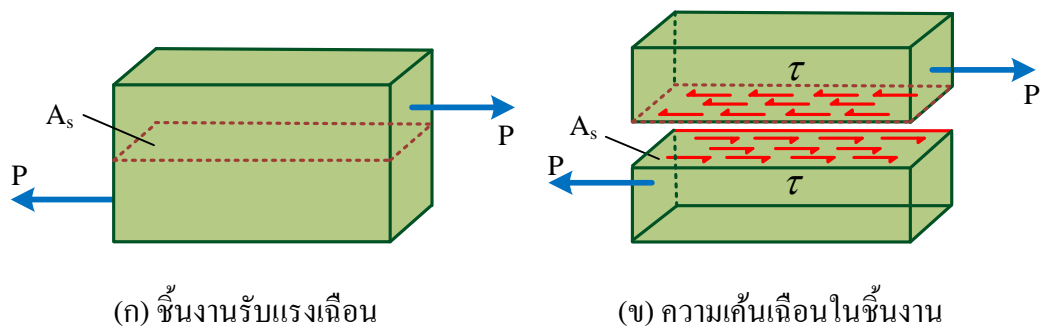

ภาพที่ 1.2 ความเค้นอัด

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุติสุขวิริยา. 2556

3. ความเค้นเฉือน

ความเค้นเฉือน (Shear Stress : τ) เป็นความเค้นที่วัตถุต้านทานแรงที่มากระทำเมื่อแรงนั้นเป็นแรงเฉือนและพยายามทำให้วัตถุขาดออกจากกันในระนาบเฉือน แรงต้านทานในเนื้อวัสดุจะกระทำขนานกับพื้นที่ที่รับแรงเฉือนดังแสดงในภาพที่ 1.3 ความเค้นเฉือนหาได้จากการนำแรงเฉือน P หารด้วยพื้นที่ที่รับแรงเฉือน A_s ดังสมการต่อไปนี้ (มนตรี พิรุณเกษตร. 2544 : 16-18, สมโพธิ วิวิธเกตุรงค์. 2542 : 9-10 และ James M. Gere and Stephen P. Timoshenko. 1991 : 27-29)

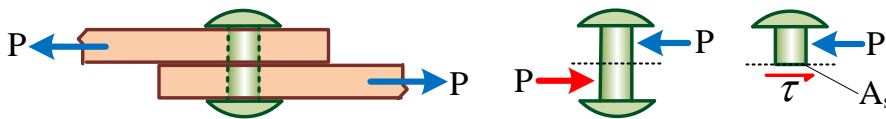
ภาพที่ 1.3 ความเค้นเฉือน

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุติสุขวิริยา. 2556

$$\tau = \frac{P}{A_s} \quad (1.2)$$

การคำนวณความเค้นเฉือนในวัตถุแบ่งตามระนาบที่รับแรงเฉือนได้ดังนี้

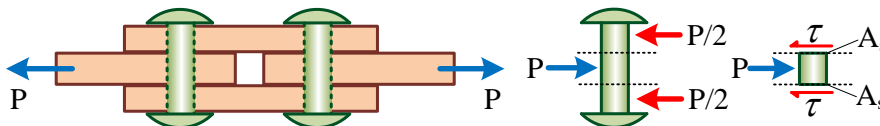
3.1 แรงเฉือนระนาบเดียว (Single Shear) เป็นแรงเฉือนที่ทำให้วัตถุขาดออกจากกันเพียงหนึ่งระนาบและเรียกความเค้นที่เกิดขึ้นนี้ว่าความเค้นเฉือนระนาบเดียว ตัวอย่างความเค้นเฉือนระนาบเดียวแสดงในภาพที่ 1.4 จากภาพพบว่าหมุดยึดจะขาดออกจากกันสองท่อนโดยมีพื้นที่รับแรงเฉือนเท่ากับพื้นที่หน้าตัดของหมุดยึด A_s

ภาพที่ 1.4 แรงเฉือนระนาบเดียว

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุติสุขวิริยา. 2556

3.2 แรงเฉือนสองระนาบ (Double Shear) เป็นแรงเฉือนที่ทำให้วัตถุขาดออกจากกันสองระนาบ เรียกความเค้นที่เกิดขึ้นนี้ว่าความเค้นเฉือนสองระนาบ ตัวอย่างความเค้นเฉือนสองระนาบแสดงในภาพที่ 1.5 จากภาพพบว่าหมุดยึดจะขาดออกจากกันสามท่อนโดยมีพื้นที่รับแรงเฉือนเท่ากับสองเท่าของพื้นที่หน้าตัดของหมุดยึด A_s

ภาพที่ 1.5 แรงเฉือนสองระนาบ

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุติสุขวิริยา. 2556

ความเครียด

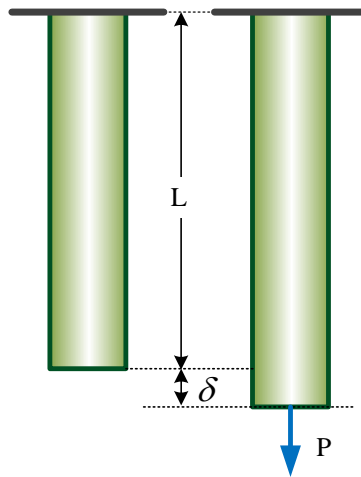
เกรียงศักดิ์ อุดมสินโรจน์ (2540 : 2-1) กล่าวว่าความเครียด (Strain : ϵ) คือรูปร่างของวัตถุที่เปลี่ยนแปลงไปเมื่อมีแรงมากระทำโดยอาจจะสามารถมองเห็นได้หรือไม่สามารถมองเห็นได้ สิริศักดิ์ ปโยชรสิริ (2549 : 8) กล่าวว่าความเครียดคือการวัดหรือเปรียบเทียบการเปลี่ยนรูปของวัตถุโดยใช้อัตราส่วนความยืดหดต่อหนึ่งหน่วยความยาวเดิม ในขณะที่ สิทธิชัย แสงอาทิตย์ (2549 : 2-1) กล่าวว่าวัตถุที่สามารถเปลี่ยนแปลงรูปร่างได้เมื่ออนุภาคในวัตถุนั้นมีการเปลี่ยนตำแหน่งเกิดขึ้นภายใต้การกระทำของแรง และความเค้นคือการยืดหรือหดของส่วนของเส้นตรง

ที่เชื่อมอนุภาค 2 อนุภาคบนวัตถุต่อหนึ่งหน่วยความยาวภายใต้การกระทำของแรง จากคำจำกัดความข้างต้นสามารถสรุปได้ว่าในขณะที่วัตถุใด ๆ ก็ตามมีแรงมากระทำก็จะเกิดการเปลี่ยนแปลงรูปร่าง อัตราส่วนการเปลี่ยนแปลงรูปร่างเมื่อเทียบกับขนาดเดิมเรียกว่าความเครียด การเปลี่ยนแปลงรูปร่างดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับแรงที่มากระทำ ความเครียดเป็นค่าที่ไม่มีหน่วย เพราะเป็นการหารระหว่างสองจำนวนที่มีหน่วยเดียวกัน ความเครียดที่นำเสนอในบทนี้แบ่งเป็น 3 ชนิดดังต่อไปนี้ (สิทธิชัย แสงอาทิตย์. 2549 : 2-1-2-4, Ferdinand P. Beer, et al. 2012 : 56-59, James M. Gere and Barry J. Goodno. 2012 : 10-11 และ Russell C. Hibbeler. 2011 : 65-69)

1. ความเครียดดึง

ความเครียดดึง (Tensile Strain : ϵ_t) คือความเครียดที่เกิดจากวัตถุถูกแรงดึงในแนวแกน ทำให้ยืดออกดังแสดงในภาพที่ 1.6 เมื่อ δ คือส่วนที่วัตถุยืดออก และ L คือความยาวเดิมของวัตถุ ซึ่งความเครียดดึงสามารถคำนวณได้จากอัตราส่วนที่วัตถุยืดออกต่อความยาวเดิมดังแสดงในสมการต่อไปนี้ (มนตรี พิรุณเกษตร. 2544 : 61-62)

$$\epsilon_t = \frac{\delta}{L} \quad (1.3)$$

ภาพที่ 1.6 ความเครียดดึง

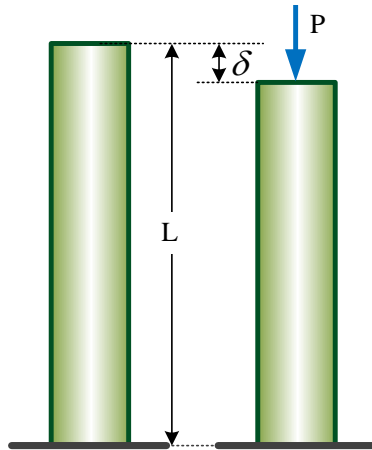
ที่มา : จิรวัดน์ วิมุติสุขวิริยา. 2556

2. ความเครียดอัด

ความเครียดอัด (Compressive Strain : ϵ_c) คือความเครียดที่เกิดจากวัตถุถูกแรงอัด ทำให้วัตถุหดลงดังแสดงในภาพที่ 1.7 เมื่อ δ คือส่วนที่วัตถุหดเข้า และ L คือความยาวเดิมของวัตถุ ซึ่ง

จะหาค่าความเครียดของวัสดุสามารถคำนวณได้จากอัตราส่วนที่วัตถุหดเข้าต่อความยาวเดิม ดังแสดงในสมการต่อไปนี้ (มนตรี พิรุณเกษตร. 2544 : 61-62)

$$\varepsilon_c = \frac{\delta}{L} \quad (1.4)$$

ภาพที่ 1.7 ความเครียดอัด

ที่มา : จิรวัดน์ วัฒนศิริสุวิริยา. 2556

3. ความเครียดเฉือน

ความเครียดเฉือน (Shear Strain : ε_t) คือความเครียดที่เกิดขึ้นเมื่อมีแรงเฉือนมากระทำกับวัตถุจนเกิดการเปลี่ยนแปลงรูปร่างไปเป็นมุม γ ดังแสดงในภาพที่ 1.8 การหาค่าความเครียดเฉือนสามารถหาได้จากอัตราส่วนระหว่างระยะที่วัตถุเปลี่ยนแปลงไปตามแนวเฉือนต่อระยะในแนวขวางดังแสดงในสมการต่อไปนี้ (มนตรี พิรุณเกษตร. 2544 : 85)

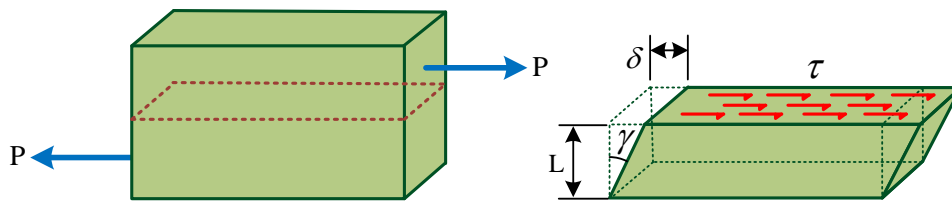
$$\varepsilon_t = \frac{\delta}{L} = \tan \gamma \quad (1.5)$$

หาก γ เป็นมุมขนาดเล็กมากจะได้ $\tan \gamma$ มีค่าใกล้เคียงกับ γ ดังนั้น

$$\varepsilon_t = \frac{\delta}{L} = \gamma \quad (1.6)$$

เมื่อ δ คือระยะเปลี่ยนแปลงในแนวเฉือน L คือระยะในแนวขวาง และ γ คือค่ามุมที่เกิดจากความเค้นเฉือน

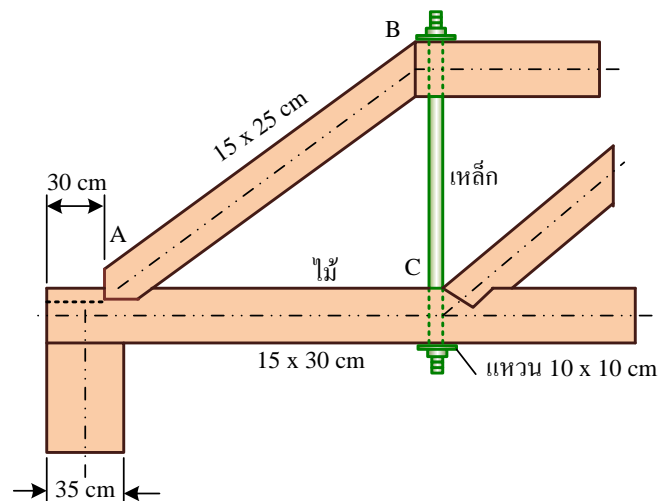

ภาพที่ 1.8 ความเครียดเฉือน

ที่มา : จีรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

ตัวอย่างที่ 1.1 โครงสร้างหลังคาแสดงในภาพที่ 1.9 ประกอบด้วยไม้และเหล็ก

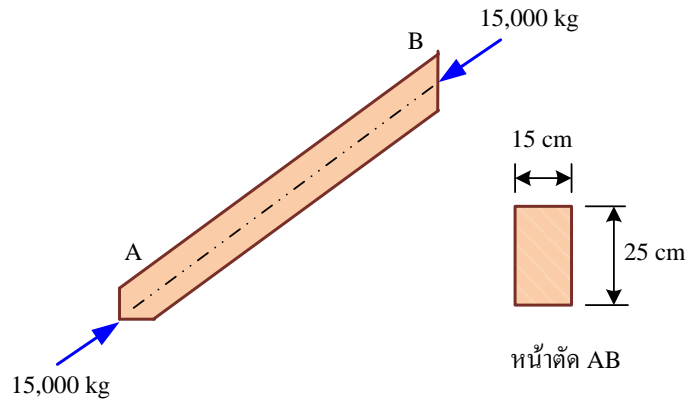
ภาพที่ 1.9 โครงหลังคา

ที่มา : จีรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

- (ก) จงหาความเค้นอัดในไม้ AB ที่มีขนาด 15×25 cm และรับน้ำหนัก $15,000$ kg
- (ข) จงหาความเค้นดึงในท่อนเหล็กเกลียว BC ซึ่งมีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 2 cm และขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางเกลียว 1.7 cm เมื่อมีน้ำหนัก $2,500$ kg กระทำ
- (ค) จงหาความเค้นที่เกิดกับแหวนดำแท่งเหล็กเกลียว BC มีน้ำหนัก $2,500$ kg กระทำ และแหวนเป็นรูปสี่เหลี่ยมขนาด 10×10 cm มีรูเจาะขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 2.2 cm
- (ง) จงหาความเค้นอัดในไม้ AC ขนาด 15×30 cm ที่วางบนหัวเสาขนาด 30×30 cm เมื่อมีน้ำหนัก $7,000$ kg กระทำบนเสา
- (จ) จงหาความเค้นเฉือนที่ปลายไม้ AC ที่มีระยะขอบ 30 cm และมีน้ำหนัก $5,500$ kg กระทำในแนวระนาบ

วิธีทำ

(ก) ความเค้นอัดของไม้ AB

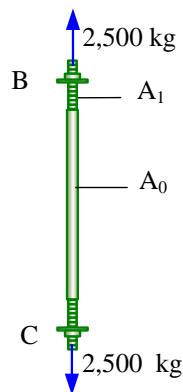

ภาพที่ 1.10 โครงหลังคาชิ้นส่วน AB

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

แรงอัด ;	P	=	15,000 kg	
พื้นที่หน้าตัดของไม้ AB ;	A	=	15 × 25	= 375 cm ²
ความเค้นอัดในไม้ AB ;	σ_c	=	$\frac{P}{A}$	
		=	$\frac{15,000}{375}$	= 40 kg/cm ² ตอบ

(ข) ความเค้นในท่อนเหล็ก BC

ภาพที่ 1.11 ท่อนเหล็ก BC

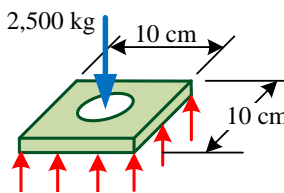
ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

แรงดึง ; $P = 2,500 \text{ kg}$

พื้นที่ท่อนเหล็กบริเวณเกลียว ; $A_1 = \frac{\pi d^2}{4}$
 $= \frac{\pi \times 1.7^2}{4} = 2.27 \text{ cm}^2$

ความเค้นดึงในท่อนเหล็ก BC ; $\sigma_t = \frac{P}{A_1}$
 $= \frac{2,500}{2.27} = 1,101.32 \text{ kg/cm}^2$ **ตอบ**

(ค) ความเค้นอัดระหว่างไม้และแหวนรอง

ภาพที่ 1.12 แหวนรองท่อนเหล็ก BC

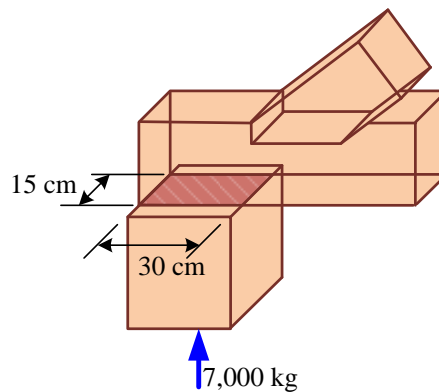
ที่มา : จีรวัดน์ วิมุติสุขวิริยา. 2556

พื้นที่ของแหวนรองสี่เหลี่ยม ; $A = 100 - 3.8 = 96.2 \text{ cm}^2$

แรงอัด ; $P = 2,500 \text{ kg}$

ความเค้นอัดของแหวนรอง ; $\sigma_b = \frac{P}{A}$
 $= \frac{2,500}{96.2} = 25.99 \text{ kg/cm}^2$ **ตอบ**

(ง) ความเค้นอัดของไม้ AC บนเสา

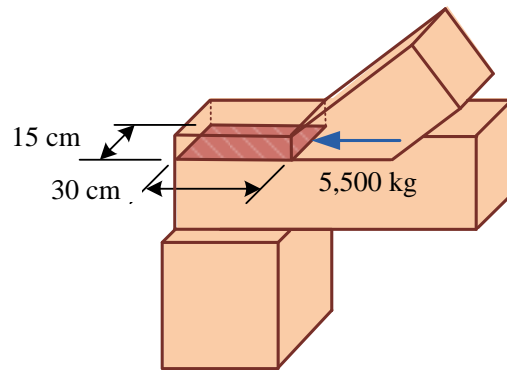

ภาพที่ 1.13 ความเค้นในไม้ AC

ที่มา : จีรวัดน์ วิมุติสุขวิริยา. 2556

$$\begin{aligned}
 \text{พื้นที่รับความเค้นในไม้ AC ; } A &= 15 \times 30 = 450 \text{ cm}^2 \\
 \text{แรงอัด ; } P &= 7,000 \text{ kg} \\
 \text{ความเค้นอัดของไม้ AC บนเสา ; } \sigma_b &= \frac{P}{A} \\
 &= \frac{7,000}{450} = 15.56 \text{ kg/cm}^2 \quad \text{ตอบ}
 \end{aligned}$$

(จ) ความเค้นเฉือนที่ปลายไม้ AC

ภาพที่ 1.14 โครงหลังคาบริเวณปลายไม้ AC

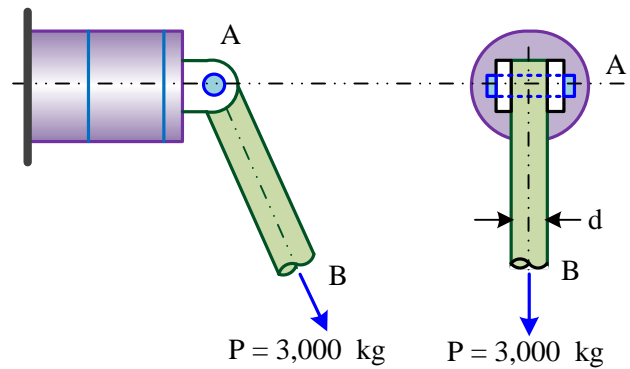
ที่มา : จีรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

$$\begin{aligned}
 \text{พื้นที่รับแรงเฉือนของไม้ AC ; } A_s &= 30 \times 15 = 450 \text{ cm}^2 \\
 \text{แรงเฉือน ; } P &= 5,500 \text{ kg} \\
 \text{ความเค้นเฉือนในไม้ AC ; } \tau &= \frac{P}{A_s} \\
 &= \frac{5,500}{450} = 12.22 \text{ kg/cm}^2 \quad \text{ตอบ}
 \end{aligned}$$

ตัวอย่างที่ 1.2 ข้อต่อเครื่องจักรดังแสดงในภาพที่ 1.15 ถ้าน้ำหนัก P กระทำที่ตอนเหล็กกลม AB เท่ากับ 3,000 kg

(ก) จงหาขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางของสลักที่จุด A ถ้ากำหนดให้ค่าความเค้นเฉือนปลอดภัยเท่ากับ $1,000 \text{ kg/cm}^2$

(ข) จงหาขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางของท่อนเหล็ก AB ถ้ากำหนดให้ค่าความเค้นดึงปลอดภัยเท่ากับ $1,500 \text{ kg/cm}^2$

ภาพที่ 1.15 ข้อต่อเครื่องจักร

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

วิธีทำ

(ก) ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางของสลัก

$$\text{ความเค้นเฉือนปลอดภัย ; } \tau = 1,000 \text{ kg/cm}^2$$

$$\text{น้ำหนักที่กระทำ ; } P = 3,000 \text{ kg}$$

$$\text{สลักรับแรงเฉือน 2 ระนาบ ; } \tau = \frac{P}{2A_s}$$

$$\begin{aligned} \text{พื้นที่สลักเกลียวที่ต้องการ ; } A_s &= \frac{P}{2\tau} \\ &= \frac{3,000}{2 \times 1,000} \\ &= 1.5 \text{ cm}^2 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางของสลัก ; } d &= \sqrt{\frac{4A_s}{\pi}} \\ &= \sqrt{\frac{4 \times 1.5}{\pi}} \\ &= 1.38 \text{ cm} \end{aligned}$$

เลือกใช้สลักที่มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 1.4 cm

ตอบ

(ข) ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางของเหล็ก AB

$$\text{ค่าความเค้นดึงปลอดภัย ; } \sigma_t = 1,500 \text{ kg/cm}^2$$

$$\text{น้ำหนักที่กระทำ ; } P = 3,000 \text{ kg}$$

$$\text{พื้นที่ท่อนเหล็ก AB ที่ต้องการ ; } A_t = \frac{P}{\sigma_t}$$

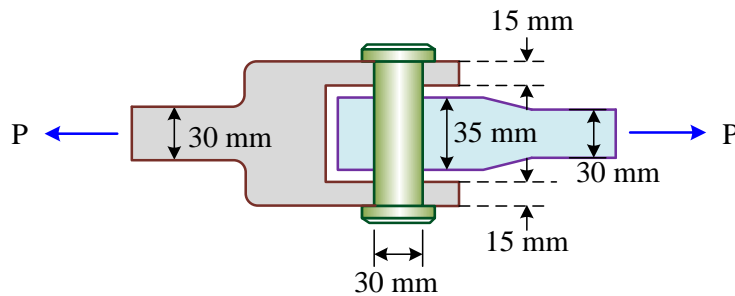
$$\begin{aligned}
 &= \frac{3,000}{1,500} \\
 &= 2.0 \text{ cm}^2 \\
 \text{ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง AB ; } d &= \sqrt{\frac{4A_t}{\pi}} \\
 &= \sqrt{\frac{4 \times 2}{\pi}} \\
 &= 1.60 \text{ cm}
 \end{aligned}$$

เลือกใช้เหล็กที่มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 1.6 cm

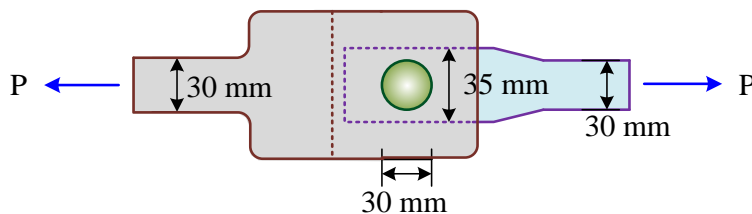
ตอบ

ตัวอย่างที่ 1.3 ข้อต่อเครื่องจักรกลใช้ท่อนโลหะต่อกันดังแสดงในภาพที่ 1.16 เหล็กแต่ละท่อน ถูกดึงด้วยน้ำหนัก 12,000 kg

- (ก) จงหาความเค้นเฉือนในหมุดย้ำขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 30 mm
- (ข) จงหาความเค้นอัดในเหล็กรูปตัวยูที่หนาด้านละ 15 mm
- (ค) จงหาความเค้นอัดในท่อนเหล็กกลางใกล้หมุดย้ำขนาด 35×35 mm

(ก) รูปด้านข้าง

(ข) รูปด้านบน

ภาพที่ 1.16 ข้อต่อเครื่องจักรกล

ที่มา : จีรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

วิธีทำ

(ก) หมุดย้ำถูกเค้นด้วยแรงเค้น 2 ระนาบ

$$\begin{aligned} \text{พื้นที่รับแรงเค้น ; } A &= 2 \left(\frac{\pi}{4} (3.0)^2 \right) \\ &= 14.14 \text{ cm}^2 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{ความเค้นเค้นในหมุดย้ำ ; } \tau &= \frac{P}{A} \\ &= \frac{12,000}{14.14} = 848.66 \text{ kg/cm}^2 \quad \text{ตอบ} \end{aligned}$$

(ข) ความเค้นอัดในเหล็กรูปตัวยู

$$\begin{aligned} \text{พื้นที่ของเหล็กรูปตัวยู} &= \text{พื้นที่ภาคตัดที่ตั้งฉากกับแนวแรง} \\ &= 2 (1.5 \times 3.0) \\ &= 9.00 \text{ cm}^2 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{ความเค้นอัดในเหล็กรูปตัวยู ; } \sigma_c &= \frac{P}{A} \\ &= \frac{12,000}{9} = 1,333.33 \text{ kg/cm}^2 \quad \text{ตอบ} \end{aligned}$$

(ค) ความเค้นอัดในหัวเหล็ก

$$\begin{aligned} \text{พื้นที่ของเหล็ก} &= \text{พื้นที่ภาคตัดที่ตั้งฉากกับแนวแรง} \\ &= 3.0 \times 3.5 = 10.5 \text{ cm}^2 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{ความเค้นอัดในหัวเหล็ก ; } \sigma_c &= \frac{P}{A} \\ &= \frac{12,000}{10.5} = 1,142.86 \text{ kg/cm}^2 \quad \text{ตอบ} \end{aligned}$$

การทดสอบแรงดึงและแผนภาพระหว่างความเค้นและความเครียด

คุณสมบัติเชิงกลของวัสดุเป็นคุณสมบัติสำคัญที่วิศวกรหรือผู้ออกแบบผลิตภัณฑ์จำเป็นต้องรู้ คุณสมบัติเชิงกลที่สำคัญ เช่น กำลังดึง กำลังอัด กำลังเค้น กำลังตัด และกำลังบิด เป็นต้น การทดสอบคุณสมบัติเชิงกลของวัสดุเหนียวซึ่งเป็นวัสดุที่สามารถเปลี่ยนแปลงรูปร่างได้ต่อนิยมนำมาทดสอบแรงดึง (Tensile Test) แต่สำหรับวัสดุเปราะซึ่งเป็นวัสดุที่มีคุณสมบัติการเปลี่ยนแปลงรูปร่างที่ไม่ดีจึงนิยมนำมาทดสอบแรงอัด (Compression Test) อย่างไรก็ตามในการทดสอบคุณสมบัติเชิงกลของวัสดุมักใช้เครื่องทดสอบอเนกประสงค์ (Universal Testing Machine) ดังแสดงในภาพที่ 1.17 อนึ่งเนื้อหาในหัวข้อนี้จะอธิบายคุณสมบัติเชิงกลโดยมุ่งเน้นที่การทดสอบแรงดึง ตลอดจนการนำเสนอแผนภาพความสัมพันธ์ระหว่างความเค้นและความเครียดจากการทดสอบแรงดึง ในการทดสอบแรงดึงนิยมนำมาทดสอบกับวัสดุเหนียวเนื่องจาก

สามารถสังเกตเห็นผลได้อย่างชัดเจน ตัวอย่างวัสดุเหนียวที่นิยมใช้ในวงการก่อสร้าง เช่น โลหะเหล็ก และวัสดุสังเคราะห์ เป็นต้น โดยชิ้นงานทดสอบจะต้องถูกเตรียมอย่างเหมาะสมทั้งขนาดและรูปร่างตามข้อกำหนดในมาตรฐานการทดสอบ สำหรับประเทศไทยนิยมอ้างอิงการทดสอบวัสดุตามข้อกำหนดในมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม (มอก) นอกจากนั้นยังสามารถอ้างอิงจากมาตรฐานต่างประเทศได้อีกด้วย เช่น มาตรฐานสมาคมเพื่อทดสอบและวัสดุแห่งอเมริกา (American Society for Testing and Materials : ASTM) มาตรฐานอุตสาหกรรมประเทศญี่ปุ่น (Japaness Industrial Standards : JIS) หรือมาตรฐานอุตสาหกรรมประเทศเยอรมัน (German Institute for Standardization หรือ Deutsches Institut für Normung : DIN) เป็นต้น

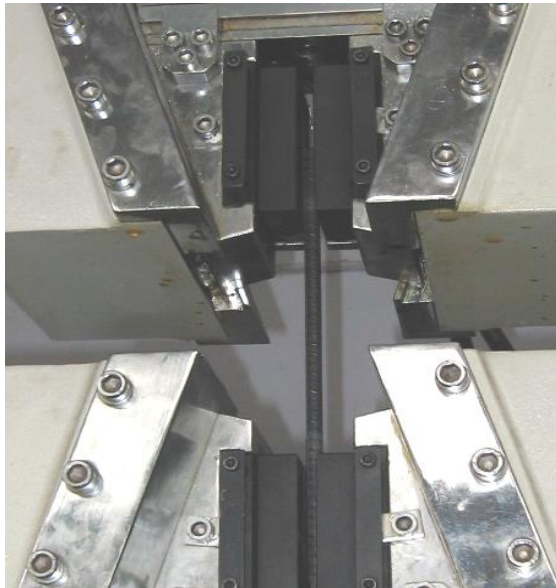
ภาพที่ 1.17 เครื่องทดสอบอเนกประสงค์

ที่มา : จิรวัดณ์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

มนตรี พิรุณเกษตร (2544 : 63-65) สมโพธิ์ วิวิธเกยูรวงศ์ (2542 : 36-39) Hearn E. J. (2000 : 4-8) James M. Gere and Barry J. Goodno. (2012 : 15-26) และ Timoshenko S. (1940 : 6-7) ได้นำเสนอตัวอย่างการทดสอบแรงดึงของเหล็กที่ใช้งานทั่วไปไว้ดังต่อไปนี้ ก่อนการทดสอบแรงดึงจะต้องนำชิ้นงานมากำหนดระยะวัด (Gauge Length) และวัดขนาดพื้นที่หน้าตัด (Cross Sectional Area) อย่างละเอียดเสียก่อน จากนั้นนำชิ้นงานไปติดตั้งในเครื่องมือทดสอบแรงดึงดังแสดงในภาพที่ 1.18 ออกแรงดึงชิ้นงานในแนวแกนด้วยอัตราคงที่กระทั่งชิ้นงานวิบัติ เมื่อมีแรงดึงมากกระทำกับชิ้นงานจนทำให้เกิดความเค้นในเนื้อวัสดุ ความเค้นดังกล่าวเป็นความ

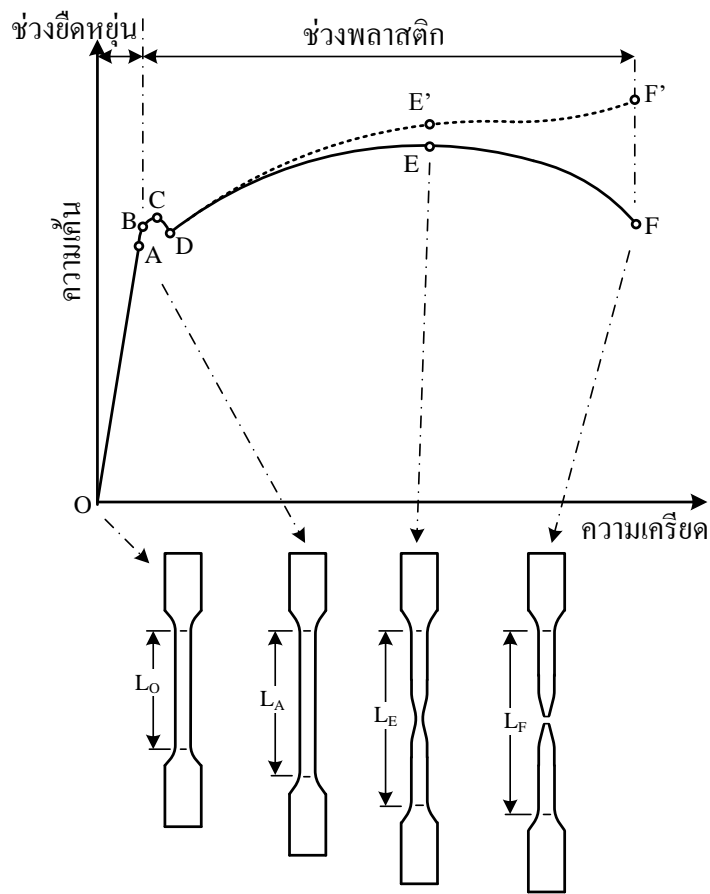

เค้นดึงซึ่งจะมีค่าเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ตามขนาดของแรงที่กระทำ ในขณะที่ชิ้นงานรับแรงอยู่นั้นก็จะเกิดการเปลี่ยนแปลงรูปร่างขึ้นทั้งการยืดตัวไปตามแนวแรงที่กระทำและการหดตัวทางด้านข้างจากรูปร่างที่เปลี่ยนไป ในการจดบันทึกโดยทั่วไปจะพิจารณาเฉพาะการยืดตัวไปตามแนวแรงที่สอดคล้องกับความเครียดดึงภายในชิ้นงาน ที่เป็นเช่นนั้นเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงรูปร่างทางด้านข้างมีค่าน้อยและสังเกตเห็นได้ยากเมื่อเทียบกับการเปลี่ยนแปลงรูปร่างตามแนวแรง ภาพที่ 1.19 เป็นตัวอย่างแผนภาพความสัมพันธ์ระหว่างความเค้นและความเครียดของเหล็กกล้าคาร์บอนที่ใช้ในงานก่อสร้างทั่วไป แผนภาพแสดงให้เห็นว่าความเค้นและความเครียดจะเป็นอัตราส่วนโดยตรงต่อกันในช่วงแรกจากสภาวะเริ่มต้นจุด O จนกระทั่งถึงจุด A หรืออาจกล่าวได้ว่าช่วง OA มีความสัมพันธ์แบบเชิงเส้น โดยชิ้นงานจะหดกลับไปยังตำแหน่งเริ่มต้นได้เมื่อนำแรงที่กระทำออกและเรียกจุด A นี้ว่า ขีดจำกัดสัดส่วน (Proportional Limit) แต่พอชิ้นงานยืดจนเลยจุด A ไปแล้วความเค้นและความเครียดจะไม่เป็นอัตราส่วนโดยตรงต่อกัน โดยชิ้นงานจะยังสามารถหดกลับได้เมื่อนำแรงที่กระทำออกแต่จะไม่ใช้ตำแหน่งเริ่มต้น เมื่อชิ้นงานยืดจนเลยจุด B ไปแล้วรูปร่างของชิ้นงานจะเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างถาวรและเรียกจุด B ว่า ขีดจำกัดยืดหยุ่น (Elastic Limit) ความชันของเส้นโค้งจะลดลงเมื่อเลยจุด B จนกระทั่งเป็นศูนย์ที่จุด C ซึ่งเป็นสภาวะที่ชิ้นงานเกิดการยืดตัวในขณะที่แรงคงที่และเรียกจุด C ว่า จุดครากบน (Upper Yield Limit)

ภาพที่ 1.18 การทดสอบแรงดึงของเหล็กเส้น

ที่มา : จีรวัดน์ วิมุติสุขวิริยา. 2556

ภาพที่ 1.19 แผนภาพความสัมพันธ์ระหว่างความเค้นและความเครียด

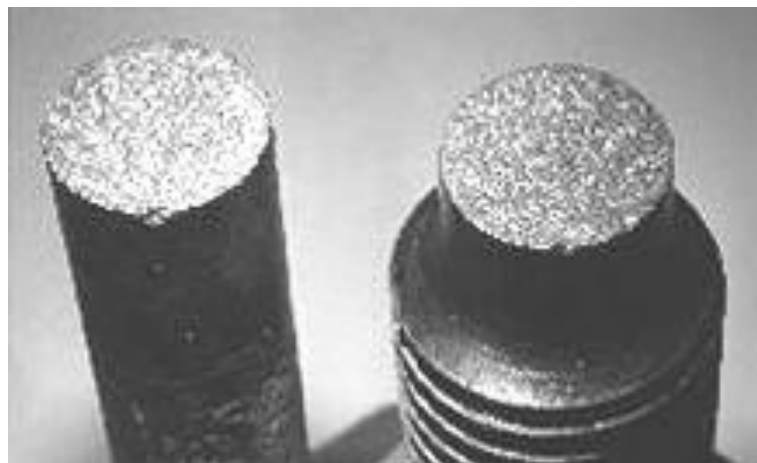
ที่มา : Hearn E. J. 2000 : 4

วัสดุบางชนิดซึ่งงานอาจเกิดการยืดในขณะที่แรงดึงลดลงถึงจุด D เรียกว่า จุดครากล่าง (Lower Yield Limit) ช่วง CD เป็นช่วงที่ผลึกเริ่มเปลี่ยนคุณสมบัติจากวัสดุเหนียวเป็นวัสดุเปราะ แต่สำหรับวัสดุบางชนิดซึ่งงานจะยืดออกในขณะที่แรงดึงคงที่เรียกช่วงนี้ว่า พลาสติกสมบูรณ์ (Perfect Plasticity) เมื่อคุณสมบัติของผลึกเปลี่ยนไปซึ่งงานจะกลับมารับแรงได้เพิ่ม ขึ้นแต่การยืดตัวก็จะเพิ่มมากกว่าช่วง OA โดยช่วง DE เป็นช่วงที่ความเครียดเพิ่มขึ้นในอัตราที่มากกว่าความเค้นและทำให้ซึ่งงานเกิดการรอยคอด (Necking Down) ทั้งนี้ในวัสดุบางชนิดเช่นวัสดุเปราะอาจไม่สามารถสังเกตเห็นรอยคอดได้ จุด E เป็นจุดที่ซึ่งงานสามารถรับแรงได้สูงสุดเรียกว่า จุดกำลังประลัย (Ultimate Strength) หลังจากนั้นแรงที่ซึ่งงานรับได้จะลดลงจนขาดออกจากกันที่จุด F และเรียกจุดนี้ว่า จุดกำลังแตกหัก (Rupture Strength) ตัวอย่างการวิบัติของวัสดุเหนียวและวัสดุเปราะภายใต้แรงดึงแสดงในภาพที่ 1.20 อย่างไรก็ตามแผนภาพความสัมพันธ์ระหว่างความเค้นและความเครียดตามแนวเส้นโค้ง OF ได้มาจากการนำพื้นที่หน้าตัดก่อนการทดสอบไปคำนวณ

ความเค้นตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งวิบัติ หากพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างความเค้นและความเครียดโดยคำนวณจากพื้นที่หน้าตัดจริงของชิ้นงานพบว่า ค่าความเค้นที่ได้จากการใช้พื้นที่จริงของชิ้นงานจะมีค่าเพิ่มขึ้นเนื่องจากพื้นที่หน้าตัดจะลดลงเมื่อแรงเพิ่มขึ้น และพื้นที่หน้าตัดจะมีขนาดเล็กที่สุด ณ ตำแหน่งที่เกิดการวิบัติดังแสดงในภาพที่ 1.21 ดังนั้นแผนภาพที่ได้จากการคำนวณวิธีนี้เป็นเส้นโค้ง 'OF' ที่แสดงในภาพที่ 1.19 แต่การใช้พื้นที่จริงในการคำนวณทำได้ยากเนื่องจากการวัดขนาดพื้นที่หน้าตัดของชิ้นงานที่เปลี่ยนไปทำได้ยาก

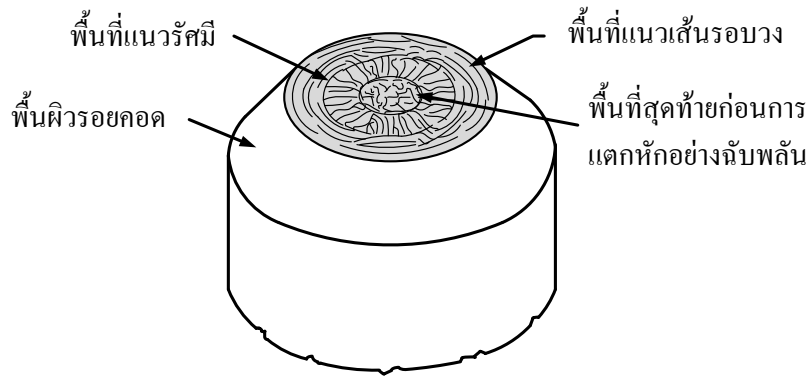
(ก) วัสดุเหนียว

(ข) วัสดุเปราะ

ภาพที่ 1.20 หน้าตัดวัสดุภายหลังจากการวิบัติ

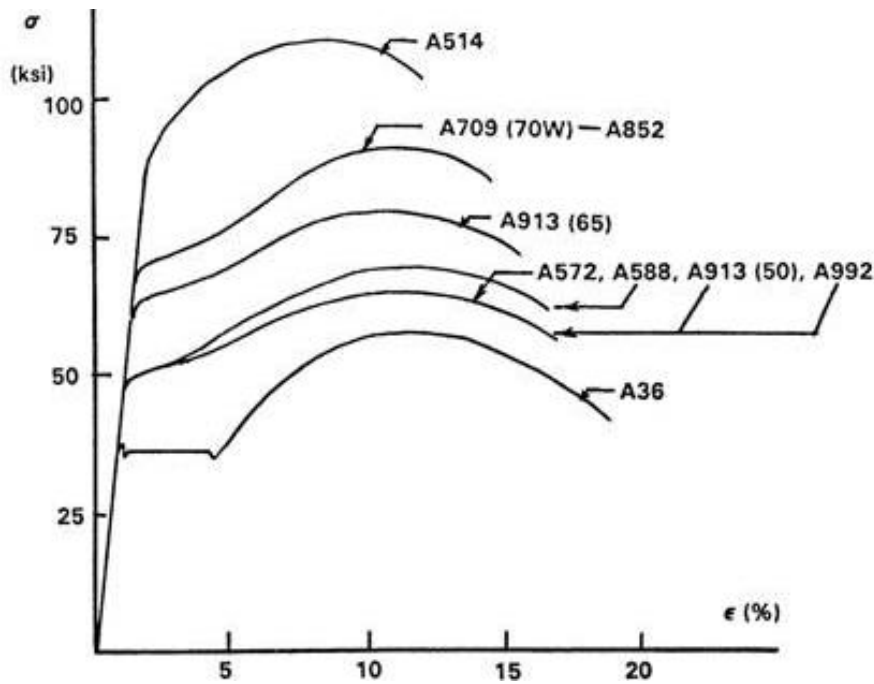
ที่มา : Engineering Materials. n.d.

ภาพที่ 1.21 ขยายหน้าตัดวัสดุเหนียวภายหลังจากการวิบัติ

ที่มา : Engineering Materials. n.d.

ผลการทดสอบแรงดึงมักถูกนำไปใช้อ้างอิงในการตรวจสอบคุณภาพผลิตภัณฑ์ที่ผลิตเพื่อจำหน่ายแก่ผู้บริโภค โดยเฉพาะในการนำผลิตภัณฑ์กลุ่มโลหะและเหล็กไปใช้งานจำเป็นต้องรู้ข้อมูลด้านกำลังดึง ยกตัวอย่างเช่นข้อกำหนดด้านกำลังดึงสำหรับเหล็กแผ่นและเหล็กเส้นรีดร้อนที่ใช้ในงานก่อสร้างมาตรฐาน ASTM ดังแสดงในภาพที่ 1.22 ข้อกำหนดในมาตรฐานดังกล่าวได้จำแนกเหล็กไว้หลายเกรดซึ่งอ้างอิงจากผลการทดสอบแรงดึงดังรายละเอียดต่อไปนี้ (Metal Pass. 2005)

ภาพที่ 1.22 แผนภาพความเค้นและความเครียดดึงของเหล็กตามมาตรฐาน ASTM

ที่มา : Metal Pass. 2005

เหล็กเกรด A36 เป็นเหล็กกล้าคาร์บอนและเป็นเหล็กพื้นฐานของเหล็กโครงสร้างที่มีค่าความเค้นครากไม่น้อยกว่า 36 ksi (36,000 lb/in²) และความเค้นประลัยไม่น้อย 58 ksi ตามลำดับ เมื่อ 1 ksi เท่ากับ 70.37 kg/cm²

เหล็กเกรด A514 มักถูกผลิตเป็นเหล็กแผ่นที่สามารถรับกำลังได้สูง โดยมีค่าความเค้นครากไม่น้อยกว่า 100 ksi และความเค้นประลัยระหว่าง 110-130 ksi

เหล็กเกรด A529 เป็นเหล็กกล้าคาร์บอนผสมแมงกานีสที่นิยมใช้ในงานก่อสร้างโรงงานอุตสาหกรรม และสามารถนำมาผลิตเป็นเหล็กรูปพรรณได้ด้วย เช่น เหล็กฉาก เหล็กทรงน้ำ และเหล็กแผ่น เป็นต้น เหล็กเส้นเกรด A529 ที่มีขนาดเล็กกว่า 37.5 mm จะมีค่าความเค้นครากไม่น้อยกว่า 55 ksi และความเค้นประลัยไม่น้อยกว่า 70 ksi ส่วนเหล็กเส้นที่มีขนาดระหว่าง 37.5-62.5 mm จะต้องมีความเค้นครากไม่น้อยกว่า 50 ksi และความเค้นประลัยไม่น้อยกว่า 70 ksi

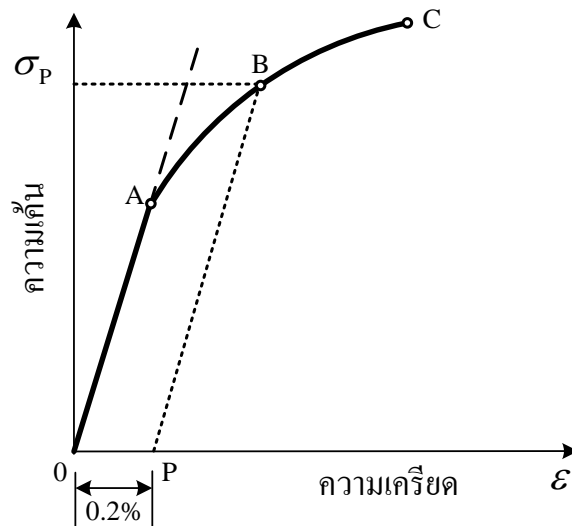
เหล็กเกรด A572 แบ่งออกเป็น 4 เกรดย่อยคือ เหล็กเกรด A572-42 มีค่าความเค้นครากไม่น้อยกว่า 42 ksi และความเค้นประลัยไม่น้อยกว่า 60 ksi เหล็กเกรด A572-50 มีค่าความเค้นครากไม่น้อยกว่า 50 ksi และความเค้นประลัยไม่น้อยกว่า 65 ksi เหล็กเกรด A572-60 มีค่าความเค้นครากไม่น้อยกว่า 60 ksi และความเค้นประลัยไม่น้อยกว่า 75 ksi และเหล็กเกรด A572-65 มีค่าความเค้นครากไม่น้อยกว่า 65 ksi และความเค้นประลัยไม่น้อยกว่า 80 ksi

เหล็กเกรด A588 เป็นเหล็กที่สามารถต้านการกัดกร่อนจากสภาวะธรรมชาติได้ดี เหล็กเกรด A588 แบ่งออกเป็น 4 เกรดย่อยคือ A588-A A588-B A588-C และ A588-k โดยมีค่าความเค้นครากไม่น้อยกว่า 50 ksi และความเค้นประลัยไม่น้อยกว่า 70 ksi

เหล็กเกรด A709 เป็นเหล็กที่ถูกพัฒนาขึ้นจากเหล็ก A36 A572 A588 A852 และ A514 เพื่อวัตถุประสงค์ในการต้านทานการผุกร่อนบนชั้นบรรยากาศและนิยมนำไปใช้ในการก่อสร้างโครงสร้างสะพาน เหล็กเกรด A709 โดยแบ่งเป็น 6 เกรดย่อยคือ A709-36 A709-50 A709-50W A709-70W A709-100 และ A709-100W ตามลำดับ

ยังมีโลหะบางชนิดที่ไม่สามารถหาจุดครากได้โดยตรงจากแผนภาพความสัมพันธ์ระหว่างความเค้นและความเครียด เช่น ทองแดง อะลูมิเนียม รวมถึงวัสดุสังเคราะห์ชนิดต่าง ๆ เป็นต้น เนื่องจากวัสดุเหล่านี้มักจะแสดงพฤติกรรมในการรับแรงดึงแบบวัสดุเปราะกล่าวคือมีระยะยืดตัวน้อยก่อนการวิบัติอย่างฉับพลันดังแสดงในภาพที่ 1.23 อย่างไรก็ตามยังมีวิธีการหาตำแหน่งจุดครากสมมติได้โดยกำหนดความเครียดที่จุด P ซึ่งมีค่าระหว่างร้อยละ 10 ถึง 20 ของค่าเริ่มต้น จากนั้นลากเส้นขนานกับแนว OA ที่เป็นช่วงขีดจำกัดสัดส่วน ไปตัดเส้นโค้งที่จุด B ซึ่งจุดนี้เองเป็นจุดแทนจุดคราก (John Case, 1999 : 31 and Ferdinand P. Beer, et al. 2012 : 60) อย่างไรก็ตามอาจเรียกค่าความเค้นที่อ่านได้จากจุด B นี้ว่า ความเค้นพิสูจน์ (Proof Stress : σ_p)

ซึ่งนิยมนำมาใช้ในการคำนวณและออกแบบโครงสร้างมากกว่าการนำค่าความเค้นที่จุด C ซึ่งเป็นความเค้นประลัยไปใช้ เนื่องจากวัสดุเปราะจะวิบัติอย่างฉับพลันดังนั้นจึงควรทอนกำลังของวัสดุเหล่านีลงเพื่อความปลอดภัยของผู้ใช้งาน

ภาพที่ 1.23 ความสัมพันธ์ระหว่างความเค้นและความเครียดแบบไม่มีจุดคราก

ที่มา : Ferdinand P. Beer, 2012

กฎของฮุกและโมดูลัสยืดหยุ่น

โรเบิร์ต ฮุก (Robert Hooke) ได้นำวัสดุชนิดต่าง ๆ มาทำการทดสอบแรงดึง เขาพบว่าเมื่อวัตถุถูกแรงกระทำจะมีการเปลี่ยนแปลงรูปร่างที่สอดคล้องกับขนาดและทิศทางของแรงนั้น เมื่อนำแรงที่กระทำออกไปวัตถุจะกลับคืนสู่สภาพเดิมได้หากอยู่ในช่วงพิกัดยืดหยุ่นหรือขีดจำกัดสัดส่วน คุณสมบัติวัสดุทดสอบที่มีความเค้นแปรผันตรงกับความเครียดจะมีค่าเท่ากับค่าคงที่เรียกว่า ยังส์ โมดูลัส (Young's Modulus) หรือ โมดูลัสยืดหยุ่น (Modulus of Elasticity : E) นอกจากนี้เขายังพบอีกว่าภายในขีดจำกัดความยืดหยุ่นวัสดุส่วนที่ยึดตัวตามขนาดของแรงจะแปรผกผันกับพื้นที่หน้าตัด โดยที่ค่าโมดูลัสยืดหยุ่นสามารถหาได้จากอัตราส่วนระหว่างความเค้น σ ต่อความเครียด ϵ ดังสมการต่อไปนี้ (เกรียงศักดิ์ อุคมสินโรจน์, 2540 : 3-3, บรรจบ อรชร, 2542 : 1-77, Ferdinand P. Beer, et al. 2012 : 63-65 และ Timoshenko S. 1940 : 2-6)

$$E = \frac{\sigma}{\epsilon} \quad (1.7)$$

แทนค่า $\sigma = \frac{P}{A}$ และ $\epsilon = \frac{\delta}{L}$ ในสมการ

$$\text{จะได้} \quad E = \frac{P/A}{\delta/L} \quad (1.8)$$

$$\text{หรือ} \quad E = \frac{PL}{\delta A} \quad (1.9)$$

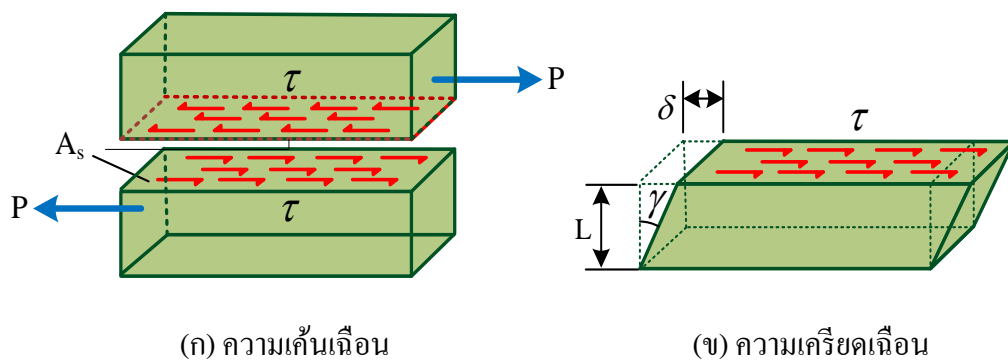
เมื่อต้องการหาค่าระยะที่เปลี่ยนแปลงของวัสดุจะได้

$$\delta = \frac{PL}{AE} \quad (1.10)$$

เมื่อ δ คือระยะตามแนวแกนที่วัสดุยืดหรือหด P คือแรงกระทำตามแนวแกนทั้งหมด L คือความยาวเดิมของวัสดุ และ A คือพื้นที่หน้าตัดของวัสดุ

โมดูลัสความคงรูป

บรรจบ อรชร (2542 : 3-14) Ferdinand P. Beer, et al. (2012 : 99-101) และ James M. Gere and Barry J. Goodno (2012 : 37-38) กล่าวว่า โมดูลัสความคงรูป (Modulus of Rigidity : G) หรือเรียกอีกอย่างว่าโมดูลัสเฉือน (Shearing Modulus) เป็นคุณสมบัติที่เกิดจากแรงเฉือนที่เกิดขึ้นในเนื้อวัสดุจนทำให้วัตถุเบี้ยวหรือเปลี่ยนแปลงรูปร่างไปตามทิศทางของแรงเป็นมุม γ ดังแสดงในภาพที่ 1.24 ซึ่งก็เป็นไปตามกฎของฮุกในช่วงขีดจำกัดสัดส่วน นั่นคือความเค้นเฉือนที่เกิดขึ้นจะเป็นปฏิภาคโดยตรงกับความเครียดเฉือน และมีค่าคงที่สำหรับวัสดุชนิดหนึ่งๆ การหาค่าโมดูลัสความคงรูปสามารถหาได้จากสมการต่อไปนี้

ภาพที่ 1.24 การเปลี่ยนแปลงรูปร่างเนื่องจากความเค้นเฉือน

ที่มา : จีรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

$$G = \frac{\tau}{\gamma} \quad (1.11)$$

$$\text{จาก} \quad \tau = \frac{P}{A_s} \quad (1.12)$$

$$\text{และ} \quad \gamma = \frac{\delta}{L} \quad (1.13)$$

$$\text{ดังนั้น} \quad \delta = \frac{PL}{A_s G} \quad (1.14)$$

เมื่อ τ คือความเค้นเฉือน γ คือความเครียดเฉือน P คือแรงเฉือน L คือระยะในแนวขวาง A_s คือพื้นที่รับแรงเฉือน และ δ คือระยะที่เปลี่ยนแปลงตามแนวแรง

อัตราส่วนปัวส์ซอง

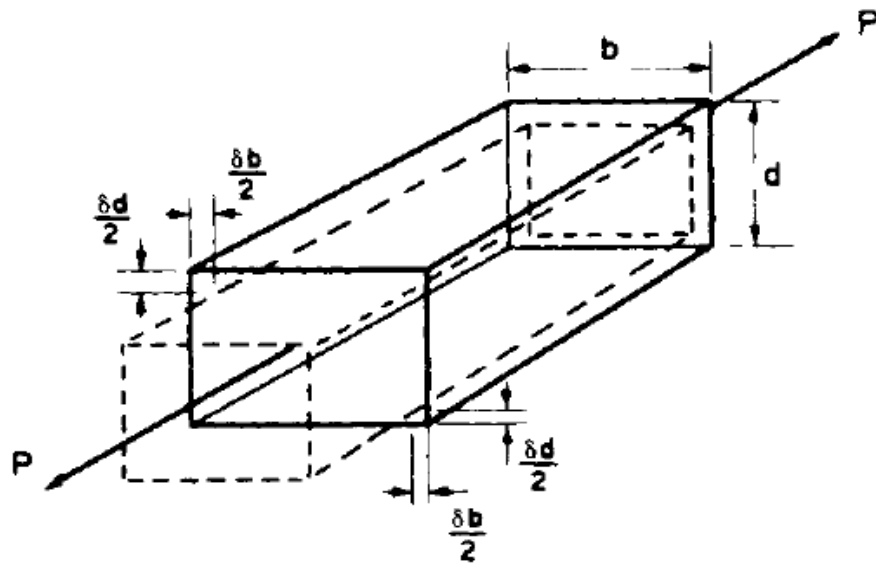
ชาญ ถนัดงาน (2523 : 10-11), Hearn E. J. (2000 : 9-10) และ James M. Gere and Barry J. Goodno (2012 : 28-29) นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับอัตราส่วนปัวส์ซองไว้ดังต่อไปนี้ เมื่อวัตถุหรือชิ้นงานมีแรงมากระทำก็จะเกิดการเปลี่ยนแปลงรูปร่าง ถ้าวัสดุยังคงอยู่ในสภาวะยืดหยุ่นและมีคุณสมบัติทางกลเหมือนกันทุกทิศทางก็จะทำให้การเปลี่ยนแปลงรูปร่างที่เกิดขึ้นในทิศทางต่างๆ มีความสัมพันธ์กัน ยกตัวอย่างเช่นวัสดุรับแรงในแนวแกนจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปร่างทั้งในแนวแกนและแนวขวาง ถ้าวัสดุยืดออกตามแนวแกนเนื่องจากแรงดึงก็จะทำให้เกิดการหดตัวทางด้านขวางเพื่อรักษาปริมาตรให้คงที่ ในทางตรงกันข้ามหากวัสดุที่หดตัวตามแนวแกนเนื่องจากแรงอัดก็จะทำให้เกิดการขยายตัวตามแนวขวาง ถ้านำความเครียดในแนวแกนและแนวขวางมาพิจารณาก็จะพบความสัมพันธ์เชิงเส้น อัตราส่วนระหว่างความเครียดในแนวขวางต่อความเครียดในแนวแกนเรียกว่า อัตราส่วนปัวส์ซอง (Poisson's Ratio : ν) ถ้าเครื่องหมายของค่าอัตราส่วนปัวส์ซองเป็นบวกแสดงว่ามีการยืดหรือขยายตัว แต่ถ้าเครื่องหมายเป็นลบแสดงว่าหดสั้นลงหรือหดเล็กลงจากภาพที่ 1.25 พบว่าความเครียดในแนวขวางคือ ϵ_{lat} และความเครียดในแนวยาวคือ ϵ_{long} ค่าความเครียดทั้งสองสามารถคำนวณได้จากสมการดังต่อไปนี้

$$\epsilon_{lat} = \frac{\delta_b}{b} \quad (1.15)$$

$$\text{หรือ} \quad \epsilon_{lat} = \frac{\delta_d}{d} \quad (1.16)$$

$$\epsilon_{long} = \frac{\delta_L}{L} \quad (1.17)$$

ภาพที่ 1.25 การเปลี่ยนแปลงรูปร่างเนื่องจากแรงดึง

ที่มา : Hearn E. J. 2000 : 9

อัตราส่วนปัวส์ซงหาได้จากการนำความเครียดตามแนวขวางหารด้วยความเครียดตามแนวยาวดังสมการต่อไปนี้

$$\nu = \frac{\text{ความเครียดตามแนวขวาง}}{\text{ความเครียดตามแนวยาว}} \quad (1.18)$$

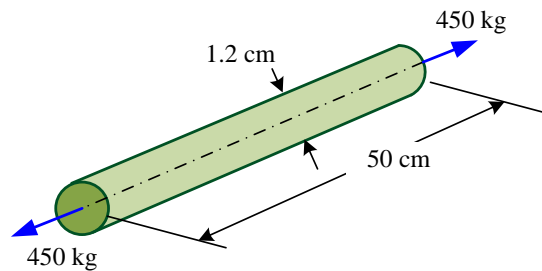
$$\nu = \frac{\epsilon_{\text{lat}}}{\epsilon_{\text{long}}} \quad (1.19)$$

เมื่อ L คือความยาวตามแนวยาวของวัตถุ b คือความกว้างของวัตถุ d คือความสูงของวัตถุ δ_b คือระยะเปลี่ยนแปลงตามความกว้างของวัตถุ δ_d คือระยะเปลี่ยนแปลงตามความสูงของวัตถุ และ δ_L คือระยะเปลี่ยนแปลงตามแนวยาวของวัตถุ ตามลำดับ นอกจากนี้อัตราส่วนปัวส์ซงยังสามารถหาได้จากความสัมพันธ์ระหว่างโมดูลัสยืดหยุ่น E และ โมดูลัสความคงรูป G ดังสมการ

$$G = \frac{E}{2(1+\nu)} \quad (1.20)$$

หรือ
$$\nu = \left(\frac{E}{2G} \right) - 1 \quad (1.21)$$

ตัวอย่างที่ 1.4 จงหาค่าอัตราส่วนปัวส์ซองของแท่งโลหะดังแสดงในภาพที่ 1.26 ซึ่งมีความยาว 50 cm และมีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางกลาง 1.2 cm ถ้ากำหนดให้ $E = 1.125 \times 10^6 \text{ kg/cm}^2$ และ $G = 4.22 \times 10^5 \text{ kg/cm}^2$ และจงหาขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางของแท่งโลหะที่เปลี่ยนแปลงไปเมื่อแท่งโลหะดังกล่าวถูกดึงด้วยน้ำหนัก 450 kg

ภาพที่ 1.26 แท่งโลหะรับแรงดึง

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

วิธีทำ

$$\begin{aligned} \text{จากอัตราส่วนปัวส์ซอง ;} \quad v &= \left(\frac{E}{2G} \right) - 1 \\ &= \left(\frac{1.125 \times 10^6}{2 \times 4.22 \times 10^5} \right) - 1 = 0.333 \quad \text{ตอบ} \end{aligned}$$

$$\text{แรงดึง ;} \quad P = 450 \text{ kg}$$

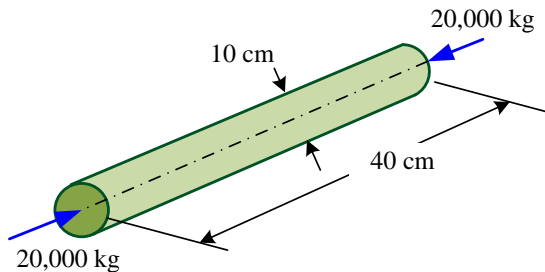
$$\begin{aligned} \text{พื้นที่หน้าตัด ;} \quad A &= \frac{\pi}{4} \times 1.20^2 \\ &= 1.13 \text{ cm}^2 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{ความเค้นดึง ;} \quad \sigma &= \frac{P}{A} \\ &= \frac{450}{1.13} = 398.23 \text{ kg/cm}^2 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{ความเคียดดึง ;} \quad \epsilon &= \frac{\sigma}{E} \\ &= \frac{398.23}{1.125 \times 10^6} = 0.00035 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางเปลี่ยนแปลงไป ; } \delta' &= v \epsilon b \\ &= 0.333 \times 0.00035 \times 1.2 \\ &= 0.00014 \text{ cm} \quad \text{ตอบ} \end{aligned}$$

ตัวอย่างที่ 1.5 แท่งโลหะยาว 40 cm ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางกลาง 10 cm ดังแสดงในภาพที่ 1.27 เมื่อถูกกดด้วยน้ำหนัก 20,000 kg ทำให้แท่งโลหะสั้นลง 0.01 cm และขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางเพิ่มขึ้น 0.00050 cm จงหาโมดูลัสยืดหยุ่น E และอัตราส่วนปัวส์ซอง ν ของแท่งโลหะ

ภาพที่ 1.27 แท่งโลหะรับแรงอัด

ที่มา : จีรวัดน์ วิมุติสุขวิริยา. 2556

วิธีทำ

$$\begin{aligned} \text{โมดูลัสยืดหยุ่น ; } E &= \frac{PL}{\delta A} \\ &= \frac{20000 \times 40}{0.01 \times \pi(5^2)} = 1.019 \times 10^6 \text{ kg/cm}^2 \quad \text{ตอบ} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{อัตราส่วนปัวส์ซอง ; } \nu &= \frac{\text{ความเครียดตามแนวขวาง}}{\text{ความเครียดตามแนวยาว}} \\ &= \left(\frac{0.0005/10}{0.01/40} \right) \\ &= 0.20 \quad \text{ตอบ} \end{aligned}$$

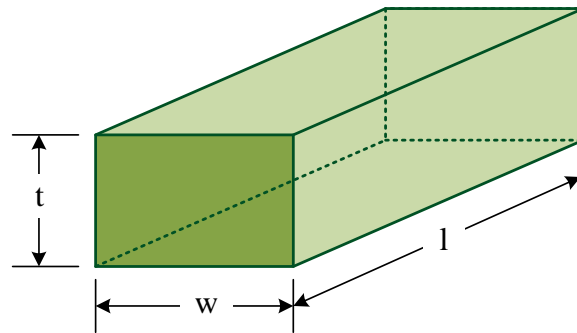
ความเค้นออกแบบ

จากการทดสอบชิ้นงานที่ทำจากวัสดุชนิดต่าง ๆ และนำผลการทดสอบมาสร้างเป็นแผนภาพความสัมพันธ์ระหว่างความเค้นและความเครียดแล้วนั้น แผนภาพดังกล่าวสามารถนำไปใช้หาค่าความเค้นที่จุดครากและความเค้นประลัยได้ เป็นที่ทราบกันดีว่าเมื่อความเค้นเลยจุดครากไปแล้ววัสดุจะอยู่ในสภาวะพลาสติกซึ่งยุ่งยากในการคาดเดาพฤติกรรมทางกายภาพ วัสดุอาจจะแตกหักหรือวิบัติเสียหายก่อนหากมีจุดบกพร่องหรือช่องว่างภายใน ดังนั้นในการใช้งานจึงมักให้ความเค้นที่เกิดขึ้นจริงในชิ้นงาน ไม่มากเกินกว่าความเค้นที่จุดคราก และเพื่อความปลอดภัยยิ่งขึ้นคุณสมบัติของวัสดุที่ใช้ในการออกแบบ โครงสร้างจะต้องถูกทอนกำลังลงโดยตัวเลขค่าหนึ่งซึ่งเรียกว่า ค่าความปลอดภัย (Safety Factor : FS) ซึ่งความเค้นของวัสดุที่ถูกทอน

กำลังเรียกว่า ความเค้นออกแบบ (Design Stress : σ_d) สามารถหาได้จากสมการดังนี้ (มนตรี พิรุณเกษตร. 2541 : 79, James M. Gere and Barry J. Goodno. 2012 : 43-46)

$$\sigma_d = \frac{\sigma_y}{FS} \quad (1.22)$$

ตัวอย่างที่ 1.6 ท่อนเหล็กดังแสดงในภาพที่ 1.28 มีพื้นที่หน้าตัดรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าถูกดึงด้วยน้ำหนัก 9,000 kg ถ้าอัตราส่วนของความกว้างและความหนาของเหล็ก $w:t$ เท่ากับ 3:2 จงหาพื้นที่หน้าตัดของท่อนเหล็กนี้ ถ้าเหล็กมีความเค้นดึงจุดคราก $\sigma_y = 5,000 \text{ kg/cm}^2$ และมีค่าความปลอดภัย $FS = 5$

ภาพที่ 1.28 ท่อนเหล็กหน้าตัดรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

วิธีทำ

ความเค้นออกแบบ ;
$$\begin{aligned} \sigma_d &= \frac{\sigma_y}{FS} \\ &= \frac{5000}{5} = 1,000 \text{ kg/cm}^2 \end{aligned}$$

ถ้าให้ w เป็นความกว้าง และ t เป็นความหนาของเหล็ก จะได้ $\frac{w}{t} = \frac{3}{2}$ หรือ $t = \frac{2w}{3}$

พื้นที่หน้าตัด ;
$$A = wt = \frac{2w^2}{3}$$

และ
$$\begin{aligned} A &= \frac{P}{\sigma_d} \\ &= \frac{9,000}{1,000} = 9.0 \end{aligned}$$

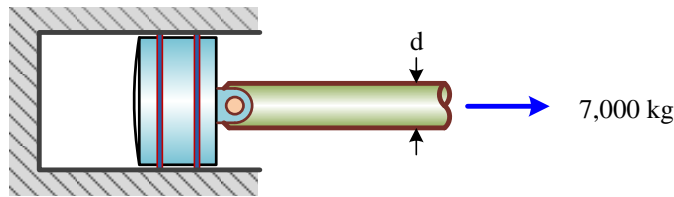
จะได้
$$\begin{aligned} \frac{2w^2}{3} &= 9.0 \\ w &= 3.67 \text{ cm} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{แทนค่า } w ; \quad t &= \frac{2}{3} \times 3.67 \\ &= 2.45 \text{ cm} \end{aligned}$$

พื้นที่หน้าตัดของเหล็กควรจะเป็น $3.7 \times 2.5 \text{ cm}$

ตอบ

ตัวอย่างที่ 1.7 ครอบอกสูบเครื่องยนต์อันหนึ่งประกอบด้วยลูกสูบยึดกับก้านสูบดังแสดงในภาพที่ 1.29 จงหาขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางของก้านสูบเมื่อรับน้ำหนัก $7,000 \text{ kg}$ ถ้าค่าความเค้นดึงจุดครากของก้านสูบ $\sigma_y = 4,000 \text{ kg/cm}^2$ และค่าความปลอดภัย $FS = 10$

ภาพที่ 1.29 ครอบอกสูบเครื่องยนต์รับแรงดึง

ที่มา : จีรวัดณ์ วิมุติสุขวิริยา. 2556

วิธีทำ

สมมติให้ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางของก้านสูบคือ $d \text{ cm}$

$$\text{พื้นที่หน้าตัดของก้านสูบ ;} \quad A = \frac{\pi d^2}{4}$$

$$\begin{aligned} \text{ความเค้นออกแบบ ;} \quad \sigma_a &= \frac{\sigma_y}{FS} \\ &= \frac{4,000}{10} = 400 \text{ kg/cm}^2 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{ความเค้นที่เกิดขึ้นจริง ;} \quad \sigma &= \frac{P}{A} \\ &= \frac{7,000}{\pi d^2 / 4} = \frac{28,000}{\pi d^2} \text{ kg/cm}^2 \end{aligned}$$

ความเค้นที่เกิดขึ้นจริงจะมีค่าไม่เกินความเค้นที่ใช้ออกแบบจะได้

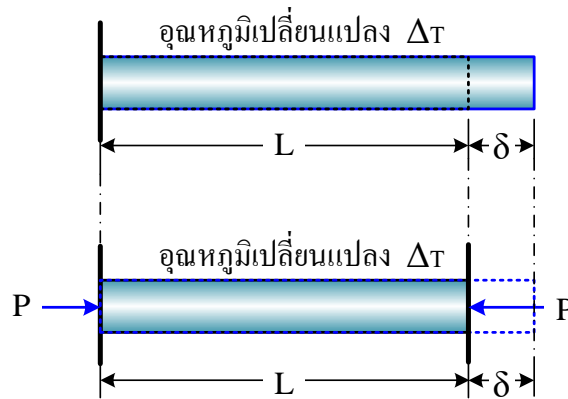
$$\begin{aligned} 400 &= \frac{28,000}{\pi d^2} \\ d &= \sqrt{\frac{28,000}{\pi \times 400}} \\ d &= 4.72 \text{ cm} \end{aligned}$$

เลือกขนาดของเส้นผ่าศูนย์กลางก้านสูบเท่ากับ 4.8 cm

ตอบ

ความเค้นเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงอุณหภูมิ

โดยทั่วไปวัตถุจะขยายตัวเมื่ออุณหภูมิสูงขึ้นและจะหดตัวเมื่ออุณหภูมิลดลง การที่วัตถุเปลี่ยนแปลงอย่างอิสระจะไม่มี ความเค้นเกิดขึ้นในเนื้อวัสดุ ชาญ อดันงาน (2523 : 14) และ James M. Gere and Barry J. Goodno (2012 : 115-117) กล่าวว่าถ้าอัตราส่วนระหว่างความเครียดและอุณหภูมิที่เปลี่ยนไปเป็นค่าคงที่ ก็จะเรียกค่าคงที่นี้ว่า สัมประสิทธิ์การขยายตัวทางความร้อน (Coefficient of Thermal Expansion : α) ถ้าหากวัสดุถูกจำกัดการเปลี่ยนแปลงรูปร่างก็จะทำให้เกิดความเค้นภายในเรียกว่า ความเค้นเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงอุณหภูมิดังแสดงในภาพที่ 1.30 ในการออกแบบชิ้นส่วนโครงสร้างหากไม่ได้คำนึงถึงผลจากการเปลี่ยนแปลงรูปร่างเนื่องจากอุณหภูมิก็คอาจทำให้โครงสร้างเกิดความเสียหายได้ การเปลี่ยนแปลงรูปร่างของวัตถุ δ เมื่อเทียบกับความยาวเดิม L ในขณะที่อุณหภูมิเปลี่ยนแปลงไป ΔT สามารถหาได้จากสมการดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1.30 ความเค้นที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงอุณหภูมิ

ที่มา : จีรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

$$\alpha = \frac{\text{ความเครียด}}{\text{อุณหภูมิที่เปลี่ยนแปลง}} \quad (1.23)$$

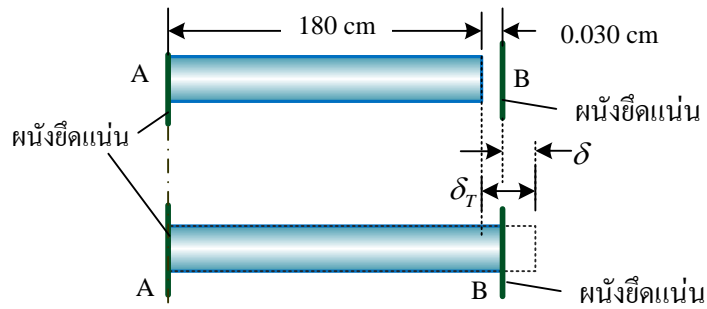
$$\alpha = \frac{\varepsilon}{\Delta T} \quad (1.24)$$

จาก $\varepsilon = \frac{\delta}{L} \quad (1.25)$

ดังนั้นจะได้ $\alpha = \frac{\delta}{L\Delta T} \quad (1.26)$

หรือ $\delta = \alpha L\Delta T \quad (1.27)$

ตัวอย่างที่ 1.8 แท่งโลหะยาว 180 cm ยึดแน่นติดกับผนังที่จุด A ดังแสดงในภาพที่ 1.31 โดยมีปลายข้างหนึ่งห่างจากกำแพง B เป็นระยะ 0.030 cm จงหาอุณหภูมิที่เพิ่มขึ้นแล้วทำให้แท่งโลหะขยายตัวจนแตะผนัง B พอดี และจงหาความเค้นในแท่งโลหะถ้าอุณหภูมิเพิ่มขึ้นจากเดิม 35°C กำหนดให้สัมประสิทธิ์การขยายตัวทางความร้อน $\alpha = 18 \times 10^{-6}/^{\circ}\text{C}$ และ โมดูลัสยืดหยุ่น $E = 1.125 \times 10^6 \text{ kg/cm}^2$

ภาพที่ 1.31 แท่งโลหะยึดติดผนัง

ที่มา : จีรวัดณ์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

วิธีทำ

$$\begin{aligned} \text{ระยะที่เปลี่ยนไป ;} \quad \delta &= \alpha L \Delta T \\ \text{จะได้ ;} \quad \Delta T &= \frac{\delta}{\alpha L} \\ &= \frac{0.030}{18 \times 10^{-6} \times 180} \\ &= 9.26 \text{ }^{\circ}\text{C} \quad \text{ตอบ} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{แท่งโลหะขยายตัวอย่างอิสระ ;} \quad \delta_T &= \alpha L \Delta T \\ &= 18 \times 10^{-6} \times 180 \times 35 \\ &= 0.1134 \text{ cm} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{หรือมีค่าเท่ากับ ;} \quad \delta_T &= \delta + 0.030 \\ &= \frac{PL}{EA} + 0.030 \\ 0.113 &= \frac{\sigma_c L}{E} + 0.030 \end{aligned}$$

$$1.125 \times 10^6 (0.1134 - 0.03) = \sigma_c \times 180$$

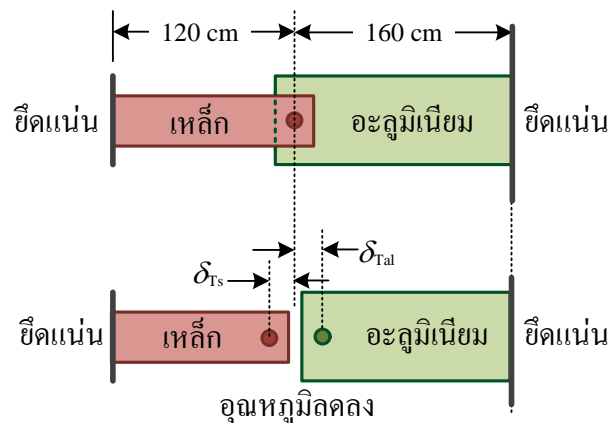
$$\sigma_c \times 180 = (12.71 \times 10^4) - (3.38 \times 10^4)$$

$$\sigma_c = 521.25 \text{ kg/cm}^2$$

ความเค้นอัดในแท่งทองแดงเมื่ออุณหภูมิเพิ่มขึ้นมีค่าเท่ากับ 521.25 kg/cm²

ตอบ

ตัวอย่างที่ 1.9 แผ่นอะลูมิเนียมพื้นที่หน้าตัด 12 cm^2 ถูกยึดปลายด้านหนึ่งติดกับแผ่นเหล็ก พื้นที่หน้าตัด 6 cm^2 ด้วยหมุดย้ำซึ่งมีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 2.0 cm และปลายอีกด้านถูกยึดติดกับผนัง ในขณะที่ปลายแผ่นเหล็กอีกด้านก็ถูกยึดกับผนังเช่นกันดังแสดงในภาพที่ 1.32 จงหาค่าความเค้นเฉือนในหมุดย้ำเมื่ออุณหภูมิลดลง 35°C กำหนดให้เหล็กมีสัมประสิทธิ์การขยายตัวทางความร้อน $\alpha_s = 11.7 \times 10^{-6}/^\circ\text{C}$ ค่าโมดูลัสยืดหยุ่น $E_s = 2.04 \times 10^6 \text{ kg/cm}^2$ และอะลูมิเนียมมีสัมประสิทธิ์การขยายตัวทางความร้อน $\alpha_{al} = 23.6 \times 10^{-6}/^\circ\text{C}$ ค่าโมดูลัสยืดหยุ่น $E_{al} = 0.703 \times 10^6 \text{ kg/cm}^2$

ภาพที่ 1.32 แผ่นอะลูมิเนียมยึดติดกับขาเหล็กด้วยหมุดย้ำ

ที่มา : จีรวัดน์ วิมุตติสุขวิทยา. 2556

วิธีทำ

$$\begin{aligned} \text{ระยะเหล็กหดตัวอิสระ ;} \quad \delta_{Ts} &= \alpha L \Delta T \\ &= 11.7 \times 10^{-6} \times 120 \times 35 = 0.04914 \text{ cm} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{ระยะอะลูมิเนียมหดตัวอิสระ ;} \quad \delta_{Tal} &= \alpha L \Delta T \\ &= 23.6 \times 10^{-6} \times 160 \times 35 = 0.13216 \text{ cm} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{ระยะหดตัวรวม ;} \quad \delta &= \delta_{Ts} + \delta_{Tal} \\ &= 0.04914 + 0.13216 = 0.1813 \text{ cm} \end{aligned}$$

แรง P ที่เกิดกับแท่งเหล็กและอะลูมิเนียมเมื่อผนังยึดแน่นทั้งสองด้านหาได้ความสัมพันธ์

$$\begin{aligned} \delta &= \frac{PL_s}{E_s A_s} + \frac{PL_{al}}{E_{al} A_{al}} \\ 0.1813 &= P \left[\left(\frac{120}{2.04 \times 10^6 \times 6.0} \right) + \left(\frac{160}{0.703 \times 10^6 \times 12.0} \right) \right] \\ 0.1813 &= P (9.804 \times 10^{-6} + 1.896 \times 10^{-5}) \end{aligned}$$

$$P = \frac{0.1813}{2.877 \times 10^{-5}}$$

$$= 6,301.63 \text{ kg}$$

ความเค้นในหมุดย้ำ ;

$$\sigma = \frac{P}{A}$$

$$= \frac{6,301.63}{(\pi(2)^2/4)} = 2,005.87 \text{ kg/cm}^2$$

ความเค้นในหมุดย้ำเมื่ออุณหภูมิลดลงมีค่าเท่ากับ $2,005.87 \text{ kg/cm}^2$ ตอบ

สรุปท้ายบท

ความเค้นคือแรงต้านทานภายในวัสดุต่อหนึ่งหน่วยพื้นที่เมื่อมีแรงมากระทำ โดยผลรวมของแรงต้านจะมีค่าเท่ากับแรงที่มากระทำและทำให้วัตถุอยู่ในสภาวะสมดุล ความเค้นมีหลายประเภทขึ้นอยู่กับขนาดและทิศทางที่แรงกระทำ เช่น ความเค้นดึง ความเค้นอัด และความเค้นเฉือน เป็นต้น ในขณะที่วัตถุมีแรงมากระทำก็จะเกิดการเปลี่ยนแปลงรูปร่าง การเปลี่ยนแปลงรูปร่างดังกล่าวขึ้นอยู่กับประเภทของแรงที่มากระทำนั้น อัตราส่วนการเปลี่ยนแปลงรูปร่างเมื่อเทียบกับขนาดเดิมเรียกว่าความเครียด ประเภทของความเครียดจะสอดคล้องกับความเค้น เช่น ความเครียดดึงเป็นความเครียดที่เกิดจากวัตถุถูกแรงดึงให้ยืดออก ความเครียดอัดเป็นความเครียดที่เกิดจากวัตถุถูกแรงอัดให้หดสั้นลง และความเครียดเฉือนเป็นความเครียดที่เกิดจากวัตถุเปลี่ยนแปลงรูปร่างเมื่อมีแรงเฉือนมากระทำ เป็นต้น

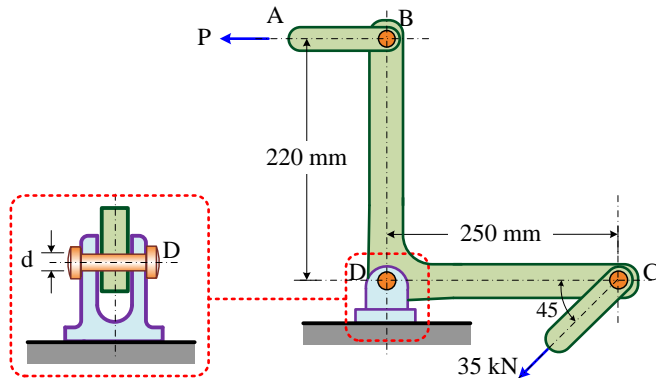
การทดสอบแรงดึงของชิ้นงานที่ทำจากวัสดุชนิดต่าง ๆ พบว่าเมื่อมีแรงมากระทำก็จะทำให้ชิ้นงานนั้นเปลี่ยนแปลงรูปร่างสอดคล้องกับขนาดและทิศทางของแรง ชิ้นงานจะสามารถกลับคืนสู่สภาพเดิมได้หากคุณสมบัติวัสดุอยู่ในช่วงพิกัดยืดหยุ่น วัสดุแต่ละชนิดจะมีความเค้นแปรผันตรงกับความเครียดและมีค่าเท่ากับค่าคงที่เรียกว่า ยังส์ โมดูลัสหรือ โมดูลัสยืดหยุ่น สำหรับค่าคงที่จากความสัมพันธ์ระหว่างความเค้นและความเครียดเมื่อวัตถุอยู่ภายใต้แรงเฉือนคือ โมดูลัสความคงรูปหรือ โมดูลัสเฉือน ถ้าคุณสมบัติวัสดุในสภาวะยืดหยุ่นมีคุณสมบัติทางกลเหมือนกันทุกทิศทางเมื่อวัสดุนั้นมีแรงมากระทำก็จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปร่าง เมื่อนำความเครียดในแนวแกนและแนวขวางมาพิจารณาก็จะพบความสัมพันธ์เชิงเส้น อัตราส่วนระหว่างความเครียดในแนวขวางต่อความเครียดในแนวแกนเรียกว่า อัตราส่วนปัวส์ซอง

วัตถุโดยทั่วไปจะขยายตัวเมื่ออุณหภูมิสูงขึ้นและหดตัวเมื่ออุณหภูมิลดลง อัตราส่วนของความเครียดต่ออุณหภูมิที่เปลี่ยนไปนี้เรียกว่า สัมประสิทธิ์การขยายตัวทางความร้อน ถ้าหากวัตถุสามารถเปลี่ยนแปลงรูปร่างได้อย่างอิสระก็จะไม่มีความเค้นภายในเนื้อวัสดุ แต่ถ้าวัตถุถูก

จำกัดการเปลี่ยนแปลงรูปร่างก็จะเกิดความเค้นภายในเรียกว่าความเค้นเนื่องจากการเปลี่ยนแปลง
อุณหภูมิ

แบบฝึกหัดท้ายบท

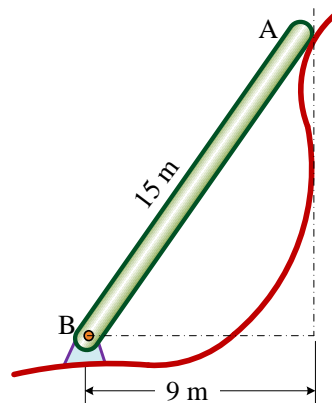
1. ข้อเหวี่ยงดังแสดงในภาพที่ 1.33 มีแรง 35 kN เอียงทำมุม 45° กระทำที่จุด C จงหาขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางของก้าน AB ถ้ากำหนดให้ความเค้นในแนวแกน $\sigma = 150$ MPa และจงหาความเค้นเฉือนที่สลักยึด D ถ้าสลักมีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง $d = 25$ mm

ภาพที่ 1.33 ข้อเหวี่ยงในสภาวะสมดุล

ที่มา : จีรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

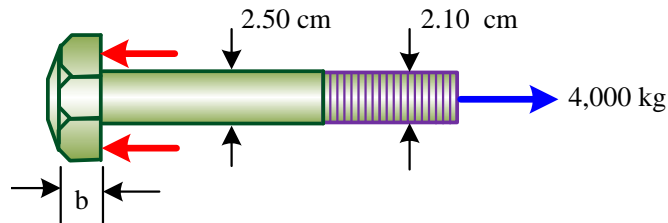
2. ท่อนโลหะหน้าตัดสมมาตรยาว 15 m ปลาย B ถูกยึดด้วยสลักเกลียวและปลาย A ถูกพาดไว้กับผนังผิวเรียบดังแสดงในภาพที่ 1.34 ท่อนโลหะนี้มีน้ำหนัก 3,000 kg จงหาขนาดสลักเกลียวที่ยึดท่อนโลหะนี้ไว้อย่างปลอดภัย ถ้าความเค้นเฉือนสูงสุดที่สลักเกลียวรับได้ไม่เกิน 50 MPa โดยพิจารณาสลักเกลียวนี้เป็นการเฉือนคู่

ภาพที่ 1.34 คานสมมาตรยาวพาดผนัง

ที่มา : จีรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

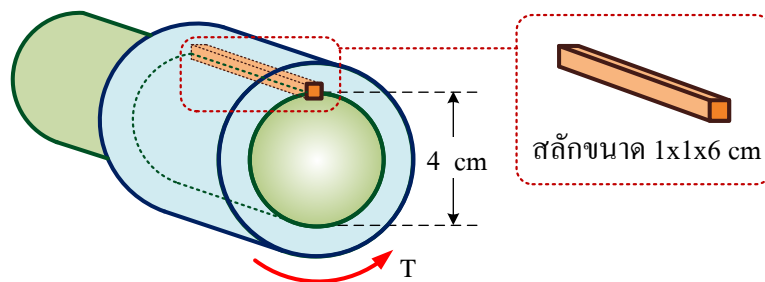
3. สลักเกลียวรับแรงดึงแสดงในภาพที่ 1.35 จงหาความหนาของหัวสลักเกลียวนี้ถ้ากำหนดให้ความเค้นดึงในสลักเกลียวเป็น 3 เท่าของความเค้นเฉือนของหัวสลักเกลียว

ภาพที่ 1.35 สลักเกลียวรับแรงดึง

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

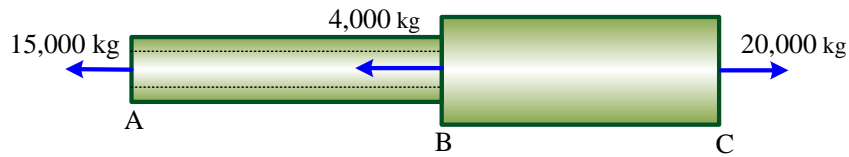
4. ในการยึดค้อนเข้ากับเพลาด้วยการใช้สลักยึดดังแสดงในภาพที่ 1.36 ถ้าวัสดุที่ใช้ทำสลักรับความเค้นเฉือนได้ไม่เกิน 800 kg/cm^2 จงหาโมเมนต์บิดสูงสุดที่สลักยึดสามารถรับได้อย่างปลอดภัย

ภาพที่ 1.36 การยึดค้อนกับเพลาดู

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

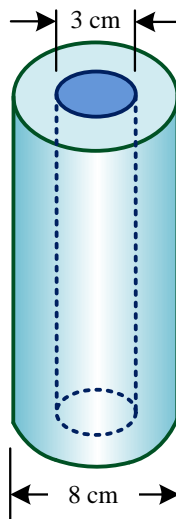
5. ท่อนโลหะทรงกระบอกสองท่อนยึดแน่นดังแสดงในภาพที่ 1.37 ท่อนโลหะกลวง AB มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางภายใน 5 cm ภายนอก 10 cm และยาว 50 cm ส่วนโลหะตัน BC มีเส้นผ่าศูนย์กลาง 15 cm ยาว 45 cm ถ้ากำหนดให้ท่อนโลหะทั้งสองมีค่าโมดูลัสยืดหยุ่น $E = 2 \times 10^6 \text{ kg/cm}^2$ และอัตราส่วนปัวส์ซอง $\nu = 0.3$ จงหาความเค้นและปริมาตรที่เปลี่ยนแปลงไปของท่อนโลหะทั้งสอง

ภาพที่ 1.37 ครอบอกกลางยึดแน่นกับครอบอกตัน

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

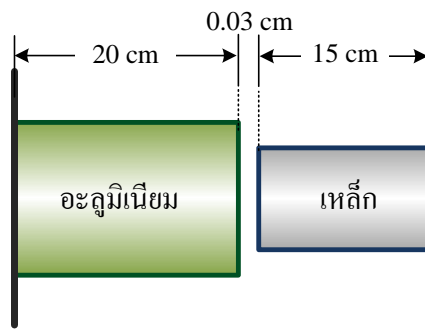
6. แท่งโลหะระหว่างอะลูมิเนียมกลางยึดแน่นกับแกนทองเหลืองดังแสดงในภาพที่ 1.38 ถ้าแท่งโลหะเชิงประกอบนี้ไม่เกิดความเค้นภายในที่อุณหภูมิ 15°C จงหาความเค้นในอะลูมิเนียมถ้าอุณหภูมิเพิ่มเป็น 195°C กำหนดให้อะลูมิเนียมมีโมดูลัสยืดหยุ่น $E_{al} = 0.7 \times 10^6 \text{ kg/cm}^2$ ค่าสัมประสิทธิ์การขยายตัวทางความร้อน $\alpha_{al} = 2.3 \times 10^{-5}/^{\circ}\text{C}$ และทองเหลืองมีโมดูลัสยืดหยุ่น $E_{br} = 2 \times 10^6 \text{ kg/cm}^2$ ค่าสัมประสิทธิ์การขยายตัวทางความร้อน $\alpha_{br} = 1.9 \times 10^{-5}/^{\circ}\text{C}$

ภาพที่ 1.38 ครอบอกอะลูมิเนียมยึดติดแน่น

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

7. ท่อนอะลูมิเนียมและเหล็กถูกยึดดังแสดงในภาพที่ 1.39 ที่อุณหภูมิ 20°C ช่องว่างระหว่างท่อนโลหะทั้งสองเท่ากับ 0.03 cm จงหาความเค้นและความยาวของท่อนอะลูมิเนียมหากอุณหภูมิเพิ่มขึ้นเป็น 140°C กำหนดให้พื้นที่หน้าตัดอะลูมิเนียมเท่ากับ 20 cm^2 พื้นที่หน้าตัดเหล็กเท่ากับ 8 cm^2 อะลูมิเนียมมีค่าโมดูลัสยืดหยุ่น $E_{al} = 0.7 \times 10^6 \text{ kg/cm}^2$ ค่าสัมประสิทธิ์การขยายตัวทางความร้อน $\alpha_{al} = 2.3 \times 10^{-5}/^{\circ}\text{C}$ และเหล็กมีค่าโมดูลัสยืดหยุ่น $E_s = 19 \times 10^6 \text{ kg/cm}^2$ ค่าสัมประสิทธิ์การขยายตัวทางความร้อน $\alpha_s = 1.8 \times 10^{-5}/^{\circ}\text{C}$

ภาพที่ 1.39 ท่อนอะลูมิเนียมและเหล็กถูกยึดแน่น
ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

เอกสารอ้างอิง

- เกรียงศักดิ์ อุคมสินโรจน์. (2540). **กลศาสตร์ของวัสดุ**. กรุงเทพฯ : มิตรนราการพิมพ์.
บรรจบ อรชร. (2542). **กลศาสตร์ของแข็ง**. กรุงเทพฯ : พิมพ์ดี.
มนตรี พิรุณเกษตร. (2541). **กลศาสตร์ของวัสดุ เล่ม 1**. กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดดูเคชั่น.
_____. (2544). **กลศาสตร์ของวัสดุ**. กรุงเทพฯ : วิทยพัฒน์.
วินิต ช่อวิเชียร วรนิติ ช่อวิเชียร และวรสฤษฎ์ ช่อวิเชียร. (2548). **กำลังวัสดุ/กลศาสตร์วัสดุ**.
กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
สมโพธิ วิวิธเกยูรวงศ์. (2542). **กลศาสตร์ของวัสดุ**. กรุงเทพฯ : ฟิสิกส์เซ็นเตอร์การพิมพ์.
สุกิจ นามพิชญ์. (2541). **ความแข็งแรงของวัสดุ**. กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดดูเคชั่น.
สิทธิชัย แสงอาทิตย์. (2549). **กลศาสตร์ของวัสดุ**. นครราชสีมา : สาขาวิชาวิศวกรรมโยธา
สำนักวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
สิริศักดิ์ ปโยธรสิริ. (2549). **กลศาสตร์วัสดุ**. กรุงเทพฯ : ว.พีเชรสกุล.
Bhavikatti S.S. (2010). **Mechanics of Solids**. New Delhi : New Age International (P)
Limited Publishers.
Engineering Materials. (n.d.). **Types of Fracture**. Retrieved June 12, 2013, from
http://www.hsc.csu.edu.au/engineering_studies/application/lift/3210/index.html.
Ferdinand P. Beer, Russell Johnston, John T. DeWolf and David F. Mazurek. (2012).
Mechanics of Materials. New York : Mc Graw Hill.
Hearn E. J. (2000). **Mechanics of Materials 1: An Introduction to the Mechanics of
Elastic and Plastic Deformation of Solids and Structural Materials**. Oxford :
Butterworth-Heinemann.
James M. Gere and Barry J. Goodno. (2012). **Mechanics of Materials**. Stamford : Cengage
Learning.
John Case, Lord Chilver and Carl T. F. Ross. (1999). **Strength of Materials and
Structures**. London : Arnold.
Joseph E. Shigley. (2004). **Mechanical Engineering Design**. New York : McGraw-Hill.
Metal Pass. (2005). **Metallurgy & Materials**. Retrieved June 18, 2013, from
<http://www.metalpass.com/metallmaterials>.

เอกสารอ้างอิง (ต่อ)

Nirmal Bansal. (2009). **Strength of Materials**. New Delhi : Laxmi Publications (P) Ltd.

Russell C. Hibbeler. (2011). **Mechanics of Materials**. New York : Prentice Hall
International Inc.

Timoshenko S. (1940). **Strength of Materials : Part I Elementary Theory and Problems**.
New York : D. Van Nostrand Company, Inc.

Vitor Dias da Silva. (2006). **Mechanics and Strength of Materials**. Heidelberg : Springer-
Verlag.

William A. Nash. (1998). **Theory and Problems of Strength of Materials**. New York :
McGraw-Hill.

แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 2

ภาษาผนังบางรับความดัน การต่อด้วยหมุดย้าและการเชื่อม

หัวข้อเนื้อหาประจำบท

1. ภาษาผนังบางรับความดัน
  - สมมติฐานการคำนวณภาษาผนังบาง
  - ภาษาผนังบางทรงกระบอก
  - ภาษาผนังบางทรงกลม
2. ความดันใช้งาน
3. การต่อโครงสร้างโดยใช้หมุดย้า
  - การต่อโดยใช้หมุดย้าแบบปลายแผ่นเดียวกัน
  - การต่อโดยใช้หมุดย้าแบบปลายแผ่นชนกัน
  - การคำนวณความแข็งแรงของรอยต่อแบบหมุดย้า
4. การต่อโครงสร้างโดยการเชื่อม
  - การต่อโดยการเชื่อมแบบปลายแผ่นชนกัน
  - การต่อโดยการเชื่อมแบบปลายแผ่นเดียวกัน
  - การกระจายแรงผ่านรอยเชื่อมและมาตรฐานการเชื่อม
5. สรุปท้ายบท
6. แบบฝึกหัดท้ายบท

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

- เมื่อนักศึกษาเรียนบทเรียนนี้แล้วสามารถ
1. อธิบายสมมติฐานการคำนวณภาษาผนังบางได้
  2. อธิบายและคำนวณความเค้นภายในภาษาผนังบาง รูปทรงกระบอกได้
  3. อธิบายและคำนวณความเค้นภายในภาษาผนังบางรูปทรงกลมได้
  4. อธิบายและคำนวณความดันใช้งานได้
  5. อธิบายและคำนวณรอยต่อโดยใช้หมุดย้าแบบปลายแผ่นเดียวกันได้
  6. อธิบายและคำนวณรอยต่อโดยใช้หมุดย้าแบบปลายแผ่นชนกันได้
  7. อธิบายและคำนวณความแข็งแรงรอยต่อแบบหมุดย้าได้
  8. อธิบายและคำนวณรอยต่อโดยการเชื่อมแบบปลายแผ่นชนกันได้

9. อธิบายและคำนวณรอยต่อโดยการเชื่อมแบบปลายแผ่นยกกันได้
10. อธิบายการกระจายแรงผ่านรอยเชื่อมและมาตรฐานการเชื่อมได้

วิธีสอนและกิจกรรมการเรียนการสอนประจำบท

1. บรรยายเนื้อหาในเอกสารประกอบคำสอน การถามและตอบในห้องเรียนร่วมกับการใช้สื่อประกอบอื่น เช่น สื่อแผ่นใส สื่อคอมพิวเตอร์ หรือสื่อวีดิทัศน์ เป็นต้น

2. สาธิตขั้นตอนการแก้ปัญหาโจทย์ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาในการเรียนการสอน เช่น ภาชนะผนังบางทรงกระบอก ภาชนะผนังบางทรงกลม การต่อชิ้นงานโดยใช้หมุดย้ำ และการต่อชิ้นงานโดยการเชื่อม เป็นต้น

3. มอบหมายงาน

3.1 ให้ผู้เรียนแต่ละคนแก้ปัญหาโจทย์ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหา เช่น ภาชนะผนังบางทรงกระบอก ภาชนะผนังบางทรงกลม การต่อชิ้นงานโดยใช้หมุดย้ำ และการต่อชิ้นงานโดยการเชื่อม เป็นต้น

3.2 ให้ผู้เรียนแต่ละกลุ่มศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับภาชนะผนังบางรูปทรงอื่น ตลอดจนเทคนิคและวิธีการต่อชิ้นงานที่ทำจากวัสดุชนิดอื่น

3.3 ให้ผู้เรียนแต่ละคนทำแบบฝึกหัดจากคำถามท้ายบท เพื่อทดสอบความรู้ที่ได้เรียนมา

4. ทำแบบฝึกหัดท้ายบทเรียน

การวัดและประเมินผล

1. การสังเกตความสนใจของผู้เรียน
2. การฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับการคำนวณปัญหาโจทย์
3. การทดสอบจากแบบทดสอบ
4. การประเมินผล ผู้เรียนจะต้องได้คะแนนรวมไม่ต่ำกว่าร้อยละ 60 จึงจะผ่านเกณฑ์การเรียนรู้

บทที่ 2

ภาชนะผนังบางรับความดัน การต่อด้วยหมุดย้ำและการเชื่อม

ภาชนะผนังบางรับความดันนิยมใช้อย่างกว้างขวางในวงการอุตสาหกรรม ส่วนใหญ่มักเป็นภาชนะเพื่อการบรรจุหรืออาจเป็นท่อเพื่อการส่งถ่ายของเหลวหรือแก๊ส นอกจากนั้น โครงสร้างผนังบางรับความดันยังรวมถึงเรือดำน้ำ ท่อเรือ และผนังบอลูนที่บรรจุแก๊สอีกด้วย การหาความเค้นภายในภาชนะผนังบางมักคิดเพียงความเค้นตามแนวยาวและตามแนวขวางโดยไม่คำนึงถึงความหนา สำหรับการเชื่อมต่อชิ้นส่วนโครงสร้างจะต้องคำนึงถึงความแข็งแรงของจุดเชื่อมต่อนั้น การเลือกวิธีการต่อแบบใดขึ้นอยู่กับประเภทของโครงสร้าง อย่างไรก็ตามจุดต่อจะต้องสามารถต้านทานแรงต่าง ๆ ได้อย่างปลอดภัย โดยทั่วไปจุดต่อจะถูกออกแบบให้มีความแข็งแรงมากกว่าชิ้นส่วนโครงสร้างเพื่อลดความยุ่งยากในการคำนวณและออกแบบ จุดเชื่อมต่อที่พบเห็นทั่วไปนิยมใช้หมุดย้ำหรือการเชื่อม ดังนั้นเนื้อหาในบทนี้จึงขออธิบายเกี่ยวกับการคำนวณความเค้นในภาชนะผนังบางรับความดันและการออกแบบจุดต่อโครงสร้างโดยมุ่งเน้นที่หมุดย้ำและการเชื่อม

ภาชนะผนังบางรับความดัน

ภาชนะผนังบางรับความดัน (Thin Wall Pressure Vessels) เป็นภาชนะปิดภายในบรรจุของเหลวหรือแก๊สที่มีความดัน โดยผนังของภาชนะมีความหนาน้อยเมื่อเทียบกับขนาดหรือเส้นผ่าศูนย์กลางภาชนะ ตัวอย่างภาชนะผนังบางที่มักพบเห็น เช่น ถังเก็บน้ำ ถังแก๊สหุงต้มในครัวเรือน ถังบรรจุแก๊สออกซิเจนในโรงพยาบาล ท่อลำเลียงแก๊สธรรมชาติ และถังบรรจุน้ำมัน เป็นต้น การหาความเค้นภายในภาชนะผนังบางมักคิดเพียงความเค้นตามแนวยาวและตามแนวขวางโดยไม่คำนึงถึงความหนาเพื่อลดความยุ่งยากในการคำนวณ ต่างจากภาชนะที่มีความหนามากที่จะต้องคำนึงถึงความเค้นในแนวรัศมีด้วย ดังนั้นวัสดุที่ใช้ทำภาชนะควรมีคุณสมบัติต้านทานความเค้นดึงดี ภาชนะผนังบางมีหลายรูปทรง เช่น ทรงกระบอก ทรงกลม ทรงรี และทรงโคนท เป็นต้น แต่ที่เป็นพื้นฐานในการคำนวณออกแบบคือภาชนะรูปทรงกระบอกและทรงกลม มนตรี พิรุณเกษตร (2544 : 136-146) และ John Case, et al. (1999 : 48-49) กล่าวถึงสมมติฐานและการคำนวณความเค้นภายในภาชนะผนังบางไว้ดังต่อไปนี้

1. สมมติฐานในการคำนวณและออกแบบภาชนะผนังบาง

สมมติฐานที่ใช้ในการคำนวณและออกแบบภาชนะผนังบางรับความดันประกอบด้วย

1.1 ภาชนะผนังบางรับความดันควรมีความหนาของผนังสม่ำเสมอตลอดทั้งภาชนะ

1.2 ภาชนะมีรูปร่างสมมาตรและความเค้นภายในจะเกิดขึ้นอย่างอิสระ น้ำหนักบรรทุกรวมถึงน้ำหนักของภาชนะจะต้องถูกกระจายลงสู่ฐานรองรับอย่างสมดุลเพื่อป้องกันการเสี้ยวรูปของภาชนะ

1.3 ความดันภายในภาชนะจะต้องกระจายตัวอย่างสม่ำเสมอและเป็นความดันมาตร (Gage Pressure) โดยทั่วไปความดันภายในภาชนะที่ใช้ในการคำนวณเป็นความดันจากภายในสู่ภายนอกหรือความดันบวก (Positive Pressure) ที่พยายามทำให้ภาชนะวิบัติโดยการระเบิดหรือแตกออกด้านนอก กรณีที่ความดันภายนอกมีค่ามากกว่าภายในจะต้องพิจารณาความเค้นอื่นร่วมด้วยเนื่องจากต้องคำนึงถึงการวิบัติจากการโก่งของผนังด้วย

1.4 ผนังมีความหนาน้อยเมื่อเทียบกับขนาดภาชนะ โดยรัศมีของภาชนะควรมากกว่า 10 เท่าของความหนาภาชนะ หรืออัตราส่วนระหว่างรัศมีของภาชนะทรงกระบอกหรือทรงกลม r ต่อความหนา t ของภาชนะควรมีค่ามากกว่าสิบ $r/t > 10$

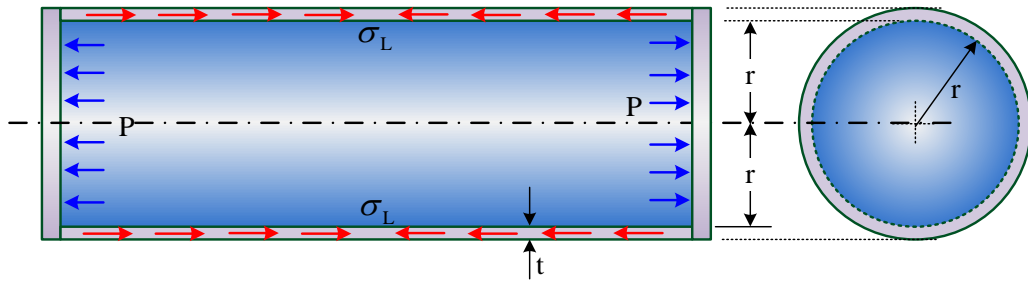
2. ภาชนะผนังบางรูปทรงกระบอก

ภาชนะผนังบางรูปทรงกระบอก (Thin Walled Cylinder) รับความดันดังแสดงในภาพที่ 2.1 เป็นภาชนะรูปทรงกระบอกที่ภายในบรรจุของเหลวหรือแก๊ส วัสดุที่นิยมนำมาใช้ทำภาชนะส่วนใหญ่เป็นเหล็กแผ่นดัดขึ้นรูปและเชื่อมต่อกันจนสามารถต้านทานความดันของเหลวที่อยู่ภายในได้ ความดันภายในภาชนะทำให้ผนังเกิดความเค้นถึง 2 ทิศทางคือความเค้นตามแนวยาว (Longitudinal Stress : σ_L) และความเค้นตามแนวขวาง (Circumferential Stress : σ_C)

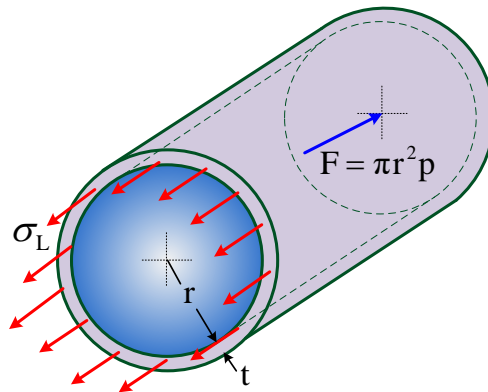

ภาพที่ 2.1 ถังบรรจุแก๊สทรงกระบอก

ที่มา : Machinio, 2012

(ก) ภาพตัดถึงทรงกระบอก

(ข) ภาพตัดตามแนวขวางถึงทรงกระบอก

ภาพที่ 2.2 แรงดันภายในภาชนะทรงกระบอกบาง

ที่มา : จีรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

สม โปธิ วิวิธเกชรวงศ์ (2542 : 20-25) Hearn E. J. (2000 : 198-202) และ Russell C. Hibbeler. (2011 : 405-407) กล่าวถึงสมการที่ใช้ในการหาความเค้นตามแนวยาวและความเค้นตามแนวขวางไว้ดังต่อไปนี้ จากภาพที่ 2.2 ซึ่งเป็นความเค้นตามแนวยาว σ_L ที่เกิดภายในภาชนะทรงกระบอกเมื่อกำหนดให้ F คือแรงดันที่พยายามจะดันฝาปิดของรูปทรงกระบอก และ p คือความดันภายใน ซึ่งมีรัศมีภายในคือ r การคำนวณหาความเค้นตามแนวยาวสามารถหาได้ดังนี้

แรงดัน ;
$$F = \text{ความดัน} \times \text{พื้นที่ที่ตั้งฉากกับแรง}$$

$$= p \pi r^2 \tag{2.1}$$

แรงดัน F จะทำให้เกิดความเค้นตามแนวยาว σ_L ขึ้นตามพื้นที่ขอบของรูปทรงกระบอก

$$\sigma_L = \frac{p}{A} \tag{2.2}$$

พื้นที่หน้าตัดวงแหวน A ของรูปทรงกระบอกที่มีความหนา t หาได้จาก

$$\begin{aligned}
 A &= \pi(r+t)^2 - \pi r^2 \\
 &= \pi(2rt+t^2) = \pi(2r+t)t
 \end{aligned}
 \tag{2.3}$$

ถ้ารัศมีภายในภาชนะ r มีค่ามากกว่าความหนา t มากจะนั่นจะได้ว่า $2r+t \approx 2r$ ส่งผลทำให้พื้นที่หน้าตัดวงแหวน A และแรงดัน F เปลี่ยนเป็น

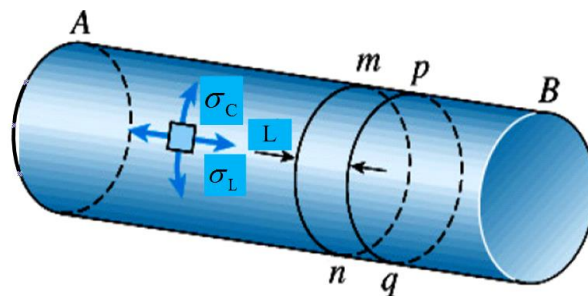
$$A = 2\pi r t \tag{2.4}$$

$$F = A \sigma_L = 2\pi r t \sigma_L \tag{2.5}$$

แทนค่าจะได้; $2\pi r t \sigma_L = p \pi r^2$

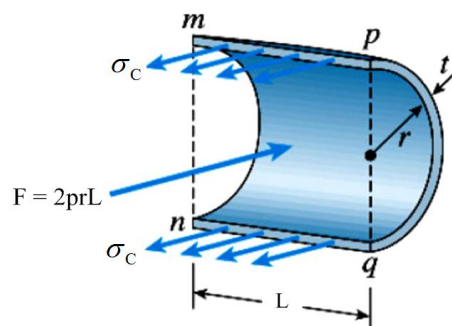
$$\text{หรือ} \quad \sigma_L = \frac{pr}{2t} \tag{2.6}$$

ภาพที่ 2.3 และ 2.4 แสดงความเค้นตามแนวขวางหรือแนวรอบวง σ_c ที่เกิดขึ้นภายในผนังของภาชนะทรงกระบอกที่มีความยาว L เมื่อกำหนดให้ F คือแรงที่พยายามจะดันให้รูปทรงกระบอกขาดออกจากกันตามแนวยาวและ p คือความดันภายในภาชนะ การคำนวณหาความเค้นตามแนวขวางสามารถหาได้ดังนี้

ภาพที่ 2.3 ความเค้นภายในภาชนะแรงดันทรงกระบอก

ที่มา : Pablo G. Caceres-Valencia. n.d

ภาพที่ 2.4 แรงภายในแนวรอบวงหรือตามแนวขวางภาชนะทรงกระบอก

ที่มา : Pablo G. Caceres-Valencia. n.d

แรงดัน ; $F = \text{ความดัน} \times \text{พื้นที่ที่ตั้งฉากกับแรง}$

$$= p \times 2rL = 2prL \quad (2.7)$$

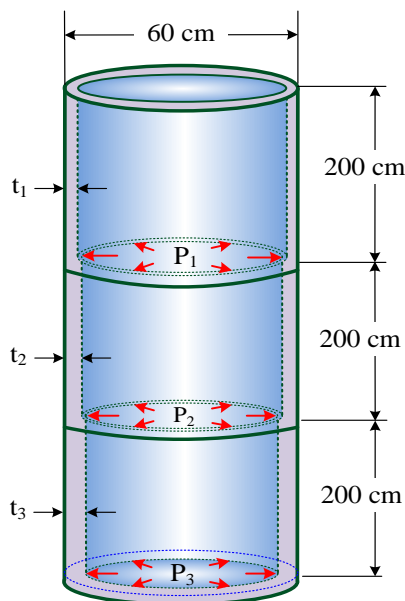
แรงดัน F จะทำให้เกิดความเค้นขึ้นในพื้นที่ผนังตามความยาวของรูปทรงกระบอกดังนี้

$$\sigma_c = \frac{F}{A} \quad (2.8)$$

เมื่อพื้นที่ผนังตามความยาวของรูปทรงกระบอก $A = 2Lt$ จะสามารถหาความเค้นตามแนวขวางได้จากสมการ

$$\sigma_c = \frac{2prL}{2Lt} = \frac{pr}{t} \quad (2.9)$$

ตัวอย่างที่ 2.1 ภาชนะรูปทรงกระบอกมีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 60 cm และสูง 600 cm ภายในบรรจุของเหลวที่มีความหนาแน่น $2.7 \times 10^3 \text{ kg/m}^3$ ถ้าภาชนะรูปทรงกระบอกนี้ถูกเชื่อมด้วยแผ่นเหล็กรูปวงแหวนซึ่งสูงท่อนละ 200 cm จำนวน 3 ท่อนดังแสดงในภาพที่ 2.5 จงหาความหนาของวงแหวนแต่ละช่วง ถ้ากำหนดให้แผ่นเหล็กสามารถรับความเค้นดึงได้ไม่เกิน 300 kg/cm^2

ภาพที่ 2.5 ภาชนะทรงกระบอก 3 ช่วงบรรจุของเหลว

ที่มา : จีรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

วิธีทำ

ความหนาแน่นของเหลวที่กำหนดคือ $2.7 \times 10^3 \text{ kg/m}^3$ หรือ $2.7 \times 10^{-3} \text{ kg/cm}^3$

ความดันของเหลวที่ความลึก $h_1 = 200$ cm จากด้านบน

$$\begin{aligned} p_1 &= \gamma h_1 \\ &= 2.7 \times 10^{-3} \times 200 = 0.54 \text{ kg/cm}^2 \end{aligned}$$

ความดันของเหลวที่ความลึก $h_2 = 400$ cm จากด้านบน

$$\begin{aligned} p_2 &= \gamma h_2 \\ &= 2.7 \times 10^{-3} \times 400 = 1.08 \text{ kg/cm}^2 \end{aligned}$$

ความดันของเหลวที่ความลึก $h_3 = 600$ cm จากด้านบน

$$\begin{aligned} p_3 &= \gamma h_3 \\ &= 2.7 \times 10^{-3} \times 600 = 1.62 \text{ kg/cm}^2 \end{aligned}$$

หาความหนาของแผ่นเหล็กกวางแหวนแต่ละช่วง

ความหนาช่วงบน ; $t_1 = \frac{p_1 r}{\sigma_c} = \frac{0.54 \times 30}{300} = 0.054 \text{ cm}$ ตอบ

ความหนาช่วงกลาง ; $t_2 = \frac{p_2 r}{\sigma_c} = \frac{1.08 \times 30}{300} = 0.108 \text{ cm}$ ตอบ

ความหนาช่วงล่าง ; $t_3 = \frac{p_3 r}{\sigma_c} = \frac{1.62 \times 30}{300} = 0.162 \text{ cm}$ ตอบ

ตัวอย่างที่ 2.2 ภาชนะทรงกระบอกมีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 100 cm ผลิตจากแผ่นเหล็กขึ้นรูปหนา 1.25 cm ดังแสดงในภาพที่ 2.6 ผนังภาชนะสามารถต้านทานความเค้นตามแนวรอบวงได้ไม่เกิน $1,200 \text{ kg/cm}^2$ ที่ปลายภาชนะปิดด้วยแผ่นเหล็กยึดด้วยสลักเกลียวขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 2.5 cm จงหาจำนวนของสลักเกลียวถ้าความเค้นดึงที่สลักเกลียวรับได้ไม่เกิน $3,000 \text{ kg/cm}^2$

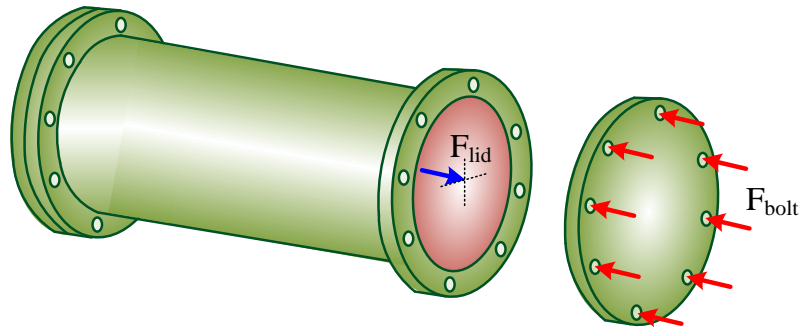
วิธีทำ

พื้นที่หน้าตัดของสลักเกลียว ; $A_{\text{bolt}} = \frac{1}{4} \pi (2.5)^2 = 4.91 \text{ cm}^2$

แรงดึงที่สลักเกลียวแต่ละตัวสามารถรับได้อย่างปลอดภัย ;

$$F_{\text{bolt}} = 4.91 \times 3,000 = 14,730 \text{ kg}$$

ภาพที่ 2.6 ภาพระทรงกระบอกฝาปิดยึดด้วยสลักเกลียว

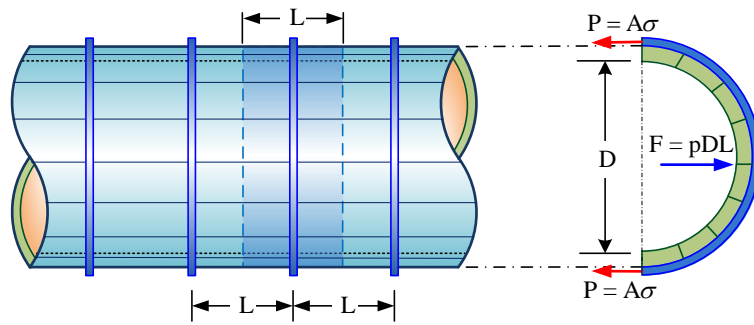
ที่มา : จีรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

$$\begin{aligned}
 \text{ความเค้นแนวรอบวง ;} \quad \sigma_c &= \frac{pr}{t} \\
 \sigma_c &= \frac{pr}{1.25} \leq 1,200 \text{ kg/cm}^2 \\
 \text{ความดันภายในภาชนะ ;} \quad p &\leq \frac{1,200 \times 1.25}{r} \\
 &\leq \frac{1,500}{50} \\
 &\leq 30 \text{ kg/cm}^2 \\
 \text{แรงดันที่กระทำกับฝา ;} \quad F_{\text{lid}} &= \frac{1}{4} \pi (100)^2 \times 30 \\
 &= 235,619 \text{ kg} \\
 \text{จำนวนสลักเกลียว ;} \quad n &= \frac{F_{\text{lid}}}{F_{\text{bolt}}} \\
 &= \frac{235,619}{14,730} \\
 &= 15.99 \text{ ตัว}
 \end{aligned}$$

เลือกใช้สลักเกลียวขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 2.5 cm จำนวน 16 ตัว

ตอบ

ตัวอย่างที่ 2.3 ท่อส่งน้ำขนาดใหญ่มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 1.5 m ใช้ลำเลียงน้ำจากอ่างเก็บน้ำดังแสดงในภาพที่ 2.7 ท่อดังกล่าวทำด้วยไม้ประกอบโดยใช้แถบเหล็กรัดเป็นระยะเท่ากันตลอดความยาว โดยแถบรัดมีพื้นที่หน้าตัด 300 mm^2 และสามารถรับความเค้นดึงได้ไม่เกิน 130 MPa จงหาระยะห่างของแถบรัดถ้าท่อนี้ถูกใช้งานต่ำกว่าระดับน้ำในอ่าง 30 m กำหนดให้ความหนาแน่นของน้ำในอ่างเท่ากับ $1,000 \text{ kg/m}^3$

ภาพที่ 2.7 ท่อกลมรััดด้วยแถบเหล็ก

ที่มา : จีรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

วิธีทำ

ความดันของน้ำภายในท่อ p ที่ความลึกจากระดับผิวน้ำ 30 m

$$\begin{aligned} p &= \rho gh \\ &= 1,000 \times 9.81 \times 30 \\ &= 294.3 \times 10^3 \text{ N/m}^2 \text{ หรือ } 294.3 \text{ kPa} \end{aligned}$$

แรงดึงสูงสุดที่แถบรััดสามารถรับได้ ;

$$F_s = A\sigma$$

แรงดันน้ำภายในท่อ ;

$$F_w = pDL$$

กำหนดให้แถบรััดมีระยะห่างเท่ากับ L และพิจารณาสมดุลของแรงในท่อส่งน้ำตามแนวขวางจะได้

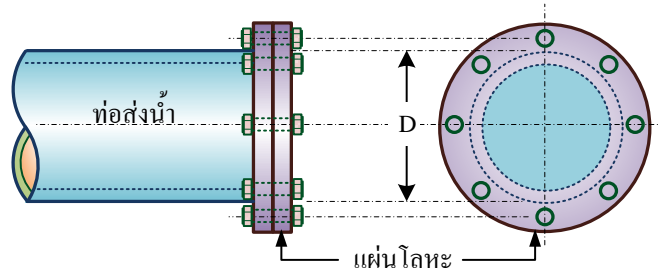
$$\begin{aligned} F_w &= 2F_s \\ pDL &= 2A\sigma \\ 294.3 \times 10^3 \times 1.5 \times L &= 2 \times 300 \times 10^{-6} \times 130 \times 10^6 \\ L &= 0.177 \text{ m หรือ } 17.7 \text{ cm} \end{aligned}$$

เลือกใช้ระยะเว้นระหว่างแถบรััดเหล็กเท่ากับ 17 cm

ตอบ

ตัวอย่างที่ 2.4 ท่อส่งน้ำขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางภายนอก 450 mm มีผนังหนา 10 mm และรับความดันน้ำภายในท่อ 3.5 MPa ที่ปลายท่อถูกปิดด้วยแผ่นโลหะและยึดด้วยสลักเกลียวดังแสดงในภาพที่ 2.8 ถ้าความเค้นใช้งานในสลักเกลียวเท่ากับ 80 MPa โดยมีความเค้นเริ่มต้น 55 MPa จงหาว่า

จะต้องใช้สลักเกลียวขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางกลาง 40 mm จำนวนกี่ตัวเพื่อยึดแผ่นโลหะและจงหาความเค้นตามแนวยาวของท่อส่งน้ำนี้

ภาพที่ 2.8 แผ่นโลหะปิดปลายท่อส่งน้ำยึดด้วยสลักเกลียว

ที่มา : จีรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

วิธีทำ

ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางภายในท่อ D เท่ากับ 430 mm หรือ 0.43 m

$$\begin{aligned} \text{แรงดันน้ำในท่อ ;} \quad F &= \frac{\pi}{4} D^2 p \\ &= \frac{\pi}{4} \times 0.43^2 \times 3.5 \times 10^6 \\ &= 508,270.42 \text{ N หรือ } 508.27 \text{ kN} \end{aligned}$$

แรงดึง T ในสลักเกลียวที่สามารถรับได้เมื่อพิจารณาจากความเค้นใช้งาน σ_w และความเค้นเริ่มต้น σ_i

$$\begin{aligned} T &= \frac{\pi}{4} d^2 (\sigma_w - \sigma_i) \\ &= \frac{\pi}{4} \times 0.04^2 \times (80 - 55) \times 10^6 \\ &= 31,415.92 \text{ N หรือ } 31.42 \text{ kN} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{จำนวนสลักเกลียว ;} \quad n &= \frac{F}{T} \\ &= \frac{508.27}{31.42} = 16.178 \text{ ตัว} \end{aligned}$$

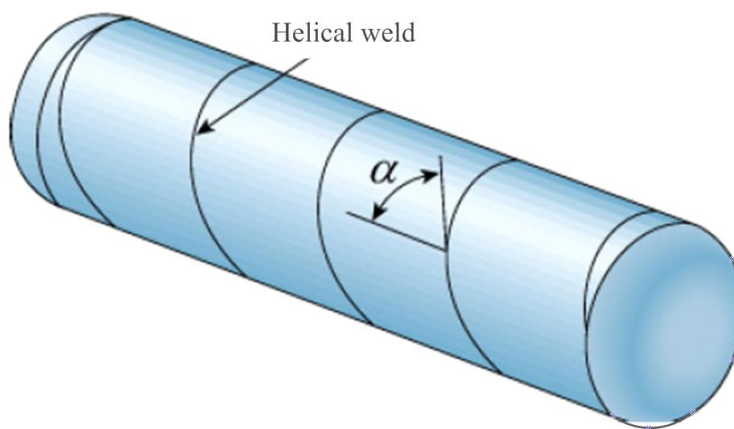
เลือกใช้สลักเกลียวจำนวน 17 ตัว

ตอบ

$$\begin{aligned} \text{ความเค้นตามแนวยาวท่อส่งน้ำ ;} \quad \sigma_L &= \frac{pr}{2t} \\ &= \frac{(35 \times 10^6)(0.43/2)}{2 \times 0.01} \\ &= 376,250 \text{ N/m}^2 \text{ หรือ } 376.25 \text{ kPa} \end{aligned}$$

ตอบ

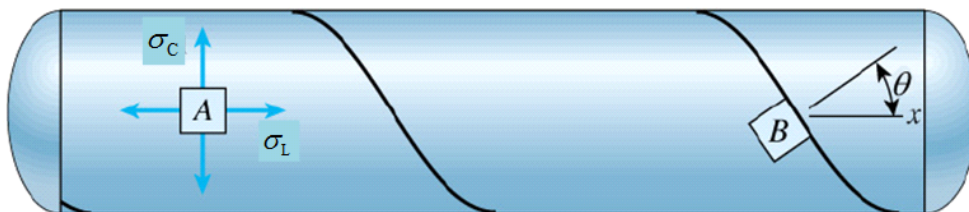
ภาชนะความดันผนังบางทรงกระบอกสามารถผลิตจากการนำแผ่น โลหะมาเชื่อมต่อกัน ในแนวทแยงได้ด้วยดังแสดงในภาพที่ 2.9 แผ่นโลหะจะถูกดัดงอในแนวทแยงด้วยมุม α กับแนวแกนทรงกระบอก ingsาดังกล่าวมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับขนาดของแผ่นโลหะและขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางของภาชนะทรงกระบอกที่จะผลิต ยกตัวอย่างเช่นหากแผ่น โลหะแคบนำมาผลิต ทรงกระบอกขนาดใหญ่่องศาทแยงก็จะมีค่ามากเป็นต้น แนวสัมผัสระหว่างแผ่น โลหะจะถูก เชื่อมเป็นแนวเวียนอย่างต่อเนื่อง (Helical Weld) ท่อประเภทนี้อาจจำเป็นต้องคำนวณความเค้น เหนือที่ตำแหน่งรอยเชื่อมเพื่อตรวจสอบความแข็งแรงด้วย (Pablo G. Caceres – Valencia. n.d)

ภาพที่ 2.9 ภาชนะแรงดันทรงกระบอกเชื่อมแบบเกลียว

ที่มา : Pablo G. Caceres – Valencia. n.d

ตัวอย่างที่ 2.5 ถังความดันทรงกระบอกผลิตจากแผ่นเหล็กหนา 20 mm ดังแสดงในภาพที่ 2.10 ภายในบรรจุแก๊สมีความดัน 800 kPa ถังมีรัศมีภายใน 1.8 m และมีแนวเชื่อมเป็นมุมทแยง 55° จงหาความเค้นและความเครียดตามแนวแกนและตามแนวขวาง ถ้ากำหนดให้แผ่นเหล็กมีค่า โมดูลัสยืดหยุ่น $E = 200 \text{ GPa}$ และอัตราส่วนปัวส์ซอง $\nu = 0.30$

ภาพที่ 2.10 ความเค้น ณ ตำแหน่งตะเข็บรอยเชื่อมแบบเกลียว

ที่มา : Pablo G. Caceres – Valencia. n.d

วิธีทำ

$$\begin{aligned}
 \text{ความเค้นตามแนวยาว ; } \quad \sigma_L &= \frac{pr}{2t} \\
 &= \frac{(800 \times 10^3) \times (1.8)}{2(0.02)} \\
 &= 36 \times 10^6 \text{ N/m}^2 \text{ หรือ } 36 \text{ MPa} \quad \text{ตอบ}
 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned}
 \text{ความเค้นตามแนวขวาง ; } \quad \sigma_c &= \frac{pr}{t} \\
 &= \frac{(800 \times 10^3) \times (1.8)}{0.02} \\
 &= 72 \times 10^6 \text{ N/m}^2 \text{ หรือ } 72 \text{ MPa} \quad \text{ตอบ}
 \end{aligned}$$

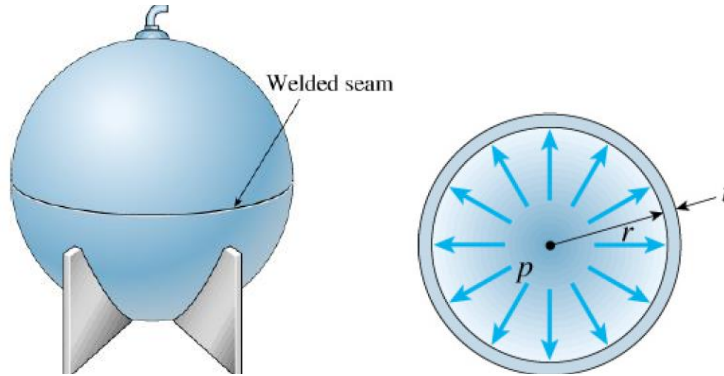
$$\begin{aligned}
 \text{ความเครียดตามแนวยาว ; } \quad \epsilon_L &= \frac{(1-2\nu)pr}{2tE} = \frac{(1-2\nu)\sigma_L}{E} \\
 &= \frac{(1-2(0.30)) \times (36 \times 10^6)}{200 \times 10^9} \\
 &= 7.2 \times 10^{-5} \quad \text{ตอบ}
 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned}
 \text{ความเครียดในแนวรอบวง ; } \quad \epsilon_c &= \frac{(2-\nu)pr}{2tE} = \frac{(2-\nu)\sigma_c}{2E} \\
 &= \frac{(2-0.30) \times (72 \times 10^6)}{2(200 \times 10^9)} \\
 &= 3.06 \times 10^{-4} \quad \text{ตอบ}
 \end{aligned}$$

3. ภาชนะผนังบางทรงกลม

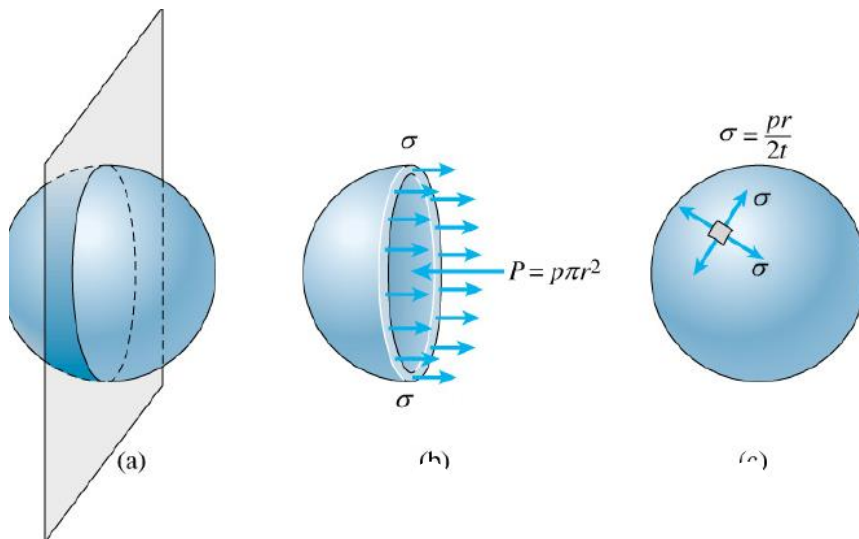
ภาชนะผนังบางทรงกลม (Spherical Tanks) เป็นภาชนะหรือโครงสร้างรับความดันที่ปิดสนิทรูปทรงกลมดังแสดงในภาพที่ 2.11 โดยทั่วไปมักเป็นโครงสร้างที่ใช้บรรจุแก๊สในโรงงานอุตสาหกรรม ในการประกอบชิ้นส่วนแต่ละชิ้นจะต้องมีความละเอียดรอบคอบเนื่องจากเป็นชิ้นส่วนที่มีความโค้ง แนวเชื่อมระหว่างชิ้นส่วนต้องมีความแข็งแรงเพียงพอและสามารถรับความเค้นดึงได้ไม่น้อยกว่าชิ้นส่วนของผนัง ฐานรองรับโครงสร้างประเภทนี้ต้องมีความแข็งแรง และสามารถถ่ายน้ำหนักที่กระจายตามผิวโค้งลงสู่พื้นดินได้ เกรียงศักดิ์ อุดมสิน โรจน์ (2540 : 8-3) Hearn E. J. (2000 : 202-204) และ Russell C. Hibbeler (2011 : 407) กล่าวว่าโดยทั่วไปภาชนะผนังบางทรงกลมจะมีอัตราส่วนรัศมี r ต่อความหนา t มีค่ามากกว่า 10 ดังสมมติฐานที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ในการหาความเค้นภายในผนังจะพิจารณาโดยการตัดผ่านศูนย์กลางของทรงกลมดังแสดงในภาพที่ 2.12 จากนั้นจะพิจารณาแรงดัน P ที่กระทำกับภาชนะโดยมีความดัน

ภายใน p กระทำกับผนังเท่ากันทุกทิศทาง โดยความเค้น σ ที่จุดใด ๆ ภายในผนังจะพิจารณาเฉพาะความเค้นดึงซึ่งจะมีค่าเท่ากันทุกทิศทางดังสมการต่อไปนี้

ภาพที่ 2.11 ภาชนะผนังบางทรงกลม

ที่มา : Pablo G. Caceres-Valencia. n.d

ภาพที่ 2.12 สมดุลแรงของภาชนะผนังบางทรงกลม

ที่มา : Pablo G. Caceres-Valencia. n.d

จากภาพที่ 2.11 แรงดันภายในภาชนะจะมีค่าเท่ากันทุกทิศทางดังสมการ

$$P = p\pi r^2 \tag{2.10}$$

จากภาพที่ 2.12 แรงต้านทานภายในผนังตามแนวตัดขวางหาได้จากสมการ

$$F = \sigma (2\pi r_m) t \tag{2.11}$$

รัศมีเฉลี่ยที่กึ่งกลางความหนาของผนังภาชนะ r_m หาได้จากสมการ

$$r_m = r - \frac{t}{2} \quad (2.12)$$

จากสมมูลแรงจะได้แรงดัน P เท่ากับแรงต้าน F จะได้

$$P = F \quad (2.13)$$

$$\sigma (2\pi r_m)t = p\pi r^2 \quad (2.14)$$

ดังนั้นความเค้นดึงภายในผนังทรงกลมหาได้จากสมการ

$$\sigma = \frac{pr}{2t} \quad (2.15)$$

ความดันใช้งานของภาชนะผนังบาง

ชาญ ถนัดงาน (2523 : 245) และมนตรี พิรุณเกษตร (2544 : 139) กล่าวว่าความดันใช้งาน (Working Pressure) ที่ภาชนะผนังบางสามารถรับได้อย่างปลอดภัยจะพิจารณาจากรูปทรงของภาชนะผนังบางซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ภาชนะผนังบางรูปทรงกระบอกแบบไม่มีตะเข็บ

ความดันใช้งานของภาชนะผนังบางรูปทรงกระบอกแบบไม่มีตะเข็บหาได้จากการวิเคราะห์ลักษณะการวิบัติ แรงดันที่จะทำให้รูปทรงกระบอกมีขนาดมักจะเป็นความเค้นที่เกิดขึ้นตามแนวขวาง σ_c ของรูปทรงกระบอก ดังนั้นค่าความดันใช้งานจึงหาได้จากสมการ

$$\text{ความดันใช้งาน ; } \sigma_{all} = \frac{t}{r} \sigma_c n_c \quad (2.16)$$

2. ภาชนะผนังบางรูปทรงกระบอกแบบมีตะเข็บ

ภาชนะผนังบางรูปทรงกระบอกแบบมีตะเข็บเป็นภาชนะทรงกระบอกประกอบด้วยแผ่นโลหะหลายแผ่นต่อกันและมีรอยต่อเป็นจำนวนมาก ซึ่งรอยต่อแต่ละแผ่นอาจไม่สมบูรณ์และมีโอกาสเกิดการวิบัติในตำแหน่งนี้ได้ ดังนั้นความสามารถทนแรงดันของรูปทรงกระบอกชนิดนี้ก็ขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพของรอยต่อ ค่าความดันใช้งานหาได้จากสมการ

$$\text{ความดันใช้งานตามแนวยาว ; } \sigma_{L-all} = \frac{t}{r} \sigma_c n_L \quad (2.17)$$

$$\text{ความดันใช้งานตามแนวขวาง ; } \sigma_{C-all} = \frac{2t}{r} \sigma_L n_C \quad (2.18)$$

เมื่อ n_L เป็นประสิทธิภาพของตะเข็บตามแนวยาว และ n_C เป็นประสิทธิภาพของตะเข็บตามแนวขวางหรือแนวเส้นรอบวง

3. ภาชนะผนังบางรูปทรงกลมแบบมีตะเข็บ

ความดันใช้งานของภาชนะผนังบางรูปทรงกลมแบบมีตะเข็บหาได้จากการวิเคราะห์ลักษณะการวิบัติ แรงดันที่ทำให้รูปทรงกลมลักษณะดังกล่าวจะเป็นความเค้นตามแนวตัดผ่านศูนย์กลาง σ ของรูปทรงกลม ถ้ากำหนดให้ n_s เป็นประสิทธิภาพของตะเข็บตามแนวขวางจะได้ค่าความดันใช้งานดังสมการ

$$\text{ความดันใช้งาน ; } \sigma_{\text{all}} = \frac{2t}{r} \sigma n_s \quad (2.19)$$

ตัวอย่างที่ 2.6 ภาชนะผนังบางรูปทรงกระบอกมีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 6 m ผลิตจากแผ่นโลหะหนา 3 cm สามารถต้านทานความเค้นดึงได้ไม่เกิน $6,000 \text{ kg/cm}^2$ ถ้าภาชนะนี้มีประสิทธิภาพตามแนวยาว $n_L = 0.85$ และประสิทธิภาพตามแนวขวาง $n_C = 0.58$ จงหาความดันใช้งานของภาชนะนี้ถ้ากำหนดให้ค่าความปลอดภัย $FS = 5$

วิธีทำ

พิจารณาหาความเค้นดึงใช้งานของแผ่นโลหะจากค่าความปลอดภัย

$$\text{ความเค้นใช้งานแผ่นโลหะ ; } \sigma_{\text{all}} = \frac{6,000}{5} = 1,200 \text{ kg/cm}^2$$

ทั้งค่าความเค้นตามแนวขวาง σ_C และความเค้นตามแนวแกน σ_L จะต้องมิต่ำไม่เกินค่าความเค้นใช้งาน $1,200 \text{ kg/cm}^2$ ดังนั้นจะได้ว่า

$$\begin{aligned} \text{ความดันใช้งานตามแนวขวาง ; } P_{C\text{-all}} &= \frac{t}{r} \sigma_C n_C \\ &= \frac{3}{300} \times 1200 \times 0.85 \\ &= 10.20 \text{ kg/cm}^2 \end{aligned}$$

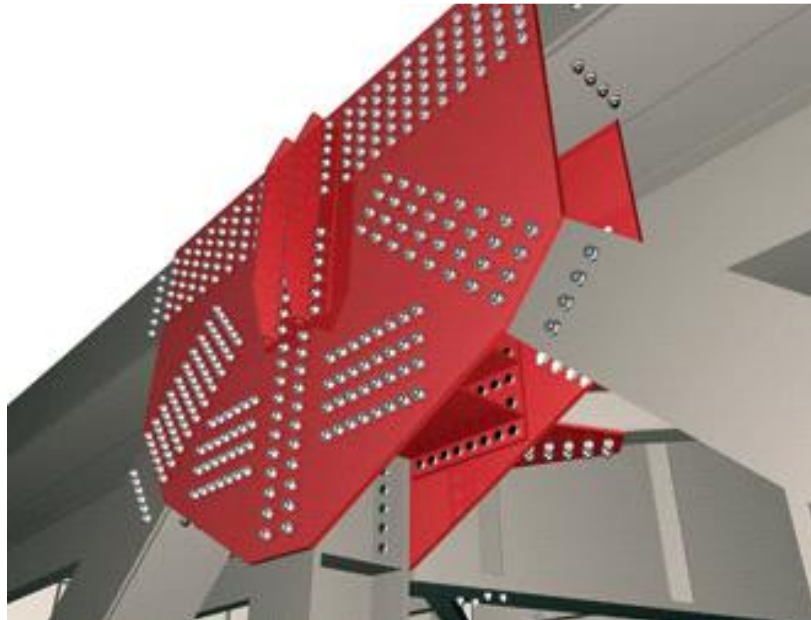
$$\begin{aligned} \text{ความดันใช้งานตามแนวยาว ; } P_{L\text{-all}} &= \frac{2t}{r} \sigma_L n_L \\ &= \frac{2 \times 3}{300} \times 1200 \times 0.85 \\ &= 20.4 \text{ kg/cm}^2 \end{aligned}$$

ดังนั้นค่าความดันใช้งานของภาชนะผนังบางทรงกระบอกนี้คือ 10.20 kg/cm^2 **ตอบ**

การต่อโครงสร้างโดยใช้หมุดย้ำ

การต่อวัสดุแผ่น โดยใช้หมุดย้ำหรือสลักเกลียว (Riveted Joints) เป็นวิธีการหนึ่งที่ยอมรับใช้ในการต่อชิ้นส่วน โครงสร้างเข้าด้วยกัน ทั้งนี้ชิ้นส่วนที่นำมาประกอบกันจะต้องมีลักษณะเป็นแผ่นหรือท่อนที่มีผิวเรียบสามารถทาบต่อกันได้ ตัวอย่างจุดต่อโครงสร้างอาคารที่ใช้หมุดย้ำแสดงในภาพที่ 2.13 ทั้งนี้จำนวนหมุดย้ำมีความสัมพันธ์กับแรงภายนอกที่กระทำและรูปแบบการต่อชิ้นงาน ภายหลังจากการคำนวณและออกแบบรอยต่อแล้วตำแหน่งของรูเจาะจะต้องถูกต้องเพื่อป้องกันความเค้นส่วนเกินจากการประกอบชิ้นงาน การเรียงหมุดย้ำจะพิจารณาจากความกว้างและระยะแยกกันของชิ้นงาน นอกจากนี้ในการขันสลักเกลียวจะต้องใช้แรงขันให้ เป็นไปตามข้อกำหนดในมาตรฐานการควบคุมงานเพื่อป้องกันการคลายตัวของสลักเกลียว

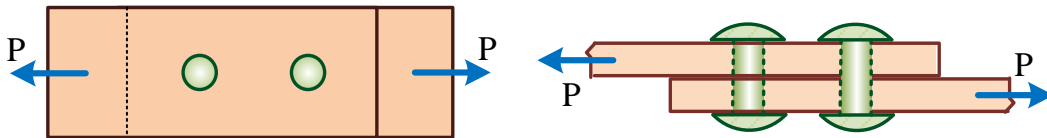
ภาพที่ 2.13 จุดต่อโครงสร้างโดยใช้หมุดย้ำ

ที่มา : Ali H. Abbas, Sajid Abbas and Brian Maroney. 2011

สมโพธิ วิวิธเกยูรวงศ์ (2542 : 7-11, 513-524) และ John Case, et al. (1999 : 76-80) กล่าวว่าในการคำนวณหาความแข็งแรงของรอยต่อโดยใช้หมุดย้ำมีข้อมูลที่ต้องทราบ เช่น ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางหมุดย้ำ ความหนาแผ่นวัสดุที่จะต่อ ระยะห่างหมุดย้ำวัดจากศูนย์กลางของหมุดย้ำ (Pitch) คุณสมบัติของหมุดย้ำ และคุณสมบัติวัสดุแผ่นที่นำมาใช้งาน เป็นต้น โดยทั่วไปการต่อชิ้นงานโดยใช้หมุดย้ำมี 2 รูปแบบคือการต่อแบบปลายแผ่นแยกกันและการต่อแบบปลายแผ่นชนกัน รายละเอียดของการต่อทั้งสองรูปแบบมีดังต่อไปนี้

1. การต่อแบบปลายแผ่นเกยกัน

การต่อแบบปลายแผ่นเกยกัน (Lap Joint) เป็นรอยต่อที่นำแผ่นชิ้นงานสองแผ่นมาวางเกยกันหรือซ้อนกันแล้วเจาะรูเพื่อใช้หมุดย้ำหรือสลักเกลียวขันยึดติดกัน จำนวนหมุดย้ำอาจมีมากกว่าหนึ่งตัวก็ได้และการเรียงหมุดย้ำอาจมีมากกว่าหนึ่งแถวก็ได้เช่นกัน ภาพที่ 2.14 เป็นตัวอย่างการต่อแบบปลายแผ่นเกยกันโดยการใช้หมุดย้ำคู่

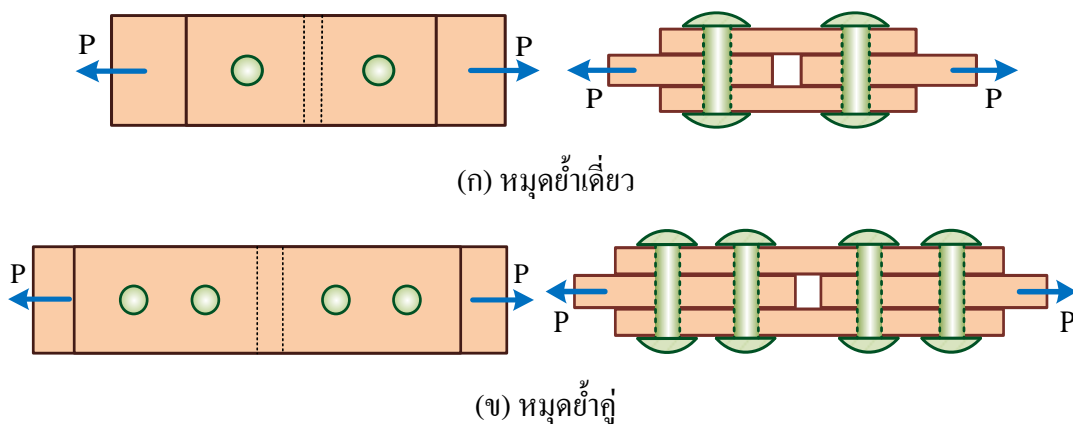

ภาพที่ 2.14 การต่อแบบปลายแผ่นเกยกัน

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

2. การต่อแบบปลายแผ่นชนกัน

การต่อแบบปลายแผ่นชนกัน (Butt Joint) เป็นรอยต่อที่นำแผ่นชิ้นงานสองแผ่นมาวางชนกันและอยู่ในแนวเดียวกัน จากนั้นจะนำแผ่นชิ้นงานอื่นมาวางประกบแต่ละด้าน (Cover Plate or Quesset Plate) อย่งไรก็ตามจำนวนแถวของหมุดย้ำอาจมีมากกว่าหนึ่งแถวหากจำนวนหมุดย้ำที่ใช้มีหลายตัว การจัดกลุ่มจะต้องพิจารณาระยะเรียงระหว่างหมุดย้ำให้เป็นไปข้อกำหนดในการออกแบบรอยต่อ โดยส่วนใหญ่ระยะเรียงระหว่างหมุดย้ำแต่ละตัวจะไม่น้อยกว่าสามเท่าของขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางหมุดย้ำ ภาพที่ 2.15 เป็นตัวอย่างการต่อแบบปลายแผ่นชนกันโดยการใช้หมุดย้ำเดี่ยวและหมุดย้ำคู่

(ก) หมุดย้ำเดี่ยว

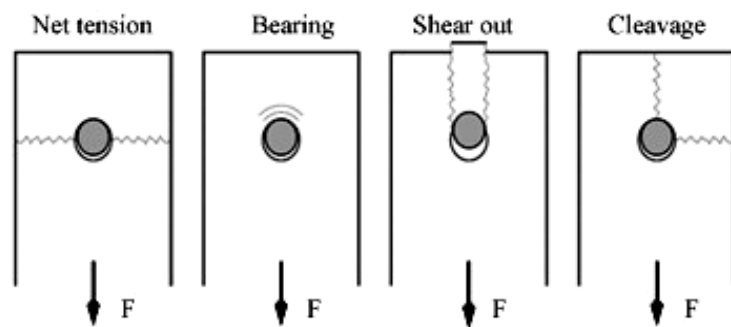
(ข) หมุดย้ำคู่

ภาพที่ 2.15 การต่อแผ่นวัสดุแบบปลายชนกัน

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

3. การคำนวณความแข็งแรงของรอยต่อแบบหมุดย้า

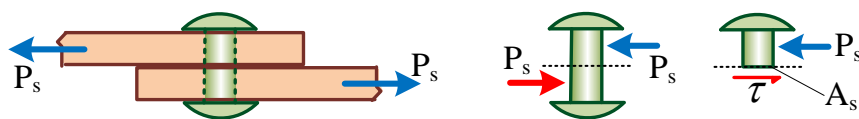
สมโพธิ วิวิธเกยูรวงศ์ (2542 : 7-11, 513-524) [Benoit Vieille](#), et al. (2009) และ John Case, et al. (1999 : 76-80) กล่าวว่า การคำนวณหาความแข็งแรงของรอยต่อแบบหมุดย้าจะพิจารณาจากประเภทการขาดของรอยต่อ โดยทั่วไปการพิจารณาการขาดของรอยต่อจะแบ่งออกเป็นสองประเภทคือ หมุดย้าขาดหรือแผ่นวัสดุขาด ภาพที่ 2.16 แสดงการวิบัติของชิ้นงานภายใต้แรงดึงในลักษณะแตกต่างกันประกอบด้วย แผ่นชิ้นงานขาดเนื่องจากแรงดึง (Net Tension) แผ่นชิ้นงานยุบเนื่องจากแรงเบกทาน (Bearing) แผ่นวัสดุขาดปลายเนื่องจากแรงเฉือน (Shear Out) และแผ่นชิ้นงานขาดออกที่ปลายในลักษณะแผ่นสี่เหลี่ยมเนื่องจากการกระแทะ (Cleavage) ตามลำดับ อนึ่งขนาดของเส้นผ่าศูนย์กลางของหมุดย้า ความหนาของแผ่นชิ้นงานที่จะต่อ ระยะห่างของหมุดย้า คุณสมบัติทางกลของหมุดย้าและแผ่นชิ้นงานจะถูกนำมาใช้ในการคำนวณ การคำนวณหาความแข็งแรงของรอยต่อแบบหมุดย้าสามารถหาได้ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 2.16 ลักษณะการขาดของรอยต่อแบบหมุดย้า

ที่มา : [Benoit Vieille](#), et al. 2009

กรณีที่ 1 หมุดย้าขาดเนื่องจากสาเหตุที่หมุดย้าไม่สามารถต้านทานความเค้นเฉือนได้ การวิเคราะห์การขาดในลักษณะนี้จะต้องพิจารณาระนาบที่รับแรงเฉือนของหมุดย้า เช่น แรงเฉือนระนาบเดียว หรือแรงเฉือนสองระนาบ เป็นต้น ทั้งนี้หมุดย้าที่ต้านแรงเฉือนสองระนาบจะสามารถรับแรงได้สูงกว่าแบบระนาบเดียว ภาพที่ 2.17 เป็นตัวอย่างการขาดของหมุดย้าเนื่องจากแรงเฉือนระนาบเดียว

ภาพที่ 2.17 หมุดย้าขาดเนื่องจากแรงเฉือนระนาบเดียว

ที่มา : จีรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

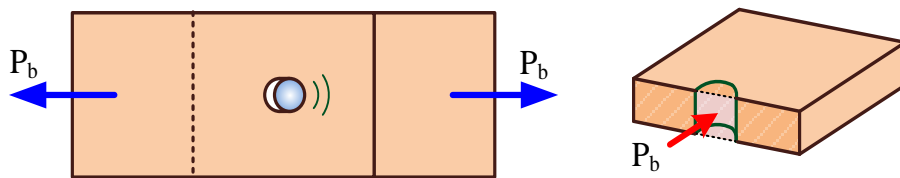
แรงต้านการเฉือนระนาบเดียว P_s สามารถหาได้จากสมการ

$$P_s = \tau \times A_s \quad (2.20)$$

หรือ
$$P_s = \tau \times \frac{\pi}{4} d^2 \quad (2.21)$$

เมื่อ τ คือความเค้นเฉือนของหมุดย้ำ A_s คือพื้นที่หน้าตัดที่ถูกเฉือนของหมุดย้ำ และ d คือขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางของหมุดย้ำ ตามลำดับ

กรณีที่ 2 แผ่นวัสดุถูกอัดแตกเนื่องจากสาเหตุที่แผ่นชิ้นงานได้รับแรงอัดจากหมุดย้ำจนเกิดความเค้นแบกทาน (Bearing Stress) ขึ้นภายในแผ่นชิ้นงาน รอยต่ออาจชำรุดเนื่องจากความเค้นแบกทานที่เกิดขึ้นในแผ่นชิ้นงานสูงกว่าความเค้นแบกทานที่รับได้จนทำให้แผ่นชิ้นงานอยู่หรือย่นจนเสียรูปดังแสดงในภาพที่ 2.18

ภาพที่ 2.18 แผ่นชิ้นงานชำรุดเนื่องจากแรงกดที่ส่งผ่านมาจากหมุดย้ำ

ที่มา : จีรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

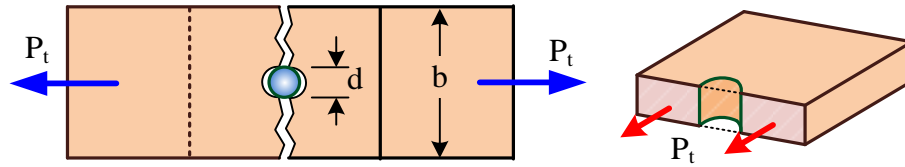
แรงต้านการแบกทานในแผ่นวัสดุ P_b หาได้จากสมการ

$$P_b = \sigma_b \times A_b \quad (2.22)$$

หรือ
$$P_b = \sigma_b dt \quad (2.23)$$

เมื่อ σ_b คือความเค้นแบกทานของแผ่นชิ้นงาน A_b คือพื้นที่แรงอัดในแผ่นชิ้นงาน d คือเส้นผ่าศูนย์กลางของหมุดย้ำ และ t คือความหนาของแผ่นชิ้นงาน ตามลำดับ

กรณีที่ 3 แผ่นวัสดุขาดเนื่องจากสาเหตุที่แผ่นชิ้นงานรับแรงดึงจนเกินกว่าค่าความเค้นดึงที่รับได้ ลักษณะการขาดแบบนี้มักจะเกิดขึ้นที่ตำแหน่งรูเจาะดังแสดงในภาพที่ 2.19 เนื่องจากเป็นตำแหน่งที่มีพื้นที่หน้าตัดสุทธิของแผ่นชิ้นงานน้อยที่สุด หากจุดต่อมีจำนวนหมุดย้ำมากกว่าหนึ่งแถวจะต้องพิจารณาพื้นที่หน้าตัดสุทธิน้อยที่สุดที่สัมพันธ์กับตำแหน่งการเจาะหมุดย้ำทั้งในแนวเส้นตรงและแนวทแยงด้วย

ภาพที่ 2.19 แผ่นต่อขาดตามแนวขนานกับตะเข็บ

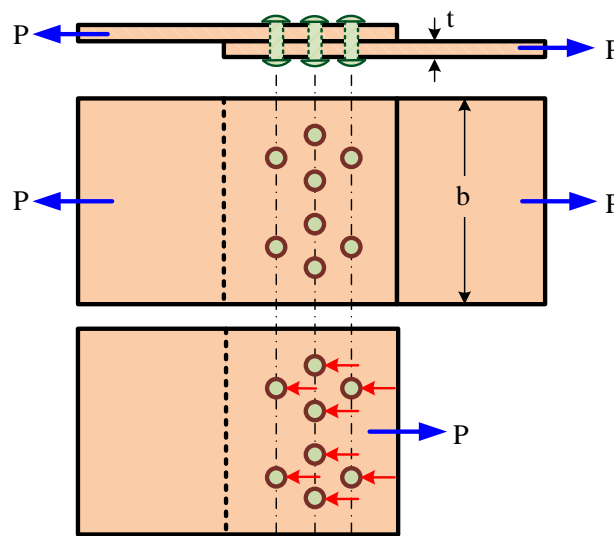
ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

แรงต้านการดึงในแผ่นชิ้นงาน P_t หาได้จากสมการ

$$P_t = \sigma_t \times A_t \quad (2.24)$$

หรือ
$$P_t = \sigma_t (b-d)t \quad (2.25)$$

เมื่อ σ_t คือความเค้นดึงของแผ่นชิ้นงาน A_t คือพื้นที่ที่แผ่นชิ้นงานรับแรงดึง d คือขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางของหมุดย้า t คือความหนาของแผ่นชิ้นงาน และ b คือความกว้างของแผ่นชิ้นงาน ตามลำดับ

ภาพที่ 2.20 การต่อเกลยโดยใช้หมุดย้า

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

กรณีที่ 4 การต่อโดยใช้หมุดย้าหลายตัว เมื่อหมุดย้าหลายตัวอยู่ที่รอยต่อของแผ่นชิ้นงานที่ต่อเข้าด้วยกันดังแสดงในภาพที่ 2.20 ลักษณะการเรียงหมุดจะต้องมีความสัมพันธ์กับแนวแรง กล่าวคือ แรงที่กระทำควรจะผ่านจุดศูนย์กลางถ่วงของกลุ่มหมุดย้าเพื่อความสมดุล หลักการคำนวณ

จะสมมติให้หมุดย้ำแต่ละตัวรับแรงที่กระทำเท่ากันทุกตัว การคำนวณแรงของรอยต่อแบบนี้จะพิจารณาจากแรงเฉือนรวม P_s ในหมุดย้ำแต่ละตัว และแรงแบกทานรวม P_b ที่เกิดในแผ่นชิ้นงาน ดังสมการต่อไปนี้

$$P_s = n\tau A_s \quad (2.26)$$

$$P_b = n\sigma_b A_b \quad (2.27)$$

เมื่อ n คือจำนวนหมุดย้ำของรอยต่อ τ คือความเค้นเฉือนของหมุดย้ำ σ_b คือความเค้นแบกทานในแผ่นชิ้นงาน A_s คือพื้นที่รับแรงเฉือนของกลุ่มหมุดย้ำ และ A_b คือพื้นที่รับแรงแบกทานในแผ่นชิ้นงาน ตามลำดับ

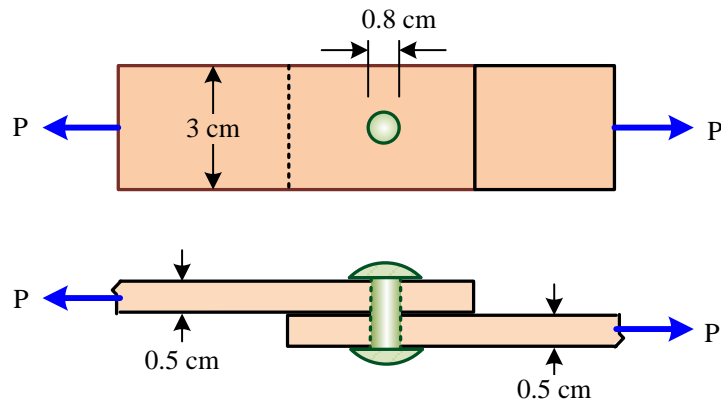
การประเมินประสิทธิภาพของรอยต่อโดยใช้หมุดย้ำจะพิจารณาจากอัตราส่วนระหว่างแรงที่รอยต่อสามารถรับได้เทียบกับแรงที่แผ่นชิ้นงานที่ไม่หักพื้นที่รูเจาะสามารถรับได้ ค่าอัตราส่วนที่ได้จะเป็นค่าร้อยละของประสิทธิภาพรอยต่อ ตัวอย่างผลการวิจัยที่ศึกษาการวิบัติของรอยต่อโดยใช้หมุดย้ำ (T. [Dang Hoang](#), 2012) แสดงในภาพที่ 2.21 จากภาพพบว่ารอยต่อส่วนใหญ่วิบัติจากแผ่นชิ้นงานขาด โดยแผ่นชิ้นงานที่มีความหนาน้อยจะเกิดการย่นหรือเสียรูปก่อนการขาด ส่วนแผ่นชิ้นงานที่มีความหนาจะขาดตามแนวพื้นที่หน้าตัดสุดท้ายที่น้อยที่สุด

ภาพที่ 2.21 การวิบัติของรอยต่อแผ่นวัสดุโดยใช้สลักเกลียว

ที่มา : [T. Dang Hoang](#), et al. 2012

ตัวอย่างที่ 2.7 แผ่นโลหะขนาดกว้าง 3 cm หนา 0.5 cm ต่อเกยกันดังแสดงในภาพที่ 2.22 แผ่นโลหะทั้งสองมีค่าความเค้นแบกทาน $\sigma_b = 2,500 \text{ kg/cm}^2$ และความเค้นดึง $\sigma_t = 1,000 \text{ kg/cm}^2$ จงหาแรงสูงสุดและประสิทธิภาพของรอย โดยหมุดยี่มีเส้นผ่าศูนย์กลาง 0.8 cm และสามารถรับความเค้นเฉือน $\tau = 1,500 \text{ kg/cm}^2$

ภาพที่ 2.22 แผ่นโลหะต่อเกยกัน

ที่มา : จีรวัดน์ วิมุติสุขวิริยา. 2556

วิธีทำ

$$\begin{aligned} \text{แรงต้านทานเฉือนในหมุดยี่ ; } P_s &= \tau A_s \\ &= 1,500 \times \left(\frac{\pi \times 0.8^2}{4} \right) \\ &= 753.98 \text{ kg} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{แรงต้านการอัดในแผ่นโลหะ ; } P_b &= \sigma_b A_b \\ &= 2,500 \times 0.5 \times 0.8 \\ &= 1,000 \text{ kg} \end{aligned}$$

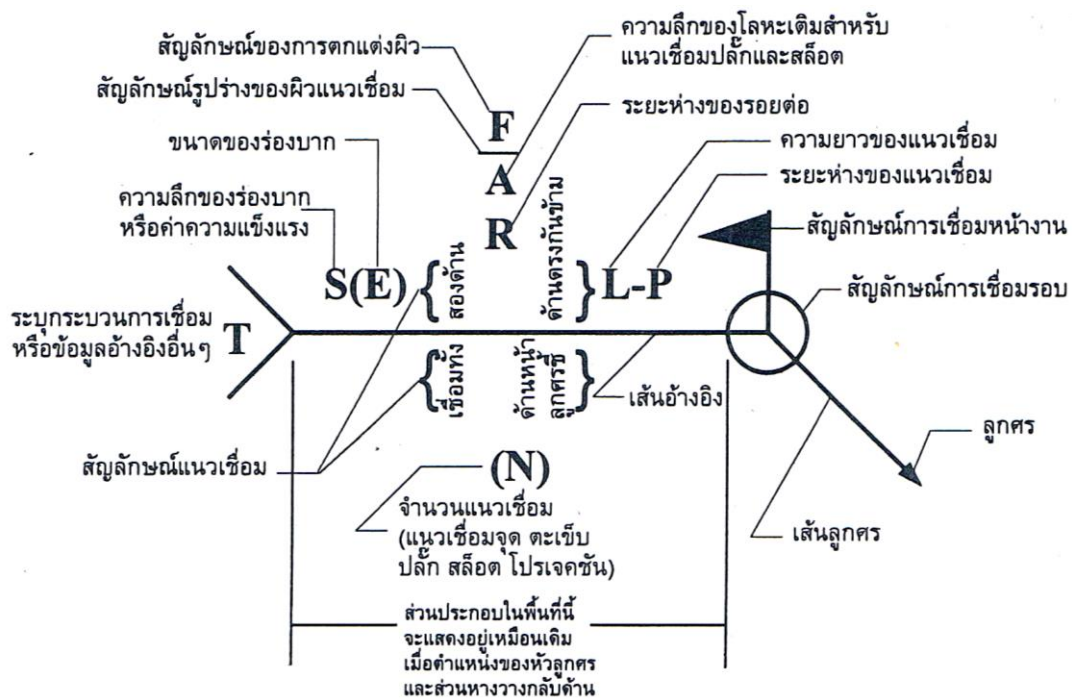
$$\begin{aligned} \text{แรงต้านการดึงในแผ่นโลหะ ; } P_t &= \sigma_t A_t \\ &= 1,000 \times 0.5 \times (3 - 0.8) \\ &= 1,100 \text{ kg} \end{aligned}$$

แรงที่รอยต่อนี้รับได้อย่างปลอดภัยเท่ากับ 753.98 kg ตอบ

$$\begin{aligned} \text{ประสิทธิภาพของรอยต่อ ; } n &= \frac{P_t}{\sigma_t \times A_{\text{steel}}} \times 100 \\ &= \frac{753.98}{1,000 \times (0.5 \times 3)} \times 100 \\ &= 50.27 \% \end{aligned} \quad \text{ตอบ}$$

การเชื่อม

จรรยา พรมสุทธิ์ และ อำนวย ทองแสน (2547 : 1-3) ประสิทธิ์ เวียงแก้ว และ ฉัตรชัย ลากรังสิรัตน์ (2554 : 99-125) และ John Case, et al. (1999 : 86) กล่าวว่า การเชื่อม (Welding) เป็นวิธีการต่อชิ้นงานที่เป็นโลหะเข้าด้วยกันโดยใช้ความร้อนหรือความดัน การเชื่อมโลหะแผ่นด้วยความร้อนจนกระทั่งอุณหภูมิของโลหะถึงจุดหลอมละลายเรียกวิธีการนี้ว่า การเชื่อมแบบหลอม (Fusion Welding) หากอุณหภูมิที่ใช้เชื่อมไม่ถึงจุดหลอมละลายแต่ใช้ความดันกดลงที่แผ่นโลหะเพื่อช่วยให้แผ่นโลหะติดกันเรียกวิธีการนี้ว่า การเชื่อมอัด (Forge Welding) อนึ่งชนิดของรอยเชื่อมและสัญลักษณ์ที่ใช้อ้างอิงมักเป็นไปตามข้อกำหนดในมาตรฐานสมาคมการเชื่อมแห่งประเทศไทยหรืออเมริกา(American Welding Society : AWS D1.1) ดังแสดงในภาพที่ 2.23 และตารางที่ 2.1 ตามลำดับ สัญลักษณ์การเชื่อมจะบอกรายละเอียดต่าง ๆ เช่น ลักษณะรอยเชื่อม ระยะห่างระหว่างรอยเชื่อม มุมเซาะร่อง และจำนวนรอยเชื่อม เป็นต้น ตัวอย่างการเชื่อมในภาพที่ 2.24 แสดงการเชื่อมโลหะแผ่นที่มีความหนาแตกต่างกัน เช่น หากความหนาชิ้นงานน้อยกว่า 6 mm ขนาดขาเชื่อมจะต้องเติมความหนาของชิ้นงาน หากชิ้นงานหนามากกว่า 6 mm จะต้องให้ขนาดขาเชื่อมเล็กกว่าความหนาชิ้นงาน 2 mm เป็นต้น โดยทั่วไปวิธีการเชื่อมแบบหลอมเป็นที่นิยมเนื่องจากสะดวกในการทำงานในสถานที่ก่อสร้างดังนั้นหัวข้อนี้จึงมุ่งเน้นนำเสนอวิธีการเชื่อมแบบหลอมซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 2.23 สัญลักษณ์พื้นฐานของงานเชื่อม

ที่มา : จรรยา พรมสุทธิ์ และ อำนวย ทองแสน. 2547 : 2

ตารางที่ 2.1 ชนิดของการเชื่อม

Bead	Fillet	Plug or slot	Groove				
			Square	V	Bevel	U	J
							

ที่มา : [American Welding Society](http://www.aws.org). 2000

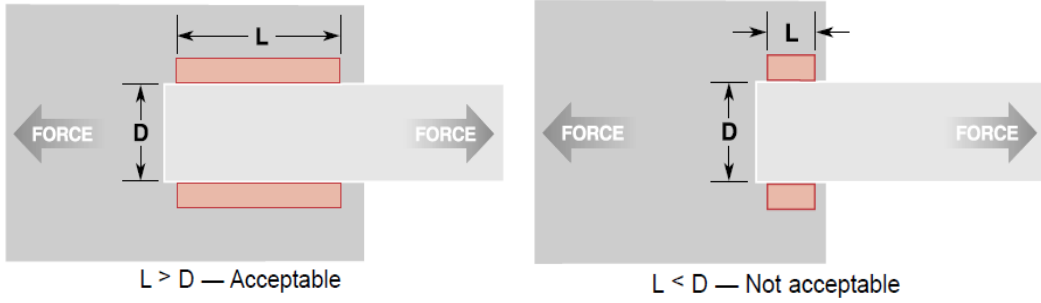
(ก) ความหนาชิ้นงานน้อยกว่า 6 mm

(ข) ความหนาชิ้นงานมากกว่า 6 mm

ภาพที่ 2.24 การเชื่อมพอกโลหะแผ่น

ที่มา : Duane K. Miller. 2001

การต่อโลหะแผ่น โดยวิธีการเชื่อมแบบหลอมที่นิยมทำกันมี 2 วิธีคือ การเชื่อมแบบต่อชนและการเชื่อมแบบต่อเกย มาตรฐาน AWS D1.1 กำหนดให้ความยาวรอยเชื่อมแบบต่อเกยจะต้องสัมพันธ์กับความกว้างของชิ้นงาน (Duane K. Miller. 2001) ยกตัวอย่างเช่นรอยเชื่อม L ควรมีความยาวมากกว่าความกว้างของชิ้นงาน D จึงจะมีความปลอดภัยดังแสดงในภาพที่ 2.25 นอกจากนี้การเชื่อมแบบต่อเกยควรเชื่อมตำแหน่งหัวท้ายชิ้นงานด้วยเพื่อเพิ่มความแข็งแรงให้รับรอยเชื่อม ทั้งนี้ต้องเว้นระยะของรอยเชื่อม ณ ตำแหน่งมุมแต่ละด้านของชิ้นงานดังแสดงในภาพที่ 2.26 การส่งผ่านแรงภายหลังจากเชื่อมชิ้นงานแบบต่อเกยเสร็จแล้วจะมีลักษณะดังนี้คือแรงภายในชิ้นงานจะอยู่ในแนวศูนย์ถ่วงของหน้าตัดชิ้นงานและจะถูกส่งต่อให้แก่กันผ่านรอยเชื่อมในลักษณะเอียงศูนย์ดังแสดงในภาพที่ 2.27 ดังนั้นเมื่อมีแรงมากระทำกับชิ้นงานก็อาจส่งผลทำให้เกิดการเสียรูปจากแรงเอียงศูนย์ คุณสมบัติรอยเชื่อมในโลหะโดยปกติจะสามารถต้านทานแรงดึงและแรงเฉือนได้เป็นอย่างดีดังแสดงในภาพที่ 2.28 รายละเอียดการเชื่อมแบบต่อชนและการเชื่อมแบบต่อเกยมีดังต่อไปนี้

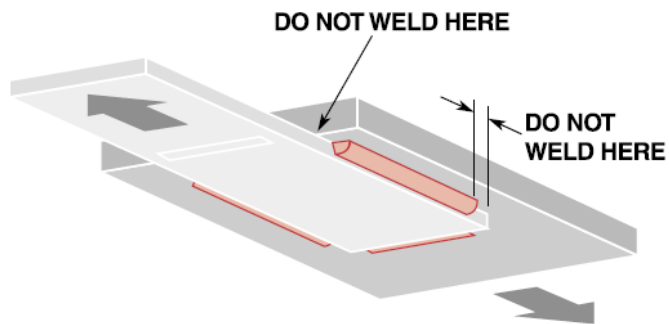

(ก) ระยะ L มากกว่า D เป็นที่ยอมรับ

(ข) ระยะ L น้อยกว่า D ไม่เป็นที่ยอมรับ

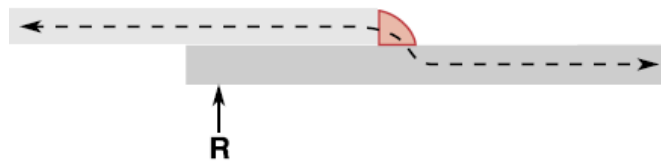
ภาพที่ 2.25 ความยาวรอยเชื่อมกรณีการต่อทาบ

ที่มา : Duane K. Miller. 2001

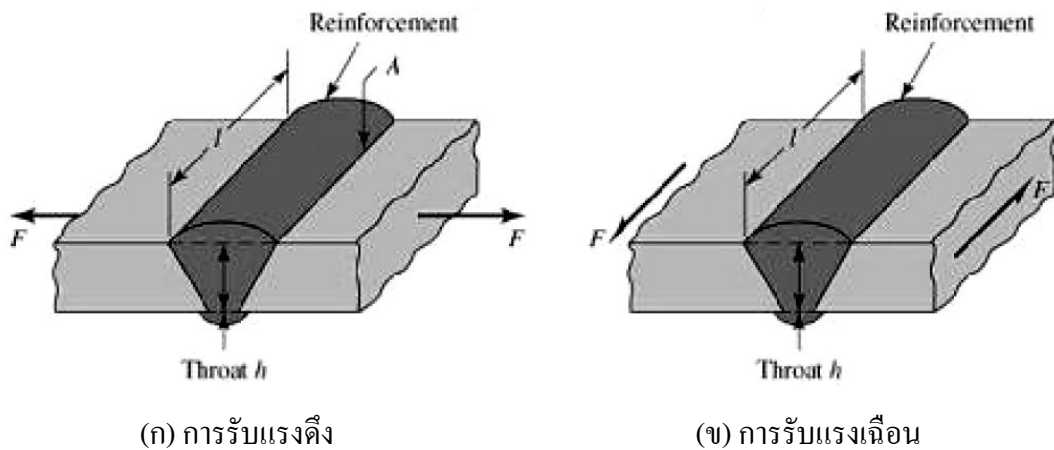
ภาพที่ 2.26 ลักษณะการเชื่อมแบบต่อทาบ

ที่มา : Duane K. Miller. 2001

ภาพที่ 2.27 แรงภายในรอยเชื่อมแบบต่อทาบก่อนการรับแรง

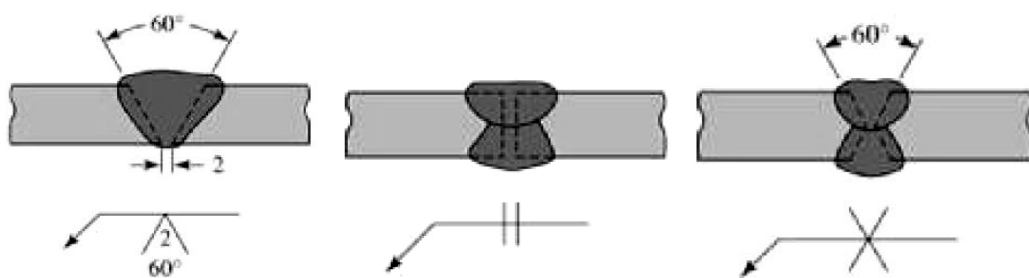
ที่มา : Duane K. Miller. 2001

ภาพที่ 2.28 ลักษณะการรับแรงของจุดเชื่อมต่อตรง
ที่มา : Essam Al-Bahkali, n.d

1. การเชื่อมแบบต่อชน

การเชื่อมแบบต่อชน (Butt Weld) เป็นวิธีการเชื่อมโดยการนำเอาแผ่นโลหะมาวางชนกัน แล้วจึงทำการเชื่อมด้วยวิธีการหลอม การเชื่อมวิธีนี้อาจมาจากปลายชิ้นงานก่อนทำการเชื่อม เช่น การต่อชนรูปตัววีเดี่ยว (Dingle Vee Butt) และการต่อชนรูปตัววีคู่ (Double Vee Butt) เป็นต้น การบากปลายชิ้นงานและการรับแรงดึงของการเชื่อมแบบต่อชนแสดงในภาพที่ 2.29 ประสิทธิ์ เวียงแก้ว และ ฉัตรชัย ลากริงศิริตัน (2554 : 113-120) และ Duane K. Miller (2001) กล่าวถึงการคำนวณแรงดึง P และรูปแบบของรอยเชื่อมแบบต่อชนไว้ดังต่อไปนี้

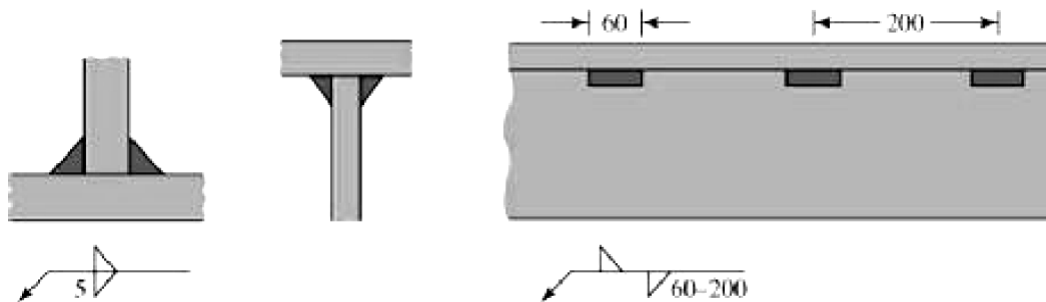
ภาพที่ 2.29 การต่อชนด้วยการเชื่อม
ที่มา : Essam Al-Bahkali, n.d

$$P = \sigma A \tag{2.28}$$

หรือ $P = \sigma w t \tag{2.29}$

เมื่อ σ คือความเค้นดึงใช้งาน A คือพื้นที่หน้าตัดของแผ่น โลหะ t คือความหนาของแผ่น โลหะ และ w คือความกว้างของแผ่น โลหะ ตามลำดับ ทั้งนี้ลักษณะการเชื่อมชิ้นงานแบบต่อชน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

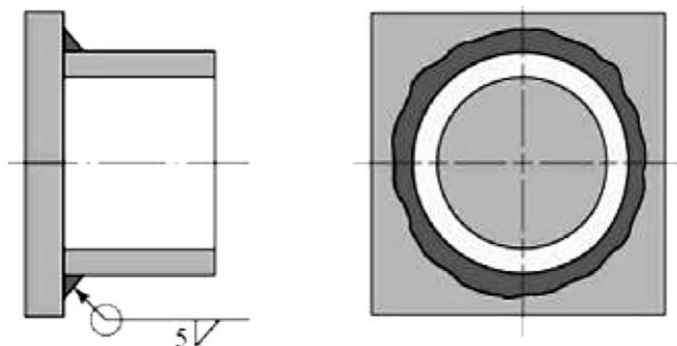
1.1 การต่อชนระหว่างแผ่น โลหะรูปตัวทีเป็นการต่อชนที่ต้องพิจารณาจำนวน จุดเชื่อมให้มีความเหมาะสมกับความยาวและขนาดขาเชื่อม ถ้าชิ้นงานบางควรเชื่อมเพียงด้าน เดียวเพื่อป้องกันชิ้นงานเสียรูป แต่ถ้าชิ้นงานหนาเพียงพอก็ควรเชื่อมทั้งสองด้านเพื่อความมั่นคง แข็งแรง การเชื่อมอาจเชื่อมตลอดความยาวหรือเชื่อมเป็นช่วงก็ได้ดังแสดงในภาพที่ 2.30

ภาพที่ 2.30 จุดต่อตัวทีด้วยการเชื่อมพอก

ที่มา : Essam Al-Bahkali, n.d

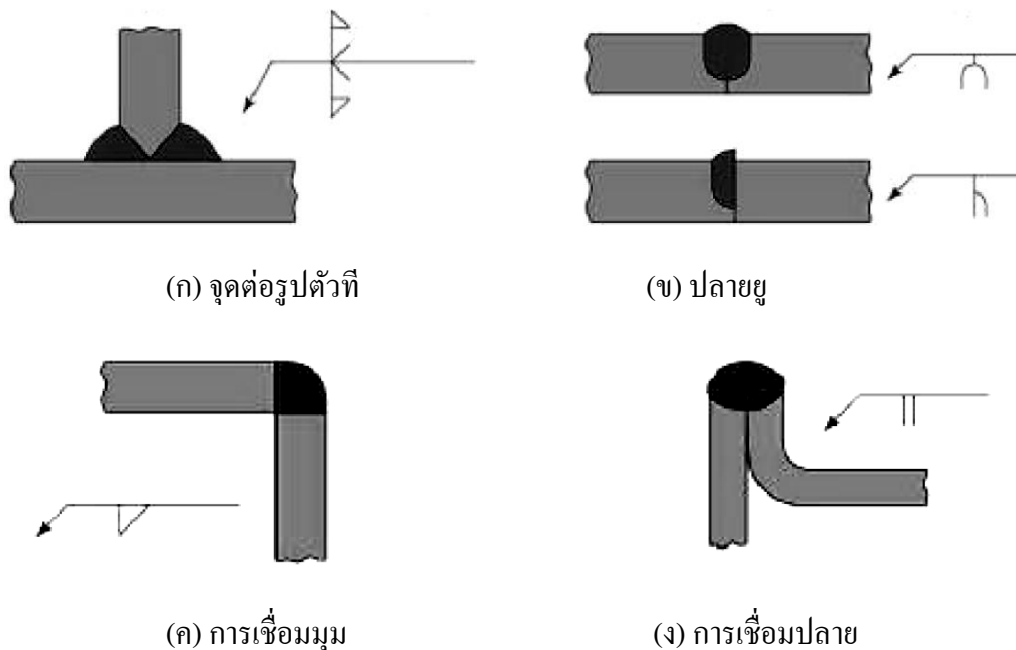
1.2 การเชื่อมปลายท่อกลมกับโลหะแผ่นมักนิยมเชื่อมพอก โดยทำการเชื่อมให้รอบ ท่อกลมเพื่อป้องกันอากาศและความชื้นผ่านเข้าไปภายในดังแสดงในภาพที่ 2.31 ถ้าอากาศและ ความชื้นสามารถผ่านเข้าไปภายในท่อกลมก็จะก่อให้เกิดสนิมและการตรวจสอบทำได้ยาก

ภาพที่ 2.31 จุดต่อปลายท่อกลมด้วยการเชื่อมพอกโดยรอบ

ที่มา : Essam Al-Bahkali, n.d

1.3 การเชื่อมแบบต่อชนกรณีที่ชิ้นงานมีความหนามาก การเซาะร่องหรือบากชิ้นงานมีความจำเป็นสำหรับชิ้นงานที่มีความหนามาก เนื่องจากการหลอมของรอยเชื่อมอาจลึกไม่เพียงพอหากชิ้นงานมีความหนามาก ดังนั้นจึงควรบากชิ้นงานเพื่อให้รอยเชื่อมสามารถแทรกได้เต็มหน้าชิ้นงานดังแสดงในภาพที่ 2.32

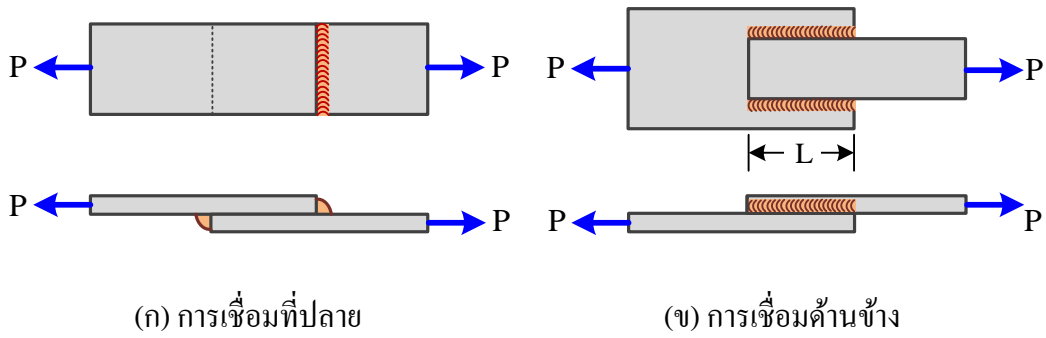

ภาพที่ 2.32 จุดต่อชิ้นงานหนา

ที่มา : Essam Al-Bahkali, n.d

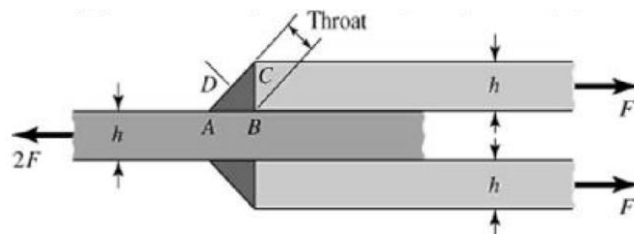
2. การเชื่อมแบบต่อเกย

การเชื่อมแบบต่อเกย (Fillet Weld) เป็นวิธีการเชื่อมต่อแผ่นชิ้นงานเข้าด้วยกันในลักษณะที่ชิ้นงานวางเกยกันแล้วทำการเชื่อม ระยะทางระหว่างชิ้นงานทั้งสองแผ่นต้องเหมาะสมกับระยะรอยเชื่อมเพื่อความมั่นคงแข็งแรง เมื่อนำชิ้นงานมาวางทับกันแล้วจึงทำการเชื่อมให้ชิ้นงานทั้งสองยึดติดกัน ตำแหน่งที่จะเชื่อมอาจเป็นบริเวณปลายชิ้นงานหรืออาจเชื่อมบริเวณด้านข้างชิ้นงานก็ได้ดังแสดงในภาพที่ 2.33 การเชื่อมแบบต่อเกยจะทำให้เกิดแรงยึดศูนย์และทำให้ชิ้นงานบิดและเสียรูปได้ ถ้าต้องการหลีกเลี่ยงการเกิดแรงยึดศูนย์สามารถทำได้โดยการประกบชิ้นงานทั้งด้านบนและด้านล่างชิ้นงานหลักแล้วจึงเชื่อมดังแสดงในภาพที่ 2.34 วิธีการนี้จะทำให้อายุต่อมีความแข็งแรงมากขึ้นและแรงภายในยังอยู่ในแนวแกนอีกด้วย

ภาพที่ 2.33 การเชื่อมแบบต่อเกย

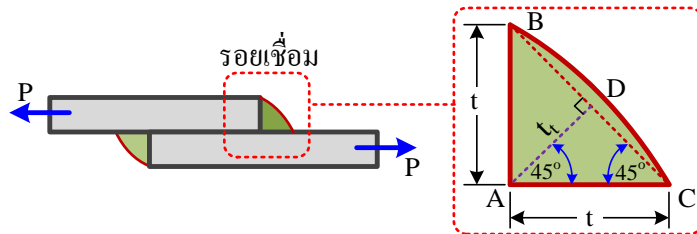
ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

ภาพที่ 2.34 การเชื่อมแบบต่อเกยสองด้าน

ที่มา : Essam Al-Bahkali. n.d

มนตรี พิรุณเกษตร (2544 : 180-183) และ สมโพธิ์ วิวิธเกยูรวงศ์ (2542 : 536-540) กล่าวถึงการคำนวณแรงดึงสำหรับรอยเชื่อมแบบต่อเกยไว้ดังต่อไปนี้ เมื่อพิจารณารอยเชื่อมดังแสดงในภาพที่ 2.35 พบว่าเมื่อมีแรงกระทำที่ชิ้นงานจะทำให้รอยเชื่อมขาดจากกันในตำแหน่งที่มีความเค้นมากที่สุด โดยทั่วไปการขาดของรอยเชื่อมจะสัมพันธ์กับตำแหน่งที่มีพื้นที่การเชื่อม น้อยที่สุด จากภาพพบว่าระนาบ AD จะมีพื้นที่การเชื่อม น้อยที่สุดซึ่งเรียกว่า ระยะคอเชื่อม (Throat : t_t) ถ้าหากขนาดขาเชื่อม t เท่ากันทั้งสองด้านสามารถหาระยะคอเชื่อมได้จากสมการต่อไปนี้

ภาพที่ 2.35 ระยะคอเชื่อม

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

$$\text{ระยะคอเชื่อม ; } t_t = t \cos 45^\circ = 0.707 t \quad (2.30)$$

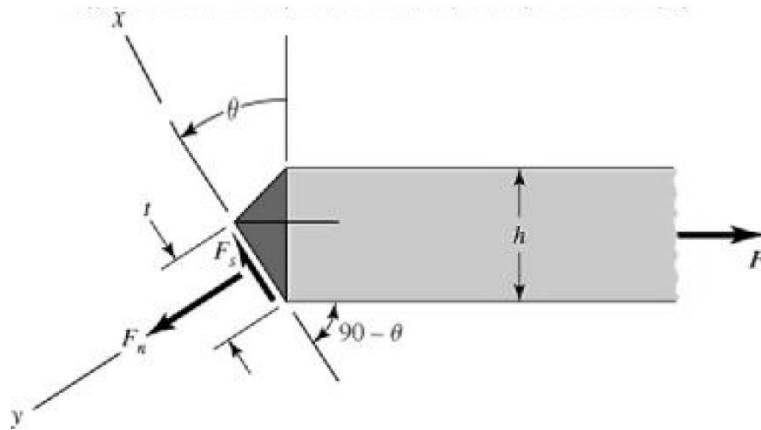
พื้นที่หน้าตัดที่คอเชื่อม ;

$$A = Lt_t = 0.707 Lt \quad (2.31)$$

แรงที่รอยเชื่อมสามารถรับได้ ;

$$P = A \tau = 0.707 Lt \tau \quad (2.32)$$

เมื่อ L คือความยาวรอยเชื่อม t คือความกว้างของขาเชื่อม A คือพื้นที่คอเชื่อมหรือพื้นที่ส่วนที่แคบที่สุด และ τ คือหน่วยแรงเฉือนที่ยอมให้ของรอยเชื่อม ตามลำดับ ถ้าหากรอยเชื่อมมีขนาดขาเชื่อมไม่เท่ากันก็จะพบว่าระนาบของคอเชื่อมทำมุม θ กับระนาบตั้งดังแสดงในภาพที่ 2.36 ความเค้นที่เกิดขึ้นกับรอยเชื่อมในกรณีนี้สามารถหาได้จากสมการ

ภาพที่ 2.36 แรงภายในรอยเชื่อม

ที่มา : Essam Al-Bahkali, n.d

$$\frac{t}{\sin 45} = \frac{h}{\sin(90 - \theta + 45)} \quad (2.33)$$

$$t = \frac{h}{\cos \theta + \sin \theta} \quad (2.34)$$

$$\sigma = \frac{F_n}{A} = \frac{F \cos \theta (\cos \theta + \sin \theta)}{hl} \quad (2.35)$$

$$\sigma = \frac{F}{hl} (\cos^2 \theta + \sin \theta \cos \theta) \quad (2.36)$$

$$\tau = \frac{F_s}{A} = \frac{F \sin \theta (\cos \theta + \sin \theta)}{hl} \quad (2.37)$$

$$\tau = \frac{F}{hl} (\sin \theta \cos \theta + \sin^2 \theta) \quad (2.38)$$

และความเค้นวอลมิส (Von Mises Stress) ที่มุม θ หาได้จากสามการ

$$\sigma' = (\sigma^2 + 3\tau^2)^{0.5} \quad (2.39)$$

$$\sigma' = \frac{F}{hl} ((\cos^2 \theta + \sin \theta \cos \theta)^2 + 3(\sin^2 \theta + \sin \theta \cos \theta)^2)^{0.5} \quad (2.40)$$

ตัวอย่างที่ 2.8 การต่อแผ่นโลหะหนา 0.6 cm เข้าด้วยกันโดยการเชื่อมแบบต่อชนพบวาร์รอยเชื่อม สามารถรับน้ำหนักได้สูงสุด 2,500 kg จงหาความกว้างของแผ่นโลหะที่สามารถรับรอยเชื่อมนี้ได้อย่างปลอดภัย ถ้ากำหนดให้ความเค้นดึงใช้งานของโลหะเท่ากับ $1,000 \text{ kg/cm}^2$

วิธีทำ

$$\begin{aligned} \text{ความเค้นดึงในแผ่นโลหะ ; } \quad \sigma &= \frac{P}{A} \\ \text{หรือ} \quad A &= \frac{P}{\sigma} \\ &= \frac{2,500}{1,000} = 2.5 \text{ cm}^2 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{พื้นที่หน้าตัดแผ่นโลหะ ; } \quad A &= w t \\ \text{ความกว้างของแผ่นโลหะ ; } \quad w &= \frac{A}{t} \\ &= \frac{2.5}{0.6} = 4.17 \text{ cm} \end{aligned}$$

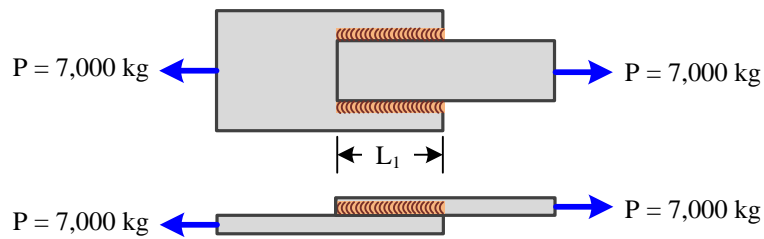
ดังนั้นความกว้างของแผ่นโลหะไม่ควรน้อยกว่า 4.17 cm ตอบ

ตัวอย่างที่ 2.9 การเชื่อมแผ่นโลหะหนา 1.5 cm เข้าด้วยกันแบบต่อเกยเพื่อรับน้ำหนัก 7,000 kg ดังแสดงในภาพที่ 2.37 จงหาความยาวของรอยเชื่อมแต่ละข้างของแผ่นโลหะ ถ้ากำหนดให้ความเค้นเฉือนที่ยอมให้ของรอยเชื่อมเท่ากับ 500 kg/cm^2

วิธีทำ

$$\begin{aligned} \text{แรงที่รอยเชื่อมรับได้ ; } \quad P &= 0.707 L t \tau \\ \text{ความยาวรอยเชื่อม ; } \quad L &= \frac{P}{0.707 t \tau} \\ &= \frac{7,000}{0.707 \times 1.5 \times 500} = 13.20 \text{ cm} \end{aligned}$$

ภาพที่ 2.37 การเชื่อมแบบเกยกัน

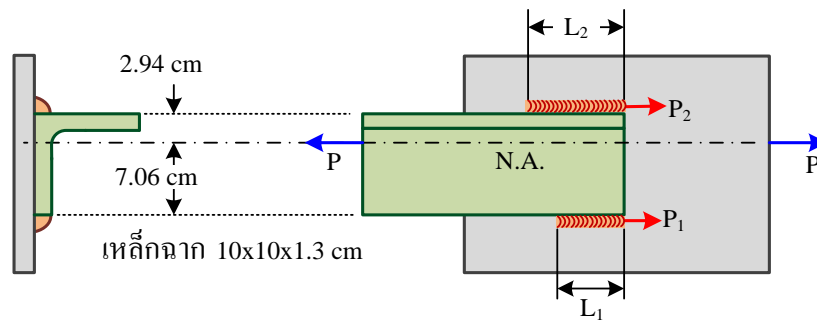
ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

$$\begin{aligned} \text{ความยาวรอยเชื่อมแต่ละด้าน ; } L_1 &= \frac{L}{2} \\ &= \frac{13.20}{2} = 6.6 \text{ cm} \end{aligned}$$

ดังนั้นความยาวรอยเชื่อมแต่ละด้านไม่น้อยกว่า 6.6 cm

ตอบ

ตัวอย่างที่ 2.10 เหล็กฉากขนาด 10×10 cm หนา 1.3 cm เชื่อมติดกับแผ่นเหล็กหนา 1.5 cm โดยการเชื่อมแบบต่อเกยเพื่อรับน้ำหนัก 50,000 kg ดังแสดงในภาพที่ 2.38 จงหาระยะรอยเชื่อมแต่ละด้านของเหล็กฉาก ถ้ารอยเชื่อมรับความเค้นดึงได้ 900 kg/cm^2

ภาพที่ 2.38 เหล็กฉากเชื่อมติดกับแผ่นเหล็ก

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

วิธีทำ

$$\begin{aligned} \text{แรงที่รอยเชื่อมด้านบน ; } P_1 &= 900 L_1 \\ \text{แรงที่รอยเชื่อมด้านล่าง ; } P_2 &= 900 L_2 \\ \text{สมดุลของแรงในแนวแกน ; } P_1 + P_2 &= 50,000 \\ 900 L_1 + 900 L_2 &= 50,000 \end{aligned}$$

$$L_1 + L_2 = 55.56 \tag{1}$$

โมเมนต์รอบแกนสะเทิน ; $7.06 P_1 = 2.94 P_2$

$$7.06 \times 900 L_1 = 2.94 \times 900 L_2$$

$$L_1 = 0.416 L_2 \tag{2}$$

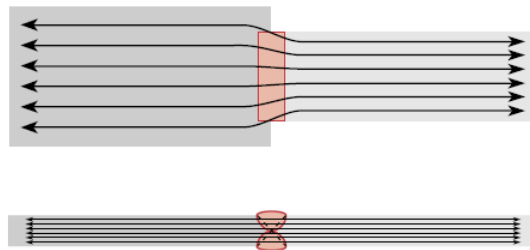
แทน (2) ใน (1) จะได้ ; $0.416 L_2 + L_2 = 55.56$

ระยะรอยเชื่อมด้านล่าง ; $L_2 = \frac{55.56}{(0.416+1)} = 39.24 \text{ cm}$ ตอบ

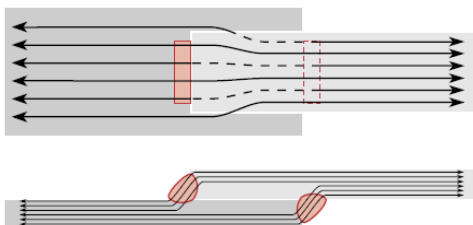
ระยะรอยเชื่อมด้านบน ; $L_1 = 0.416 \times 39.24 = 16.32 \text{ cm}$ ตอบ

3. การกระจายแรงผ่านรอยเชื่อมและมาตรฐานการเชื่อม

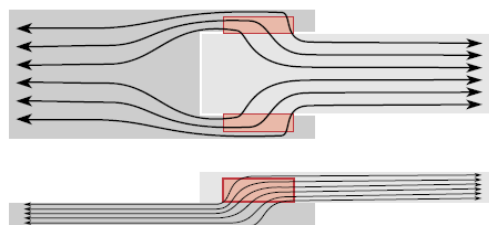
การกระจายแรงในชิ้นงานผ่านรอยเชื่อมแบบต่าง ๆ แสดงในภาพที่ 2.39 (Duane K. Miller. 2001) จากภาพพบว่าแรงจากชิ้นงานกรณีการเชื่อมแบบต่อชนจะกระจายตัวสม่ำเสมอผ่านรอยเชื่อมโดยไม่มีการเยื้องศูนย์ อย่างไรก็ตามประสิทธิภาพของรอยเชื่อมแบบต่อชนจะขึ้นอยู่กับความสมบูรณ์ของรอยเชื่อม ส่วนกรณีการเชื่อมแบบต่อเกลยแรงจากชิ้นงานด้านบนจะกระจายผ่านรอยเชื่อมแต่ละแนวสู่ชิ้นงานด้านล่างในลักษณะเยื้องศูนย์ แรงเยื้องศูนย์ยังทำให้ชิ้นงานเสียรูปดังแสดงในภาพที่ 2.40 รูปร่างชิ้นงานที่เปลี่ยนไปเกิดจากอิทธิพลของแรงที่พยายามทำให้แนวแรงเป็นเส้นตรง

(ก) การเชื่อมแบบต่อชน

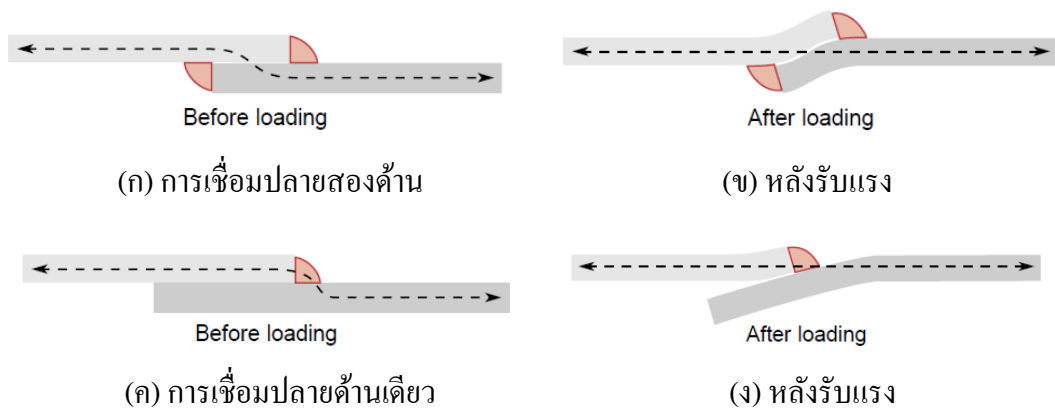
(ข) การต่อเกลยแบบเชื่อมปลาย

(ค) การต่อเกลยแบบเชื่อมด้านข้าง

ภาพที่ 2.39 การกระจายแรงในรอยเชื่อมแบบต่าง ๆ

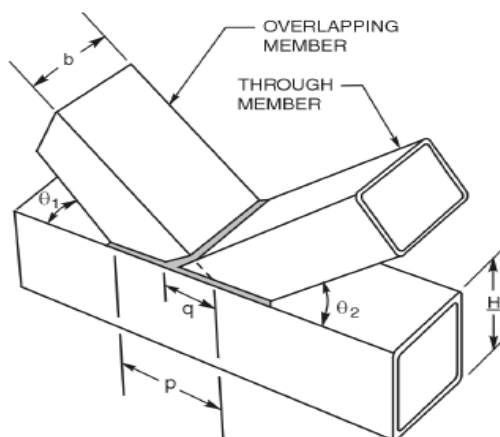
ที่มา : Duane K. Miller. 2001

ภาพที่ 2.40 การเสียรูปของรอยเชื่อมแบบต่อเกลย

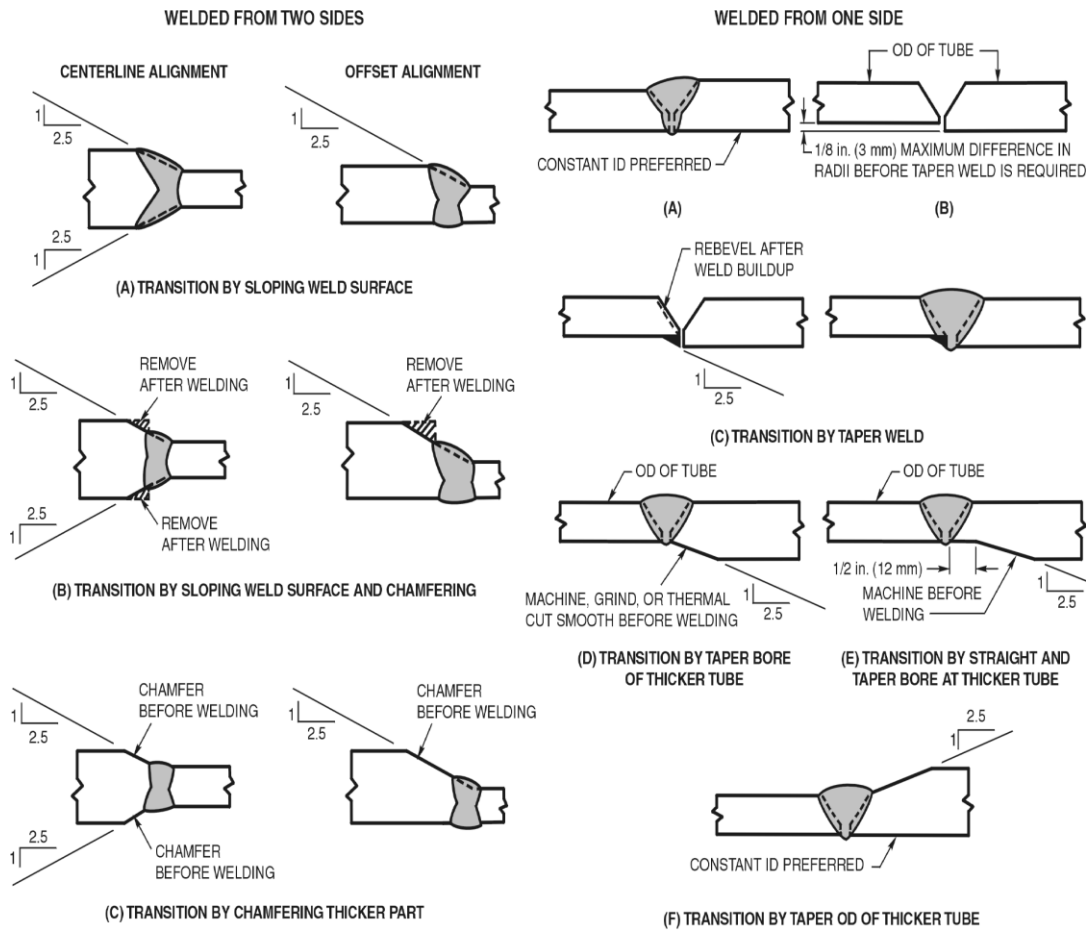
ที่มา : Duane K. Miller. 2001

ตัวอย่างข้อกำหนดในมาตรฐานการเชื่อม AWS D1.1 กล่าวว่า การต่อโครงสร้างตัวเค (K) จะต้องเชื่อมปลายท่อนทแยงให้สัมผัสชิ้นส่วนหลักตลอดแนวเสียก่อน จากนั้นจึงนำท่อนทแยงอีกท่อนมาเชื่อมให้สัมผัสทั้งชิ้นส่วนหลักและท่อนทแยงที่ได้เชื่อมก่อนหน้าดังแสดงในภาพที่ 2.41 การเชื่อมแบบต่อชนกรณีชิ้นงานมีความหนาไม่เท่ากันควรมีการบากปลายชิ้นงานทั้งสองด้านให้เหมาะสมเสียก่อน การบากชิ้นงานจะช่วยเพิ่มผิวสัมผัสของรอยเชื่อมกับชิ้นงานและลดช่องว่างภายในรอยเชื่อม ทั้งนี้สามารถเชื่อมเพียงด้านเดียวหรือเชื่อมสองด้านของชิ้นงานก็ได้ขึ้นอยู่กับความหนาของชิ้นงานดังแสดงในภาพที่ 2.42 สำหรับกรณีที่ต้องการเชื่อมต่อปลายท่อเข้ากับท่อหลักควรเชื่อมให้รอบปลายท่อเพื่อป้องกันความชื้นผ่านเข้าไปภายในรอยเชื่อมดังแสดงในภาพที่ 2.43 ([American Welding Society. 2000](#))

ภาพที่ 2.41 การต่อเชื่อมตัวเคของท่อเหล็กหน้าตัดรูปสี่เหลี่ยม

ที่มา : [American Welding Society. 2000](#)

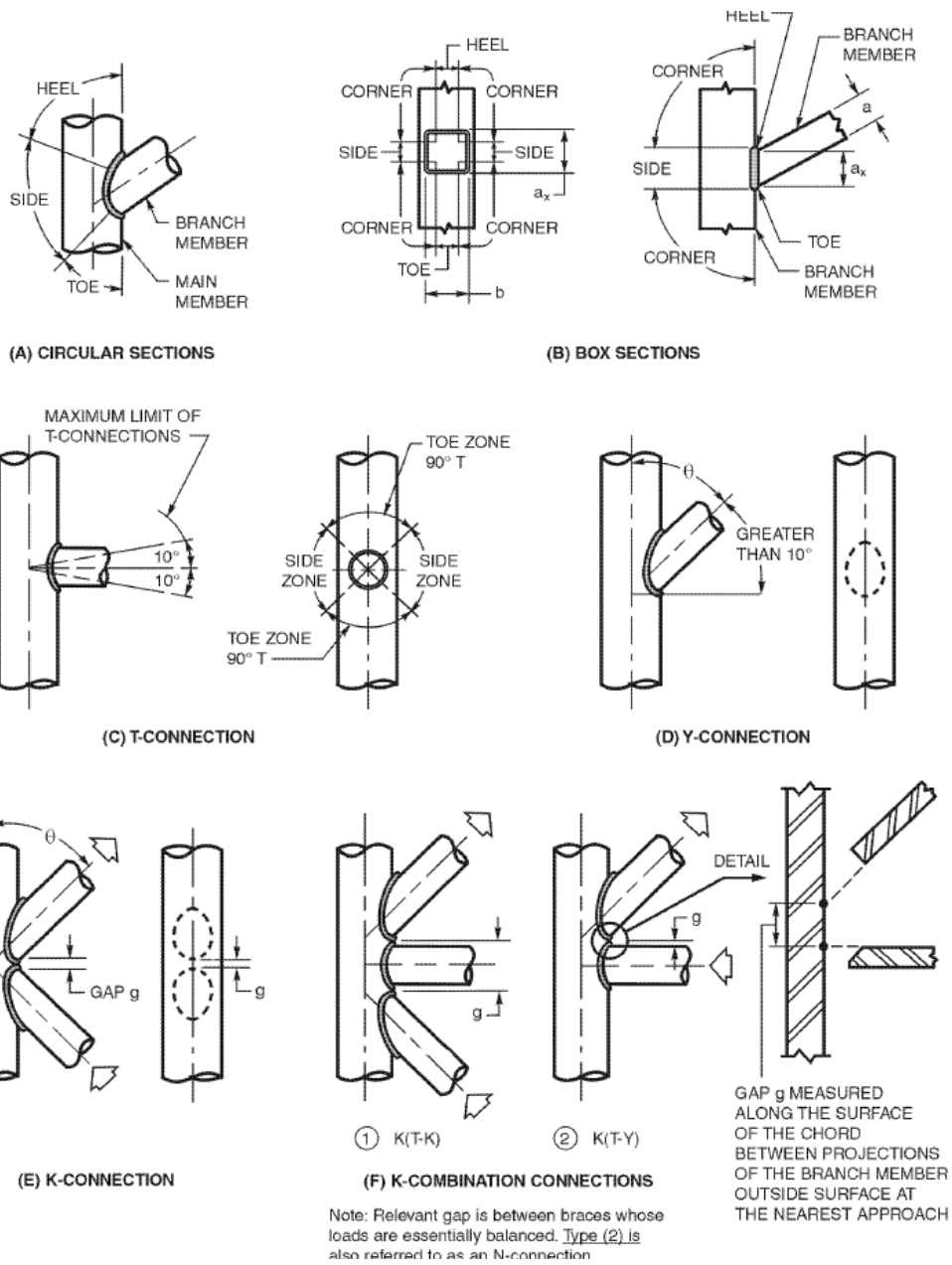
Notes:

- 1. Groove may be of any permitted or qualified type and detail.
- 2. Transition slopes shown are the maximum permitted.

- Note 3: In (B), (D), and (E) groove may be any permitted or qualified type and detail. Transition slopes shown are maximum permitted.

ภาพที่ 2.42 การเชื่อมแบบต่อชนทั้งการเชื่อมด้านเดียวและเชื่อมสองด้าน

ที่มา : [American Welding Society](http://www.americanwelding.com), 2000

ภาพที่ 2.43 การเชื่อมต่อแบบต่าง ๆ

ที่มา : [American Welding Society](http://www.americanwelding.com), 2000

สรุปท้ายบท

ภาชนะผนังบางรับความดันเป็นภาชนะปิดภายในบรรจุของเหลวหรือแก๊สที่มีความดัน โดยผนังของภาชนะมีความหนาแน่นเมื่อเทียบกับขนาดหรือเส้นผ่าศูนย์กลางภาชนะ การหาความเค้นภายในภาชนะผนังบางมักคิดเพียงความเค้นตามแนวยาวและตามแนวขวาง โดยไม่คำนึงถึงความหนา การคำนวณและออกแบบภาชนะผนังบางรับความดันต้องเป็นไปตาม

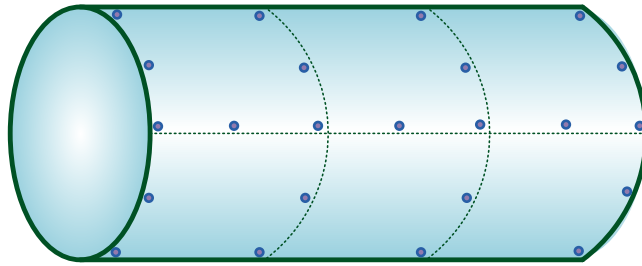
สมมติฐานคือ ภาชนะผนังบางรับความดันควรมีความหนาของผนังสม่ำเสมอ ภาชนะมีรูปร่างสมมาตรและความเค้นภายในจะเกิดขึ้นอย่างอิสระ น้ำหนักบรรทุกรวมถึงน้ำหนักของภาชนะจะต้องถูกกระจายลงสู่ฐานรองรับอย่างสมดุลเพื่อป้องกันการเสีรูปร่างของภาชนะ ความดันภายในภาชนะจะต้องกระจายตัวอย่างสม่ำเสมอ และรัศมีของภาชนะควรมากกว่า 10 เท่าของความหนาภาชนะ ตามลำดับ ในขณะที่ภาชนะผนังบางทรงกลมเป็นภาชนะรับความดันรูปทรงกลมมักเป็นโครงสร้างขนาดใหญ่ใช้บรรจุของเหลวในโรงงานอุตสาหกรรม ในการหาความดันภายในภาชนะทรงกลมจะพิจารณาจากส่วนตัดผ่าศูนย์กลางของทรงกลม จากนั้นจะพิจารณาความดันภายในที่กระทำกับผนังซึ่งเป็นความดันมาตรฐาน โดยความเค้นภายในจะพิจารณาเฉพาะความเค้นดึงเช่นเดียวกับภาชนะผนังบางทรงกระบอก

การต่อวัสดุแผ่นโดยใช้หมุดย้ำเป็นวิธีการหนึ่งที่นิยมใช้ในการต่อชิ้นงาน ทั้งนี้ชิ้นงานจะต้องมีลักษณะเป็นแผ่นหรือท่อนที่มีผิวเรียบสามารถทาบต่อกันได้ จุดต่อโดยใช้หมุดย้ำที่พบบ่อยแบ่งเป็น 2 แบบคือการต่อแบบเกยและการต่อแบบชน จำนวนหมุดย้ำและการเรียงจะมีความสัมพันธ์กับแรงที่กระทำและขนาดหน้าตัดของชิ้นงาน ความแข็งแรงของรอยต่อโดยใช้หมุดย้ำจะขึ้นอยู่กับคุณสมบัติวัสดุที่นำมาใช้และการเรียงหมุดย้ำ หากใช้สลักเกลียวแทนหมุดย้ำจำเป็นจะต้องตรวจสอบแรงบิดที่ใช้ขันสลักเกลียวให้เป็นไปตามข้อกำหนดในมาตรฐานการออกแบบเพื่อป้องกันการคลายตัว โดยทั่วไปการขาดของรอยต่อโดยใช้หมุดย้ำมักแบ่งเป็น 2 ลักษณะคือหมุดย้ำขาดหรือแผ่นชิ้นงานขาด

การเชื่อมเป็นกระบวนการนำโลหะ 2 ชนิดมาต่อกันโดยใช้ความร้อนหรือใช้ความดัน ถ้าหากเชื่อมโลหะสองแผ่นด้วยความร้อนจนกระทั่งอุณหภูมิถึงจุดหลอมละลายจะเรียกว่า การเชื่อมแบบหลอม แต่ถ้าเพิ่มอุณหภูมิให้สูงขึ้นแต่ไม่ถึงจุดหลอมละลายแล้วใช้ความดันกดให้แผ่นโลหะยึดติดกันจะเรียกว่า การเชื่อมอัด ที่พบเห็นทั่วไปตามสถานที่ก่อสร้างมักเป็นการเชื่อมแบบหลอม คุณสมบัติรอยเชื่อมจะสามารถรับแรงดึงและแรงเฉือนได้ดี การนำชิ้นงานมาเชื่อมแบบหลอมที่พบเห็นมากมี 2 แบบคือการเชื่อมแบบต่อชนและการเชื่อมแบบต่อเกย อนึ่งการเชื่อมแบบต่อเกยสามารถทำได้ง่ายกว่าแบบต่อชนแต่ต้องระมัดระวังการเสีรูปร่างของชิ้นงานเพราะจะเกิดแรงเยื้องศูนย์กลาง

แบบฝึกหัดท้ายบท

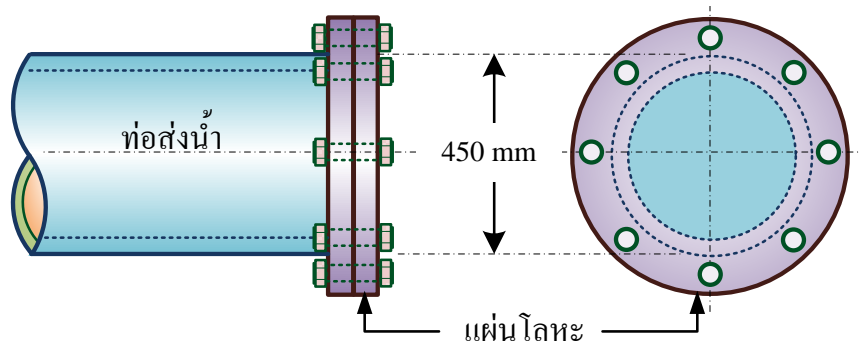
1. ภาชนะผนังบางทรงกระบอกประกอบขึ้นด้วยแผ่นเหล็กหนา 20 mm ภาชนะนี้มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางกลาง 500 mm และยาว 3 m ดังแสดงในภาพที่ 2.44 จงหาความดันภายในที่ภาชนะนี้สามารถรับได้อย่างปลอดภัย ถ้าความเค้นดึงที่แผ่นเหล็กรับได้อย่างปลอดภัยเท่ากับ 140 MPa

ภาพที่ 2.44 ภาชนะผนังบางรูปทรงกระบอก

ที่มา : จีรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

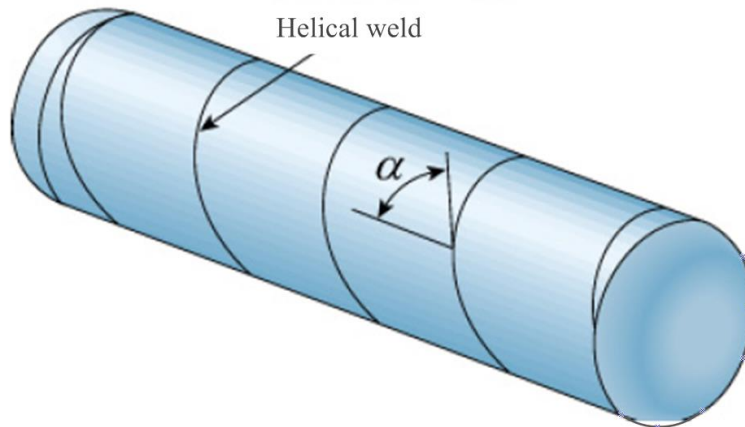
2. ท่อส่งน้ำแห่งหนึ่งมีความดันภายใน 3.5 MPa มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางภายนอก 450 mm และผนังท่อหนา 10 mm ที่ปลายท่อใส่แผ่นเหล็กยึดด้วยสลักเกลียวดังแสดงในภาพที่ 2.45 จงหาว่า จะต้องใช้สลักเกลียวขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 40 mm จำนวนกี่ตัวเพื่อยึดแผ่น โลหะปิดปลายท่อ ถ้าความเค้นใช้งานในสลักเกลียวเท่ากับ 80 MPa และความเค้นเริ่มต้น 55 MPa

ภาพที่ 2.45 แผ่นโลหะปิดปลายท่อส่งน้ำยึดด้วยหมุดย้ำ

ที่มา : จีรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

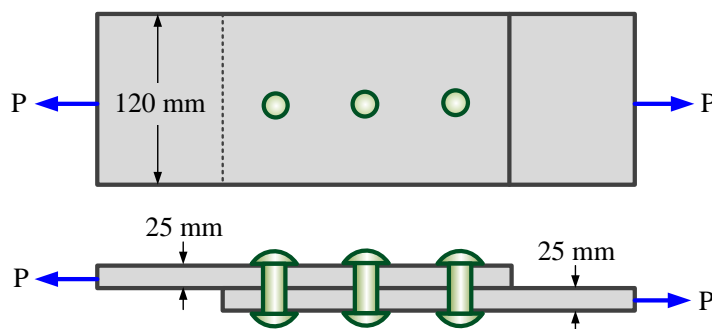
3. ภาชนะผนังบางทรงกระบอกทำจากแผ่นโลหะหนา 15 mm เชื่อมเป็นมุม 45° ดังแสดงในภาพที่ 2.46 ภาชนะนี้มีรัศมีภายใน 1.2 m และมีความดันภายในภาชนะ 550 kPa จงหาความเค้นและความเครียดทั้งในแนวแกนและในแนวรอบวง กำหนดให้แผ่นโลหะมีค่าโมดูลัสยืดหยุ่น $E = 200 \text{ GPa}$ และอัตราส่วนปัวส์ซอง $\nu = 0.30$

ภาพที่ 2.46 ภาชนะทรงกระบอกเชื่อมต่อบนแบบเกลียว

ที่มา : Pablo G. Caceres–Valencia. n.d

4. จงหาแรงสูงสุดที่กระทำกับแผ่นชิ้นงานที่ต่อเกยด้วยหมุดย้ำขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 20 mm จำนวน 3 ตัว ดังแสดงในภาพที่ 2.47 กำหนดให้หมุดย้ำรับความเค้นเฉือนได้ไม่เกิน 60 MPa แผ่นชิ้นงานรับความเค้นอัดได้ไม่เกิน 110 MPa และรับความเค้นดึงได้ไม่เกิน 140 MPa

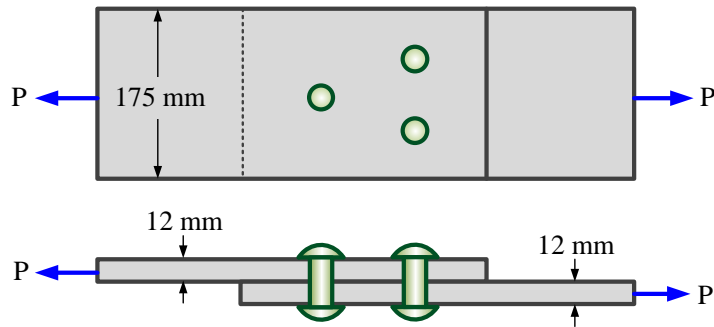

ภาพที่ 2.47 การต่อแผ่นวัสดุแบบเกยกันโดยใช้หมุดย้ำ

ที่มา : จิรวัดณ์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

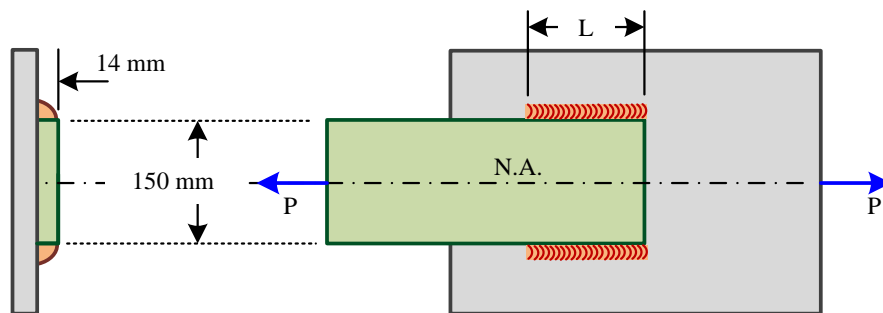
5. รอยต่อเกยดังแสดงในภาพที่ 2.48 มีหมุดย้ำขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 20 mm จำนวน 3 ตัว แผ่นชิ้นงานทั้งสองเป็นโลหะกว้าง 175 mm และหนา 12 mm จงหาแรงสูงสุดที่รอยต่อนี้สามารถรับได้อย่างปลอดภัย ถ้าแผ่นโลหะรับความเค้นดึงได้ไม่เกิน 100 MPa และรับความเค้นอัดได้ไม่เกิน 140 MPa ส่วนหมุดย้ำรับความเค้นเฉือนได้ไม่เกิน 70 MPa

ภาพที่ 2.48 แผ่นโลหะต่อกันโดยใช้หมุดย้ำ 3 ตัว

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

6. แผ่นเหล็กกว้าง 150 mm หนา 14 mm เชื่อมต่อแบบเกยดังแสดงในภาพที่ 2.49 โดยมีระยะขาเชื่อมด้านละ 8 mm จงหาความยาวของรอยเชื่อมที่ด้านข้างของแผ่นเหล็กเมื่อมีแรงกระทำบนแผ่นเหล็กจนเกิดความเค้นดึงเท่ากับ 140 MPa กำหนดให้ความเค้นเฉือนใช้งานของรอยเชื่อมเท่ากับ 145 MPa

ภาพที่ 2.49 แผ่นเหล็กต่อกันโดยการเชื่อม

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

เอกสารอ้างอิง

- จรรยา พรหมสุทธิ และอำนาจ ทองแสน. (2547). การออกแบบรอยต่องานเชื่อม. กรุงเทพฯ :
เอมพันธ์.
- ชาญ ถนัดงาน. (2523). กลศาสตร์วัสดุ. กรุงเทพฯ : สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า วิทยา
เขตพระนครเหนือ.
- มนตรี พิรุณเกษตร. (2544). กลศาสตร์ของวัสดุ. กรุงเทพฯ : วิทยพัฒน์.
- สมโพธิ วิวิธเกยูรวงศ์. (2542). กลศาสตร์ของวัสดุ. กรุงเทพฯ : ฟิสิกส์เซ็นเตอร์การพิมพ์.
- สิริศักดิ์ ปโยชรสิริ. (2549). กลศาสตร์วัสดุ. กรุงเทพฯ : ว.เพ็ชรสกุล.
- Ali H. Abbas, Sajid Abbas and Brian Maroney. (2011). **San Francisco-Oakland Bay Bridge
benefits from bridge information modeling.** Retrieved June 20, 2013, from
http://cenews.com/article/8351/san_francisco_oakland_bay_brid.
- American Welding Society. (2000). **AWS D1.1: Structural Welding Code—Steel.**
Retrieved June 25, 2013, from <http://archive.org/details/gov.law.aws.d1.1.2000>.
- Benoit Vieille, Jérémie Aucher and Lakhdar Taleb. (2009). **Interdisciplinary and
Integration Aspects in Structural Health Monitoring.** Journal of Materials Science
and Engineering: A, Vol. 517, pp. 51–60.
- Duane K. Miller. (2001). **Designing Welded Lap Joints.** Welding Innovation: Vol. 18,
No. 3.
- Essam Al-Bahkali. (n.d). **Mechanical Engineering Design Welding, Bonding and the
Design of Permanent Joints.** Retrieved June 12, 2013, from
<http://www.google.co.th/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&frm=1&source=web&cd>.
- Ferdinand P. Beer, Russell Johnston, John T. DeWolf and David F. Mazurek. (2012).
Mechanics of Materials. New York : Mc Graw Hill.
- Hearn E. J. (2000). **Mechanics of Materials 1: An Introduction to the Mechanics of Elastic
and Plastic Deformation of Solids and Structural Materials.** Oxford : Butterworth-
Heinemann.
- James M. Gere and Stephen P. Timoshenko. (1991). **Mechanics of Materials.** New York :
Springer Science Business Media. B.V.

เอกสารอ้างอิง (ต่อ)

- John Case, Lord Chilver and CarL T. F. Ross. (1999). **Strength of Materials and Structures**.
London : Arnold.
- Machinio. (2012). **Used Yilteks LPG Storage Tank**. Retrieved April 19, 2013, from
<http://www.machinio.com/listings/1348593-YILTEKS-LPG-Storage-Tank-Used-gas-tank-for-sale>.
- Pablo G. C. Valencia. (n.d.). **Spherical Pressure Vessels**. Mechanical Metallurgy.
University of Puerto Rico at Mayaguez: Puerto Rico.
- Russell C. Hibbeller. (2011). **Mechanics of Materials**. New York : Prentice Hall
International Inc.
- T. Dang Hoang, C. Herbelot and A. Imad. (2012). **On failure mode analysis in a bolted
single lap joint under tension-shearing**. Journal of Engineering Failure Analysis:
Vol.24, pp. 9–25.
- Vitor Dias da Silva. (2006). **Mechanics and Strength of Materials**. Heidelberg : Springer-
Verlag.
- William A. Nash. (1998). **Theory and Problems of Strength of Materials**. New York :
McGraw-Hill.

แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 3

การบิดและการรับแรงของสปริง

หัวข้อเนื้อหาประจำบท

1. ความเค้นและความเครียดเนื่องจากการบิด
2. การส่งกำลังของเพลลา
3. การต่อเพลลาโดยใช้ประกับหน้างาน
4. การบิดของท่อผนังบาง
5. สปริงขดลวด
  - การรับแรงของสปริงแบบอนุกรม
  - การรับแรงของสปริงแบบขนาน
6. สรุปท้ายบท
7. แบบฝึกหัดท้ายบท

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

เมื่อนักศึกษาเรียนบทเรียนนี้แล้วสามารถ

1. อธิบายและคำนวณความเค้นเนื่องจากการบิดในเพลลาได้
2. อธิบายและคำนวณความเครียดเนื่องจากการบิดในเพลลาได้
3. อธิบายและคำนวณเพลลาส่งกำลังได้
4. อธิบายและคำนวณการต่อเพลลาโดยใช้ประกับหน้างานได้
5. อธิบายและคำนวณการบิดของท่อผนังบางได้
6. อธิบายและคำนวณสปริงขดได้
7. อธิบายและคำนวณสปริงที่ต่อแบบอนุกรมได้
8. อธิบายและคำนวณสปริงที่ต่อแบบขนานได้

วิธีสอนและกิจกรรมการเรียนการสอนประจำบท

1. บรรยายเนื้อหาในเอกสารประกอบคำสอน การถามและตอบในห้องเรียนร่วมกับการใช้สื่อประกอบอื่น เช่น สื่อแผ่นใส สื่อคอมพิวเตอร์ หรือสื่อวีดิทัศน์ เป็นต้น
2. แสดงตัวอย่างชิ้นงานที่ทำจากสปริง เพื่อให้ผู้เรียนทราบลักษณะการยืดหรือการหดเมื่อมีแรงมากระทำ

3. สาธิตขั้นตอนการแก้ปัญหาโจทย์ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาในการเรียนการสอน เช่น ความเค้น ความเครียด เนื่องจากการบิด การส่งกำลังของเพลลา การต่อเพลลาโดยใช้ประกับหน้างาน การบิดของท่อผนังบาง สปริงขดลวด การรับแรงของสปริงแบบอนุกรม การรับแรงของสปริงแบบขนาน เป็นต้น

4. มอบหมายงาน

4.1 ให้ผู้เรียนแต่ละคนแก้ปัญหาโจทย์ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหา เช่น ความเค้น ความเครียด เนื่องจากการบิด การส่งกำลังของเพลลา การต่อเพลลาโดยใช้ประกับหน้างาน การบิดของท่อผนังบาง สปริงขดลวด การรับแรงของสปริงแบบอนุกรม การรับแรงของสปริงแบบขนาน เป็นต้น

4.2 ให้ผู้เรียนแต่ละกลุ่มศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับสาเหตุการวิบัติของเพลลาภายใต้การบิดตลอดจนเทคนิคและวิธีการแก้ใ้ปัญหา

4.3 ให้ผู้เรียนแต่ละคนทำแบบฝึกหัดจากคำถามท้ายบท เพื่อทดสอบความรู้ที่ได้เรียนมา

5. ทำแบบฝึกหัดท้ายบท

การวัดและประเมินผล

1. การสังเกตความสนใจของผู้เรียน
2. การฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับการคำนวณปัญหาโจทย์
3. การทดสอบจากแบบทดสอบ
4. การประเมินผล ผู้เรียนจะต้องได้คะแนนรวมไม่ต่ำกว่าร้อยละ 60 จึงจะผ่านเกณฑ์การเรียนรู้

บทที่ 3

การบิดและการรับแรงของสปริง

การบิดเป็นสถานะที่วัตถุมีแรงมากระทำจนเกิดการเปลี่ยนแปลงรูปร่างในลักษณะหมุนรอบแกน บ่อยครั้งที่พบเห็นชิ้นส่วนเครื่องจักรหรือสิ่งก่อสร้างอยู่ภายใต้สภาวะบิด โดยสภาวะบิดสามารถเกิดขึ้นจากหลายสาเหตุ เช่น ชิ้นส่วนเครื่องจักรได้รับโมเมนต์บิดที่ถูกส่งต่อมาจากมอเตอร์ หรือชิ้นส่วนโครงสร้างเชื่อมต่อกันแล้วเกิดแรงเยื้องศูนย์กลางจนเกิดการเปลี่ยนแปลงรูปร่างในลักษณะบิด เป็นต้น ในขณะที่สปริงชนิดต่าง ๆ ที่มีการใช้งานอย่างแพร่หลายก็อยู่ภายใต้สภาวะบิดเช่นกัน เพื่อให้เข้าใจพื้นฐานความรู้ของวัตถุภายใต้สภาวะบิด บทนี้จึงมุ่งเน้นนำเสนอเพลากลมภายใต้การบิด ที่เลือกนำเสนอเพลากลมเนื่องจากมีพฤติกรรมการรับแรงไม่ซับซ้อนเมื่อเปรียบเทียบกับวัตถุรูปทรงอื่น นอกจากนี้ยังนำเสนอพฤติกรรมการรับแรงของสปริงด้วยโดยเลือกอธิบายสปริงม้วนซึ่งเป็นสปริงพื้นฐาน

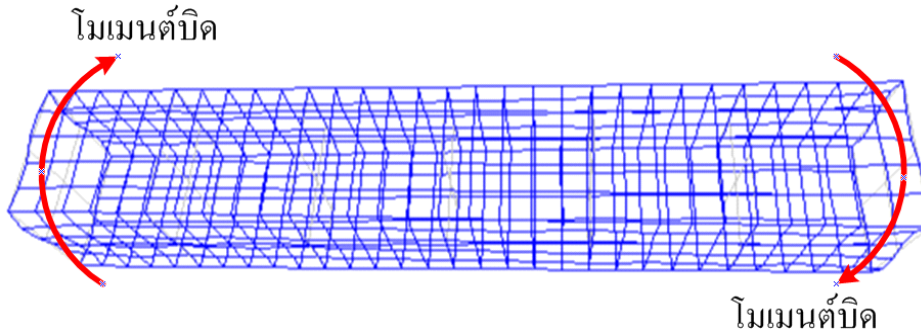
ความเค้นและความเครียดเนื่องจากการบิด

การบิด (Torsion) เป็นสถานะที่วัตถุมีแรงมากระทำในทิศทางตั้งฉากกับแนวแกนจนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปร่างในลักษณะหมุนรอบแกนดังแสดงในภาพที่ 3.1 แรงที่กระทำนี้เรียกว่า แรงบิด (Twisting Forces) ซึ่งทำให้เกิดโมเมนต์บิด (Twisting Moment หรือ Torque) ค่าโมเมนต์บิดนี้สามารถหาได้จากผลคูณระหว่างแรงบิดกับระยะตั้งฉากจากแรงบิดถึงศูนย์กลางวงพื้นที่หน้าตัดของวัตถุที่ถูกแรงกระทำ ความเค้นจากการบิด (Torsional Stress) และความเครียดจากการบิด (Torsional Strain) เป็นสถานะที่ชิ้นงานเกิดแรงต้านภายในเนื่องจากมีโมเมนต์บิดมากระทำจนมีการเปลี่ยนแปลงรูปร่างในลักษณะบิดตามทิศทางของโมเมนต์ที่กระทำ การวิบัติของวัตถุภายใต้การบิดจะมีลักษณะเป็นรอยร้าวเนื่องจากแรงเฉือนเป็นมุมเฉียงกับแนวแกนดังแสดงในภาพที่ 3.2 ชาญ อดุลงาน (2523 : 205-212) ลีริศศักดิ์ ปโยธรศิริ (2549 : 99-102) Hearn E. J. (2000 : 176-185) และ James M. Gere and Stephen P. Timoshenko (1991 : 158-162) กล่าวถึงการหาความเค้นและความเครียดของเพลากลมภายใต้การบิดไว้ดังต่อไปนี้

สมมติฐานในการสามารถคำนวณเพลากลมภายใต้การบิดคือ

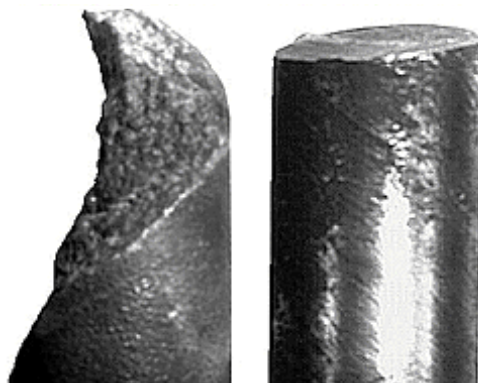
1. เพลที่รับการบิดจะมีหน้าตัดเท่ากันตลอดความยาว
2. หน้าตัดของเพลาก่อนและหลังการบิดจะยังคงเป็นหน้าตัดรูปวงกลมตลอดความยาวของเพล
3. ระบายตามแนวยาวของเพลาก่อนบิดและหลังบิดยังคงรักษาความเป็นระนาบเช่นเดิม

4. ความเค้นและความเครียดภายในวัสดุที่นำมาทำเป็นเพลจะต้องมีคุณสมบัติอยู่ในสภาวะยืดหยุ่น

ภาพที่ 3.1 การบิดของวัสดุ

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

ภาพที่ 3.2 การวิบัติของชิ้นงานเนื่องจากการบิด

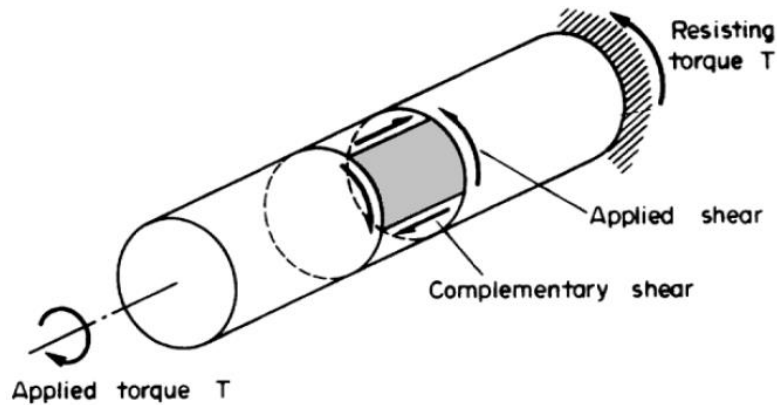
ที่มา : Civil Architectural and Environmental Engineering. 1997

เมื่อเพลากลมที่มีความยาว L และฐานถูกยึดแน่นที่จุด A ส่วนปลายอิสระมีโมเมนต์บิดหรือทอร์ก T กระทำก็จะเกิดการเปลี่ยนแปลงรูปร่าง เมื่อพิจารณาการเปลี่ยนแปลงรูปร่างที่ผิวภายนอกของเพลากลมภายใต้การบิดพบว่ารูปร่างเปลี่ยนไปในลักษณะเอียงเป็นมุมเฉียงเนื่องจากแรงเฉือนดังแสดงในภาพที่ 3.3 และเมื่อพิจารณาดำแหน่งตามแนวรัศมีของหน้าตัดเพลพบว่ามีการเปลี่ยนตำแหน่งไปตามทิศทางที่โมเมนต์บิดกระทำดังแสดงในภาพที่ 3.4 โดยแนวเส้นตรง AB จากฐานเพลไปยังปลายเพลจะเปลี่ยนตำแหน่งเป็นแนว AB' เมื่อ B' เป็นตำแหน่งผิวด้านนอกของปลายเพลที่เปลี่ยนไปจากตำแหน่งเดิม ถ้าการเปลี่ยนแปลงรูปร่างดังกล่าวมีค่าไม่มากและอยู่ในช่วงยืดหยุ่นก็สามารถสมมติให้แนว AB' ยังคงเป็นเส้นตรง โดยให้

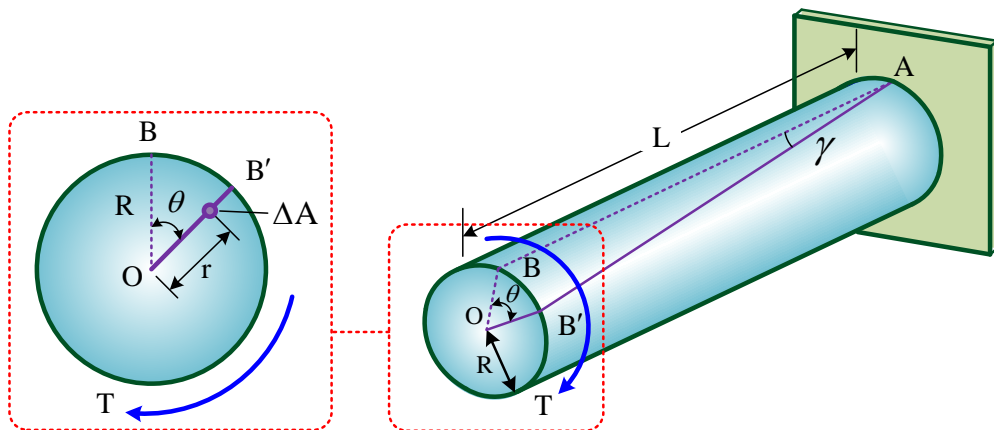
มุมบิดระหว่างแนว AB และ AB' จะเอียงเป็นมุม γ หรือเรียกว่า ความเครียดจากการบิด และหน้าตัดที่ตำแหน่งปลายเพลลาหมุนรอบจุดศูนย์กลางไปเป็นมุมบิด θ ความสัมพันธ์ระหว่างมุมทั้งสองสามารถหาได้จากสมการต่อไปนี้

$$\text{ความเครียด } \gamma = \frac{BB'}{L} = \frac{R\theta}{L} \quad (3.1)$$

ภาพที่ 3.3 แรงต้านการบิดของเพลลากลม

ที่มา : Hearn E. J. 2000 : 177

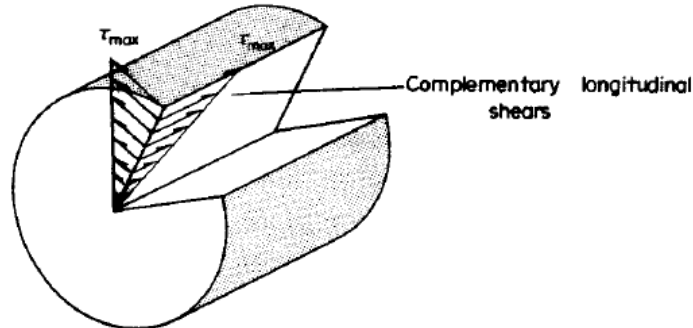

ภาพที่ 3.4 การเปลี่ยนแปลงรูปร่างของเพลลาภายใต้การบิด

ที่มา : จีรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

ในขณะที่มีโมเมนต์บิดกระทำต่อเพลลาให้เสียรูปร่าง เพลลาที่จะออกแรงต้านจนเกิดเป็นความเค้นขึ้นภายในเพื่อรักษาภาวะสมดุล ความเค้นดังกล่าวคือความเค้นเฉือน τ หรืออาจเรียกว่าความเค้นบิด ความเค้นเฉือนที่เกิดขึ้นจะกระจายตัวในลักษณะเชิงเส้นดังแสดงในภาพที่ 3.5 โดยที่ความเค้นจะเป็นศูนย์ที่จุดศูนย์กลางของเพลลาและจะค่อย ๆ เพิ่มขึ้นจนกระทั่งเกิดความ

เค้นเฉือนสูงสุดที่ผิวด้านนอกของเพลลา หรืออาจกล่าวได้ว่าความเค้นที่เกิดขึ้นบนหน้าตัดเพลลา จะแปรผันตรงกับระยะรัศมีดังสมการ

ภาพที่ 3.5 การกระจายความเค้นภายในเพลลากลม

ที่มา : Hearn E. J. 2000 : 181

$$\tau_r = \frac{\tau r}{R} \quad (3.2)$$

เมื่อพิจารณาพื้นที่ ΔA ซึ่งห่างจากจุดศูนย์กลางเป็นระยะ r จะได้ค่าความเค้นเฉือนดังสมการ

$$\Delta A = \frac{\tau r}{R} \Delta A \quad (3.3)$$

โมเมนต์บิดจากแรงเฉือนของพื้นที่ ΔA รอบจุดศูนย์กลางมีค่าเท่ากับ

$$T = \left(\frac{\tau r}{R} \Delta A \right) r = \frac{\tau r^2}{R} \Delta A \quad (3.4)$$

ดังนั้น โมเมนต์บิดจากแรงเฉือนของพื้นที่หน้าตัดเพลลาทั้งหมดจะมีค่าเท่ากับ

$$T = \sum \frac{\tau r^2}{R} \Delta A \quad (3.5)$$

เมื่อเทอม $\sum r^2 \Delta A$ เป็นค่าโมเมนต์ความเฉื่อยเชิงขั้ว (Polar Moment of Inertia : J) ของหน้าตัดเพลลา ฉะนั้น โมเมนต์บิดจะมีค่าเท่ากับ

$$T = \frac{\tau J}{R} \quad (3.6)$$

จากกฎของฮุกครณีวัตอยู่ภายใต้ความเค้นเฉือนพบว่าค่าโมดูลัสความคงรูปเป็นอัตราส่วนระหว่างความเค้นและความเครียดเฉือนดังสมการ

$$G = \frac{\tau}{\gamma} \quad (3.7)$$

แทนค่ามุม γ ในเทอมของโมดูลัสความคงรูปและความเค้นเฉือนจะได้

$$\tau = \frac{GR\theta}{L} \quad (3.8)$$

ดังนั้นโมเมนต์บิด T และมุมบิด θ ที่ได้จากการแทนด้วยความเค้นเฉือนจึงมีค่าเท่ากับ

$$T = \frac{G\theta J}{L} \quad (3.9)$$

$$\theta = \frac{TL}{GJ} \quad (3.10)$$

จะเห็นว่ามุมบิด θ ของเพลามีความสัมพันธ์กับโมเมนต์บิด ความยาวของเพล โมดูลัสความคงรูป และโมเมนต์ความเฉื่อยรอบจุดศูนย์กลาง และสามารถเขียนอยู่ในรูปสมการได้อีก
 อย่างคือ

$$\frac{\tau}{R} = \frac{T}{J} = \frac{G\theta}{L} \quad (3.11)$$

เมื่อ R คือรัศมีของเพลากลม และ θ คือมุมบิดของเพลที่เปลี่ยนแปลงไปโดยมีหน่วยเป็นเรเดียน (Radian : rad) ตามลำดับ ในกรณีของเพลากลมตัน (Solid Shafts) ดังแสดงในภาพที่ 3.6 โมเมนต์ความเฉื่อยเชิงขั้ว J ของเพลสามารถหาได้จากสมการ

$$J = \frac{\pi D^4}{32} \quad (3.12)$$

หรือ $J = \frac{\pi R^4}{2}$ (3.13)

ส่งผลให้มุมบิด θ ของเพลากลมตันหาได้จากสมการ

$$\theta = \frac{TL}{G} \times \frac{32}{\pi D^4} \quad (3.14)$$

หรือ $\theta = \frac{TL}{G} \times \frac{2}{\pi R^4}$ (3.15)

และความเค้นเฉือนสูงสุดที่บริเวณผิวด้านนอกของเพลากลมตันหาได้จากสมการ

$$\tau_{\max} = \frac{16T}{\pi D^3} = \frac{2T}{\pi R^3} \quad (3.16)$$

กรณีเพลากลมกลวง (Hollow Shafts) ดังแสดงในภาพที่ 3.6 ค่าโมเมนต์ความเฉื่อยเชิงขั้ว J ของเพลสามารถหาได้จากสมการ

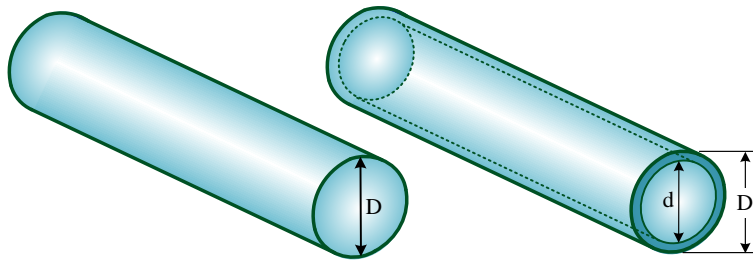
$$J = \frac{\pi}{32}(D^4 - d^4) = \frac{\pi}{2}(R^4 - r^4) \quad (3.17)$$

ส่งผลให้มุมบิด θ ของเพลากลมกลวงหาได้จากสมการ

$$\theta = \frac{TL}{G} \times \frac{32}{\pi(D^4 - d^4)} = \frac{TL}{G} \times \frac{2}{\pi(R^4 - r^4)} \quad (3.18)$$

และความเค้นเฉือนสูงสุดที่บริเวณผิวด้านนอกของเพลากลมกลวงหาได้จากสมการ

$$\tau_{(\max)} = \frac{16TD}{\pi(D^4 - d^4)} = \frac{2TR}{\pi(R^4 - r^4)} \quad (3.19)$$

ภาพที่ 3.6 หน้าตัดของเพลากลมตันและเพลากลมกลวง

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

ตัวอย่างที่ 3.1 เพลากลมยาว 20 m มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางภายนอก 8 cm และเส้นผ่าศูนย์กลางภายใน 6 cm จงคำนวณหาความเค้นเฉือนสูงสุดและมุมบิดที่เกิดขึ้นถ้าเพลานี้รับโมเมนต์บิด 150 kg-m กำหนดให้เหล็กมีค่าโมดูลัสความคงรูป $G = 8.5 \times 10^5 \text{ kg/cm}^2$

วิธีทำ

$$\begin{aligned} \text{ความเค้นเฉือนสูงสุด ;} \quad \tau_{\max} &= \frac{2TR}{\pi(R^4 - r^4)} \\ &= \frac{2 \times 15,000 \times 4}{\pi(4^4 - 3^4)} \\ &= 218.27 \text{ kg/cm}^2 \end{aligned}$$

ความเค้นเฉือนสูงสุดในเพลามีค่าเท่ากับ 218.27 kg/cm²

ตอบ

มุมบิดที่เกิดขึ้นเนื่องจากความเค้นเฉือนสูงสุด

$$\begin{aligned} \text{มุมบิด ;} \quad \theta &= \frac{TL}{G} \times \frac{2}{\pi(R^4 - r^4)} \\ &= \frac{15,000 \times 2,000}{8.5 \times 10^5} \times \frac{2}{\pi(4^4 - 3^4)} \\ &= 0.128 \text{ rad} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{หรือ} \quad \theta &= 0.128 \times \frac{180}{\pi} \\ &= 7.33^\circ \end{aligned}$$

มุมบิดสูงสุดที่เกิดขึ้นในเพลามีค่าเท่ากับ 7.33° ตอบ

ตัวอย่างที่ 3.2 จงคำนวณ โมเมนต์บิดที่เกิดขึ้นในเพลาลูกดันขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 15 cm กำหนดให้เหล็กมีความเค้นเฉือนได้ไม่เกิน 400 kg/cm^2 และมีค่าโมดูลัสความคงรูป $G = 8.5 \times 10^5 \text{ kg/cm}^2$ โดยทุกระยะ 1 m เพลานี้จะเกิดมุมบิดได้ไม่เกิน 0.5°

วิธีทำ

กรณีที่ 1 หาโมเมนต์บิดที่เกิดขึ้นเมื่อเพลาก่อเกิดความเค้นเฉือนสูงสุด

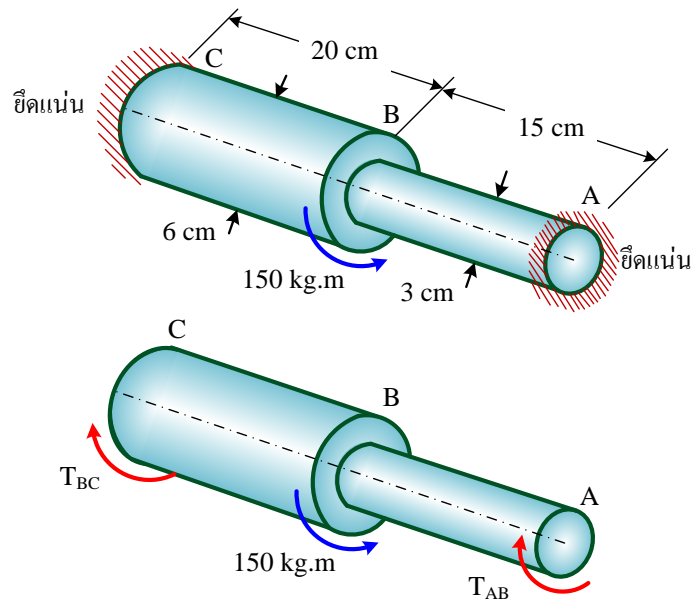
$$\begin{aligned} \text{ความเค้นเฉือนสูงสุด ;} \quad \tau_{\max} &= \frac{2T}{\pi R^3} \\ \text{โมเมนต์บิด ;} \quad T &= \frac{\pi R^3}{2} \tau_{\max} \\ &= \frac{\pi (7.5^3)}{2} \times 400 \\ &= 265,071.88 \text{ kg-cm หรือ } 2,650.72 \text{ kg-m} \end{aligned}$$

กรณีที่ 2 หาโมเมนต์บิดที่เกิดขึ้นเมื่อเพลาก่อมุมบิด 0.5° หรือ 0.0087 rad

$$\begin{aligned} \text{มุมบิด ;} \quad \theta &= \frac{TL}{G} \times \frac{2}{\pi R^4} \\ \text{โมเมนต์บิด ;} \quad T &= \frac{G\theta}{L} \times \frac{\pi R^4}{2} \\ &= \frac{8.5 \times 10^5 \times 0.0087}{100} \times \frac{\pi (7.5^4)}{2} \\ &= 367,538.73 \text{ kg-cm หรือ } 3,675.39 \text{ kg-m} \end{aligned}$$

โมเมนต์บิดที่เพลานี้สามารถรับได้อย่างปลอดภัยคือ $3,675.39 \text{ kg-m}$ ตอบ

ตัวอย่างที่ 3.3 เพลาลูก AB ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 3 cm ยาว 15 cm ต่อกับเพลาทองเหลือง BC ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 6 cm ยาว 20 cm ดังแสดงในภาพที่ 3.7 ปลายเพลาทองเหลือง BC ข้างยึดแน่น จงคำนวณหาโมเมนต์บิดที่เกิดขึ้นในเพลาลูกแต่ละอันเมื่อมีโมเมนต์บิดกระทำที่จุดต่อ 150 kg-m กำหนดให้โมดูลัสความคงรูปของเหล็ก $G_s = 8.5 \times 10^5 \text{ kg/cm}^2$ และโมดูลัสความคงรูปของทองเหลือง $G_{ab} = 4.5 \times 10^5 \text{ kg/cm}^2$

ภาพที่ 3.7 เพลลาเหล็กต่อกับเพลาทองเหลือง

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

วิธีทำ

หาสมการสมดุลของโมเมนต์บิดในเพลทั้งสอง

$$T_{AB} + T_{BC} = 150$$

หาสมการสมดุลของมุมบิดที่เกิดขึ้นกับเพลที่จุดเชื่อมต่อ

$$\begin{aligned} \theta_{AB} &= \theta_{BC} \\ \left[\frac{TL}{G} \times \frac{2}{\pi R^4} \right]_{AB} &= \left[\frac{TL}{G} \times \frac{2}{\pi R^4} \right]_{BC} \\ \frac{T_{AB} \times 15}{8.5 \times 10^5} \times \frac{2}{\pi (1.5)^4} &= \frac{T_{BC} \times 20}{4.5 \times 10^5} \times \frac{2}{\pi (3)^4} \\ 2.219 \times 10^{-6} T_{AB} &= 0.349 \times 10^{-6} T_{BC} \\ T_{AB} &= \left(\frac{0.349 \times 10^{-6}}{2.219 \times 10^{-6}} \right) T_{BC} \\ T_{AB} &= (0.157) T_{BC} \end{aligned}$$

นำสมการทั้งสองมาสัมพันธ์กันจะได้

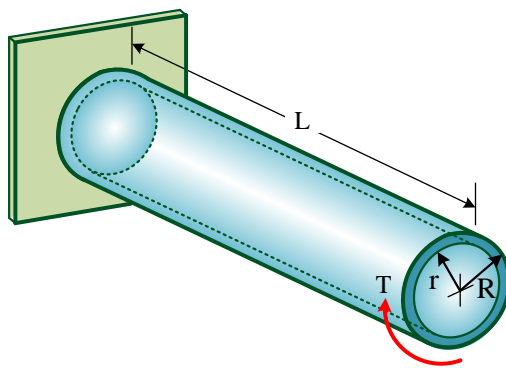
$$\begin{aligned} (0.157) T_{BC} + T_{BC} &= 150 \\ T_{BC} &= \frac{150}{(0.157 + 1)} \end{aligned}$$

โมเมนต์บิดในท่อนทองเหลือง ; $T_{BC} = 129.65 \text{ kg-m}$

ตอบ

$$\begin{aligned} \text{แทนค่า } T_{BC} ; \quad T_{AB} &= (0.157) \times 129.65 \\ \text{โมเมนต์บิดในท่อนเหล็ก ; } T_{AB} &= 20.36 \text{ kg-m} \end{aligned} \quad \text{ตอบ}$$

ตัวอย่างที่ 3.4 เฟลากรวงทำด้วยเหล็กกล้ายาว 1.5 m มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางภายใน 40 mm และขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางภายนอก 60 mm ดังแสดงในภาพที่ 3.8 จงหาโมเมนต์บิดสูงสุดที่เฟลานี้สามารถรับได้อย่างปลอดภัย ถ้ากำหนดให้เหล็กกล้าสามารถรับความเค้นเฉือนได้ไม่เกิน 120 MPa

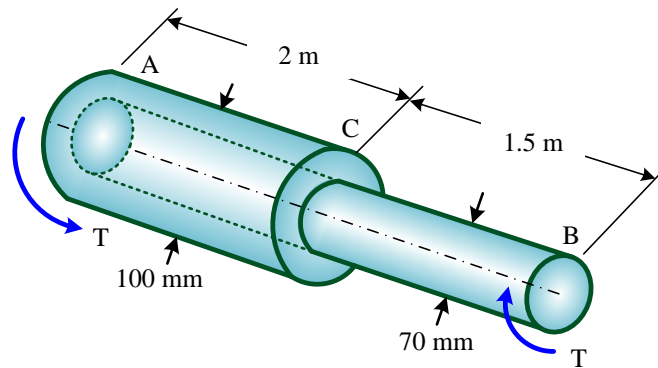

ภาพที่ 3.8 เฟลาหน้าตัดรูปวงแหวน
ที่มา : จีรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

วิธีทำ

$$\begin{aligned} \text{ความเค้นเฉือนสูงสุด ; } \tau_{\max} &= 120 \text{ MPa} \\ \text{รัศมีภายในท่อ ; } r &= \frac{40}{2,000} = 0.02 \text{ m} \\ \text{รัศมีภายนอกท่อ ; } R &= \frac{60}{2,000} = 0.03 \text{ m} \\ \text{โมเมนต์ความเฉื่อยเชิงขั้ว ; } J &= \frac{\pi}{2}(R^4 - r^4) \\ &= \frac{\pi}{2}(0.03^4 - 0.02^4) \\ &= 1.021 \times 10^{-6} \text{ m}^4 \\ \text{โมเมนต์บิด ; } T &= \frac{J\tau_{\max}}{R} \\ &= \frac{(1.021 \times 10^{-6})(120 \times 10^6)}{0.03} \\ &= 4,084 \text{ N-m} \end{aligned} \quad \text{ตอบ}$$

ตัวอย่างที่ 3.5 เพลาลเหล็กกล้าสองช่วงประกอบด้วยเพลากลวงยาว 2 m มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางภายใน 70 mm และเส้นผ่าศูนย์กลางภายนอก 100 mm ส่วนเพล่อีกช่วงเป็นเพลาดันยาว 1.5 m มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 70 mm ดังแสดงในภาพที่ 3.9 จงหาโมเมนต์บิดสูงสุดที่เพลานี้สามารถรับได้อย่างปลอดภัย กำหนดให้เหล็กกล้าสามารถรับความเค้นเฉือนได้ไม่เกิน 70 MPa และมีค่าโมดูลัสความคงรูป $G = 83 \text{ GPa}$ โดยเพลาทองช่วงสามารถบิดได้ไม่เกิน 2.5°

ภาพที่ 3.9 เพลาสองช่วงทำจากเหล็กกล้า

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

วิธีทำ

กรณีที่ 1 หาโมเมนต์บิดที่เกิดขึ้นเมื่อเพลากเกิดความเค้นเฉือนสูงสุดซึ่งเกิดกับเพล AC

$$\begin{aligned}
 \text{ความเค้นเฉือนเพล AC ;} \quad \tau_{\max} &= \frac{2Tr_0}{\pi(r_0^4 - r_1^4)} \\
 &= \frac{16Td_0}{\pi(d_0^4 - d_1^4)} \\
 \text{โมเมนต์บิด;} \quad T &= \frac{\tau_{\max} \pi(d_0^4 - d_1^4)}{16d_0} \\
 &= \frac{(70 \times 10^6) \pi(0.1^4 - 0.07^4)}{16 \times 0.1} \\
 &= 10,444.42 \text{ N-m}
 \end{aligned}$$

กรณีที่ 2 หาโมเมนต์บิดที่เกิดขึ้นเมื่อเพลาทองช่วงเกิดมุมบิด 2.5° หรือ 0.0436 rad

$$\text{มุมบิดรวม ;} \quad \theta_{B/A} = \theta_{B/C} + \theta_{C/A}$$

$$\text{มุมบิดเพล BC ;} \quad \theta_{B/C} = \left(\frac{TL}{JG} \right)_{BC}$$

$$\text{มุมบิดเพล AC ;} \quad \theta_{C/A} = \left(\frac{TL}{JG} \right)_{AC}$$

$$0.0436 = \left(\frac{(T \times 1.5)}{\left(\frac{\pi \times 0.07^4}{32} \right) \times (83 \times 10^9)} \right) + \frac{(T \times 2)}{\left(\frac{\pi \times (0.1^4 - 0.07^4)}{32} \right) \times (83 \times 10^9)}$$

$$\begin{aligned} \text{โมเมนต์บิด;} \quad T &= \frac{0.0436}{(7.667 + 3.23) \times 10^{-6}} \\ &= 4,001.1 \text{ N-m} \end{aligned}$$

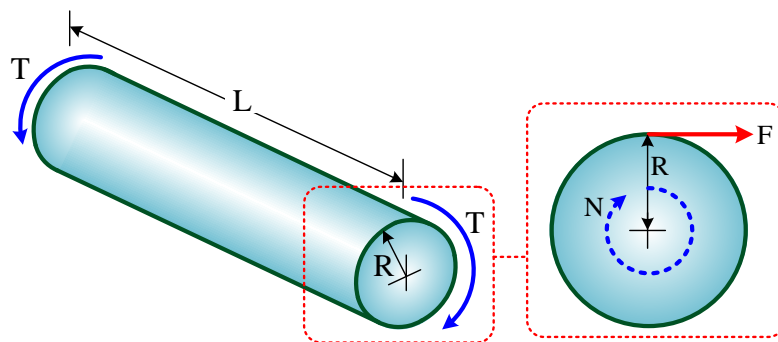
โมเมนต์บิดสูงสุดที่เพลาสารารถรับได้คือ 4,001.1 N-m

ตอบ

การส่งกำลังของเพลลา

การส่งกำลังของเพลลา (Power Transmission by Shafts) เป็นการส่งถ่ายการหมุนจากแหล่งกำเนิดผ่านเพลลาไปยังอุปกรณ์อื่น แหล่งกำเนิดกำลังที่พบเห็นทั่วไป เช่น เครื่องยนต์ หรือมอเตอร์ไฟฟ้า เป็นต้น ประสิทธิภาพของการส่งกำลังของเพลลามีความสัมพันธ์กับโมเมนต์บิดและความเร็วในการหมุน เมื่อเกิดโมเมนต์บิดขึ้นย่อมทำให้เพลลานั้นเกิดความเค้นและความเครียดตามมา หรืออาจกล่าวได้ว่าถ้ามอเตอร์ไฟฟ้ามีกำลังสูงแสดงว่ามอเตอร์นั้นสามารถทำให้เกิดโมเมนต์บิดในเพลลามากด้วย ถ้าสมมติให้เพลลากลมยาว L รับโมเมนต์บิด T และเกิดการหมุนด้วยความเร็วเชิงมุม ω มีหน่วยเป็นเรเดียนต่อหน่วยเวลาดังแสดงในภาพที่ 3.10 กำลังที่เกิดกับเพลลาจะสามารถหาได้จากสมการต่อไปนี้ (สิริศักดิ์ ปโยชรสิริ, 2549 : 108-109 และ James M. Gere and Barry J. Goodno, 2012 : 202-203)

$$P = T\omega \quad (3.20)$$

ภาพที่ 3.10 แรงกระทำกับเพลลาหมุน

ที่มา : จีระวัฒน์ วิมุตติสุขวิริยา, 2556

เมื่อพิจารณาเพลลาที่โมเมนต์บิด T เกิดจากแรง F กระทำกับที่รัศมี R แล้วทำให้เพลลาหมุนด้วยความเร็ว N รอบต่อนาที พบว่ากำลังที่เกิดขึ้นเมื่อเพลลาหมุนไป 1 รอบซึ่งทำให้แรง F

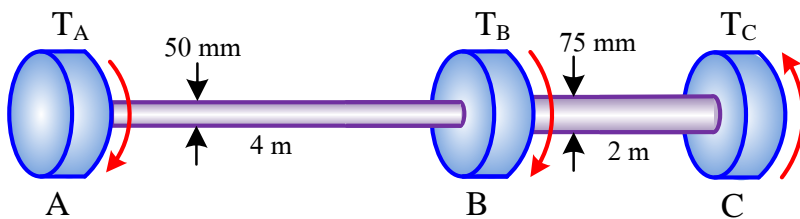
เคลื่อนที่ไปเป็นระยะทาง $2\pi R$ จะมีค่าเท่ากับ $2\pi R\omega$ เมื่อ ω เท่ากับ $2\pi N$ และถ้าเพลามี N รอบต่อวินาทีก็จะได้อัตรากำลังสมการต่อไปนี้

$$P = 2\pi RFN = 2\pi TN \quad (3.21)$$

หน่วยของกำลังที่ได้จากสมการข้างต้นนิยมทำให้อยู่ในรูปของกำลังม้า (Horse Power) ซึ่งมีความสัมพันธ์กับหน่วยอื่นดังต่อไปนี้

$$1 \text{ กำลังม้า} = 550 \text{ ft-lb/s} = 76.06 \text{ kg-m/s} = 746 \text{ watts}$$

ตัวอย่างที่ 3.6 เพลาส่งกำลังทำจากเหล็กกล้าดังแสดงในภาพที่ 3.11 หมุนด้วยความเร็ว 3 รอบต่อวินาที จงหาความเค้นเฉือนสูงสุดที่เกิดขึ้นในเพลลา ถ้าเฟือง A วัดกำลังได้เท่ากับ 30 kw เฟือง B วัดกำลังได้เท่ากับ 15 kw และเฟือง C วัดกำลังได้เท่ากับ 45 kw กำหนดให้เหล็กกล้ามีค่าโมดูลัสความเค้นรูป $G = 83 \text{ GPa}$

ภาพที่ 3.11 เพลาส่งกำลังทำจากเหล็กกล้า

ที่มา : จีรวัดณ์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

วิธีทำ

อัตราเร็วเชิงมุม ; $\omega = 2\pi N = 2 \times \pi \times 3 = 18.85 \text{ rad/วินาที}$

โมเมนต์บิดจากกำลังขับที่เฟือง ; $T = \frac{P}{\omega}$

โมเมนต์บิดจากเฟือง A ; $T_A = \frac{30 \times 10^3}{18.85} = 1,591.51 \text{ N-m}$

โมเมนต์บิดจากเฟือง B ; $T_B = \frac{15 \times 10^3}{18.85} = 795.76 \text{ N-m}$

โมเมนต์บิดจากเฟือง C ; $T_C = \frac{45 \times 10^3}{18.85} = 2,387.27 \text{ N-m}$

ความเค้นเฉือนในเพลาดัน ; $\tau = \frac{Tr}{J} = \frac{16T}{\pi d^3}$

$$\text{ความเค้นเฉือนของเพลลา AB ; } \tau_{AB} = \frac{16 \times 1,592.51}{\pi \times 0.05^3}$$

$$= 64,884.69 \text{ N/m}^2 \text{ หรือ } 64.88 \text{ kPa}$$

$$\text{ความเค้นเฉือนของเพลลา BC ; } \tau_{BC} = \frac{16 \times 2,387.27}{\pi \times 0.075^3}$$

$$= 28,819.59 \text{ N/m}^2 \text{ หรือ } 28.82 \text{ kPa}$$

ความเค้นเฉือนสูงสุดที่เกิดในเพลลาเท่ากับ 64.88 kPa

ตอบ

ตัวอย่างที่ 3.7 จงหาขนาดของเพลลาตันที่สามารถส่งกำลัง 300 แรงม้า ด้วยความเร็ว 2,000 รอบต่อชั่วโมง ถ้ากำหนดให้เพลลาสามารถรับความเค้นเฉือนได้ไม่เกิน 400 kg/cm^2

วิธีทำ

ความเร็วในการหมุน 2,000 รอบต่อชั่วโมงเท่ากับ 33.33 รอบต่อนาที

$$\text{โมเมนต์บิดจากกำลังขับ ; } T = \frac{P}{2\pi N}$$

$$= \frac{300 \times 746}{2\pi \times 33.33}$$

$$= 1,068.67 \text{ N-m หรือ } 108.94 \text{ kg-m}$$

$$\text{ความเค้นเฉือนในเพลลา ; } \tau = \frac{16T}{\pi D^3}$$

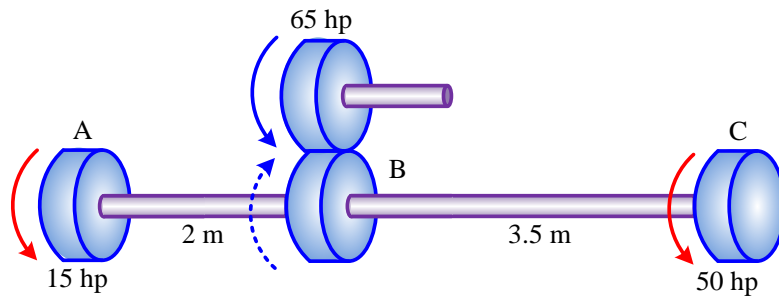
$$\text{ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางเพลลา ; } D = \left(\frac{16T}{\pi \tau} \right)^{1/3}$$

$$= \left(\frac{16 \times 108.94 \times 100}{\pi \times 400} \right)^{1/3}$$

$$= 6.13 \text{ cm}$$

ตอบ

ตัวอย่างที่ 3.8 เพลลาเหล็กขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 4 cm ดังแสดงในภาพที่ 3.12 ช่วง AB ยาว 2 m และช่วง BC ยาว 3.5 m ส่งกำลัง 65 แรงม้า จากมอเตอร์ไฟฟ้าที่จุด B เมื่อเพลลาหมุนด้วยความเร็ว 300 รอบต่อชั่วโมง ทำให้เกิดกำลังส่งไปที่จุด A เท่ากับ 15 แรงม้า และที่จุด C เท่ากับ 50 แรงม้า จงคำนวณหาโมเมนต์บิดระหว่างจุด A และจุด C ถ้ากำหนดให้เหล็กมีค่าโมดูลัสความคงรูป $G = 8.5 \times 10^5 \text{ kg/cm}^2$

ภาพที่ 3.12 เฟลาเหล็กใช้สำหรับส่งกำลัง

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิทยา. 2556

วิธีทำ

$$\begin{aligned} \text{ความเร็วในการหมุน ; } N &= 300 \text{ รอบต่อชั่วโมง} \\ &= \frac{300}{60} = 5 \text{ รอบต่อนาที} \end{aligned}$$

$$\text{โมเมนต์บิดจากกำลังขับ ; } T = \frac{P}{2\pi N}$$

$$\text{โมเมนต์บิดในเฟลา AB ; } T_{AB} = \frac{15 \times 746}{2\pi \times 5 \times 9.81} = 36.31 \text{ kg-m}$$

$$\text{โมเมนต์บิดในเฟลา BC ; } T_{BC} = \frac{50 \times 746}{2\pi \times 5 \times 9.81} = 121.03 \text{ kg-m}$$

$$\begin{aligned} \text{มุมบิดที่จุด C เทียบกับ B ; } \theta_{CB} &= \left[\frac{TL}{G} \times \frac{2}{\pi R^4} \right]_{CB} \\ &= \frac{(121.03 \times 100)(3.5 \times 100) \times 2}{8.5 \times 10^5 \times \pi \times 2^4} \\ &= 0.198 \text{ rad} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{มุมบิดที่จุด A เทียบกับ B ; } \theta_{AB} &= \left[\frac{TL}{G} \times \frac{2}{\pi R^4} \right]_{AB} \\ &= \frac{(36.31 \times 100)(2 \times 100) \times 2}{8.5 \times 10^5 \times \pi \times 2^4} \\ &= 0.034 \text{ rad} \end{aligned}$$

เมื่อเฟลาหมุนจะทำให้เกิดมุมบิดระหว่างจุด A และจุด C โดยอ้างอิงจากจุด B

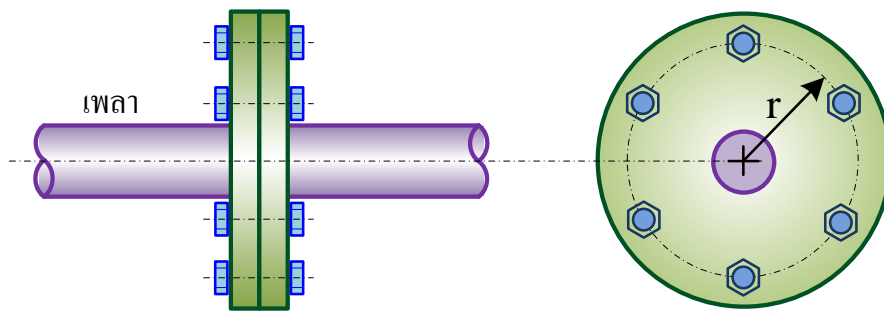
$$\begin{aligned} \text{มุมบิดที่จุด A เทียบกับ C ; } \theta_{CA} &= \theta_{CB} - \theta_{AB} \\ &= 0.198 - 0.034 \\ &= 0.164 \text{ rad หรือ } 9.4^\circ \end{aligned}$$

ตอบ

การต่อเพลาโดยใช้ประกับหน้างาน

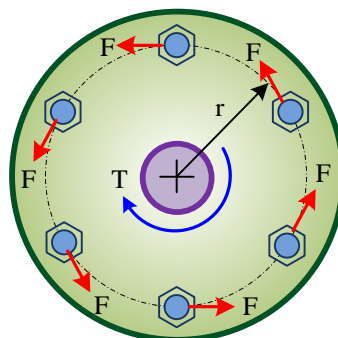
มนตรี พิรุณเกษตร (2544 : 222-224) และ สมโพธิ์ วิวิธเกยูรวงศ์ (2542 : 96-101) กล่าวว่า การต่อเพลาเพื่อส่งถ่ายกำลังสามารถกระทำได้ด้วยการใช้สลักเกลียวยึดประกับหน้างาน (Shaft Couplings) ดังแสดงในภาพที่ 3.13 โดยประกับหน้างานแต่ละด้านจะยึดแน่นกับเพลา และมีรูสำหรับขันสลักเกลียว สลักเกลียวแต่ละตัวจะต้องมีความแข็งแรงเพียงพอที่จะต้านทานความเค้นเฉือนที่เกิดขึ้นเนื่องจากโมเมนต์บิดได้ ความเค้นเฉือนในสลักเกลียวจะมีความสัมพันธ์กับจำนวนและตำแหน่งยึดบนประกับหน้างาน ถ้าพิจารณาเพลาที่ยึดด้วยสลักเกลียว n ตัว และสลักเกลียวแต่ละตัวห่างจากศูนย์กลางเพลาเป็นระยะรัศมี r ดังแสดงในภาพที่ 3.14 ดังนั้นความเค้นเฉือนที่เกิดในสลักเกลียวแต่ละตัวจะมีค่าเท่ากันทุกตัว ซึ่งสามารถนำความเค้นเฉือนดังกล่าวไปหาค่าโมเมนต์บิด T ได้จากผลรวมของแรงเฉือนในสลักเกลียวแต่ละตัวคูณด้วยรัศมีดังสมการต่อไปนี้

$$T = nFr = n\tau Ar \quad (3.22)$$

ภาพที่ 3.13 การต่อเพลาด้วยประกับหน้างาน

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

ภาพที่ 3.14 แรงที่เกิดในสลักเกลียว

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

เมื่อพื้นที่หน้าตัดสลักเกลียวแต่ละตัวเท่ากับ A ดังนั้นสลักเกลียวแต่ละตัวรับแรงเฉือน

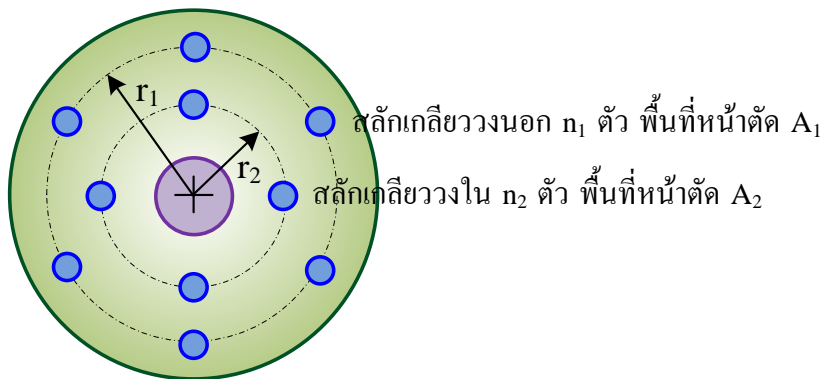
$$F = \tau A \quad (3.23)$$

และความเค้นเฉือนในสลักเกลียวสามารถหาได้จากสมการ

$$\tau = \frac{T}{rAn} \quad (3.24)$$

ในกรณีที่ประกบหน้างานยึดเพลลาโดยใช้สลักเกลียว 2 แถวดังแสดงในภาพที่ 3.15 ถ้าหากให้สลักเกลียวที่ยึดวงนอกมีจำนวน n_1 ตัว แต่ละตัวมีพื้นที่หน้าตัด A_1 รับความเค้นเฉือน τ_1 และมีระยะห่างจากจุดศูนย์กลางเพลลาเป็นระยะรัศมี r_1 สำหรับวงในมีสลักเกลียวจำนวน n_2 ตัว แต่ละตัวมีพื้นที่หน้าตัด A_2 รับความเค้นเฉือน τ_2 และมีระยะห่างจากจุดศูนย์กลางเพลลาเป็นระยะรัศมี r_2 ตามลำดับ เมื่อเพลลาส่งถ่ายโมเมนต์บิดไปยังประกบหน้างานก็จะทำให้เกิดแรงต้านขึ้นในสลักเกลียวแต่ละตัวและมีทิศทางตรงกันข้ามเพื่อให้เกิดการสมดุลดังแสดงในภาพที่ 3.15 จากความสัมพันธ์ดังกล่าวสามารถหาโมเมนต์บิด T ได้จากสมการต่อไปนี้

$$T = r_1 n_1 A_1 \tau_1 + r_2 n_2 A_2 \tau_2 \quad (3.25)$$

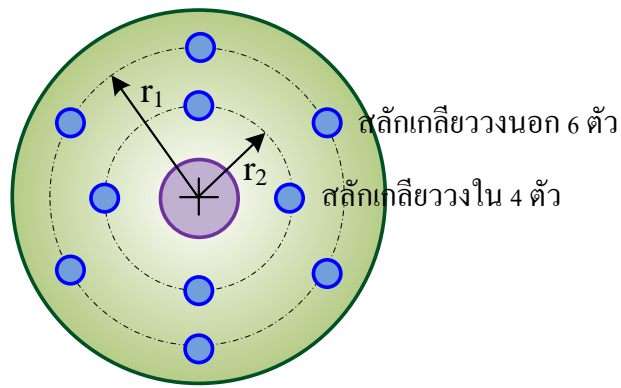
ภาพที่ 3.15 สลักเกลียวยึดประกบหน้างาน 2 แถว

ที่มา : จีรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

เมื่อพิจารณาความเค้นเฉือนที่เกิดขึ้นในสลักเกลียวแต่ละวงพบว่ามีความสัมพันธ์กับระยะรัศมีเช่นเดียวกับที่เกิดขึ้นในเพลลากลมรับโมเมนต์บิดที่กล่าวมาแล้วในหัวข้อก่อนหน้า ถ้ากำหนดให้ความเค้นเฉือน τ_1 เป็นความเค้นที่เกิดขึ้นในสลักเกลียววงนอกที่มีรัศมี r_1 และความเค้นเฉือน τ_2 เป็นความเค้นที่เกิดขึ้นในสลักเกลียววงในที่มีรัศมี r_2 แล้วจะสามารถสร้างความสัมพันธ์ระหว่างรัศมีและความเค้นเฉือนได้ดังสมการต่อไปนี้

$$\frac{\tau_1}{r_1} = \frac{\tau_2}{r_2} \quad (3.26)$$

ตัวอย่างที่ 3.9 ประกับหน้างานถูกยึดด้วยสลักเกลียวขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 1.5 cm แบ่งเป็น 2 วง จากภาพที่ 3.16 โดยมีจำนวนสลักเกลียววงนอกจำนวน 6 ตัว และวงในจำนวน 4 ตัว ยึดห่างจาก จุดศูนย์กลางเพลามีรัศมีวงนอกเท่ากับ 20 cm และรัศมีวงในเท่ากับ 10 cm ถ้าสลักเกลียวแต่ละตัวสามารถรับความเค้นเฉือนได้ไม่เกิน 350 kg/cm^2 จงหาค่าลึงสูงสุดที่ประกับหน้างานนี้สามารถรับได้เมื่อหมุนด้วยความเร็ว 315 รอบต่อชั่วโมง

ภาพที่ 3.16 สลักเกลียวยึดประกับหน้างานจำนวน 2 แถว

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

วิธีทำ

ความเค้นเฉือนสลักเกลียววงนอก ;

$$\tau_1 = 350 \text{ kg/cm}^2$$

ความสัมพันธ์ระหว่างความเค้นเฉือนในสลักเกลียววงนอก τ_1 และวงใน τ_2

$$\begin{aligned} \tau_2 &= \frac{r_2}{r_1} \tau_1 \\ &= \frac{10}{20} \times 350 \\ &= 175 \text{ kg/cm}^2 \end{aligned}$$

โมเมนต์บิดที่เกิดขึ้น ;

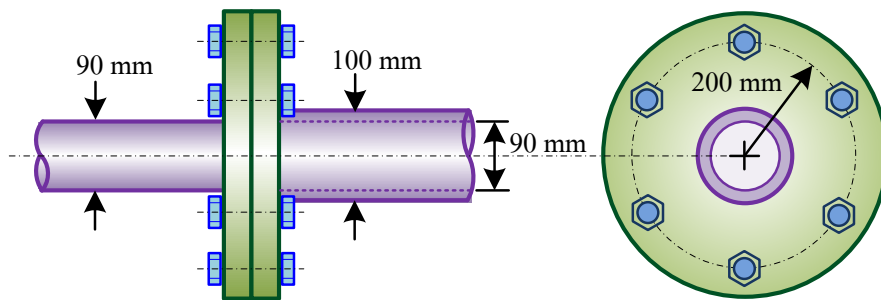
$$\begin{aligned} T &= r_1 n_1 A_1 \tau_1 + r_2 n_2 A_2 \tau_2 \\ &= \left\{ 20 \times 6 \left[\frac{\pi}{4} \times (1.5)^2 \right] 350 \right\} + \left\{ 10 \times 4 \left[\frac{\pi}{4} \times (1.5)^2 \right] 175 \right\} \\ &= 86,590.15 \text{ kg-cm หรือ } 865.9 \text{ kg-m} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{หมุนด้วยความเร็ว ; } N &= \frac{315}{60} = 5.25 \text{ รอบต่อนาที} \\ \text{กำลังม้า ; } P_{\text{Power}} &= 0.0826 \text{ TN} \\ &= 0.0826 \times 865.9 \times 5.25 \\ &= 375.5 \text{ แรงม้า} \end{aligned}$$

ประกบหน้างานสามารถส่งกำลังได้ 375.5 แรงม้า

ตอบ

ตัวอย่างที่ 3.10 ประกบหน้างานเชื่อมต่อเพลาดันที่มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 90 mm เข้ากับเพลากลวงที่มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางภายใน 90 mm และภายนอก 100 mm ดังแสดงในภาพที่ 3.17 จงหาว่าต้องใช้สลักเกลียวขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 10 mm จำนวนกี่ตัวในการยึดประกบหน้างาน กำหนดให้ความเค้นเฉือนของเพลาดันและสลักเกลียวรับได้ไม่เกิน 60 MPa และแนวยึดสลักเกลียวห่างจากศูนย์กลาง 200 mm

ภาพที่ 3.17 ประกบหน้างานเชื่อมต่อเพลาดันและเพลากลวง
ที่มา : จีรวัดน์ วิมุตติสุขวิทยา. 2556

วิธีทำ

$$\begin{aligned} \text{ความเค้นเฉือนในเพลาดัน ; } \tau &= \frac{Tr}{J} \\ \text{หรือ} \quad \tau &= \frac{16T}{\pi d^3} \\ \text{โมเมนต์บิดที่เพลาดันรับได้ ; } T &= \frac{\tau \pi d^3}{16} \\ &= \frac{(60 \times 10^6) \times \pi \times 0.09^3}{16} \\ &= 8,588.33 \text{ N-m} \\ \text{ความเค้นเฉือนในเพลากลวง ; } \tau &= \frac{16Td_0}{\pi(d_0^4 - d_1^4)} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned}
 \text{โมเมนต์บิดที่เพลากลางรับได้ ; } T &= \frac{\tau\pi(d_o^4 - d_i^4)}{16d_o} \\
 &= \frac{(60 \times 10^6) \times \pi \times (0.1^4 - 0.09^4)}{16 \times 0.1} \\
 &= 4,051.48 \text{ N-m}
 \end{aligned}$$

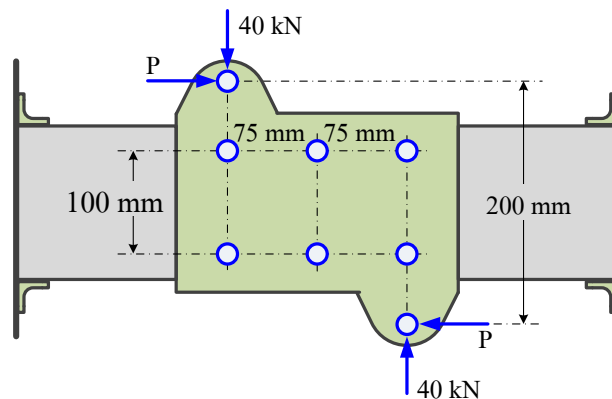
โมเมนต์บิดที่เพลากลางรับได้น้อยกว่าเพลาดันจึงใช้โมเมนต์บิดของเพลากลางในการออกแบบสลักเกลียวที่ยึดกับประกับหน้างาน

$$\begin{aligned}
 \text{โมเมนต์บิดที่ประกับหน้างาน ; } T &= PRn \\
 &= \frac{\pi}{4} d^2 \tau R n \\
 \text{จำนวนสลักเกลียว ; } n &= \frac{4T}{\pi d^2 \tau R} \\
 &= \frac{4 \times 4,051.48}{\pi \times 0.01^2 \times (60 \times 10^6) \times 0.1} \\
 n &= 8.6 \text{ ตัว}
 \end{aligned}$$

ใช้สลักเกลียวยึดประกับหน้างานจำนวน 9 ตัว

ตอบ

ตัวอย่างที่ 3.11 หมุดย้ำขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 20 mm จำนวน 6 ตัว ยึดแผ่นโลหะเข้ากับคาน ยึดแน่นดังแสดงในภาพที่ 3.18 จงคำนวณหาความเค้นเฉือนในหมุดย้ำภายใต้แรงคู่ควบ 40 kN และจงหาแรงคู่ควบ P ที่ทำให้ความเค้นเฉือนในหมุดย้ำเท่ากับ 60 MPa

ภาพที่ 3.18 หมุดย้ำยึดแผ่นโลหะติดกับคาน

ที่มา : จีรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา, 2556

วิธีทำ

$$\begin{aligned} \text{รัศมีสลักเกลียวแฉวนอก ; } R_1 &= \frac{1}{2} \sqrt{150^2 + 100^2} \\ &= 90.14 \text{ mm} \end{aligned}$$

$$\text{รัศมีสลักเกลียวแฉวใน ; } R_2 = 50 \text{ mm}$$

ความสัมพันธ์ระหว่างความเค้นเฉือนและรัศมี

$$\begin{aligned} \frac{\tau_1}{R_1} &= \frac{\tau_2}{R_2} \\ \tau_1 &= \frac{R_1}{R_2} \tau_2 \\ &= \left(\frac{90.14}{50} \right) \tau_2 \\ &= 1.803 \tau_2 \end{aligned}$$

$$\text{หรือ } \tau_2 = 0.555 \tau_1$$

ความเค้นเฉือนสูงสุดเกิดขึ้นที่สลักเกลียววงนอกระยะยาว 40 kN หาได้จาก

$$\begin{aligned} T &= P_1 R_1 n_1 + P_2 R_2 n_2 \\ &= \frac{\pi}{4} d^2 \tau_1 R_1 n_1 + \frac{\pi}{4} d^2 \tau_2 R_2 n_2 \\ (40 \times 10^3)(0.075) &= \frac{\pi}{4} (0.02^2) \tau_1 (0.09014)(4) + \frac{\pi}{4} (0.02^2) \left(\frac{\tau_1}{1.803} \right) (0.05)(2) \\ \tau_1 &= 22.949 \times 10^6 \text{ N/m}^2 \text{ หรือ } 22.95 \text{ MPa} \end{aligned}$$

ความเค้นเฉือนในสลักเกลียวระยะยาว 40 kN เท่ากับ 22.95 MPa   ตอบ

แรงคู่ควบ P และแรงคู่ควบ 40 kN ที่ทำให้สลักเกลียวที่มีรัศมีห่างจากจุดศูนย์กลางวงกลุ่มสลักเกลียวมากที่สุดจนเกิดความเค้นเฉือน $\tau_1 = 60 \times 10^6 \text{ N/m}^2$ หาได้จากสมการ

โมเมนต์บิดจากแรงคู่ควบรอบจุดศูนย์กลางวงกลุ่มสลักเกลียว ;

$$T = P(0.1) - (40 \times 10^3)(0.075)$$

โมเมนต์บิดจากสลักเกลียวรอบจุดศูนย์กลางวงกลุ่มสลักเกลียว ;

$$\begin{aligned} T &= P_1 R_1 n_1 + P_2 R_2 n_2 \\ T &= \frac{\pi}{4} d^2 \tau_1 R_1 n_1 + \frac{\pi}{4} d^2 \left(\frac{\tau_1}{1.803} \right) R_2 n_2 \end{aligned}$$

หาแรง P จากการนำสมการ โมเมนต์บิดจากแรงคู่ควบมาเท่ากับ โมเมนต์บิดจากสลักเกลียว

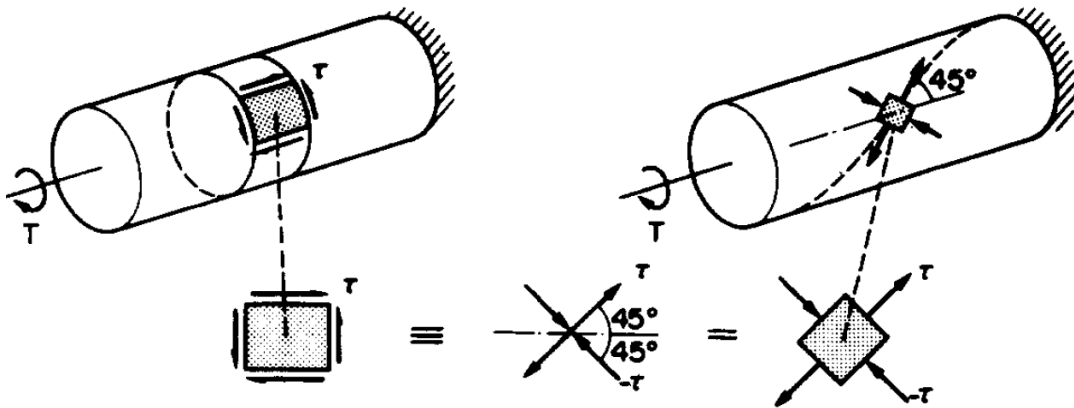
$$\begin{aligned} P(0.1) - (40 \times 10^3)(0.075) &= \frac{\pi}{4} (0.02^2) (60 \times 10^6) (0.09014)(4) + \frac{\pi}{4} (0.02^2) \left(\frac{60 \times 10^6}{1.803} \right) (0.05)(2) \\ P &= 108,418.60 \text{ N} \end{aligned}$$

แรงคู่ควบ P ที่ทำให้เกิดความเค้นเฉือน $60 \times 10^6 \text{ N/m}^2$ คือ 108.42 kN

ตอบ

การบิดของท่อผนังบาง

การบิดของท่อผนังบาง (Torsion of Thin-Walled Tubed) คือการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับท่อผนังบางเมื่อมีโมเมนต์บิดมากระทำ สิริศักดิ์ ปโยธรสิริ (2549 : 103, 113-114) Hearn E. J. (2000 : 184) และ James M. Gere and Stephen P. Timoshenko (1991 : 163-164) กล่าวว่าถ้าท่อผนังบางหรือเพลากลวงถูกบิดด้วยโมเมนต์บิด T จนผนังท่อเกิดการเสียรูปโดยเกิดความเค้นเฉือนรอบชิ้นส่วนขนาดเล็ก A ความเค้นเฉือนที่เกิดขึ้นส่วน A สามารถแปลงให้เป็นความเค้นดึงและความเค้นอัดที่กระทำกับชิ้นส่วน B ได้ดังแสดงในภาพที่ 3.19 แต่ทิศทางของความเค้นดึงและความเค้นอัดจะเอียงจากแนวเดิม 45 องศา ในการคำนวณหาความเค้นเฉือนที่เกิดขึ้นในท่อผนังบางจะใช้หลักการเดียวกับการบิดของเพลหรือท่อกลม กรณีของท่อผนังบางที่มีความหนาผนังท่อ t และมีรัศมีเฉลี่ย r สามารถคำนวณความเค้นเฉือนได้จากสมการต่อไปนี้

ภาพที่ 3.19 ท่อผนังบางหรือเพลากลวงภายใต้การบิด

ที่มา : Hearn E. J. 2000 : 184

$$\text{ความเค้นเฉือนจากการบิด ; } \tau = \frac{Tr}{J} \quad (3.27)$$

$$\text{โมเมนต์ความเฉื่อยเชิงขั้ว ; } J = 2\pi r^3 t \quad (3.28)$$

$$\text{จะได้ว่า ; } \tau = \frac{T}{2\pi r^2 t} \quad (3.29)$$

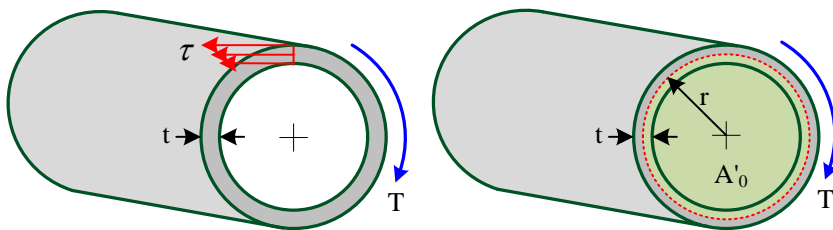
$$\text{มุมบิด ; } \theta = \frac{TL}{GJ} = \frac{TL}{2\pi r^3 t G} \quad (3.30)$$

ถ้ากำหนดให้ A_0 คือพื้นที่หน้าตัดภายในรัศมีเฉลี่ยของท่อผนังบางมีค่าเท่ากับ πr^2 และ S คือความยาวเส้นรอบวงของหน้าตัดที่ระยะรัศมีเฉลี่ยมีค่าเท่ากับ $2\pi r$ ดังแสดงในภาพที่ 3.20 สมการความเค้นเฉือนและมุมบิดสามารถเขียนใหม่ได้ดังต่อไปนี้

$$\tau = \frac{T}{2A_0 t} \tag{3.31}$$

และ $\theta = \frac{\tau S L}{2A_0 t} \tag{3.32}$

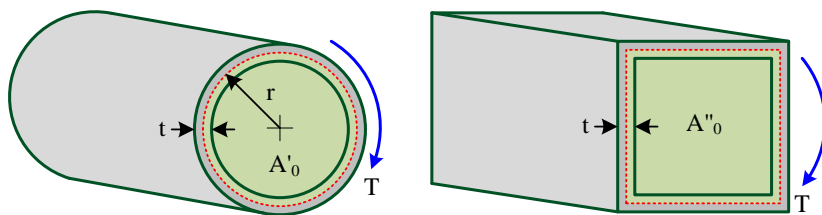
อย่างไรก็ตามความเค้นเฉือนและมุมบิดของท่อผนังบางที่แสดงข้างต้นจะใช้ได้ก็ต่อเมื่อท่อนั้นมีอัตราส่วนระหว่างความหนาต่อรัศมีระหว่าง $1/10 - 1/60$ ในกรณีที่ต้องการใช้ท่อผนังบางรับโมเมนต์บิดแล้วไม่ให้เกิดการโก่งค้ำข้างควรใช้ท่อที่มีอัตราส่วนระหว่างความหนาต่อรัศมีมากกว่า $1/60$

ภาพที่ 3.20 ท่อผนังบางภายใต้การบิด

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

ตัวอย่างที่ 3.12 ท่อผนังบางหน้าตัดรูปวงกลมและรูปสี่เหลี่ยมดังแสดงในภาพที่ 3.21 ท่อทั้งสองผลิตจากวัสดุชนิดเดียวกันโดยมีความหนาของผนังท่อเท่ากัน น้ำหนักต่อความยาวเท่ากัน และความยาวเส้นรอบวงของหน้าตัดที่ระยะรัศมีเฉลี่ยเท่ากัน จงหาอัตราส่วนระหว่างความเค้นเฉือนที่เกิดขึ้นกับท่อทั้งสองและจงหาอัตราส่วนระหว่างมุมบิดที่เกิดขึ้นกับท่อทั้งสองเมื่อมีโมเมนต์บิดกระทำเท่ากัน

ภาพที่ 3.21 ท่อผนังบางทรงกลมและท่อผนังบางทรงสี่เหลี่ยม

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

วิธีทำ

พื้นที่หน้าตัดภายในรัศมีเฉลี่ยของท่อผนังบางหน้าตัดรูปวงกลม ;

$$A'_0 = \frac{S^2}{4\pi}$$

พื้นที่หน้าตัดภายในรัศมีเฉลี่ยของท่อผนังบางหน้าตัดรูปสี่เหลี่ยม ;

$$A''_0 = \frac{S^2}{16}$$

ความเค้นเฉือนที่เกิดขึ้นในท่อผนังบางหน้าตัดรูปวงกลม ;

$$\tau' = \frac{T}{2A'_0 t}$$

ความเค้นเฉือนที่เกิดขึ้นในท่อผนังบางหน้าตัดรูปสี่เหลี่ยม ;

$$\tau'' = \frac{T}{2A''_0 t}$$

$$\begin{aligned} \text{อัตราส่วนระหว่างความเค้นเฉือน; } \frac{\tau'}{\tau''} &= \frac{A''_0}{A'_0} \\ &= \frac{S^2}{16} \times \frac{4\pi}{S^2} \\ &= \frac{4\pi}{16} = 0.785 \end{aligned}$$

อัตราส่วนระหว่าง τ' และ τ'' เท่ากับ 0.785

ตอบ

มุมบิดที่เกิดขึ้นในท่อผนังบางหน้าตัดรูปวงกลม ;

$$\theta' = \frac{\tau' SL}{2A'_0 G}$$

มุมบิดที่เกิดขึ้นในท่อผนังบางหน้าตัดรูปสี่เหลี่ยม ;

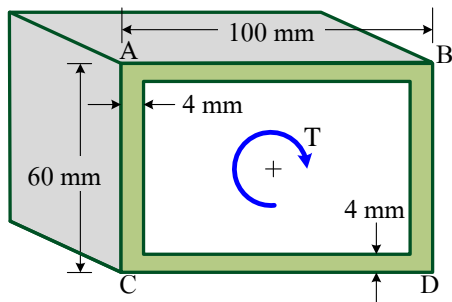
$$\theta'' = \frac{\tau'' SL}{2A''_0 G}$$

$$\begin{aligned} \text{อัตราส่วนระหว่างมุมบิด; } \frac{\theta'}{\theta''} &= \frac{\tau'}{\tau''} \times \frac{A''_0}{A'_0} \\ &= 0.785 \times 0.785 = 0.616 \end{aligned}$$

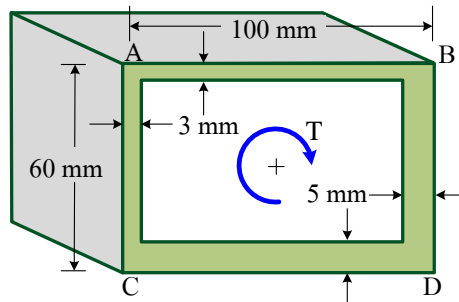
อัตราส่วนระหว่าง θ' และ θ'' เท่ากับ 0.616

ตอบ

ตัวอย่างที่ 3.13 ท่อกลวงทำจากอะลูมิเนียมมีหน้าตัดรูปสี่เหลี่ยมมุมฉากขนาด 60×100 mm ดังแสดงในภาพที่ 3.22 จงหาความเค้นเฉือนของท่อกลวงภายใต้โมเมนต์บิด 3 kN-m เมื่อท่อมีความหนาสม่ำเสมอ 4 mm และจงหาความเค้นเฉือนของท่อกลวงภายใต้โมเมนต์บิด 3 kN-m เมื่อมีผนังด้าน AB และ AC หนา 3 mm และผนังด้าน BD และ CD หนา 5 mm

(ก) ท่อกลวงมีความหนาสม่ำเสมอ

(ข) ท่อกลวงมีความหนาไม่สม่ำเสมอ

ภาพที่ 3.22 ท่อกลวงทำจากอะลูมิเนียมหน้าตัดสี่เหลี่ยม

ที่มา : จีรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

วิธีทำ

กรณีท่อผนังบางมีความหนาสม่ำเสมอ

พื้นที่หน้าตัดภายในรัศมีเฉลี่ย ; $A = \left(\frac{100-4}{1,000}\right)\left(\frac{60-4}{1,000}\right)$
 $= 5.376 \times 10^{-3} \text{ m}^2$

ความเค้นเฉือน ; $\tau = \frac{T}{2At}$
 $= \frac{3 \times 10^3}{2(5.376 \times 10^{-3})(4 \times 10^{-3})}$
 $= 69.754 \times 10^6 \text{ N/m}^2$ หรือ 69.75 MPa

ความเค้นเฉือนที่เกิดขึ้นกับผนังทุกด้านเท่ากับ 69.75 MPa ตอบ

กรณีท่อกลวงที่มีความหนาไม่สม่ำเสมอ

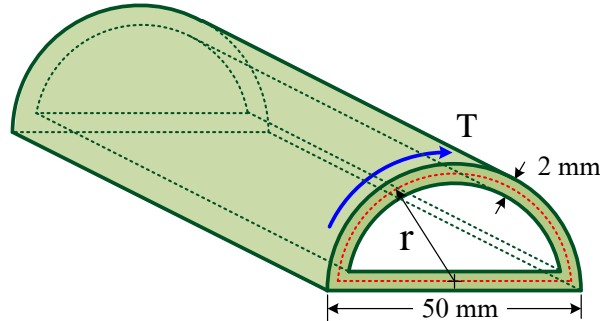
ความเค้นเฉือน AB และ BC ; $\tau_{AB} = \tau_{AC} = \frac{T}{2At}$
 $= \frac{3 \times 10^3}{2(5.376 \times 10^{-3})(3 \times 10^{-3})}$
 $= 93.006 \times 10^6 \text{ N/m}^2$ หรือ 93.01 MPa

ความเค้นเฉือนที่เกิดกับผนัง AB และ BC เท่ากับ 93.01 MPa ตอบ

ความเค้นเฉือน BD และ CD ; $\tau_{BD} = \tau_{CD} = \frac{T}{2At}$
 $= \frac{3 \times 10^3}{2(5.376 \times 10^{-3})(5 \times 10^{-3})}$
 $= 55.804 \times 10^6 \text{ N/m}^2$ หรือ 55.80 MPa

ความเค้นเฉือนที่เกิดกับผนัง BD และ CD เท่ากับ 55.80 MPa ตอบ

ตัวอย่างที่ 3.14 ท่อกลวงหน้าตัดรูปครึ่งวงกลมดังแสดงในภาพที่ 3.23 จงหาโมเมนต์บิดที่ทำให้เกิดความเค้นเฉือนภายในท่อไม่เกิน 40 MPa กำหนดให้ไม่คิดผลของความเค้นหนาแน่นที่มุมท่อ

ภาพที่ 3.23 ท่อกลวงหน้าตัดรูปครึ่งวงกลม

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุติสุขวิริยา. 2556

วิธีทำ

รัศมีที่กึ่งกลางความหนา ; $r = 0.025 \text{ m}$

โมเมนต์บิด ; $T = 2At\tau$

$$= 2\left(\frac{\pi}{2}\right)r^2t\tau$$

$$= 2\left(\frac{\pi}{2}\right)(0.025^2)(0.002)(40 \times 10^6)$$

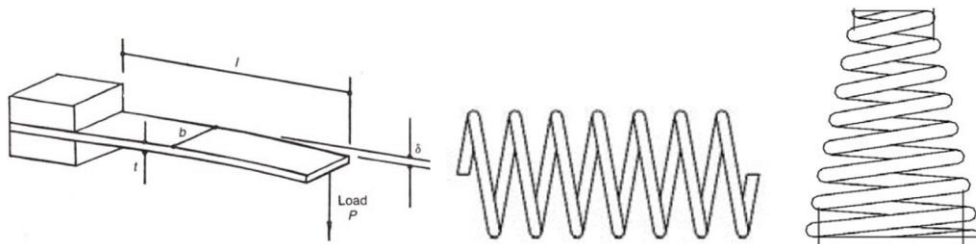
$$= 157.08 \text{ N-m}$$

ตอบ

สปริงขดลวด

สปริง (Springs) เป็นชิ้นส่วนหนึ่งที่มีการใช้งานอย่างแพร่หลายในการผลิตเครื่องจักรกล สปริงแต่ละชนิดมีการใช้งานแตกต่างกันดังแสดงในภาพที่ 3.24 เช่น สปริงขดในแนวแกน (Coil Springs) สปริงขดเป็นวงในแนวราบ (Spiral Torsion Springs) สปริงแผ่นเรียบ (Flat Springs) สปริงทรงกรวย (Conical Springs) สปริงแผ่นพับร่องตามยาว (Sulcated Springs) และสปริงแผ่นจาน (Disc Springs) เป็นต้น สปริงส่วนใหญ่ทำมาจากลวดโลหะขดเป็นวง (Helical Spring) ซึ่งมีลักษณะแตกต่างกันไปตามรูปร่างของฐานรองรับดังแสดงในภาพที่ 3.25 สปริงทั่วไปเป็นลวดโลหะที่สามารถเก็บและปล่อยพลังงานได้ในช่วงที่ความเค้นของสปริงอยู่ในช่วงยืดหยุ่น หากพิจารณาสปริงทำด้วยเส้นลวดที่มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง d นำมาขดเป็นเป็นวงรูปสปริงมีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง D เมื่อถูกแรงดึง P กระทำก็จะเกิดการยืดออกดังแสดงในภาพที่ 3.26(ก) เมื่อเขียนรูปแสดงการสมดุลของแรงโดยตัดขดสปริงออกดังแสดงในภาพที่ 3.26(ข) แรงที่เกิดขึ้นที่

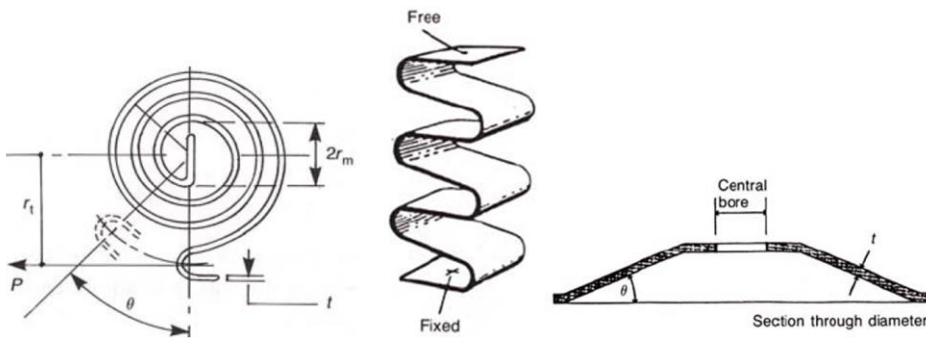
รอยตัดของสปริงจะมีแรงเฉือน P และ โมเมนต์บิด T มีค่าเท่ากับ $P \times R$ เพื่อให้ส่วนตัดของสปริงอยู่ในลักษณะสมดุล โดย R เป็นรัศมีเฉลี่ยจากจุดศูนย์กลางของวงสปริงถึงจุดศูนย์กลางของเส้นลวดสปริง และค่า R เท่ากับระยะ $D-d/2$ ดังนั้นทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบิดสามารถนำมาใช้ในการคำนวณและออกแบบสปริงได้ด้วย (P.L. Hurricks, 2011)

(ก) สปริงแผ่นเรียบ

(ข) สปริงขดในแนวแกน

(ค) สปริงทรงกรวย

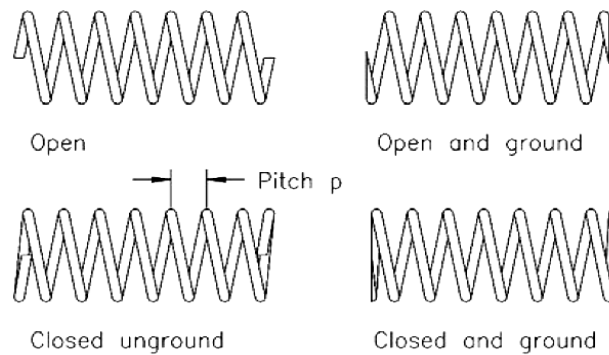
(ง) สปริงขดในแนวราบ

(จ) สปริงแผ่นพับ

(ฉ) สปริงแผ่นจาน

ภาพที่ 3.24 สปริงชนิดต่าง ๆ

ที่มา : P.L. Hurricks, 2011

ภาพที่ 3.25 สปริงขดในแนวแกนที่มีลักษณะปลายแตกต่างกัน

ที่มา : P.L.Hurricks, 2011

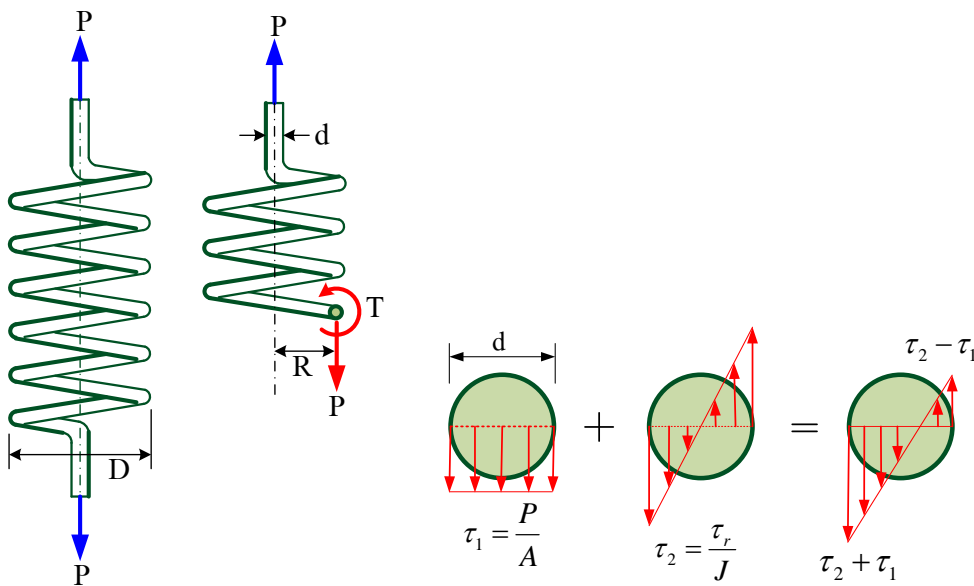

สมโพธิ วิวิธเกียรรวงศ์ (2542 : 106-110) และ Hearn E. J. (2000 : 297-307) กล่าวถึงการเกิดความเค้นและวิธีการหาความเค้นในสปริงไว้ดังต่อไปนี้ ความเค้นที่เกิดขึ้นในเส้นลวดสปริงประกอบด้วย 2 ส่วนหลักคือ ความเค้นเฉือน τ_1 ที่เกิดจากแรง P ทำให้เกิดความเค้นเท่ากับ P/A และความเค้นเฉือน τ_2 ที่เกิดจากโมเมนต์บิด T ทำให้เกิดความเค้นเท่ากับ Tr/J โดยที่ความเค้นเฉือน τ_2 จะมีค่ามากหรือน้อยขึ้นอยู่กับรัศมี r ของขนาดเส้นลวดสปริงดังแสดงในภาพที่ 3.26(ค) และ 3.26(ง) เมื่อรวมความเค้นทั้งสองเข้าด้วยกันก็จะได้ความเค้นเฉือนสูงสุดเกิดขึ้นที่ด้านในของสปริงดังแสดงในภาพที่ 3.26(จ) ค่าความเค้นเฉือนสูงสุดในสปริงหาสามารถหาได้จากสมการดังต่อไปนี้

$$\tau_{\max} = \tau_1 + \tau_2 = \frac{P}{A} + \frac{Tr}{J} \quad (3.33)$$

$$\tau_{\max} = \frac{P}{\pi d^2/4} + \frac{Prd/2}{\pi d^4/32} = \frac{4P}{\pi d^2} + \frac{16Pr}{\pi d^3} \quad (3.34)$$

$$\tau_{\max} = \frac{16Pr}{\pi d^3} \left[1 + \frac{d}{4R} \right] \quad (3.35)$$

(ก) สมดุลแรง (ข) รอยตัดสปริง (ค) แรงเฉือน (ง) โมเมนต์บิด (จ) ความเค้นเฉือนรวม

ภาพที่ 3.26 สปริงทำด้วยเส้นลวดและแรงภายใน

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิทยา. 2556

กรณีเส้นลวดที่ใช้ทำสปริงมีขนาดเล็กและวงขดสปริงมีรัศมีใหญ่ค่า $d/4R$ จะมีค่าน้อยมากซึ่งไม่จำเป็นต้องนำมาพิจารณาก็ได้ ในกรณีนี้ค่าความเค้นเฉือนจะเกิดจากแรงบิดที่กระทำต่อสปริงเป็นส่วนใหญ่ แต่กรณีที่สปริงใช้เส้นลวดขนาดใหญ่มาขดเป็นวงขนาดเล็กค่า $d/4R$ ไม่สามารถจะตัดทิ้งได้ อย่างไรก็ตามในขณะที่สปริงขดเป็นวงกลมก็จะทำให้ค่าความเค้นเฉือนที่คำนวณได้มีความคลาดเคลื่อนไปจากความเค้นเฉือนจริงไปบ้าง ถ้าต้องการจะได้ค่าความเค้นเฉือนที่คำนวณได้มีค่าใกล้เคียงกับความเป็นจริงจะต้องใช้ค่าสัมประสิทธิ์ k ช่วยในการปรับแก้เมื่อค่า k เป็นค่าที่ได้จากการทดลองในห้องปฏิบัติการและมีความสัมพันธ์กับอัตราส่วนระหว่าง $2R/d$ โดยความเค้นเฉือนที่มีค่า k ช่วยในการปรับแก้สามารถหาได้จากสมการดังต่อไปนี้

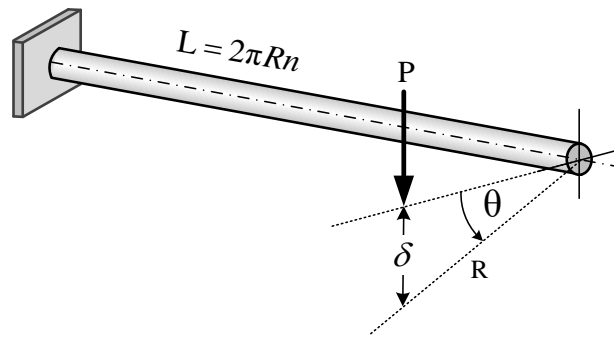
$$\tau_{\max} = k \left[\frac{16PR}{\pi d^3} \right] \quad (3.36)$$

การยืดหรือการหดของขดสปริงส่วนใหญ่มักเกิดจากการบิดมากกว่าแรงเฉือน เมื่อสปริงเกิดการยืดหรือหดเนื่องจากแรงกระทำซ้ำ ๆ ก็จะทำให้การวิบัติจากแรงเฉือนดังแสดงในภาพที่ 3.27 ดังนั้นเพื่อเป็นการลดความยุ่งยากในการคำนวณระยะยืดหรือหดของสปริงจึงมักพิจารณาจากการบิดของเส้นลวดเพียงอย่างเดียว การคำนวณหาระยะยืดหรือหดของขดสปริงเมื่อถูกแรงกระทำสามารถหาได้โดยการพิจารณาให้ขดลวดสปริงยืดออกเป็นเส้นตรงเสียก่อน การหาความยาวสปริงสามารถทำได้โดยนำจำนวนขดลวด n วงมาคูณด้วยระยะขดซึ่งมีความสัมพันธ์กับระยะรัศมีของวงสปริง R โดยความยาวของลวดสปริงเมื่อยืดออกเป็นเส้นตรงแล้วจะได้ความยาว $2\pi Rn$ เมื่อมีแรง P มากระทำห่างจุดศูนย์กลางเส้นลวดสปริงเป็นระยะเท่ากับรัศมี R จะทำให้เกิดการบิดในเส้นลวดสปริง ส่งผลทำให้แรง P เปลี่ยนตำแหน่งไปจากเดิมเป็นระยะ δ และเกิดมุมบิด θ ดังแสดงในภาพที่ 3.28

ภาพที่ 3.27 การวิบัติของขดสปริงเนื่องจากการบิด

ที่มา : *G.M. Goodrich*, 2013

ภาพที่ 3.28 การบิดของขดสปริง

ที่มา : จีรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

พิจารณาค่าความสัมพันธ์ระหว่างระยะ δ และมุมบิด θ จะได้

$$\delta = \theta R \quad (3.37)$$

หรือ

$$\theta = \frac{TL}{GJ} \quad (3.38)$$

ดังนั้น

$$\delta = R \times \frac{TL}{GJ} = \frac{RPR \times 2\pi Rn}{(G\pi d^4)/32} \quad (3.39)$$

$$\delta = \frac{64PR^3n}{Gd^4} \quad (3.40)$$

กำหนดให้ค่า k เป็นค่าสัมประสิทธิ์ของสปริงสามารถเขียนในเทอมของแรง P และส่วนยืด δ ได้ดังสมการต่อไปนี้

$$k = \frac{P}{\delta} \quad (3.41)$$

แทนค่า δ ในสมการจะได้

$$k = \frac{Gd^4}{64R^3n} \quad (3.42)$$

เมื่อค่าสัมประสิทธิ์ของสปริง k มีหน่วยเป็น kg/cm โมดูลัสความคงรูปของสปริง G มีหน่วยเป็น kg/cm² ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางลวดสปริง D มีหน่วยเป็น cm รัศมีของวงขดสปริง R มีหน่วยเป็น cm และจำนวนขดลวดสปริง n มีหน่วยเป็นรอบ

1. การรับแรงของสปริงแบบอนุกรม

ระบบสปริงแบบอนุกรม (Series Spring System) เป็นการนำสปริงหลายตัวมาต่อกันในลักษณะหัวต่อหางไปเรื่อย ๆ เรียกการต่อกันนั้นว่าการต่อแบบอนุกรม การพิจารณาการยืดหรือ

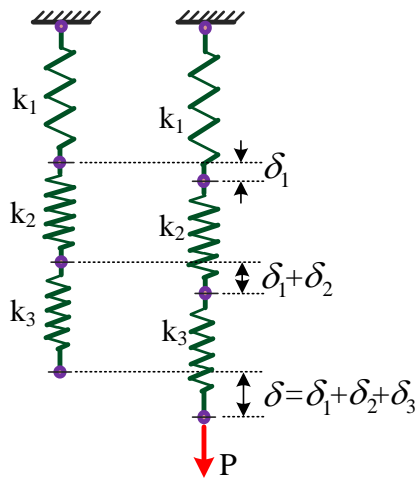
หคของสปริงระบบนี้เกิดจากผลรวมของสปริงแต่ละตัวเมื่อมีแรงกระทำ ยกตัวอย่างเช่น กำหนดให้สปริง 3 ตัวต่อกันแบบอนุกรมดังแสดงในภาพที่ 3.29 ซึ่งสปริงแต่ละตัวมีค่าสัมประสิทธิ์เป็น k_1 k_2 และ k_3 ตามลำดับ สปริงตัวที่หนึ่งยึดแน่นกับผนังต่อด้วยตัวที่ 2 และ 3 เมื่อมีแรง F กระทำที่ปลายสปริงตัวที่ 3 จะทำให้สปริงทั้งสามตัวยืดออกเป็นระยะรวมกันเท่ากับ δ และสปริงแต่ละตัวยืดออกเป็นระยะ δ_1 δ_2 และ δ_3 ตามลำดับ ผลรวมระยะยืดทั้งหมดหาได้จากสมการดังต่อไปนี้

$$\text{ระยะยืดรวม ; } \delta = \delta_1 + \delta_2 + \delta_3 \quad (3.43)$$

$$\text{ระยะยืดสปริงขดที่ 1 ; } \delta_1 = \frac{F}{k_1} \quad (3.44)$$

$$\text{ระยะยืดสปริงขดที่ 2 ; } \delta_2 = \frac{F}{k_2} \quad (3.45)$$

$$\text{ระยะยืดสปริงขดที่ 3 ; } \delta_3 = \frac{F}{k_3} \quad (3.46)$$

ภาพที่ 3.29 การต่อสปริงแบบอนุกรม

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิทยา. 2556

เพราะฉะนั้นจะได้ว่า

$$\delta = \frac{F}{k_1} + \frac{F}{k_2} + \frac{F}{k_3} \quad (3.47)$$

$$\frac{F}{\delta} = \frac{1}{\frac{1}{k_1} + \frac{1}{k_2} + \frac{1}{k_3}} \quad (3.48)$$

กำหนดให้ค่า k_s เป็นค่าสัมประสิทธิ์รวมของสปริงทั้งระบบที่ต่อกันแบบอนุกรมจะได้ว่า

$$k_s = \frac{1}{\frac{1}{k_1} + \frac{1}{k_2} + \frac{1}{k_3}} \quad (3.49)$$

เพราะฉะนั้น $\frac{F}{\delta} = k_s \quad (3.50)$

2. การรับแรงของสปริงแบบขนาน

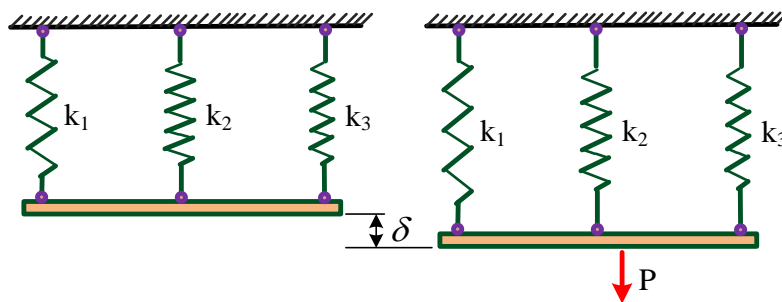
ระบบสปริงแบบขนาน (Parallel System) เป็นการนำสปริงหลายตัวมาต่อกันในลักษณะที่สปริงแต่ละตัวจะช่วยกันรับแรง ยกตัวอย่างเช่น ปลายสปริงแต่ละตัวยึดแน่นกับผนังและปลายอีกด้านยึดติดกับแผ่นแข็งเกร็งดังแสดงในภาพที่ 3.30 จากภาพสปริงทั้ง 3 ตัวที่นำมาต่อกันแบบขนานมีค่าสัมประสิทธิ์เป็น k_1 , k_2 และ k_3 ตามลำดับ เมื่อมีแรง F กระทำผ่านแผ่นแข็งเกร็ง ณ ตำแหน่งจุดศูนย์กลางของสปริงทั้งสามก็จะทำให้สปริงยืดออกเป็นระยะ δ เท่ากันทั้ง 3 ตัว โดยสปริงแต่ละตัวจะออกแรงต้านแรง F ด้วยแรงที่ไม่เท่ากันคือ F_1 , F_2 และ F_3 ตามลำดับ สมการความสมดุลของแรงกระทำและแรงต้านในสปริงหาได้จาก

$$F = F_1 + F_2 + F_3 = k_1\delta + k_2\delta + k_3\delta \quad (3.51)$$

$$\frac{F}{\delta} = k_1 + k_2 + k_3 \quad (3.52)$$

กำหนดให้ k_p เป็นค่าสัมประสิทธิ์รวมของสปริงทั้งระบบที่นำมาต่อกันแบบขนานจะได้ว่า

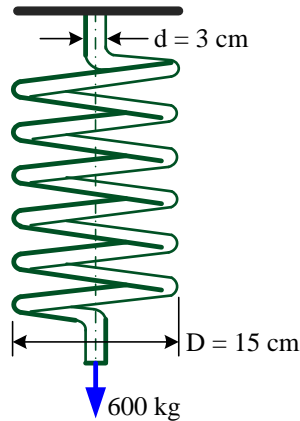
$$k_p = k_1 + k_2 + k_3 \quad (3.53)$$

ภาพที่ 3.30 การต่อสปริงแบบขนาน

ที่มา : จีรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

ตัวอย่างที่ 3.15 สปริงทำด้วยลวดเหล็กกล้าขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 3 cm ขดเป็นวงที่มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 15 cm จำนวน 8 รอบดังแสดงในภาพที่ 3.31 จงคำนวณหาความเค้นเฉือนสูงสุดและระยะยืดที่เกิดขึ้นในลวดเหล็กกล้าเมื่อถูกกระทำด้วยแรง 600 kg ถ้ากำหนดให้ค่าสัมประสิทธิ์สปริง $k = 1.25$ และลวดเหล็กกล้ามีค่าโมดูลัสความคงรูป $G = 8.5 \times 10^5 \text{ kg/cm}^2$

ภาพที่ 3.31 สปริงทำด้วยเส้นลวดเหล็ก

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

วิธีทำ

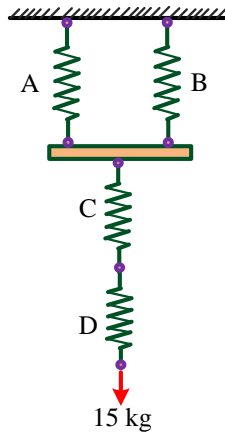
ความเค้นเฉือนสูงสุดเกิดขึ้นด้านในของขดสปริง

$$\begin{aligned} \text{ความเค้นเฉือน ; } \tau_{\max} &= k \left[\frac{16PR}{\pi d^3} \right] \\ &= \frac{1.25(16 \times 600 \times 7.5)}{\pi \times 3^3} \\ &= 1,061.03 \text{ kg/cm}^2 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{ระยะยืดของสปริง ; } \delta &= \frac{64PR^3 n}{Gd^4} \\ &= \frac{64 \times 600 \times 7.5^3 \times 8}{8.5 \times 10^5 \times 3^4} \\ &= 1.88 \text{ cm} \end{aligned}$$

ตอบ

ตัวอย่างที่ 3.16 สปริงขดในแนวแกนจำนวน 4 ตัวต่อกันดังภาพที่ 3.32 สปริงแต่ละตัวทำจากลวดเหล็กกล้าขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 1 cm มีรัศมีวงสปริงเฉลี่ย 5.5 cm และขดเป็นวงจำนวน 10 รอบ จงคำนวณหาส่วนยืดของสปริงทั้งหมดเมื่อมีน้ำหนักมากระทำ 15 kg กำหนดให้โมดูลัสความคงรูปของลวดเหล็กกล้า $G = 8.5 \times 10^5 \text{ kg/cm}^2$

ภาพที่ 3.32 สปริง 4 ตัวต่อกัน

ที่มา : จีรวัดน์ วิมุติสุขวิทยา. 2556

วิธีทำ

$$\begin{aligned} \text{ค่าสัมประสิทธิ์สปริงแต่ละตัว ; } k &= \frac{Gd^4}{64R^3n} \\ &= \frac{8.5 \times 10^5 \times 1^4}{64 \times 5.5^3 \times 10} \\ &= 7.98 \text{ kg/cm} \end{aligned}$$

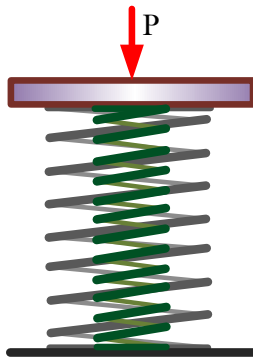
สปริง A และ B ต่อขนานกัน จากนั้นจึงต่อแบบอนุกรมกับสปริง C และ D

$$\begin{aligned} \text{ค่าสัมประสิทธิ์สปริงรวม ; } k_e &= \frac{1}{\frac{1}{k+k} + \frac{1}{k} + \frac{1}{k}} \\ &= \frac{1}{\frac{1}{2k} + \frac{2}{k}} \\ &= \frac{2}{5}(7.98) \\ &= 3.192 \text{ kg/cm} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{ระยะยืดทั้งหมด ; } \delta &= \frac{F}{k_e} \\ &= \frac{15}{3.192} \\ &= 4.699 \text{ cm} \end{aligned}$$

ตอบ

ตัวอย่างที่ 3.17 สปริงขดในแนวแกนจำนวน 2 ตัวรับแรงร่วมกันดังแสดงในภาพที่ 3.33 สปริงแต่ละตัวทำจากลวดเหล็กกล้าและมีจุดศูนย์กลางร่วมกัน โดยสปริงตัวในใช้ลวดเหล็กกล้าขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 20 mm ขดเป็นวงจำนวน 30 รอบ มีเส้นผ่าศูนย์กลางวง 150 mm ส่วนสปริงตัวนอกใช้ลวดเหล็กกล้าขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 30 mm ขดเป็นวงจำนวน 20 รอบ มีเส้นผ่าศูนย์กลางวง 200 mm จงคำนวณหาแรงกดที่สปริงจะสามารถรับได้อย่างปลอดภัยถ้าความเค้นเฉือนสูงสุดที่สปริงรับได้ไม่เกิน 140 MPa และโมดูลัสความคงรูปของลวดเหล็กกล้า $G = 83 \text{ GPa}$

ภาพที่ 3.33 สปริงขดในแนวแกนจำนวน 2 ตัวมีจุดศูนย์กลางร่วมกัน
ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

วิธีทำ

กำหนดให้ P_1 เป็นแรงที่สปริงตัวในรับ และ P_2 เป็นแรงที่สปริงตัวนอกรับ

$$\text{สมดุลของแรง ;} \quad P = P_1 + P_2$$

$$\text{ความเค้นเฉือนสูงสุดในสปริง ;} \quad \tau_{\max} = \frac{16PR}{\pi d^3} \left(1 + \frac{d}{4R} \right)$$

แทนค่าเพื่อหาแรง P_1 กระทำต่อสปริงตัวในเมื่อ $D_1 = 150 \text{ mm}$ $n_1 = 30$ รอบ และ $d_1 = 20 \text{ mm}$

$$140 \times 10^6 = \frac{16P_1(0.075)}{\pi(0.020^3)} \left(1 + \frac{0.020}{4(0.075)} \right)$$

$$\text{แรงกระทำต่อสปริงตัวใน ;} \quad P_1 = 2,748.81 \text{ N หรือ } 2.749 \text{ kN}$$

แทนค่าเพื่อหาแรง P_2 กระทำต่อสปริงตัวนอกเมื่อ $D_2 = 200 \text{ mm}$ $n_2 = 20$ รอบ และ $d_2 = 30 \text{ mm}$

$$140 \times 10^6 = \frac{16P_2(0.100)}{\pi(0.030^3)} \left(1 + \frac{0.030}{4(0.100)} \right)$$

$$\text{แรงกระทำต่อสปริงตัวนอก ;} \quad P_2 = 6,904.20 \text{ N หรือ } 6.904 \text{ kN}$$

ระยะหดของสปริง ;

$$\begin{aligned} \delta_1 &= \delta_2 \\ \frac{P_1 R_1^3 n_1}{G d_1^4} &= \frac{P_2 R_2^3 n_2}{G d_2^4} \\ \frac{P_1 (75^3)(30)}{20^4} &= \frac{P_2 (100^3)(200)}{30^4} \\ P_1 &= 3.121 P_2 \end{aligned}$$

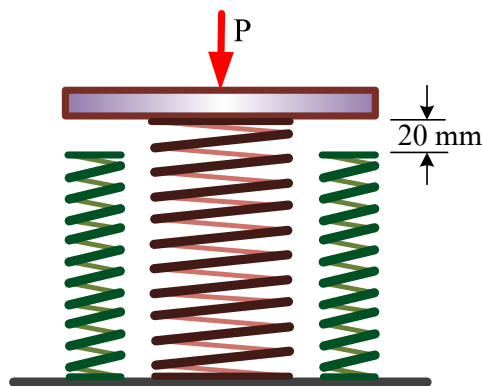
จากสมการความสัมพันธ์ระหว่าง P_1 และ P_2 ข้างต้น ถ้าแทน P_1 เท่ากับ 2.749 kN ก็จะได้ P_2 ที่สอดคล้องคือ $2.749/3.121 = 0.8808$ kN ซึ่งน้อยกว่า 6.904 kN ถือว่าระบบปลอดภัย ดังนั้นผลรวมของแรง P_1 และ P_2 นี้จึงเป็นแรงทั้งหมดที่สปริงรับได้

$$\begin{aligned} \text{แรงทั้งหมดที่สปริงรับได้ ; } P &= P_1 + P_2 \\ &= 2.749 + 0.8808 \\ &= 3.63 \text{ kN} \end{aligned}$$

แรงที่สปริงจะสามารถรับได้อย่างปลอดภัยคือ 3.63 kN

ตอบ

ตัวอย่างที่ 3.18 เป็นเครื่องน้ำหนักเบาวางบนสปริงขดในแนวแกน 3 ตัวดังแสดงในภาพที่ 3.34 สปริงตัวในอยู่สูงกว่าสปริงตัวนอกเป็นระยะ 20 mm จงหาความเค้นเฉือนในสปริงแต่ละตัวเมื่อมีแรงกดกระทำ 5 kN กำหนดให้โดยสปริงตัวในใช้ลวดเหล็กกล้าขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 20 mm ขดเป็นวงจำนวน 24 รอบ มีเส้นผ่าศูนย์กลางวง 150 mm ส่วนสปริงตัวนอกใช้ลวดเหล็กกล้าขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 10 mm ขดเป็นวงจำนวน 18 รอบ มีเส้นผ่าศูนย์กลางวง 100 mm และโมดูลัสความคงรูปของลวดเหล็กกล้า $G = 83$ GPa

ภาพที่ 3.34 เป็นวางบนสปริงขดเกลียวตัวกลาง

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

วิธีทำ

กำหนดให้ P_1 เป็นแรงที่สปริงตัวในรับ และ P_2 เป็นแรงที่สปริงตัวนอกรับ

$$\text{สมมูลของแรง ; } P_1 + 2P_2 = 5 \times 10^3$$

$$\text{ระยะหดของสปริง ; } \delta_1 = \delta_2 + 0.02$$

$$\frac{64P_1R_1^3n_1}{Gd_1^4} = 2\left(\frac{64P_2R_2^3n_2}{Gd_2^4}\right) + 0.02$$

$$\frac{64 \times P_1 \times 0.075^3 \times 24}{83 \times 10^6 \times 0.02^4} = \left(\frac{2 \times 64 \times P_2 \times 0.05^3 \times 18}{83 \times 10^6 \times 0.01^4}\right) + 0.02$$

$$0.0488P_1 = 0.347P_2 + 0.02$$

ความสัมพันธ์ของแรง P_1 และ P_2 จากสมการสมมูลของแรงและระยะหดของสปริง สามารถแก้สมการเพื่อหาแรงที่สปริงแต่ละตัวรับดังนี้

$$\text{แรงที่สปริงตัวในรับ ; } P_1 = 3,902.48 \text{ N}$$

$$\text{แรงที่สปริงตัวนอกรับ ; } P_2 = 548.76 \text{ N}$$

$$\text{ความเค้นเฉือนสูงสุดในสปริง ; } \tau_{\max} = \frac{16PR}{\pi d^3} \left(1 + \frac{d}{4R}\right)$$

แทนค่าเพื่อหาแรง P_1 กระทำต่อสปริงตัวในเมื่อ $D_1 = 150 \text{ mm}$ $n_1 = 24$ รอบ และ $d_1 = 20 \text{ mm}$

$$\begin{aligned} \text{ความเค้นเฉือนสปริงตัวใน ; } \tau_1 &= \frac{16 \times 3,902.48 \times 0.075}{\pi \times 0.02^3} \left(1 + \frac{0.02}{(4 \times 0.075)}\right) \\ &= 198.752 \times 10^6 \text{ N/m}^2 \quad \text{ตอบ} \end{aligned}$$

แทนค่าเพื่อหาแรง P_2 กระทำต่อสปริงตัวนอกเมื่อ $D_2 = 100 \text{ mm}$ $n_2 = 18$ รอบ และ $d_2 = 10 \text{ mm}$

$$\begin{aligned} \text{ความเค้นเฉือนสปริงตัวนอก ; } \tau_2 &= \frac{16 \times 548.76 \times 0.05}{\pi \times 0.01^3} \left(1 + \frac{0.01}{(4 \times 0.05)}\right) \\ &= 146.728 \times 10^6 \text{ N/m}^2 \quad \text{ตอบ} \end{aligned}$$

สรุปท้ายบท

ความเค้นและความเครียดจากการบิดเป็นสถานะที่ชิ้นงานเกิดแรงต้านภายในเนื่องจากมีโมเมนต์บิดมากระทำจนมีการเปลี่ยนแปลงรูปร่างในลักษณะบิดตามทิศทางของโมเมนต์ที่กระทำ เมื่อพิจารณาการเปลี่ยนแปลงรูปร่างที่ผิวภายนอกของชิ้นงานพบว่ามีความเค้นเฉือนจนเป็นมุมเฉียงกับแนวแกน ในกรณีของเพลากลมขณะที่มีโมเมนต์บิดกระทำเพลาก็จะออกแรงต้านเพื่อรักษาภาวะสมดุล เมื่อวัสดุอยู่ในสถานะยึดหยุ่นความเค้นที่เกิดขึ้นเป็นความเค้นเฉือนที่กระจายตัวแบบเชิงเส้นไปตามแนวรัศมีของเพลลา โดยที่ความเค้นเฉือนสูงสุดที่ผิวภายนอกของเพลลาและเป็นศูนย์ที่จุดศูนย์กลางของเพลลา ในขณะที่เพลลาหมุนก็จะเกิดการส่งกำลังจากแหล่งต้นกำเนิดไปยังชิ้นส่วนต่างๆ ของเครื่องจักร กำลังม้าที่ได้จากการหมุนของเพลลาสัมพันธ์

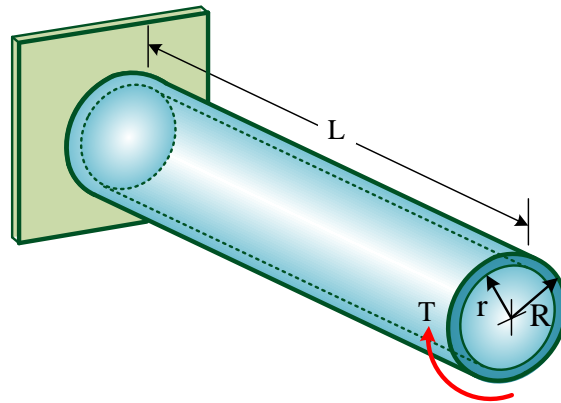
กับโมเมนต์บิดที่เกิดขึ้นในเพลลา การต่อเพลลาเพื่อส่งถ่ายกำลังสามารถกระทำได้ด้วยการใช้
 ประกับหน้างานยึดด้วยสลักเกลียว จำนวนสลักเกลียวที่ใช้ยึดประกับหน้างานจะต้องสามารถ
 ด้านทานความเค้นเฉือนที่เกิดขึ้นเนื่องจากโมเมนต์บิดได้อย่างปลอดภัย ความเค้นเฉือนในสลัก
 เกลียวแต่ละตัวจะมีความสัมพันธ์กับตำแหน่งและจำนวนของสลักเกลียวที่ยึด ในกรณีที่ใช้ประกับ
 หน้างานยึดด้วยสลักเกลียวมากกว่าหนึ่งแถวความสัมพันธ์ระหว่างความเค้นเฉือนและระยะรัศมี
 การยึดจะมีความสัมพันธ์เช่นเดียวกับความเค้นเฉือนที่เกิดในเกลากลมรับโมเมนต์บิด สำหรับ
 ท่อผนังบางหรือเพลลาทวงที่มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางภายในและภายนอกใกล้เคียงกันภายใต้
 โมเมนต์บิดจะเกิดความเค้นเฉือนขึ้นเช่นเดียวกับเพลลาตัน แต่ความเค้นเฉือนในท่อผนังบาง
 สามารถหาได้โดยการใช้รัศมีเฉลี่ยซึ่งเป็นรัศมีที่คิดระหว่างจุดศูนย์กลางท่อบังคับกึ่งกลางความ
 หนาของท่อในการคำนวณ อย่างไรก็ตามสมการที่ใช้จะให้ผลใกล้เคียงกับความเป็นจริงเมื่อท่อ
 ผนังบางนั้นมีอัตราส่วนระหว่างความหนาต่อรัศมีระหว่าง $1/10 - 1/60$ ในกรณีที่ไม่ต้องการให้
 เกิดการโก่งด้านข้างควรใช้ท่อผนังบางที่มีอัตราส่วนระหว่างความหนาต่อรัศมีมากกว่า $1/60$

สปริงที่พบเห็น โดยทั่วไปเป็นสปริงขดลวดในแนวแกนที่สามารถเก็บและปล่อย
 พลังงานได้ในช่วงที่ความเค้นของสปริงยังอยู่ในช่วงยืดหยุ่น ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบิดใน
 เพลลาสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการคำนวณและออกแบบสปริงขดลวดได้ ความเค้นเฉือนที่
 เกิดขึ้นในเส้นลวดสปริงจะประกอบด้วยสองส่วนสำคัญคือ ส่วนที่เกิดจากแรงเฉือนทำให้เกิด
 ความเค้นเฉือนและส่วนที่เกิดจากโมเมนต์บิด แต่ที่มีผลต่อสปริงมากคือความเค้นเฉือนจาก
 โมเมนต์บิดมากกว่าแรงเฉือน ดังนั้นเพื่อเป็นการลดความยุ่งยากในการคำนวณระยะยืดหรือหด
 ของสปริงจึงมักพิจารณาผลจากการบิดของเส้นลวดเพียงอย่างเดียว ในการคำนวณหาระยะยืด
 ของขดสปริงเมื่อถูกแรงกระทำอาจจะหาได้โดยนำขดลวดสปริงมายืดออกเป็นเส้นตรงเสียก่อน
 จากนั้นจึงพิจารณาเช่นเดียวกับเพลากลม อย่างไรก็ตามผลการคำนวณความเค้นเฉือนที่ได้จะมี
 ความคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงอยู่บ้าง ดังนั้นเพื่อให้ผลการคำนวณมีค่าใกล้เคียงกับความ
 เป็นจริงจึงนิยมนำค่าสัมประสิทธิ์ของสปริงซึ่งเป็นค่าที่ได้จากการทดลองมาใช้ประกอบในการ
 คำนวณด้วย

แบบฝึกหัดท้ายบทที่ 3

1. เพลาเหล็กกลวงยาว 15 m มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางภายนอก 6 cm และขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางภายใน 5 cm จงคำนวณหาความเค้นเฉือนสูงสุดและมุมบิดที่เกิดขึ้นในเพลาถ้าโมเมนต์บิดที่กระทำกับเพลาถ่วงนี้มีค่า 120 kg-m กำหนดให้โมดูลัสความคงรูปของเหล็ก $G = 8.5 \times 10^5 \text{ kg/cm}^2$

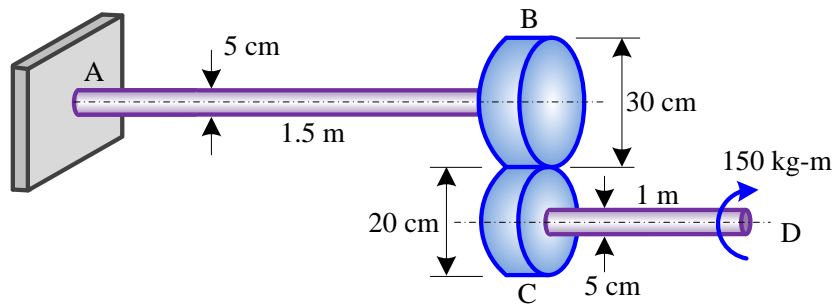
2. เพลาถ่วงหน้าตัดรูปวงแหวนทำด้วยเหล็กกล้ายาว 1.5 m มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางภายใน 40 mm และขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางภายนอก 60 mm ดังแสดงในภาพที่ 3.35 จงหาโมเมนต์บิดสูงสุดที่เพลาถ่วงนี้สามารถรับได้อย่างปลอดภัย ถ้ากำหนดให้ความเค้นเฉือนที่เหล็กกล้าสามารถรับได้ไม่เกิน 150 MPa

ภาพที่ 3.35 เพลาถ่วง

ที่มา : จีรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

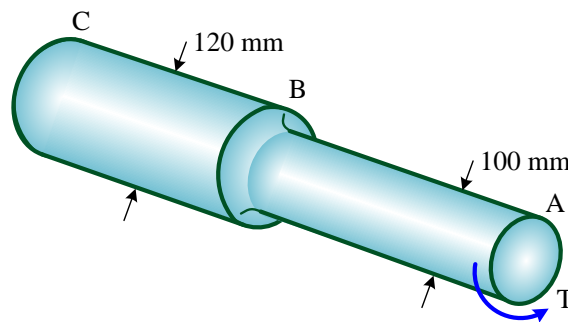
3. เพลาเหล็ก AB ยาว 1.5 m ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 5 cm ที่ปลาย B ยึดกับเกียร์ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 30 cm และเพลาเหล็ก CD ยาว 1.0 m ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 5 cm ที่ปลาย C ยึดกับเกียร์ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 20 cm ดังแสดงในภาพที่ 3.36 จงหามุมบิดที่ปลายเพลา D เมื่อมีโมเมนต์บิดกระทำที่ปลายเพลา D เท่ากับ 150 kg-m กำหนดให้ค่าโมดูลัสความคงรูปของเหล็ก $G = 8.5 \times 10^5 \text{ kg/cm}^2$

ภาพที่ 3.36 เพลาเหล็กต่อกันด้วยเกียร์

ที่มา : จีรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

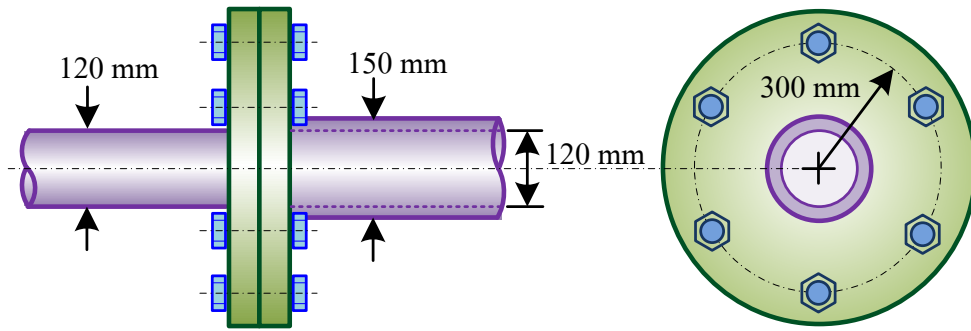
4. เพลากลมตันทำด้วยเหล็กกล้าสองช่วงต่อกันดังแสดงในภาพที่ 3.37 เพลาดังกล่าวหมุนด้วยความเร็ว 900 รอบต่อชั่วโมง จงหาค่าลึงสูงสุดที่เพลาสามารถรับได้อย่างปลอดภัย กำหนดให้เหล็กกล้าที่ใช้ทำเพลามีความเค้นเฉือนใช้งาน 55 MPa

ภาพที่ 3.37 เพลากลมตันสองขนาดต่อกัน

ที่มา : จีรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

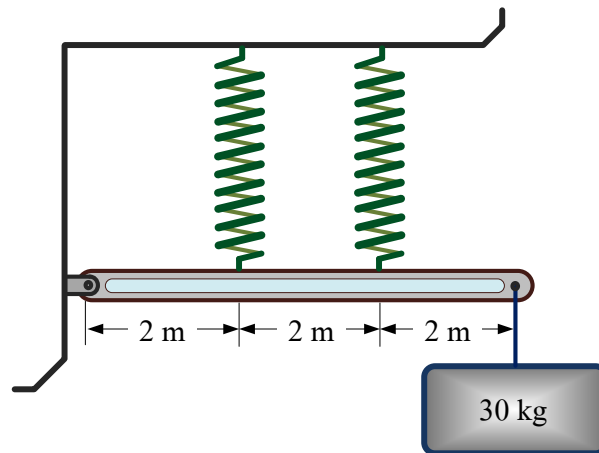
5. ประกับหน้าจานเชื่อมต่อเพลาตันที่มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 120 mm เข้ากับเพลาโค้งที่มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางภายใน 120 mm และภายนอก 150 mm ดังแสดงในภาพที่ 3.38 จงหาว่า จะต้องใช้สลักเกลียวขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 15 mm จำนวนกี่ตัวในการยึดประกับหน้าจาน กำหนดให้ความเค้นเฉือนของเพลาและสลักเกลียวรับได้ไม่เกิน 60 MPa และแนวยึดสลักเกลียวห่างจากศูนย์กลาง 300 mm

ภาพที่ 3.38 ประกับน้ำงานเชื่อมต่อเพลา

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

6. กานแข็งเกร็งปลายด้านหนึ่งยึดติดกับกำแพงด้วยสลักเกลียวและยึดไว้กับสปริงขดในแนวแกน จำนวน 2 ตัวที่ระยะห่างเท่ากันดังแสดงในภาพที่ 3.39 สปริงแต่ละตัวทำจากลวดเหล็กกล้าขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 10 mm ขดเป็นวงจำนวน 20 รอบ มีเส้นผ่าศูนย์กลางวง 150 mm จงหาความเค้นเฉือนสูงสุดที่เกิดกับสปริง ถ้าแขวนน้ำหนัก 30 kg ไว้ที่ปลายกาน

ภาพที่ 3.39 กานยึดด้วยสลักเกลียวและสปริง

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

เอกสารอ้างอิง

- ชาญ ถนัดงาน. (2523). **กลศาสตร์วัสดุ**. กรุงเทพฯ : สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า
วิทยาเขตพระนครเหนือ.
- มนตรี พิรุณเกษตร. (2544). **กลศาสตร์ของวัสดุ**. กรุงเทพฯ : วิทยพัฒน์.
- วินิต ช่อวิเชียร วรนิติ ช่อวิเชียร และวรสวรรษ ช่อวิเชียร. (2548). **กำลังวัสดุ/กลศาสตร์วัสดุ**.
กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมโพธิ วิวิธเกียรรวงศ์. (2542). **กลศาสตร์ของวัสดุ**. กรุงเทพฯ : ฟิสิกส์เซ็นเตอร์การพิมพ์.
- สุกิจ นามพิชญ์. (2541). **ความแข็งแรงของวัสดุ**. กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- สิริศักดิ์ ปโยธรสิริ. (2549). **กลศาสตร์วัสดุ**. กรุงเทพฯ : ว.เพ็ชรสกุล.
- Civil Architectural and Environmental Engineering. (1997). **Direct Shear, Torsion
Testing**. Missouri University of Science & Technology. Retrieved June 5, 2013,
from <http://classes.mst.edu/civeng120/lessons/torsion/fracture/index.html>.
- David Roylance. (2000). **Shear and Torsion**. Department of Materials Science and
Engineering: Massachusetts Institute of Technology : Cambridge, MA 02139.
- Ferdinand P. Beer, Russell Johnston, John T. DeWolf and David F. Mazurek. (2012).
Mechanics of Materials. New York : Mc Graw Hill.
- G.M. Goodrich*. (2013). **Toolbox Case Study 1: Valve Spring Failure**. [Element Materials
Technology](#). Retrieved June 25, 2013, from
<https://www.element.com/information/resources/articles-index>.
- Hearn E. J. (2000). **Mechanics of Materials 1: An Introduction to the Mechanics of Elastic
and Plastic Deformation of Solids and Structural Materials**. Oxford : Butterworth-
Heinemann.
- James M. Gere and Barry J. Goodno. (2012). **Mechanics of Materials**. Stamford : Cengage
Learning.
- James M. Gere and Stephen P. Timoshenko. (1991). **Mechanics of Materials**. New York :
Springer Science Business Media. B.V.
- James O. Smith. (1939). **The Effect of Range of Stress on the Torsional Fatigue
Strength of Steel**. The University of Illinoisurbana, Engineering Experiment
Station Bulletin Series No. 316.

เอกสารอ้างอิง (ต่อ)

- John Case, Lord Chilver and Carl T. F. Ross. (1999). **Strength of Materials and Structures**. London : Arnold.
- P.L. Hurricks. (2011). **Springs**. Retrieved June 25, 2013, from <http://www.data4design.co.uk/PDF's/Springs%20text.pdf>.
- Russell C. Hibbeler. (2011). **Mechanics of Materials**. New York : Prentice Hall International Inc.
- Vitor Dias da Silva. (2006). **Mechanics and Strength of Materials**. Heidelberg : Springer-Verlag.
- William A. Nash. (1998). **Theory and Problems of Strength of Materials**. New York : McGraw-Hill.

แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 4

แรงเหวี่ยงและโมเมนต์ตัดในคาน

หัวข้อเนื้อหาประจำบท

1. ประเภทของคานตามลักษณะฐานรองรับ
  - คานช่วงเดียวธรรมดา
  - คานยื่น
  - คานยื่นจากคานหลัก
  - คานยื่นที่ปลายด้านหนึ่งวางอยู่บนฐานรองรับ
  - คานปลายยึดทั้งสองข้าง
  - คานต่อเนื่อง
2. น้ำหนักที่กระทำบนคาน
3. สมการความสมดุล
4. แผนภาพแรงเหวี่ยงและแผนภาพโมเมนต์ตัด
  - แผนภาพแรงเหวี่ยง
  - แผนภาพโมเมนต์ตัด
5. จุดตัดกลับ
6. การเขียนแผนภาพแรงเหวี่ยงและโมเมนต์ตัด
7. การสร้างแผนภาพแรงเหวี่ยงและแผนภาพโมเมนต์ตัดวิธีซูเปอร์โพลีชั่น
8. สรุปรายบท
9. แบบฝึกหัดท้ายบท

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

เมื่อนักศึกษาเรียนบทเรียนนี้แล้วสามารถ

1. อธิบายประเภทของคานตามลักษณะฐานรองรับได้
2. อธิบายประเภทของน้ำหนักกระทำบนคานได้
3. อธิบายสมการความสมดุลได้
4. อธิบายและสร้างแผนภาพแรงเหวี่ยงของคานรูปแบบต่าง ๆ ได้
5. อธิบายและสร้างแผนภาพโมเมนต์ตัดของคานรูปแบบต่าง ๆ ได้
6. อธิบายและหาระยะที่เกิดการตัดกลับของคานได้

7. อธิบายและสร้างแผนภาพแรงเฉือนและแผนภาพโมเมนต์คัตวิชิซูเปอร์โพลีชัน

วิธีสอนและกิจกรรมการเรียนการสอนประจำบท

1. บรรยายเนื้อหาในเอกสารประกอบคำสอน การถามและตอบในห้องเรียนร่วมกับการใช้สื่อประกอบอื่น เช่น สื่อแผ่นใส สื่อคอมพิวเตอร์ หรือสื่อวีดิทัศน์ เป็นต้น

2. แสดงตัวอย่างการสร้างแบบจำลองชิ้นงาน โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป รวมถึงการสร้างแผนภาพแรงเฉือนและแผนภาพโมเมนต์คัต

3. สาธิตขั้นตอนการแก้ปัญหาโจทย์ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาในการเรียนการสอน เช่น คานช่วงเดียว ทรรรดาคานยื่น คานยื่นจากคานหลัก คานยื่นที่ปลายด้านหนึ่งวางอยู่บนฐานรองรับ คานปลายยึดทั้งสองข้าง คานต่อเนื่อง แผนภาพแรงเฉือนและแผนภาพโมเมนต์คัตจุดคัตกลับ การสร้างแผนภาพแรงเฉือนและแผนภาพโมเมนต์คัตวิชิซูเปอร์โพลีชัน เป็นต้น

4. มอบหมายงาน

4.1 ให้ผู้เรียนแต่ละคนแก้ปัญหาโจทย์ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหา เช่น คานช่วงเดียว ทรรรดาคานยื่น คานยื่นจากคานหลัก คานยื่นที่ปลายด้านหนึ่งวางอยู่บนฐานรองรับ คานปลายยึดทั้งสองข้าง คานต่อเนื่อง แผนภาพแรงเฉือนและแผนภาพโมเมนต์คัตจุดคัตกลับ การสร้างแผนภาพแรงเฉือนและแผนภาพโมเมนต์คัตวิชิซูเปอร์โพลีชัน

4.2 ให้ผู้เรียนแต่ละกลุ่มศึกษาเพิ่มเติมและยกตัวอย่างโครงสร้างจริงในชุมชนที่มีรูปร่างและพฤติกรรมกรรับน้ำหนักสอดคล้องกับเนื้อหาที่เรียน

4.3 ให้ผู้เรียนแต่ละคนทำแบบฝึกหัดจากคำถามท้ายบท เพื่อทดสอบความรู้ที่ได้เรียนมา

5. ทำแบบฝึกหัดท้ายบท

การวัดและประเมินผล

1. การสังเกตความสนใจของผู้เรียน
2. การฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับการคำนวณปัญหาโจทย์
3. การทดสอบจากแบบทดสอบ
4. การประเมินผล ผู้เรียนจะต้องได้คะแนนรวมไม่ต่ำกว่าร้อยละ 60 จึงจะผ่านเกณฑ์การเรียนรู้

บทที่ 4

แรงเฉือนและโมเมนต์คัตในคาน

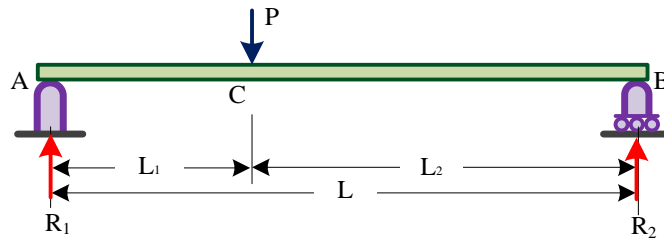
คาน (Beam) เป็นชิ้นส่วนของโครงสร้างที่รับแรงที่กระทำในแนวตั้งฉากกับแกนของโครงสร้าง คานสามารถพบเห็นได้ทั่วไปในงานก่อสร้างในลักษณะชิ้นส่วนโครงสร้างท่อนยาววางในแนวราบบนฐานรองรับ อย่างไรก็ตามคานอาจวางตัวอยู่ในลักษณะอื่นก็ได้แต่ต้องอยู่บนสมมติฐานการรับแรงที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น ในบางครั้งคานอาจรับโมเมนต์คัตร่วมกับแรงในแนวแกนได้เช่นกัน แรงที่มักเกิดกับคานคือแรงเฉือนและโมเมนต์คัตดังนั้นวัสดุที่ใช้ทำคานจะต้องมีคุณสมบัติต้านทานแรงเฉือนและโมเมนต์คัตได้ดี สำหรับวัสดุที่ได้ทำคานมีหลายชนิด เช่น ไม้ คอนกรีต และเหล็ก เป็นต้น คานไม่มีน้ำหนักเบาแต่มีอายุการใช้งานจำกัด คานคอนกรีตเสริมเหล็กมีน้ำหนักมากแต่เป็นที่นิยมเนื่องจากสะดวกในการก่อสร้างและรับแรงได้ดี ส่วนคานเหล็กเป็นมีความแข็งแรงและมีน้ำหนักเบานิยมใช้ในการก่อสร้างโรงงานอุตสาหกรรม ขนาดหน้าตัดของคานจะสัมพันธ์กับแรงที่เกิดขึ้นภายในคาน ดังนั้นในบทนี้จึงขออธิบายแรงที่เกิดขึ้นในคาน โดยมุ่งเน้นที่แรงเฉือนและโมเมนต์คัตซึ่งเป็นแรงที่มักเกิดกับคานทั่วไป

ประเภทของคานตามลักษณะฐานรองรับ

แรงที่เกิดกับคานจะมีความสัมพันธ์กับลักษณะของน้ำหนักบรรทุกและฐานรองรับ คานที่วางบนฐานรองรับที่แตกต่างกันจะมีพฤติกรรมการรับแรงที่แตกต่างกัน ตัวอย่างฐานรองรับที่มักพบเห็น เช่น ฐานสั้นคม ฐานบานพับ ฐานเคลื่อนที่ได้ในแนวระนาบหรือแนวตั้ง ฐานสปริง และฐานยึดแน่น เป็นต้น ลีริสกี (2549 : 177-179) สิทธิชัย แสงอาทิตย์ (2549 : 6-1-6-2) และ James M. Gere and Barry J. Goodno (2012 : 232-239) กล่าวถึงการจำแนกคานตามลักษณะฐานรองรับซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

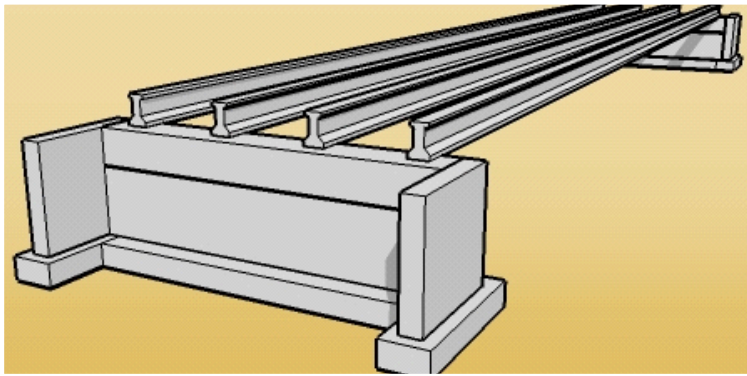
1. คานช่วงเดียวธรรมดา

คานช่วงเดียวธรรมดา (Simple Beam) คือคานที่ปลายด้านหนึ่งวางอยู่บนฐานรองรับที่มีลักษณะคล้ายสั้นคมหรือบานพับ (Pin) ส่วนปลายอีกด้านวางอยู่บนฐานรองรับแบบลูกกลิ้ง (Roller) ซึ่งเป็นฐานรองรับที่สามารถขยับตัวในแนวราบได้อย่างอิสระดังแสดงในภาพที่ 4.1 คานช่วงเดียวธรรมดาพบได้ทั่วไปในงานก่อสร้างทั้งอาคารและสะพานเนื่องจากคานชนิดนี้มีขั้นตอนการคำนวณไม่ซับซ้อนและมีความปลอดภัยสูง ตัวอย่างคานช่วงเดียวที่มักพบเห็นคือคานรับพื้นทางที่วางบนคอสสะพานดังแสดงในภาพที่ 4.2

ภาพที่ 4.1 คานช่วงเดียวธรรมดา

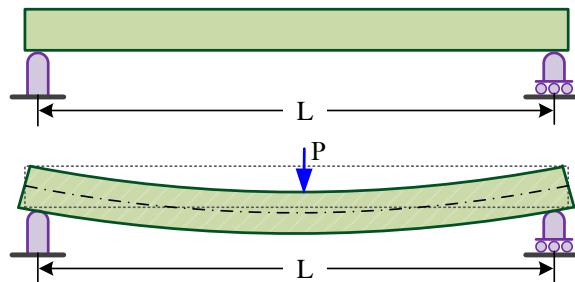
ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

ภาพที่ 4.2 ตัวอย่างคานช่วงเดียวธรรมดา

ที่มา : Engineering Visualization. 2009

จากภาพที่ 4.1 จุด A เป็นฐานรองรับแบบสันคมซึ่งมีคุณสมบัติให้คานหมุนรอบฐานได้ แต่ไม่สามารถเคลื่อนที่ในแนวราบและแนวตั้ง จุด B เป็นฐานรองรับแบบลูกกลิ้งซึ่งมีคุณสมบัติให้คานเคลื่อนที่ในแนวราบได้แต่เคลื่อนที่ในแนวตั้งไม่ได้ คานช่วงเดียวธรรมดาเมื่อมีน้ำหนักมากระทำก็จะเกิดการแอ่นตัว (Deflection) โดยจุดรองรับแบบลูกกลิ้งขยับตัวในแนวราบ จนกระทั่งโครงสร้างอยู่ในสภาวะสมดุลดังแสดงในภาพที่ 4.3

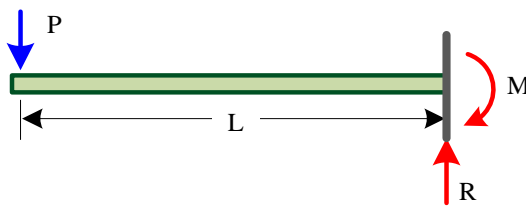

ภาพที่ 4.3 การโก่งของคานเมื่อรับน้ำหนัก

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

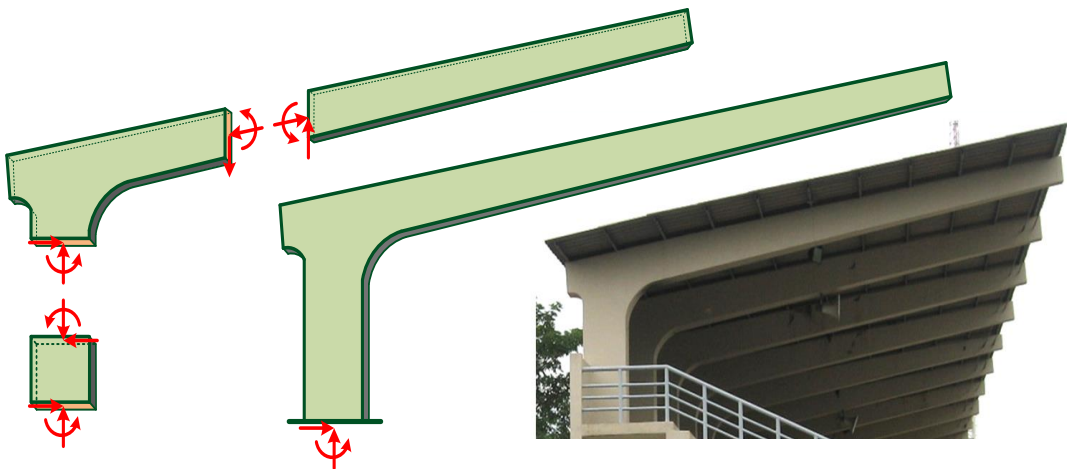
2. คานยื่น

คานยื่น (Cantilever Beam) คือคานที่มีปลายด้านหนึ่งยึดแน่นติดกับผนังและปลายอีกด้านหนึ่งยื่นอย่างอิสระดังแสดงในภาพที่ 4.4 คานยื่นจะมีแรงภายในเกิดขึ้นมากที่บริเวณฐานยึดแน่น แรงภายในที่เกิดขึ้นมีทั้งแรงเฉือนและโมเมนต์ดัด โดยโมเมนต์ดัดที่เกิดส่วนใหญ่เป็นโมเมนต์ลบเนื่องจากน้ำหนักบรรทุกทุกจากแรงดึงดูดโลกซึ่งจะทำให้ส่วนบนของคานฉีกขาด แรงที่เกิดขึ้นที่ฐานรองรับ ตัวอย่างคานยื่น เช่น โครงสร้างหลังคาอิมจินทร์สนามกีฬาแสดงในภาพที่ 4.5 เป็นต้น

ภาพที่ 4.4 แรงที่เกิดขึ้นที่จุดยึดของคานยื่น

ที่มา : จิรวัดน์ วิศวกรรมศาสตรบัณฑิต. 2556

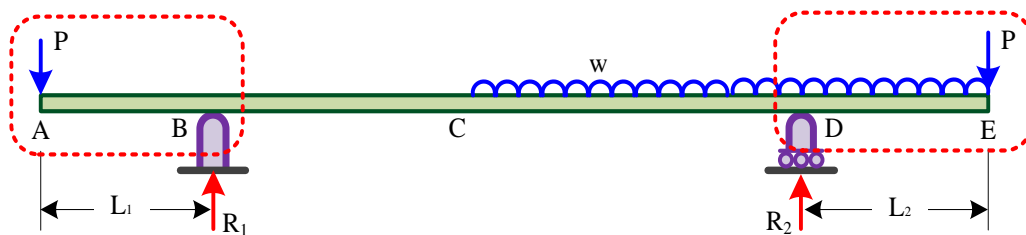
ภาพที่ 4.5 คานยื่น

ที่มา : จิรวัดน์ วิศวกรรมศาสตรบัณฑิต. 2556

จากภาพที่ 4.4 เมื่อมีน้ำหนักกระทำที่ปลายคานจะทำให้คานเกิดการแอ่นลง โดยปลายคานจะเกิดการแอ่นตัวมากที่สุดและการแอ่นตัวจะค่อย ๆ ลดลงจนเป็นไม่เกิดการเปลี่ยนแปลงบริเวณฐานยึดแน่น อย่างไรก็ตามการแอ่นตัวของคานยื่นจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับน้ำหนักที่กระทำและระยะยื่นของคาน

3. คานยื่นจากคานหลัก

คานยื่นจากคานหลัก (Overhanging Beam) คือคานที่ยื่นเลยออกมาจากฐานรองรับโดยคานที่ยื่นนั้นเป็นส่วนหนึ่งของคานหลักดังแสดงในภาพที่ 4.6 จากภาพเป็นตัวอย่างคานยื่นจากคานหลักที่เป็นธรรมชาติโดยมีจุดรองรับเป็นสันคมและลูกกลิ้งตามลำดับ คานบริเวณส่วนที่ยื่นจะมีพฤติกรรมการรับแรงเช่นเดียวกับคานยื่นทั่วไป อย่างไรก็ตามกรณีที่คานยื่นมีขนาดแตกต่างจากคานหลักจะต้องทำการเชื่อมแน่นติดกันอย่างมั่นคงแข็งแรง การแอมตัวของคานทั้งระบบจะขึ้นอยู่กับน้ำหนักที่กระทำและขนาดของคาน

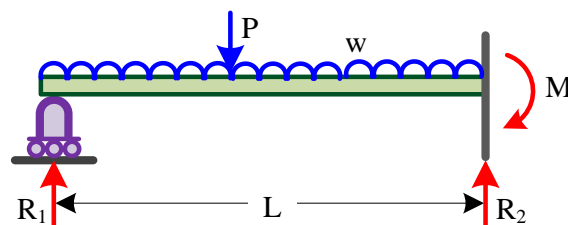

ภาพที่ 4.6 คานยื่นภายนอกฐานรองรับ

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

4. คานยื่นวางอยู่บนฐานรองรับ

คานยื่นที่ปลายหนึ่งวางอยู่บนฐานรองรับ (Propped Beam) คือคานช่วงเดียวที่ปลายด้านหนึ่งยึดแน่นส่วนปลายที่ด้านหนึ่งวางอยู่บนฐานรองรับดังแสดงในภาพที่ 4.7 คานชนิดนี้จะมีขนาดเล็กเมื่อเทียบกับคานยื่นทั่วไปเนื่องจากฐานรองรับที่ตำแหน่งปลายอิสระจะช่วยรับแรงได้เป็นอย่างดี แต่คานชนิดนี้มีความยุ่งยากในการหาค่าแรงที่เกิดกับคานกล่าวคือไม่สามารถใช้สมการสมดุลของแรงได้เพียงอย่างเดียวต้องใช้ความสัมพันธ์การเสถียรประกอบกรคำนวณด้วย

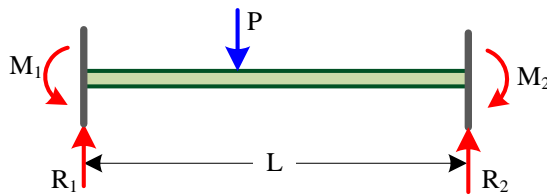

ภาพที่ 4.7 คานยื่นที่ปลายด้านหนึ่งวางอยู่บนฐานรองรับ

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

5. คานปลายยึดแน่นทั้งสองข้าง

คานปลายยึดแน่นทั้งสองข้าง (Fixed Beam) คือคานช่วงเดียวที่ปลายทั้งสองข้างถูกยึดติดกับผนังดังแสดงในภาพที่ 4.8 โดยผนังต้องมีความแข็งแรงเพียงพอที่จะทำให้คานสามารถรับได้ทั้งแรงในแนวราบ แรงในแนวตั้ง และ โมเมนต์คัต คานชนิดนี้มีความแข็งแรงมากเนื่องจากผนังมีส่วนร่วมในการรับแรง อย่างไรก็ตามการหาแรงที่เกิดกับคานชนิดนี้มีขั้นตอนที่ซับซ้อนจึงมักพบเห็นคานชนิดนี้ไม่บ่อยนัก เช่น คานที่มีระยะห่างระหว่างฐานรองรับมาก เป็นต้น

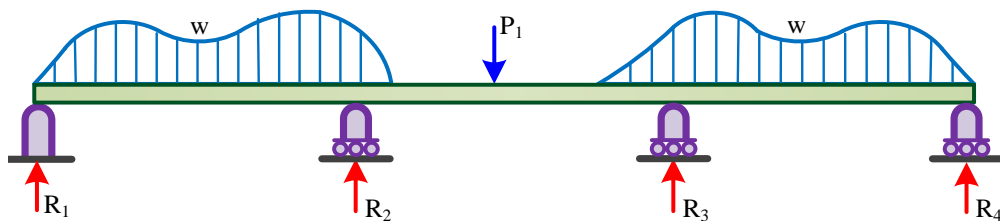

ภาพที่ 4.8 คานปลายยึดแน่นทั้งสองข้าง

ที่มา : จีรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

6. คานต่อเนื่อง

คานต่อเนื่อง (Continuous Beam) คือคานที่วางบนฐานรองรับมากกว่าหนึ่งช่วงโดยคานแต่ละช่วงมีการเชื่อมต่อกันจนสามารถถ่ายเทแรงระหว่างกันได้ดังแสดงในภาพที่ 4.9 เมื่อคานช่วงใดมีน้ำหนักกระทำจะทำให้คานช่วงนั้นเกิดการเสียรูปและดึงรั้งคานข้างเคียงจนเกิดการถ่ายเทแรง คานชนิดนี้พบเห็นทั่วไปในการก่อสร้างอาคารเพราะประหยัดค่าใช้จ่ายในการก่อสร้าง นอกจากนั้นการแอ่นตัวของคานแต่ละช่วงจะมีความสัมพันธ์กับคานข้างเคียง

ภาพที่ 4.9 คานต่อเนื่อง

ที่มา : จีรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

เมื่อพิจารณาคานทุกชนิดที่กล่าวมาแล้วข้างต้นพบว่า คานช่วงเดียวธรรมดา คานยื่นและคานยื่นจากคานหลักสามารถคำนวณหาแรงปฏิกิริยาที่ฐานรองรับได้โดยตรงด้วยการคำนวณจากสมการสมดุลของแรง (Statically Determinate Beams) โดยที่ผลรวมระหว่างแรงในแนวตั้งต้อง

อยู่ในสภาวะสมดุล ผลรวมระหว่างแรงในแนวราบต้องอยู่ในสภาวะสมดุล และผลรวมระหว่างโมเมนต์คัตต้องอยู่ในสภาวะสมดุลด้วยเช่นกันดังแสดงในสมการต่อไปนี้

$$\text{ผลรวมของแรงในแนวตั้ง ; } \quad \sum V = 0 \quad (4.1)$$

$$\text{ผลรวมของแรงในแนวราบ ; } \quad \sum H = 0 \quad (4.2)$$

$$\text{ผลรวมของโมเมนต์คัต ; } \quad \sum M = 0 \quad (4.3)$$

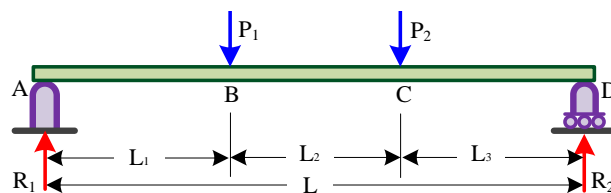
สำหรับคานชนิดอื่นไม่สามารถคำนวณด้วยสมการข้างต้นได้แต่ต้องใช้สมการอื่นร่วมด้วยเนื่องจากแรงปฏิกิริยาที่ฐานรองรับมีมากกว่าคานธรรมดาทั่วไป ดังนั้นจึงเรียกคานเหล่านี้ว่า คานที่มีความซับซ้อนในการคำนวณ (Statically Indeterminate Beams) อย่างไรก็ตามบทนี้จะอธิบายเฉพาะคานที่สามารถวิเคราะห์ได้ด้วยสมการสมดุลเพียงอย่างเดียวเพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการเรียนในระดับสูงต่อไป

น้ำหนักที่กระทำบนคาน

มนตรี พิรุณเกษตร (2541 : 11-12, 260-264) และ James M. Gere and Barry J. Goodno (2012 : 239-241) กล่าวว่าน้ำหนัก (Load) หรืออาจเรียกว่า ภาระ คือแรงหรือน้ำหนักที่กระทำบนคานจนทำให้คานนั้นเกิดแรงภายในและอยู่ในสภาวะสมดุล น้ำหนักมีลักษณะแตกต่างกันตามรูปร่าง ขนาด และทิศทางซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ประเภทดังต่อไปนี้

1. น้ำหนักกระทำเป็นจุด

น้ำหนักกระทำเป็นจุด (Point Load หรือ Concentrated Load) คือแรงหรือน้ำหนักที่กระทำในลักษณะที่พื้นที่รองรับมีขนาดเล็ก เมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่ที่รับแรงกับขนาดคานพบว่ามีความแตกต่างกันมากจนอาจกล่าวได้ว่ามีลักษณะเป็นจุดดังแสดงในภาพที่ 4.10

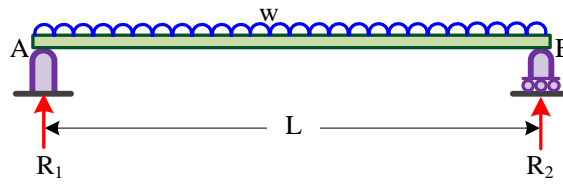
ภาพที่ 4.10 น้ำหนักกระทำเป็นจุด

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

2. น้ำหนักแผ่กระจายสม่ำเสมอ

น้ำหนักแผ่กระจายสม่ำเสมอ (Distributed Load) คือแรงหรือน้ำหนักที่กระทำบนคานในลักษณะแผ่กระจายอย่างสม่ำเสมอไปตามความยาวคานมีลักษณะดังภาพที่ 4.11

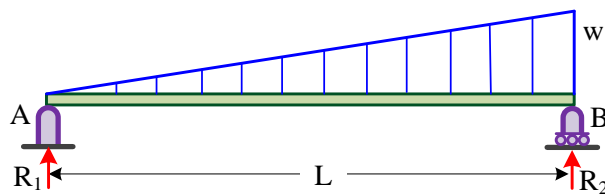

ภาพที่ 4.11 น้ำหนักแผ่กระจายสม่ำเสมอ

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

3. น้ำหนักกระจายเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

น้ำหนักกระจายเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง (Niformly Varying Distributed Load) คือแรงหรือน้ำหนักที่กระทำบนคานในลักษณะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องแบบเชิงเส้น เมื่อพิจารณารูปร่างของน้ำหนักที่กระทำจะมีลักษณะเป็นรูปสามเหลี่ยมดังแสดงในภาพที่ 4.12

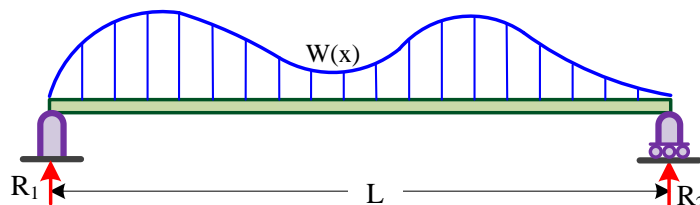

ภาพที่ 4.12 แรงกระทำเพิ่มขึ้นตลอดแนวความยาว

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

4. น้ำหนักกระจายไม่สม่ำเสมอ

น้ำหนักกระจายไม่สม่ำเสมอ (Non Uniform Distributed Load) คือแรงหรือน้ำหนักที่กระทำบนคานในรูปแบบที่ไม่แน่นอนดังแสดงในภาพที่ 4.13 น้ำหนักในลักษณะนี้มักจะเกิดขึ้นจริงในสภาวะธรรมชาติและมีความยุ่งยากในการคำนวณแรงปฏิกิริยาหรือแรงภายใน

ภาพที่ 4.13 แรงกระทำที่ไม่สม่ำเสมอ

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

สมการความสมดุล

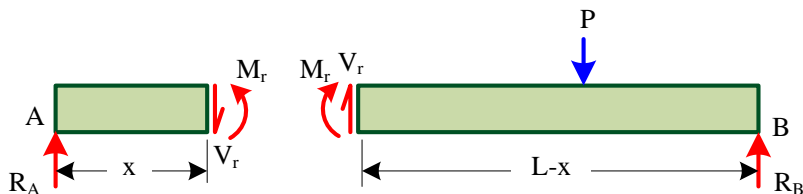
การคำนวณหาแรงที่เกิดกับคานเมื่อมีน้ำหนักกระทำมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับชนิดของฐานรองรับและชนิดของน้ำหนัก สมโพธิ์ วิวิธเกยูรวงศ์ (2542 : 131-133) James M. Gere and Barry J. Goodno (2012 : 239-241) และ Russell C. Hibbeler (2011 : 242-245) กล่าวว่าในการหาแรงที่เกิดกับคานเมื่อมีน้ำหนักมากระทำสามารถทำได้โดยใช้สมการสมดุลของแรงในการแก้ปัญหา เมื่อพิจารณาคานน้ำหนักเบาช่วงเดียวธรรมดาที่รับน้ำหนักบรรทุกทุกแบบจุด P กระทำที่ระยะใด ๆ บนคานดังแสดงในภาพที่ 4.14 พบว่า ในสภาวะสมดุลจะมีแรงปฏิกิริยา R_A และ R_B เกิดขึ้นที่ฐานรองรับในปริมาณรวมกันเท่ากับน้ำหนัก P เพื่อรักษาเสถียรภาพของโครงสร้าง หากพิจารณาชิ้นส่วนด้านซ้ายมือที่ภาคตัดขวางของหน้าตัดคานแนว a-a ซึ่งอยู่ห่างจากปลายคาน A เป็นระยะ x พบว่าเกิดแรงเฉือน V_r และ โมเมนต์ดัด M_r ซึ่งเป็นแรงต้านภายในคานของชิ้นส่วนดังกล่าว ในขณะที่หน้าตัดคานของชิ้นส่วนด้านขวาก็จะเกิดแรงเฉือนและโมเมนต์ดัดในปริมาณเท่ากันแต่มีทิศตรงข้าม หากจัดหมวดหมู่แรงในแนวราบ ในแนวตั้ง และโมเมนต์ดัดพบว่า

แนวราบ ไม่มีน้ำหนักใด ๆ มากระทำจึงไม่ต้องพิจารณาเพราะคานมีความสมดุลกันอยู่แล้ว หรือผลรวมแรงในแนวราบมีค่าเป็นศูนย์ หรือ $\sum H = 0$

จากสมดุลของแรงในแนวตั้ง $\sum V = 0$ ซึ่งจะได้ว่าคานด้านซ้ายมือของแรง P มีแรงต้านในแนวตั้ง V_r เท่ากับแรงปฏิกิริยาที่ฐานรองรับ R_A แรงต้านในแนวตั้งนี้เรียกว่า แรงเฉือนต้าน (Resisting Shearing Force) แต่ถ้าหากมีน้ำหนักอื่นนอกเหนือจากน้ำหนัก P มากระทำกับคานก็จะสามารถหาแรงเฉือนต้านได้จากผลรวมของแรงทั้งหมดในแนวตั้ง โดยเขียนเป็นสมการได้ดังต่อไปนี้

$$V = \sum V_x \quad (4.4)$$

เมื่อ x เป็นระยะที่คิดผลรวมของแรงในแนวตั้งทางด้านซ้ายมือของหน้าตัดคาน

ภาพที่ 4.14 คานช่วงเดียว

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

พิจารณาผลรวมของโมเมนต์ตัดและโมเมนต์จากแรงคู่ควบที่เกิดขึ้นกับคานจากสมการสมดุล $\sum M = 0$ พบว่า ผลรวมทางพีชคณิตของโมเมนต์ตัดที่เกิดจากแรงคู่ควบภายนอกที่กระทำรอบแกนสะเทินของหน้าตัดคานจะอยู่ในรูปของสมการดังต่อไปนี้

$$M = (\sum M)_L = (\sum M)_R \quad (4.5)$$

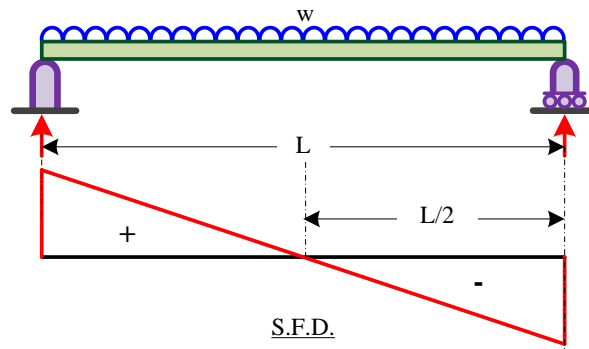
เมื่อสัญลักษณ์ L ใช้แสดงโมเมนต์ที่ได้จากแรงกระทำทางซ้ายของหน้าตัดและ R ใช้แสดงโมเมนต์ที่ได้จากแรงกระทำทางขวาของหน้าตัด ตามลำดับ โดยค่าโมเมนต์ที่คานต้านโมเมนต์ตัดที่เกิดจากแรงภายนอกเรียกว่า โมเมนต์ต้าน (Resisting Moment) ซึ่งมีค่าเท่ากับโมเมนต์ที่มากระทำแต่มีทิศตรงกันข้าม

แผนภาพแรงเฉือนและแผนภาพโมเมนต์ตัด

แรงที่เกิดขึ้นกับคานเมื่อมีน้ำหนักมากระทำสามารถหาได้จากสมการสมดุลของแรงดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น แรงที่เกิดขึ้นกับคานประกอบด้วยแรงในแนวราบ แรงในแนวตั้งและโมเมนต์ตัด โดยที่แรงในแนวตั้งและโมเมนต์ตัดมักเกิดขึ้นและส่งผลกระทบต่อคานจึงทำให้แรงทั้งสองมีความสำคัญ ดังนั้นในการนำเสนอแรงที่เกิดขึ้นกับคานจึงมักนำเสนอแรงทั้งสองในรูปของแผนภาพเพื่อความสะดวกในการวิเคราะห์คานทั้งระบบ ชาญ อด่งงาน (2523 : 68-80) สิริศักดิ์ ปโยธรสิริ (2549 : 183-185) Ferdinand P. Beer, et al. (2012 : 360-362) James M. Gere and Barry J. Goodno (2012 : 246-256) และ Russell C. Hibbeler (2011 : 329-331) กล่าวถึงรายละเอียดการสร้างแผนภาพแรงเฉือนและแผนภาพโมเมนต์ตัดไว้ดังต่อไปนี้

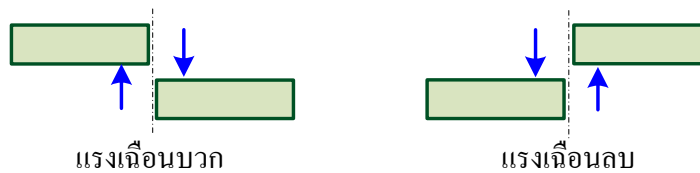
1. แผนภาพแรงเฉือน

แผนภาพแรงเฉือน (Shear Force Diagram : S.F.D.) คือภาพที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างแรงเฉือนและระยะทางในแนวราบไปตามแนวยาวของคาน การเขียนแผนภาพเกิดจากการหาแรงที่ตั้งฉากกับคานไปตามระยะทางในแนวราบของคาน โดยทั่วไปมักกำหนดทิศทางของแรงเฉือนบวกอยู่ด้านบนและแรงเฉือนลบจะอยู่ฝั่งตรงข้ามดังแสดงในภาพที่ 4.15 การสร้างแผนภาพแรงเฉือนของคานช่วงเดี่ยวยุทธมดาจะใช้สมการสมดุลของแรงในแนวตั้งเพื่อคำนวณแรงที่เกิดขึ้นกับคาน การนำเสนอแผนภาพโดยทั่วไปมักแสดงแรงเฉือนของคานทั้งระบบที่วางตัวในแนวราบ แต่กรณีของโครงข้อแข็งมักเขียนภาพแรงเฉือนตามรูปร่างของโครงสร้างเพื่อความสะดวกในการใช้งาน การกำหนดเครื่องหมายแรงเฉือน (Sign of Shear) โดยทั่วไปจะกำหนดให้แรงเฉือนเป็นบวกเมื่อคานด้านซ้ายถูกกระทำให้เคลื่อนที่ขึ้นจากซีกขวาหรือเอนวัสดูตามเข็มนาฬิกาหากพิจารณาจากแนวตัด สำหรับการกำหนดแรงเฉือนลบเมื่อคานด้านซ้ายถูกกระทำให้เคลื่อนที่ลงหรือเอนวัสดูตามเข็มนาฬิกาแสดงในภาพที่ 4.16

ภาพที่ 4.15 แผนภาพแรงเฉือนของคานช่วงเดียว

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

ภาพที่ 4.16 การกำหนดเครื่องหมายแรงเฉือน

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

คานที่รับน้ำหนักจนกระทั่งวิบัติด้วยแรงเฉือนสามารถสังเกตได้จากลักษณะการวิบัติหรือการแตกร้าว เช่น คานที่ขาดจากกันในแนวตั้งจากความเค้นเฉือนที่เกิดจากแรงในทิศทางตรงกันข้ามดังแสดงในภาพที่ 4.16 คานไม้ที่รับน้ำหนักทั่วไปอาจเกิดรอยแตกร้าวในแนวระนาบที่ปลายคานเนื่องจากความเค้นเฉือน หรือคานคอนกรีตเสริมเหล็กเกิดรอยแตกร้าวในแนวทแยงและมักขาดเป็นมุมเฉียงเนื่องจากความเค้นเฉือนดังแสดงในภาพที่ 4.17 เป็นต้น

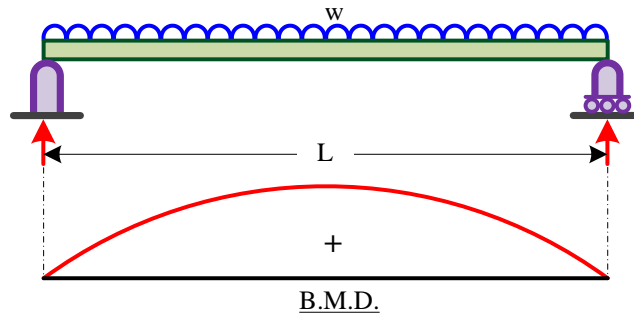

ภาพที่ 4.17 การวิบัติของคานคอนกรีตเสริมเหล็กเนื่องจากแรงเฉือน

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

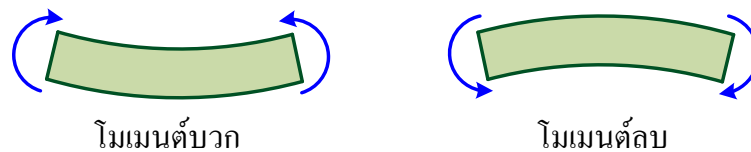
2. แผนภาพโมเมนต์ดัด

แผนภาพ โมเมนต์ดัด (Bending Moment Diagram : B.M.D.) คือภาพที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างโมเมนต์ดัดของภาคตัดขวางที่สอดคล้องกับระยะทางในแนวราบของคานาดังแสดงในภาพที่ 4.18 ขั้นตอนการเขียนแผนภาพก็เป็นไปในทำนองเดียวกับแผนภาพแรงเฉือน โดยอาศัยสมการสมดุลของแรง

ภาพที่ 4.18 แผนภาพโมเมนต์ดัดคานาช่วงเดียว

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

ภาพที่ 4.19 การกำหนดเครื่องหมายโมเมนต์ดัด

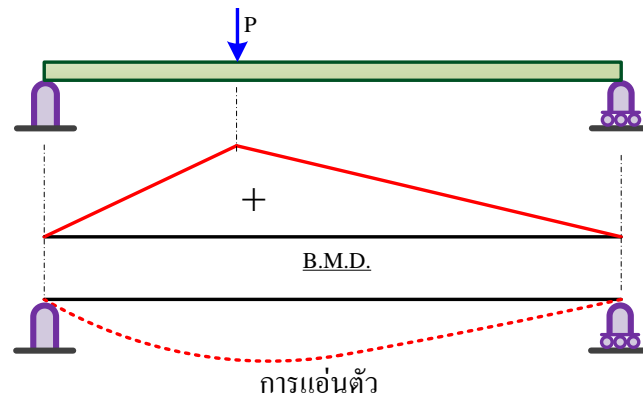
ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

การกำหนดเครื่องหมายโมเมนต์ดัด (Sign of Bending Moment) โดยทั่วไปมักกำหนดให้โมเมนต์ดัดเป็นบวกเมื่อส่วนบนของคานารับแรงอัดและส่วนล่างรับแรงดึงเมื่อพิจารณาจากแนวแกนสะเทิน (Neutral Axis) ของหน้าตัดคานา ในทางตรงกันข้ามเครื่องหมายโมเมนต์จะเป็นลบถ้าส่วนบนของคานารับแรงดึงและตอนล่างรับแรงอัดดังแสดงในภาพที่ 4.19 กรณีของคานาช่วงเดียวธรรมชาติการสร้างแผนภาพโมเมนต์ดัดจะใช้สมการสมดุลของแรงคู่ควบหรือโมเมนต์ที่ตำแหน่งจุดตัดของคานา โดยสมการที่ได้จะมีความสัมพันธ์กับระยะทาง

จุดดัดกลับ

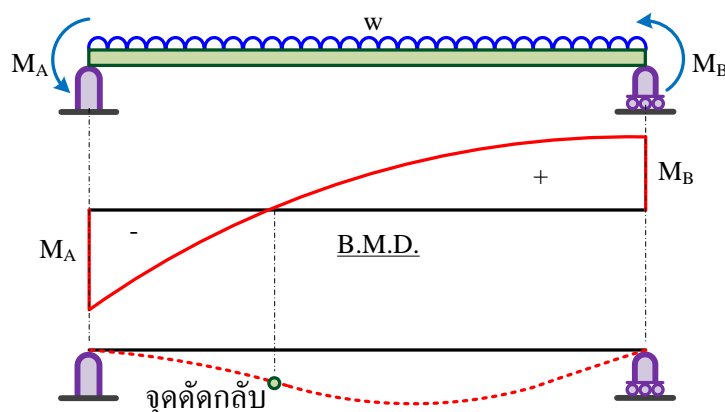
ภายหลังจากคานารับน้ำหนักจะเกิดการแอ่นตัวหรือโก่งตัวซึ่งจะสัมพันธ์กับชนิดของฐานรองรับและน้ำหนักที่กระทำ นอกจากนี้ลักษณะของการแอ่นตัวยังสามารถคาดคะเนได้

จากแผนภาพโมเมนต์ดัดด้วย ถ้าคานบริเวณใดเกิดโมเมนต์ดัดมากก็จะทำให้เกิดการแอ่นตัวมากตามไปด้วย ตรงจุดที่แผนภาพโมเมนต์ดัดมีค่าเป็นศูนย์จะแสดงให้เห็นจุดดัดกลับ (Contra Flexure) หรือจุดเปลี่ยนกลับ (Point of Inflection) เมื่อจุดดัดกลับคือจุดที่การแอ่นตัวของคานจะเปลี่ยนไป เช่น จากโค้งคว่ำเป็น โค้งหงาย หรือจากโค้งหงายเป็น โค้งคว่ำ เป็นต้น ยกตัวอย่างเช่น คานช่วงเดียวธรรมดาที่เกิดโมเมนต์ดัดบวกหรือลบตลอดความยาวคานจะไม่มีจุดดัดกลับดังแสดงในภาพที่ 4.20 สำหรับคานช่วงเดียวธรรมดาที่มีแผนภาพโมเมนต์ดัดเกิดจุดตัดกับแกนราบจนมีค่าเป็นศูนย์ดังแสดงในภาพที่ 4.21 จะมีจุดดัดกลับหนึ่งจุด และคานสองช่วงที่มีแผนภาพโมเมนต์ดัดเกิดจุดตัดกับแกนราบจนมีค่าเป็นศูนย์มากกว่าหนึ่งจุดดังแสดงในภาพที่ 4.22 ก็จะมีจุดดัดกลับ 2 จุด เป็นต้น (ชาญ อดุลงาน. 2523 : 80-82, สมโพธิ วิวิธเกยูรวงศ์. 2542 : 139 และ สิริศักดิ์ ปโยธรสิริ. 2549 : 196-197)

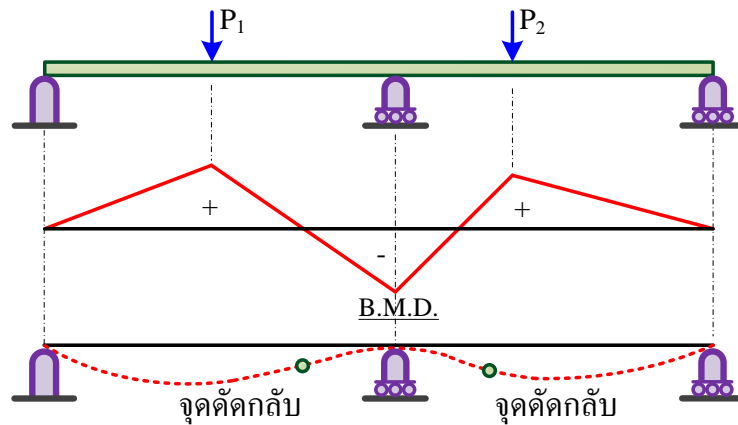
ภาพที่ 4.20 การแอ่นตัวของคานที่ไม่มีจุดดัดกลับ

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

ภาพที่ 4.21 การแอ่นตัวของคานที่มีจุดดัดกลับ

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

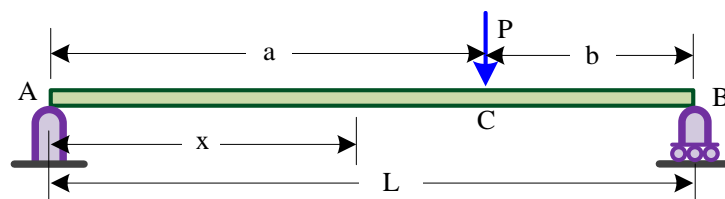
ภาพที่ 4.22 การแอ่นตัวของคานที่มีจุดตัดกลับมากกว่าหนึ่งจุด
ที่มา : จีรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

การเขียนแผนภาพแรงเฉือนและโมเมนต์ตัด

ชาญ ถนัดงาน (2523 : 68-87) สมโพธิ์ วิวิธเกษรวงษ์ (2542 : 134-140) James M. Gere and Barry J. Goodno (2012 : 246-256) และ Russell C. Hibbeler (2011 : 329-331) กล่าวว่าเนื่องจากแรงที่เกิดกับคานแปรเปลี่ยนไปตามรูปร่างหน้าหน้าที่กระทำและลักษณะฐานรองรับคาน ดังนั้นในการสร้างแผนภาพแรงเฉือนและแผนภาพโมเมนต์ตัดของคานจึงต้องคำนึงถึงปัจจัยทั้งสองโดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. คานช่วงเดียวธรรมดารับน้ำหนักแบบจุด

การเขียนแผนภาพแรงเฉือนและโมเมนต์ตัดของคานช่วงเดียวธรรมดาที่มีน้ำหนัก P กระทำแบบจุดดังแสดงในภาพที่ 4.23 มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

ภาพที่ 4.23 คานที่มีแรงกระทำแบบจุด
ที่มา : จีรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

หาแรงปฏิกิริยาที่จุด A ; $R_A = \frac{Pb}{L}$ (4.6)

หาแรงปฏิกิริยาที่จุด B ; $R_B = \frac{Pa}{L}$ (4.7)

$$\text{แรงเฉือนช่วง AC } (x < a); \quad V = +\frac{Pb}{L} \quad (4.8)$$

$$\text{แรงเฉือนช่วง CB } (x < b); \quad V = \frac{+Pb}{L} - P = \frac{P(b-L)}{L} \quad (4.9)$$

$$V = \frac{-Pa}{L} \quad (4.10)$$

$$\text{โมเมนต์คัตช่วง AC } (x < a); \quad M_x = R_A x = \frac{Pbx}{L} \quad (4.11)$$

$$\text{โมเมนต์คัตที่จุด A } (x = 0); \quad M_A = 0 \quad (4.12)$$

$$\text{โมเมนต์คัตที่จุด C } (x = a); \quad M_C = \frac{Pab}{L} \quad (4.13)$$

$$\text{โมเมนต์คัตช่วง CB } (x > a); \quad M_x = R_A x - P(x-a) \quad (4.14)$$

$$M_x = \frac{Pbx}{L} - P(x-a) \quad (4.15)$$

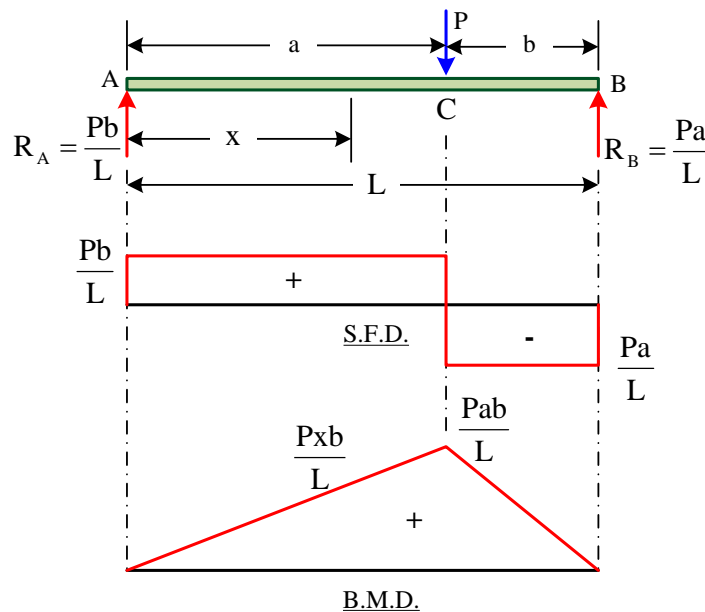
$$M_x = Px \frac{(b-L)}{L} + Pa \quad (4.16)$$

$$M_x = Pa - \frac{Pxa}{L} = \frac{Pa}{L}(L-x) \quad (4.17)$$

$$\text{โมเมนต์คัตที่จุด C } (x = a); \quad M_C = \frac{Pa}{L}(L-a) = \frac{Pab}{L} \quad (4.18)$$

$$\text{โมเมนต์คัตที่จุด B } (x = L); \quad M_B = 0 \quad (4.19)$$

เขียนแผนภาพแรงเฉือนและแผนภาพโมเมนต์คัตให้สอดคล้องกับสมการดังแสดงในภาพที่ 4.24

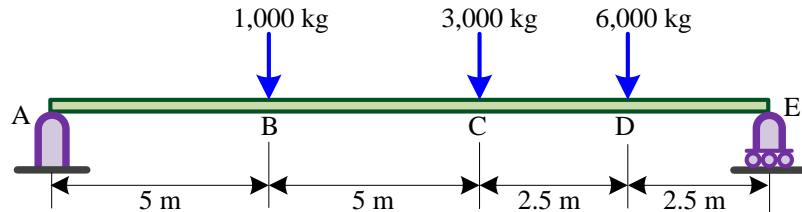

ภาพที่ 4.24 แผนภาพแรงเฉือนและโมเมนต์คัตของคานที่มีแรงกระทำแบบจุด

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

ตัวอย่างที่ 4.1 คานช่วงเดียวธรรมดา ยาว 15 m มีน้ำหนักกระทำแบบจุดดังแสดงในภาพที่ 4.25 จงเขียนแผนภาพแรงเฉือนและแผนภาพโมเมนต์คัตของคานนี้

ภาพที่ 4.25 คานช่วงเดียวรับน้ำหนักกระทำแบบจุด

ที่มา : จีรวัดณ์ วิมุติสุขวิริยา. 2556

วิธีทำ

$$\text{แรงปฏิกิริยาที่ฐานรองรับ A ; } 15 R_A = (6,000 \times 2.5) + (3,000 \times 5) + (1,000 \times 10)$$

$$R_A = 2,666.67 \text{ kg}$$

$$\text{สมดุลแรงในแนวดิ่ง ; } R_E = 1,000 + 3,000 + 6,000 - R_A$$

$$= 7,333.33 \text{ kg}$$

$$\text{แรงเฉือนช่วง AB ; } V_{AB} = 2,666.67$$

$$\text{แรงเฉือนช่วง BC ; } V_{BC} = 2,666.67 - 1,000 = 1,666.67 \text{ kg}$$

$$\text{แรงเฉือนช่วง CD ; } V_{CD} = 2,666.67 - 1,000 - 3,000$$

$$= -1,333.33 \text{ kg}$$

$$\text{แรงเฉือนช่วง DE ; } V_{DE} = 2,666.67 - 1,000 - 3,000 - 6,000$$

$$= -7,333.33 \text{ kg}$$

เขียนแผนภาพแรงเฉือน S.F.D. ให้สอดคล้องกับสมการดังแสดงในภาพที่ 4.26

$$\text{โมเมนต์คัตช่วง AB ; } M_A = 0$$

$$M_B = 2,666.67 \times 5 = 13,333.35 \text{ kg-m}$$

$$\text{โมเมนต์คัตช่วง BC ; } M_B = 13,333.35 \text{ kg-m}$$

$$M_C = (2,666.67 \times 10) - (1,000 \times 5)$$

$$= 21,666.7 \text{ kg-m}$$

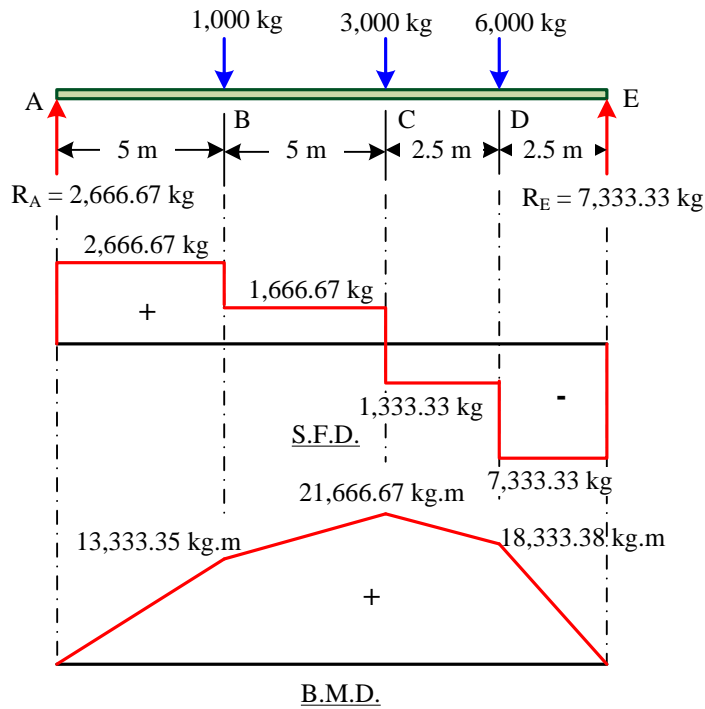
$$\text{โมเมนต์คัตช่วง CD ; } M_C = 21,666.7 \text{ kg-m}$$

$$M_D = (2,666.67 \times 12.5) - (1,000 \times 7.5) - (3,000 \times 2.5)$$

$$= 18,333.375 \text{ kg-m}$$

โมเมนต์คัตช่วง DE ; $M_E = (2,666.67 \times 15) - (1,000 \times 10) - (3,000 \times 5) - (6,000 \times 2.5) = 0 \text{ kg-m}$

เขียนแผนภาพโมเมนต์คัต B.M.D. ให้สอดคล้องกับสมการดังแสดงในภาพที่ 4.26

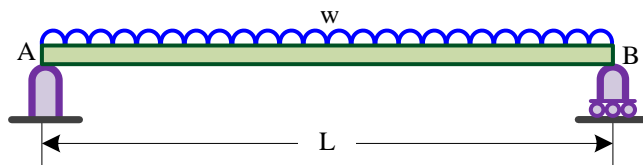

ภาพที่ 4.26 แผนภาพแรงเฉือนและโมเมนต์คัต

ที่มา : จีรวัดน์ วิมุติสุขวิริยา. 2556

2. คานช่วงเดียวธรรมดารับน้ำหนักแผ่กระจายสม่ำเสมอ

การเขียนแผนภาพแรงเฉือนและโมเมนต์คัตของคานช่วงเดียวธรรมดาที่มีน้ำหนักกระทำแบบแผ่กระจายสม่ำเสมอแสดงในภาพที่ 4.27 มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

ภาพที่ 4.27 คานที่มีแรงกระทำแผ่กระจายสม่ำเสมอ

ที่มา : จีรวัดน์ วิมุติสุขวิริยา. 2556

$$\text{หาแรงปฏิกิริยาที่ฐานรองรับ A ; } R_A = \frac{wL}{2} \quad (4.20)$$

$$\text{หาแรงปฏิกิริยาที่ฐานรองรับ B ; } R_B = \frac{wL}{2} \quad (4.21)$$

$$\text{แรงเฉือนที่ระยะ } x ; \quad V_x = \frac{wL}{2} - wx \quad (4.22)$$

$$\text{แรงเฉือนที่จุด A (} x = 0 \text{) ; } \quad V_A = \frac{wL}{2} \quad (4.23)$$

$$\text{แรงเฉือนที่จุด C (} x = \frac{L}{2} \text{) ; } \quad V_C = \frac{wL}{2} - \frac{wL}{2} = 0 \quad (4.24)$$

$$\text{แรงเฉือนที่จุด B (} x = L \text{) ; } \quad V_B = \frac{wL}{2} - wL = \frac{-wL}{2} \quad (4.25)$$

$$\text{โมเมนต์คัตที่ระยะ } x ; \quad M_x = \frac{wLx}{2} - wx \left[\frac{x}{2} \right] \quad (4.26)$$

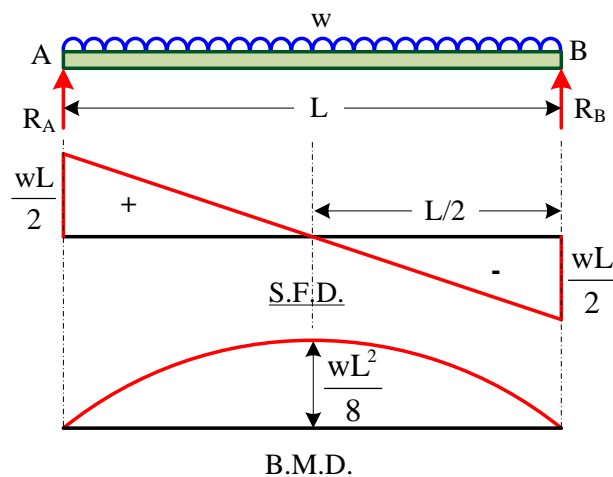
$$M_x = \frac{wx}{2}(L-x) \quad (4.27)$$

$$\text{โมเมนต์คัตที่จุด } x = 0 ; \quad M_A = 0 \quad (4.28)$$

$$\text{โมเมนต์คัตที่จุด } x = \frac{L}{2} ; \quad M_C = \frac{wL}{4} \left[L - \frac{L}{2} \right] = \frac{wL^2}{8} \quad (4.29)$$

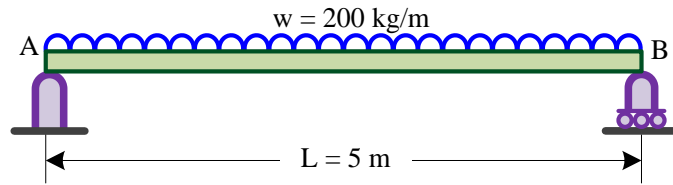
$$\text{โมเมนต์คัตที่จุด } x = L ; \quad M_B = \frac{wL}{2}(L-L) = 0 \quad (4.30)$$

เขียนแผนภาพแรงเฉือนและแผนภาพโมเมนต์คัตให้สอดคล้องกับสมการดังแสดงในภาพที่ 4.28

ภาพที่ 4.28 แผนภาพแรงเฉือนและโมเมนต์คัตของคานที่มีแรงกระทำแผ่กระจายสม่ำเสมอ
ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

ตัวอย่างที่ 4.2 คานช่วงเดียวธรรมดา AB ยาว 5 m รับน้ำหนักแผ่กระจายสม่ำเสมอ 200 kg/m ดังแสดงในภาพที่ 4.29 จงเขียนแผนภาพแรงเฉือนและแผนภาพโมเมนต์คัตของคานนี้

ภาพที่ 4.29 คานรับน้ำหนักแผ่กระจายสม่ำเสมอ

ที่มา : จีรวัดน์ วิมุตติสุขวิทยา. 2556

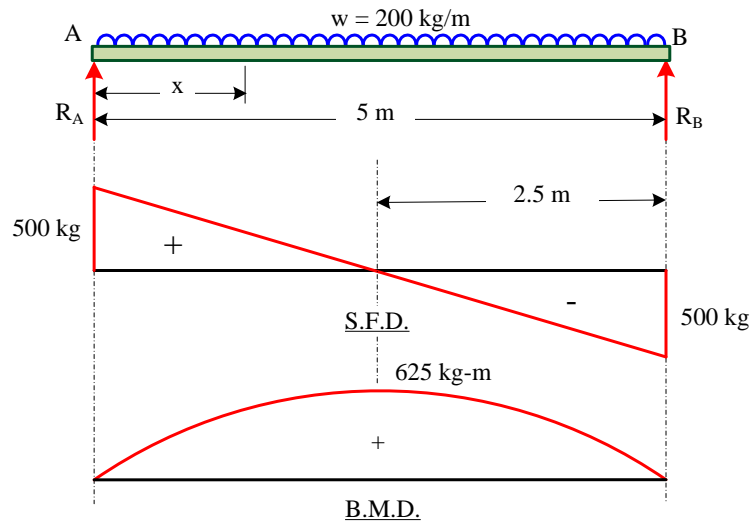
วิธีทำ

แรงปฏิกิริยา ;	$R_A = R_B = 500 \text{ kg}$
แรงเฉือนที่ระยะ x ;	$V_x = \frac{\omega L}{2} - \omega x$
แรงเฉือนที่ $x = 0$;	$V_A = \frac{\omega L}{2} = 500 \text{ kg}$
แรงเฉือนที่ $x = \frac{L}{4}$;	$V_{L/4} = \frac{\omega L}{2} - \frac{\omega L}{4} = \frac{\omega L}{4} = 250 \text{ kg}$
แรงเฉือนที่ $x = \frac{L}{2}$;	$V_{L/2} = \frac{\omega L}{2} - \frac{\omega L}{2} = 0 \text{ kg}$
แรงเฉือนที่ $x = \frac{3L}{4}$;	$V_{3L/4} = \frac{\omega L}{2} - \frac{3\omega L}{4} = \frac{-\omega L}{4} = -250 \text{ kg}$
แรงเฉือนที่ $x = L$;	$V_B = \frac{\omega L}{2} - \omega L = \frac{-\omega L}{2} = -500 \text{ kg}$

เขียนแผนภาพแรงเฉือน S.F.D. ให้สอดคล้องกับสมการดังแสดงในภาพที่ 4.30

โมเมนต์คัตที่ระยะ x ;	$M_x = \frac{\omega L x}{2} - \frac{\omega x^2}{2}$
โมเมนต์คัตที่ $x = 0$;	$M_A = 0 \text{ kg-m}$
โมเมนต์คัตที่ $x = \frac{L}{4}$;	$M_{L/4} = \frac{\omega L^2}{8} - \frac{\omega L^2}{32} = \frac{3\omega L^2}{32} = 468.75 \text{ kg-m}$
โมเมนต์คัตที่ $x = \frac{L}{2}$;	$M_{L/2} = \frac{\omega L^2}{4} - \frac{\omega L^2}{8} = \frac{\omega L^2}{8} = 625 \text{ kg-m}$
โมเมนต์คัตที่ $x = \frac{3L}{4}$;	$M_{3L/4} = \frac{3\omega L^2}{8} - \frac{9\omega L^2}{32} = \frac{3\omega L^2}{32} = 468.75 \text{ kg-m}$
โมเมนต์คัตที่ $x = L$;	$M_B = \frac{\omega L^2}{2} - \frac{\omega L^2}{2} = 0 \text{ kg-m}$

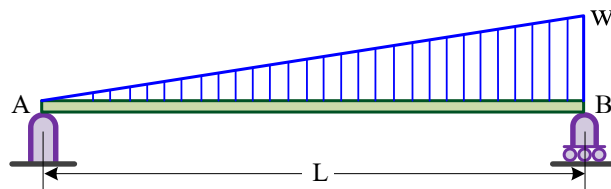
เขียนแผนภาพโมเมนต์คัต B.M.D. ให้สอดคล้องกับสมการดังแสดงในภาพที่ 4.30

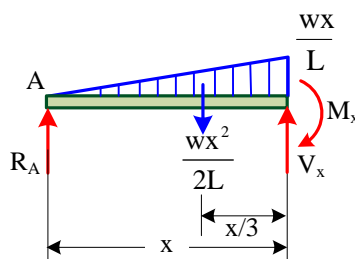
ภาพที่ 4.30 แผนภาพแรงเฉือนและโมเมนต์ค้ดของคานรับน้ำหนักแผ่สม่ำเสมอ
 ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

3. คานช่วงเดียวขรรคคานรับน้ำหนักกระจายเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

การเขียนแผนภาพแรงเฉือนและโมเมนต์ค้ดของคานช่วงเดียวขรรคคานที่มีน้ำหนักกระจายเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องดังแสดงในภาพที่ 4.31 มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

ภาพที่ 4.31 คานที่มีน้ำหนักกระจายเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง
 ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

ภาพที่ 4.32 ชิ้นส่วนคานรับน้ำหนักกระจายเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง
 ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

หาแรงปฏิกิริยาที่ฐานรองรับโดยพิจารณาจากน้ำหนักรวมตลอดความยาวคาน W จะมีค่าเท่ากับพื้นที่สามเหลี่ยมของน้ำหนักที่กระทำ ซึ่งน้ำหนักรวม W จะกระทำ ณ จุดศูนย์กลางของสามเหลี่ยมเป็นระยะ $L/3$ จากจุด B

$$W = \frac{1}{2} \times L \times w = \frac{wL}{2} \quad (4.31)$$

$$\text{แรงปฏิกิริยาที่ฐานรองรับ A ; } R_A L = \left[\frac{wL}{2} \right] \left[\frac{1}{3} \right] L \quad (4.32)$$

$$R_A = \frac{wL}{6} \quad (4.33)$$

$$\text{แรงปฏิกิริยาที่ฐานรองรับ B ; } R_B L = \left[\frac{wL}{2} \right] \left[\frac{2L}{3} \right] \quad (4.34)$$

$$R_B = \frac{wL}{3} \quad (4.35)$$

$$\text{แรงเฉือนที่ระยะ } x ; \quad V_x = \frac{wL}{6} - \frac{wx^2}{2L} \quad (4.36)$$

$$\text{แรงเฉือนที่ A (x = 0) ; } V_A = \frac{wL}{6} \quad (4.37)$$

$$\text{แรงเฉือนที่ B (x = L) ; } V_B = \frac{wL}{6} - \frac{wL^2}{2L} = \frac{-wL}{3} \quad (4.38)$$

$$V_x = \frac{wL}{6} - \frac{wx^2}{2L} \quad (4.39)$$

$$0 = \frac{wL}{6} - \frac{wx^2}{2L} \quad (4.40)$$

$$\text{ระยะที่แรงเฉือนเป็นศูนย์ ; } x = \frac{L}{\sqrt{3}} \quad (4.41)$$

$$\text{โมเมนต์คัตที่ระยะ } x ; \quad M_x = \left[\frac{wL}{6} \right] \times \left[\frac{wx^2}{2L} \right] \times \left[\frac{x}{3} \right] \quad (4.42)$$

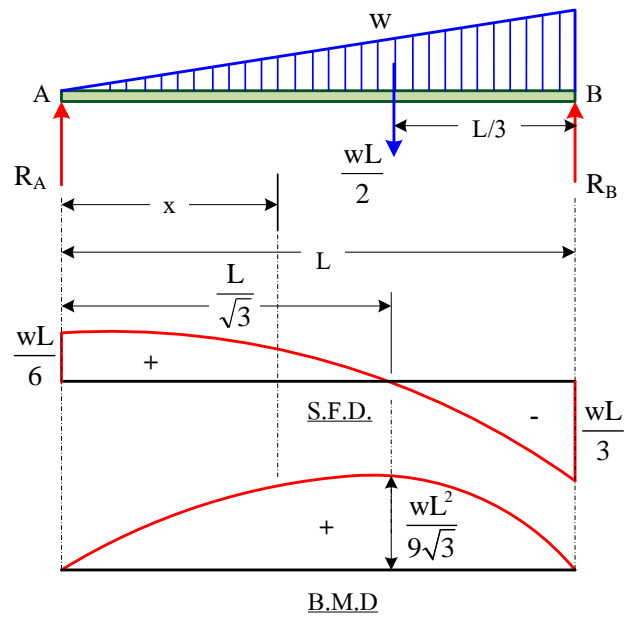
$$M_x = \frac{wLx}{6} - \frac{wx^3}{6L} \quad (4.43)$$

เขียนแผนภาพแรงเฉือนและแผนภาพโมเมนต์คัตให้สอดคล้องกับสมการดังแสดงในภาพที่ 4.33

โมเมนต์คัตสูงสุดเกิดขึ้นที่ระยะ $x = L/\sqrt{3}$;

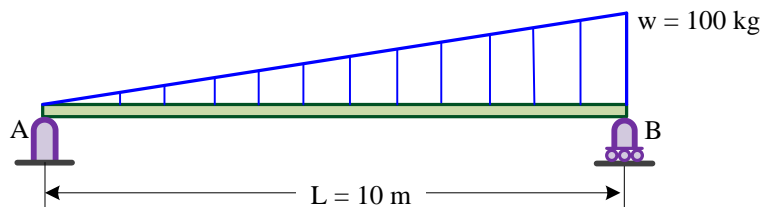
$$\text{โมเมนต์คัตมากที่สุด ; } M_{\max} = \left[\frac{wL}{6} \right] \frac{L}{\sqrt{3}} - \frac{w}{6L} \left[\frac{L}{\sqrt{3}} \right]^3 \quad (4.44)$$

$$= \frac{wL^2}{9\sqrt{3}} \quad (4.45)$$

ภาพที่ 4.33 แผนภาพแรงเฉือนและโมเมนต์ค้ดัดของคานรับน้ำหนักกระจายเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง
ที่มา : จิรวัดณ์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

ตัวอย่างที่ 4.3 จงเขียนแผนภาพแรงเฉือนของคาน AB ซึ่งเป็นคานช่วงเดียวยาว 10 m รับน้ำหนักกระจายเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องดังแสดงในภาพที่ 4.34 พร้อมทั้งคำนวณค่าโมเมนต์ค้ดสูงสุดที่เกิดขึ้นในคาน

ภาพที่ 4.34 คานช่วงเดียวรับน้ำหนักกระจายเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง
ที่มา : จิรวัดณ์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

วิธีทำ

น้ำหนักรวมที่กระทำกับคานหาได้จาก $\frac{1}{2}\omega L$ หรือมีค่าเท่ากับ 500 kg น้ำหนักรวมดังกล่าว

กระทำผ่านจุดศูนย์กลางห่างจากปลาย A เป็นระยะ $\frac{2L}{3}$ หรือ 6.67 m

แรงปฏิกิริยาที่ฐานรองรับ A ; $R_A L = \left(\frac{1}{2}\omega L\right)\left(\frac{L}{3}\right)$

$$R_A = \frac{\omega L}{6} = \frac{100 \times 10}{6} = 166.67 \text{ kg}$$

แรงปฏิกิริยาที่ฐานรองรับ B ; $R_B = 500 - 166.67 = 333.33 \text{ kg}$

แรงเฉือนที่ระยะ x ; $V_x = \frac{wL}{6} - \frac{wx^2}{2L} = 166.67 - \left(\frac{100x^2}{2 \times 10}\right)$

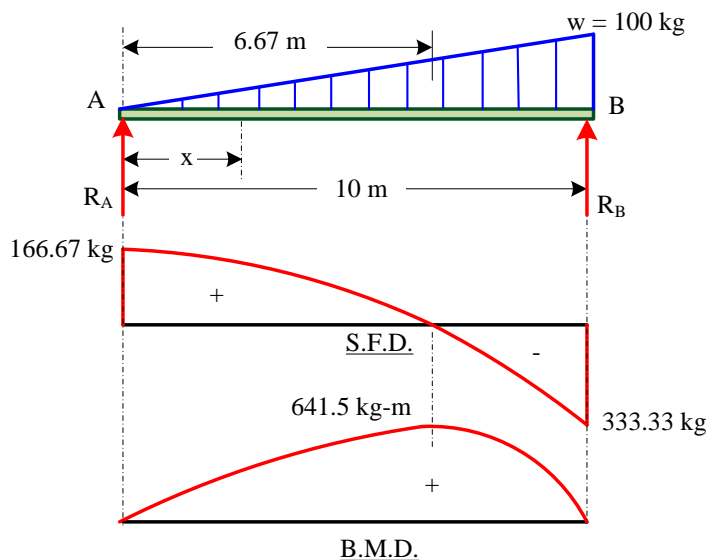
$$V_x = 166.67 - 5x^2$$

โมเมนต์ค้ดที่ระยะ x ; $M_x = \frac{\omega Lx}{6} - \frac{\omega x^3}{6L} = 166.67x - 1.67x^3$

โมเมนต์ค้ดสูงสุด ; $M_{\max} = \frac{\omega L^2}{9\sqrt{3}} = \frac{100 \times 10^2}{9\sqrt{3}} = 641.5 \text{ kg-m}$

ตอบ

นำสมการแรงเฉือนและ โมเมนต์ค้ดไปเขียนแผนภาพดังแสดงในภาพที่ 4.35

ภาพที่ 4.35 แผนภาพแรงเฉือนและ โมเมนต์ค้ดคานรับน้ำหนักกระจายเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง
ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

4. คานช่วงเดียวธรรมดาที่มีโมเมนต์ค้ดที่ปลายคาน

การเขียนแผนภาพแรงเฉือนและ โมเมนต์ค้ดของคานช่วงเดียวธรรมดาที่มีโมเมนต์ค้ดที่ปลายคานทั้งสองข้างโดยที่ภายในช่วงคานไม่มีน้ำหนักกระทำดังแสดงในภาพที่ 4.36 มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

ภาพที่ 4.36 คานรับ โมเมนต์ค้ำที่ปลายคานทั้งสองข้าง

ที่มา : จีรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

$$\text{หาแรงปฏิกิริยาที่ A ; } R_A L + M_A - M_B = 0 \quad (4.46)$$

$$R_A = \frac{M_A - M_B}{L} \quad (4.47)$$

$$\text{หาแรงปฏิกิริยาที่ B ; } R_B L + M_B - M_A = 0 \quad (4.48)$$

$$R_B = \frac{M_A - M_B}{L} \quad (4.49)$$

$$R_B = -\frac{(M_B - M_A)}{L} \quad (4.50)$$

$$\text{แรงเฉือนที่ระยะ x ; } V_x = \frac{M_A - M_B}{L} \quad (4.51)$$

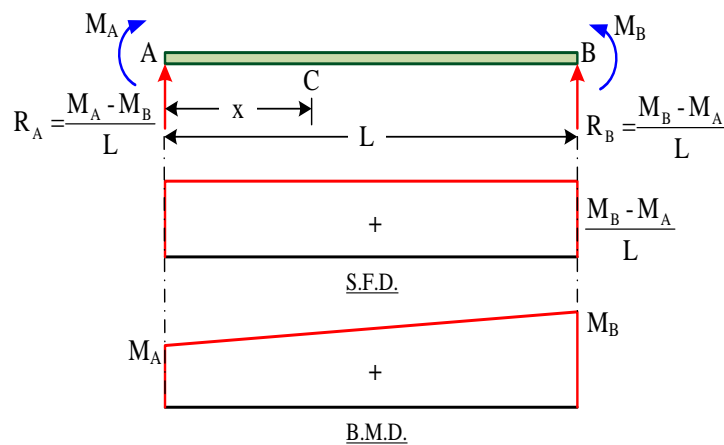
$$\text{โมเมนต์ค้ำที่ระยะ x ; } M_x = M_A + R_A(x) \quad (4.52)$$

$$M_x = M_A + \left[\frac{M_B - M_A}{L} \right] x \quad (4.53)$$

$$\text{โมเมนต์ค้ำที่จุด A (x = 0) ; } M_A = M_A \quad (4.54)$$

$$\text{โมเมนต์ค้ำที่จุด B (x = L) ; } M_B = M_B \quad (4.55)$$

เขียนแผนภาพแรงเฉือนและแผนภาพโมเมนต์ค้ำให้สอดคล้องกับสมการดังแสดงในภาพที่ 4.37

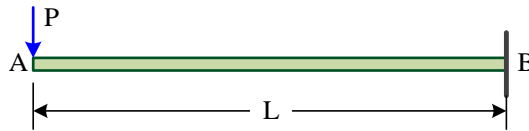

ภาพที่ 4.37 แผนภาพแรงเฉือนและ โมเมนต์ค้ำของคานรับ โมเมนต์ค้ำที่ปลายคานทั้งสองข้าง

ที่มา : จีรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

5. คานยื่นรับน้ำหนักกระทำแบบจุด

การเขียนแผนภาพแรงเฉือนและโมเมนต์ตัดของคานยื่นที่ปลายด้านหนึ่งยึดแน่นส่วนปลายอีกด้านรับน้ำหนักกระทำแบบจุดดังแสดงในภาพที่ 4.38 มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

ภาพที่ 4.38 คานยื่นรับน้ำหนักแบบจุด

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

$$\text{หาแรงปฏิกิริยาที่ฐานรองรับ ; } R_B = P \quad (4.56)$$

$$\text{แรงเฉือนที่ระยะ } x ; \quad V_x = (\sum V)L \quad (4.57)$$

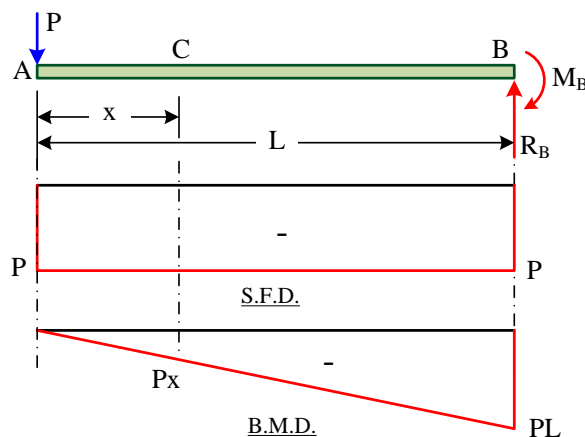
$$V_x = -P \quad (4.58)$$

$$\text{โมเมนต์ตัดที่ระยะ } x ; \quad M_x = -Px \quad (4.59)$$

$$\text{โมเมนต์ตัดที่จุด A (x = 0) ; } M_A = 0 \quad (4.60)$$

$$\text{โมเมนต์ตัดที่จุด B (x = L) ; } M_B = -PL \quad (4.61)$$

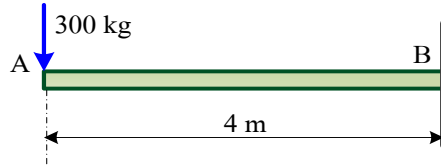
นำสมการที่ได้จากแรงเฉือนและโมเมนต์ตัดไปเขียนแผนภาพดังแสดงในภาพที่ 4.39

ภาพที่ 4.39 แผนภาพแรงเฉือนและโมเมนต์ตัดของคานยื่นรับน้ำหนักแบบจุด

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

ตัวอย่างที่ 4.4 คานยื่น AB ยาว 4 m และที่ปลายอิสระมีน้ำหนักกระทำ 300 kg ดังแสดงในภาพที่ 4.40 จงเขียนแผนภาพแรงเฉือนและแผนภาพโมเมนต์ค้ำของยื่นนี้

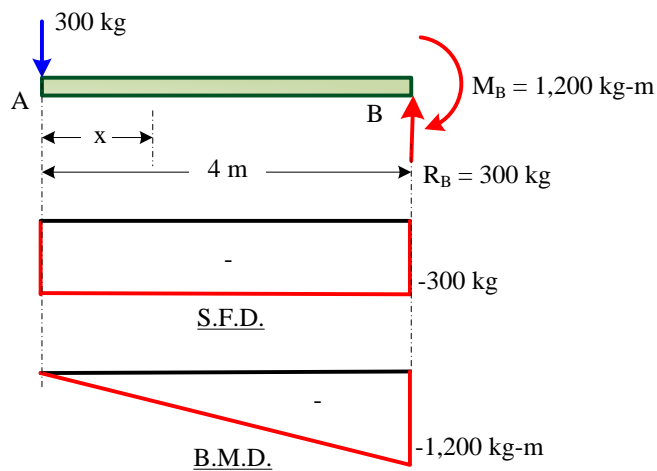
ภาพที่ 4.40 คานยื่นรับน้ำหนักแบบจุด

ที่มา : จีรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

วิธีทำ

แรงปฏิกิริยาที่ฐานรองรับ B ; $R_B = 300 \text{ kg}$
 แรงเฉือนที่ระยะ x ; $V_x = -P$
 $= -300 \text{ kg}$
 โมเมนต์ค้ำที่ระยะ x ; $M_x = -Px$
 โมเมนต์ค้ำที่จุด A (x = 0) ; $M_A = 0$
 โมเมนต์ค้ำที่จุด B (x = L) ; $M_B = -PL$
 $= -300 \times 4$
 $= -1,200 \text{ kg-m}$

นำสมการที่ได้จากแรงเฉือนและโมเมนต์ค้ำไปเขียนแผนภาพดังแสดงในภาพที่ 4.41

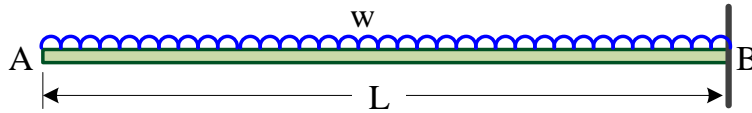

ภาพที่ 4.41 แผนภาพแรงเฉือนและโมเมนต์ค้ำของคานยื่นรับน้ำหนักแบบจุด

ที่มา : จีรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

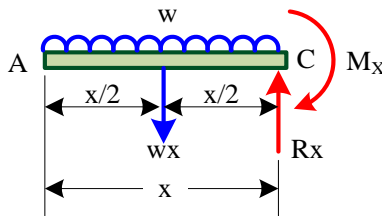
6. คานยื่นรับน้ำหนักกระทำแผ่กระจายสม่ำเสมอ

การเขียนแผนภาพแรงเฉือนและโมเมนต์คัตของคานยื่นที่มีน้ำหนักกระทำแบบแผ่กระจายสม่ำเสมอตลอดความยาวคานดังแสดงในภาพที่ 4.42 มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

ภาพที่ 4.42 คานยื่นที่มีน้ำหนักกระทำแผ่กระจายสม่ำเสมอ

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

ภาพที่ 4.43 ชิ้นส่วนคานยื่นที่มีน้ำหนักกระทำแผ่กระจายสม่ำเสมอ

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

$$\text{แรงปฏิกิริยาที่ฐานรองรับ B ; } R_B = wL \quad (4.62)$$

$$\text{แรงเฉือนที่ระยะ x ; } V_x = -wx \quad (4.63)$$

$$\text{แรงเฉือนที่จุด A (x = 0) ; } V_A = 0 \quad (4.64)$$

$$\text{แรงเฉือนที่จุด B (x = L) ; } V_B = -wL \quad (4.65)$$

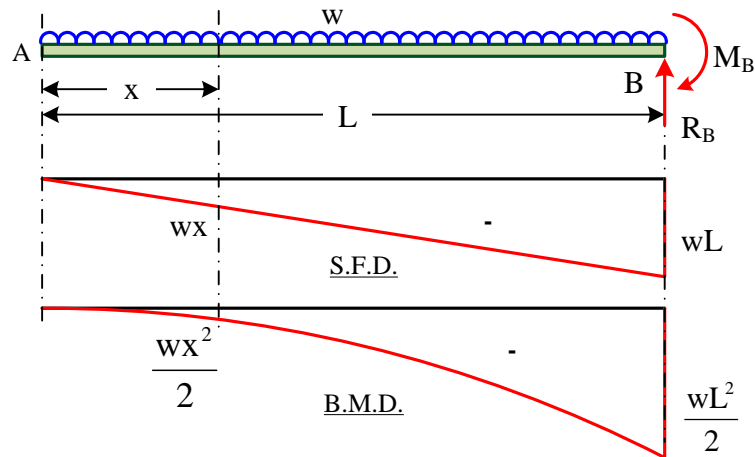
เขียนแผนภาพแรงเฉือน S.F.D. ให้สอดคล้องกับสมการดังแสดงในภาพที่ 4.44

$$\text{โมเมนต์คัตที่ระยะ x ; } M_x = -wx \left[\frac{x}{2} \right] = \frac{-wx^2}{2} \quad (4.66)$$

$$\text{โมเมนต์คัตที่จุด A (x = 0) ; } M_A = 0 \quad (4.67)$$

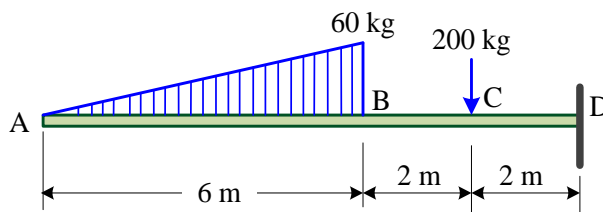
$$\text{โมเมนต์คัตที่จุด B (x = L) ; } M_B = \frac{-wx^2}{2} \quad (4.68)$$

เขียนแผนภาพโมเมนต์คัต B.M.D. ให้สอดคล้องกับสมการดังแสดงในภาพที่ 4.44

ภาพที่ 4.44 แผนภาพแรงเฉือนและ โมเมนต์ค้ดคานขึ้นที่มีน้ำหนักแผ่กระจายสม่ำเสมอ
ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

ตัวอย่างที่ 4.5 จงเขียนแผนภาพแรงเฉือนและ โมเมนต์ค้ดคานของคานที่รับน้ำหนักกระทำดังแสดงในภาพที่ 4.45 และจงหา โมเมนต์ค้ดสูงสุดที่เกิดขึ้นกับคานนี้

ภาพที่ 4.45 คานขึ้นรับน้ำหนักแบบจุดและน้ำหนักเพิ่มสม่ำเสมอ
ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

วิธีทำ

แรงปฏิกิริยาที่ฐานรองรับ D ; $R_D = 200 + (60 \times 6)/2 = 380 \text{ kg}$

แรงเฉือนที่ระยะ $0 < x < 6$ จาก A ; $V_x = -\frac{1}{2} \times \left[\frac{60}{6} \right] x = -5x^2 \text{ kg}$

แรงเฉือนที่จุด A ($x = 0$) ; $V_A = 0$

แรงเฉือนที่จุด B ($x = 6$) ; $V_B = -5(6)^2 = -180 \text{ kg}$

แรงเฉือนที่ระยะ $6 < x < 8$ จาก A ; $V_x = -180 \text{ kg}$

แรงเฉือนที่จุด C ($x = 8$) ; $V_C = -180 \text{ kg}$

แรงเฉือนที่ระยะ $8 < x < 10$ จาก A ; $V_x = -180 - 200 = -380 \text{ kg}$

แรงเฉือนที่จุด D ($x = 10$); $V_D = -380 \text{ kg}$

เขียนแผนภาพแรงเฉือน S.F.D. ให้สอดคล้องกับสมการดังแสดงในภาพที่ 4.46

โมเมนต์ที่ระยะ $0 < x < 6$ จาก A; $M_x = -5x^2 \left[\frac{x}{3} \right] = -\frac{5x^3}{3}$

โมเมนต์คัตที่จุด A ($x = 0$); $M_A = 0$

โมเมนต์คัตที่จุด B ($x = 6$); $M_B = -\frac{5}{3}(6)^3 = -360 \text{ kg-m}$

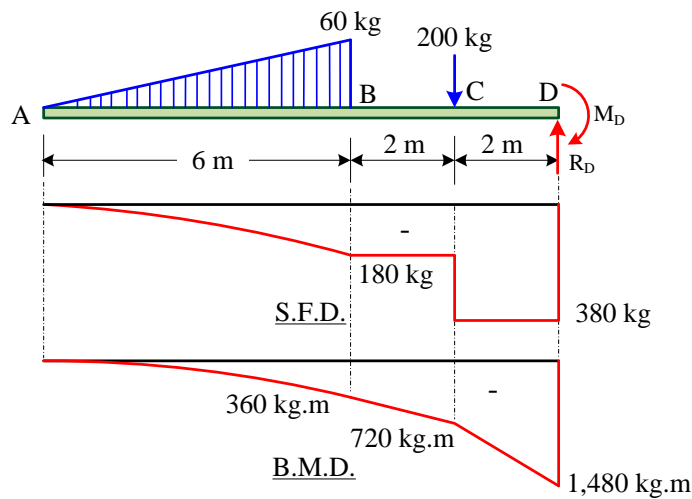
โมเมนต์ที่ระยะ $6 < x < 8$ จาก A; $M_x = -180(x - \frac{2}{3} \times 6)$
 $= -(180x) + 720$

โมเมนต์คัตที่จุด C ($x = 8$); $M_C = -(180 \times 8) + 270$
 $= -720 \text{ kg-m}$

โมเมนต์ระยะ $8 < x < 10$ จาก A; $M_x = -80(x - 4) - 200(x - 8)$
 $= -(380x) + 2,320$

โมเมนต์คัตที่จุด D ($x = 10$); $M_D = -(380 \times 10) + 2,320$
 $= -1,480 \text{ kg-m}$ (โมเมนต์มากที่สุด)

เขียนแผนภาพโมเมนต์คัต B.M.D. ให้สอดคล้องกับสมการดังแสดงในภาพที่ 4.46

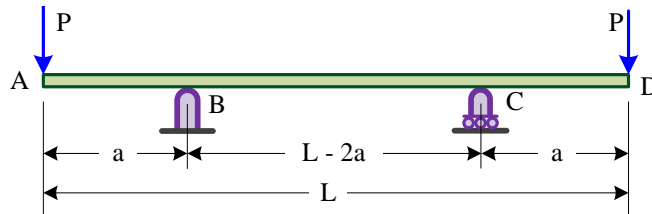

ภาพที่ 4.46 แผนภาพแรงเฉือนและ โมเมนต์คัตของคานยื่นรับน้ำหนัก

ที่มา : จีรวัดน์ วิมุติสุขวิริยา. 2556

7. คานช่วงเดียวที่มีคานยื่นจากคานหลัก

การเขียนแผนภาพแรงเฉือนและโมเมนต์คัตของคานช่วงเดียวที่มีคานยื่นจากคานหลัก ดังแสดงในภาพที่ 4.47 มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

ภาพที่ 4.47 คานช่วงเดียวที่มีคานยื่นจากคานหลัก

ที่มา : จีรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

$$\text{หาแรงปฏิกิริยาที่ฐานรองรับ B ; } R_B = \frac{P(L-a-a)}{L-2a} = P \quad (4.69)$$

$$\text{หาแรงปฏิกิริยาที่ฐานรองรับ C ; } R_C = P \quad (4.70)$$

$$\text{แรงเฉือนที่ระยะ x ช่วง AB ; } V_x = -P \quad (4.71)$$

$$\text{แรงเฉือนที่ระยะ x ช่วง BC ; } V_x = -P+P = 0 \quad (4.72)$$

$$\text{แรงเฉือนที่ระยะ x ช่วง CD ; } V_x = -P+P+P = P \quad (4.73)$$

$$\text{โมเมนต์ที่ระยะ x ช่วง AB ; } M_x = -Px \quad (4.74)$$

$$\text{โมเมนต์คัตที่จุด A (x = 0) ; } M_A = 0 \quad (4.75)$$

$$\text{โมเมนต์คัตที่จุด B (x = a) ; } M_B = -Pa \quad (4.76)$$

$$\text{โมเมนต์คัตช่วง BC ; } M_x = -Px+R_B(x-a) \quad (4.77)$$

$$M_x = P(x-a)-Px \quad (4.78)$$

$$M_x = -Pa \quad (4.79)$$

$$\text{โมเมนต์คัตช่วง CD ; } M_x = -Px+R_B(x-a)+R_C[x-a-(L-2a)] \quad (4.80)$$

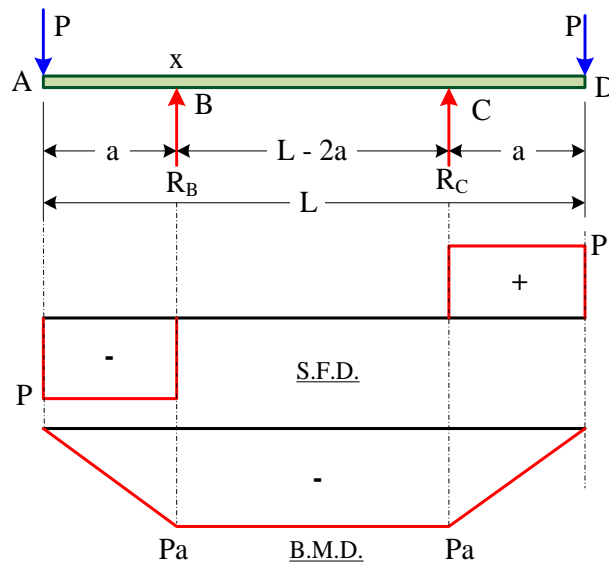
$$M_x = -Px+P(x-a)+P[x-a-L+2a] \quad (4.81)$$

$$M_x = P(x-L) \quad (4.82)$$

$$\text{โมเมนต์คัตที่จุด C (x = L-a) ; } M_C = P(L-a-L) = -Pa \quad (4.83)$$

$$\text{โมเมนต์คัตที่จุด D (x = L) ; } M_D = P(L-L) = 0 \quad (4.84)$$

เขียนแผนภาพแรงเฉือนและแผนภาพโมเมนต์คัตให้สอดคล้องกับสมการดังแสดงในภาพที่ 4.48

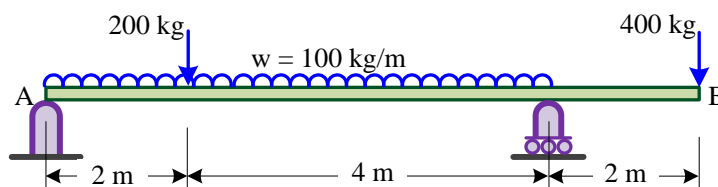

ภาพที่ 4.48 แผนภาพแรงเฉือนและ โมเมนต์ดัดของคานช่วงเดียวที่มีคานยื่นจากคานหลัก
ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

การสร้างแผนภาพแรงเฉือนและแผนภาพโมเมนต์ดัดวิธีซูเปอร์โพสิชัน

การสร้างแผนภาพแรงเฉือนและ โมเมนต์ดัดวิธีซูเปอร์โพสิชัน (Superposition) เป็นการสร้างแผนภาพแรงเฉือนและโมเมนต์ดัดในกรณีที่มีน้ำหนักหลายรูปแบบกระทำกับคาน ถ้าต้องการหาแรงต่าง ๆ ที่เกิดกับคานโดยวิธีทั่วไปจะมีความซับซ้อน ดังนั้นเพื่อให้การคำนวณหาแรงเฉือนและโมเมนต์ดัดทำได้ง่ายขึ้นจึงทำการแยกพิจารณาจากน้ำหนักแต่ละอันที่กระทำกับคาน หลังจากนั้นจึงนำแรงเฉือนและ โมเมนต์ดัดที่ได้จากการแยกพิจารณารวมเข้าด้วยกันโดยมีความสอดคล้องกับระยะทางในแนวราบของคาน (สิริศักดิ์ ปโยธรสิริ. 2549 : 195)

ตัวอย่างที่ 4.6 จงเขียนแผนภาพแรงเฉือนและ โมเมนต์ดัดของคานเมื่อน้ำหนักกระทำดังแสดงในภาพที่ 4.49 กำหนดให้คำนวณด้วยวิธีซูเปอร์โพสิชัน

ภาพที่ 4.49 คานช่วงเดียวรับน้ำหนักหลายรูปแบบ

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

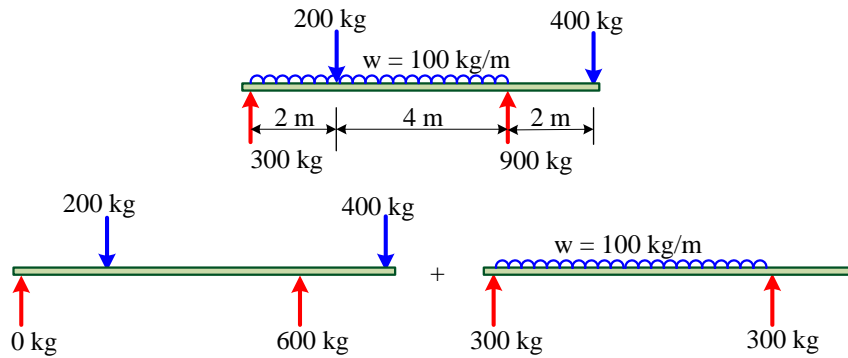

วิธีทำ

แรงปฏิกิริยาที่ฐานรองรับ A ; $R_A = 300 \text{ kg}$

แรงปฏิกิริยาที่ฐานรองรับ B ; $R_B = 900 \text{ kg}$

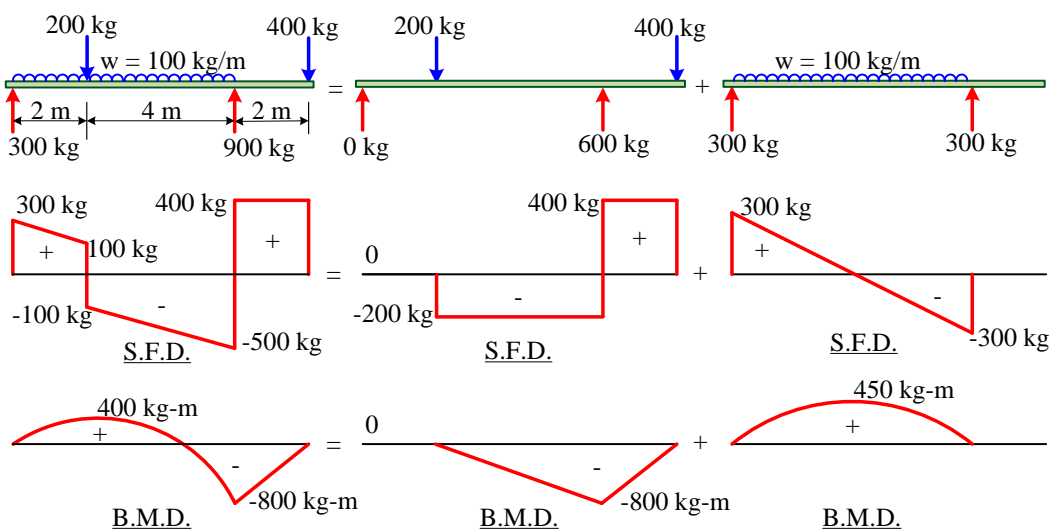
การหาแรงเฉือนและโมเมนต์ตัดจะแยกคานออกเป็น 2 กรณีคือ คานที่มีน้ำหนักกระทำ เป็นจุดและคานที่มีน้ำหนักกระทำแบบแผ่กระจายสม่ำเสมอแสดงในภาพที่ 4.50

ภาพที่ 4.50 การแยกพิจารณาคานตามรูปแบบน้ำหนักที่กระทำ

ที่มา : จีรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

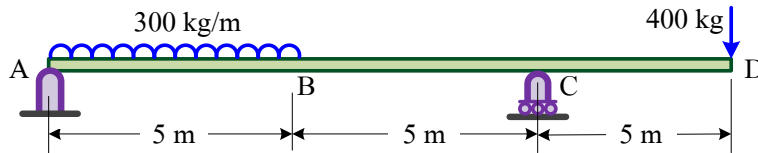
เมื่อแยกคานออกเป็นสองกรณีแล้วจึงทำการวิเคราะห์คานแต่ละกรณี จากนั้นจึงนำแรงเฉือนและโมเมนต์ตัดที่ได้มารวมเข้าด้วยกัน โดยมีความสอดคล้องกับระยะทางในแนวราบของคานดังแสดงในภาพที่ 4.51

ภาพที่ 4.51 แผนภาพแรงเฉือนและโมเมนต์ตัดของคานช่วงเดียวรับน้ำหนักหลายรูปแบบ

ที่มา : จีรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

ตัวอย่างที่ 4.7 จงเขียนแผนภาพแรงเฉือนและโมเมนต์คัตของคานที่รับน้ำหนักดังแสดงในภาพที่ 4.52 พร้อมทั้งแสดงการเอนตัวของคานขณะรับน้ำหนัก

ภาพที่ 4.52 คานช่วงเดียวรับน้ำหนัก

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

วิธีทำ

$$\begin{aligned} \text{แรงปฏิกิริยาที่ A ; } 10R_A + (400 \times 5) &= 300 \times 5 \times 7.5 \\ R_A &= 925 \text{ kg} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{แรงปฏิกิริยาที่ C ; } R_C &= (300 \times 5) + 400 - 925 \\ &= 975 \text{ kg} \end{aligned}$$

$$\text{แรงเฉือนที่ระยะ } x \text{ ช่วง AB ; } V_x = 925 - 300x$$

$$\text{แรงเฉือนที่จุด A (x = 0) ; } V_A = 925 \text{ kg}$$

$$\text{แรงเฉือนที่จุด B (x = 5) ; } V_B = 925 - 300 \times 5 = -575 \text{ kg}$$

$$\text{แรงเฉือนในช่วง BC ; } V_x = -575 \text{ kg}$$

$$\text{แรงเฉือนในช่วง CD ; } V_x = 925 - (300 \times 5) + 975 = 400 \text{ kg}$$

เขียนแผนภาพแรงเฉือน S.F.D. ให้สอดคล้องกับสมการดังแสดงในภาพที่ 4.53

$$\begin{aligned} \text{โมเมนต์คัตที่ระยะ } x \text{ ช่วง AB ; } M_x &= 925x - (300x) \frac{x}{2} \\ &= 925x - 150x^2 \end{aligned}$$

$$\text{โมเมนต์คัตที่จุด A (x = 0) ; } M_A = 0 \text{ kg-m}$$

$$\text{โมเมนต์คัตที่จุด B (x = 5) ; } M_B = 925 \times 5 - (300 \times 5) \frac{5}{2} = 875 \text{ kg-m}$$

$$\text{เมื่อ ; } V_{AB} = 0$$

$$V_{AB} = 925 - 300x$$

$$\text{ระยะที่โมเมนต์คัตสูงสุด ; } x = 3.08 \text{ m}$$

แทนค่า x เพื่อหาค่าโมเมนต์คัตสูงสุดในช่วง AB

$$\begin{aligned} (M_{AB})_{\max} &= 925 \times 3.08 - 150(3.08)^2 \\ &= 1,426.04 \text{ kg-m} \end{aligned}$$

โมเมนต์คัตช่วง BC ; $M_x = 925x - 1,500(x - 2.5)$
 $= -575x + 3,750$

โมเมนต์คัตที่จุด C (x = 10) ; $M_C = (-575 \times 10) + 3,750$
 $= -2,000 \text{ kg-m}$

เมื่อ $M_{BC} = 0$ จะได้ ; $0 = -575x + 3,750$

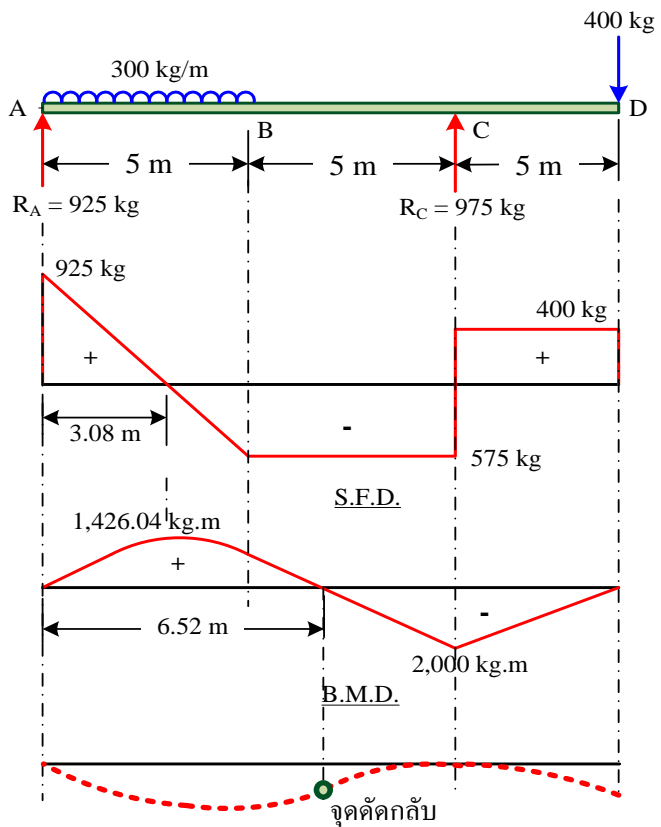
ระยะที่เป็นจุดคัตกลับ ; $x = \frac{3,750}{575} = 6.52 \text{ m}$

โมเมนต์คัตช่วง CD ; $M_x = 925x - 1,500(x - 2.5) + 975(x - 10)$
 $= 400x - 13,500$

โมเมนต์คัตที่จุด C (x = 10) ; $M_C = 400 - 13,500 = -13,100 \text{ kg-m}$

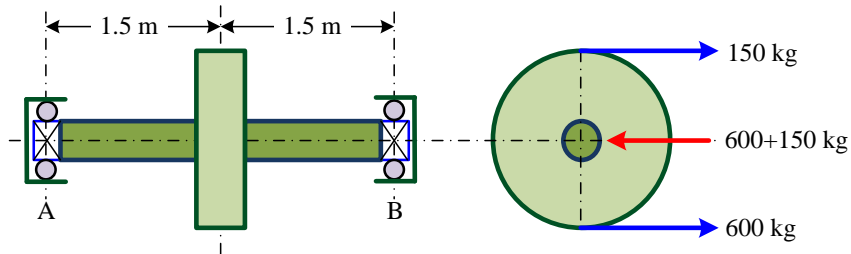
โมเมนต์คัตที่จุด D (x = 15) ; $M_D = (300 \times 15) - 4,200$
 $= 0 \text{ kg-m}$

เขียนแผนภาพ โมเมนต์คัต B.M.D. ให้สอดคล้องกับสมการดังแสดงในภาพที่ 4.53

ภาพที่ 4.53 แผนภาพแรงเฉือน แผนภาพโมเมนต์คัตและจุดคัตกลับ
 ที่มา : จีรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

ตัวอย่างที่ 4.8 เพลามีฐานรองรับเป็นตลับลูกปืนทั้งสองด้านและมีเกียร์ใช้ส่งกำลังไปยังสายพาน ดังแสดงในภาพที่ 4.54 จงเขียนแผนภาพแรงเฉือนและแผนภาพ โมเมนต์คัตของเพลานี้ กำหนดให้น้ำหนักเกียร์น้อยมาก

ภาพที่ 4.54 เพลามอนอยู่บนตลับลูกปืน

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิทยา. 2556

วิธีทำ

$$\text{แรงปฏิกิริยาที่ฐานรองรับ A ; } R_A = 375 \text{ kg}$$

$$\text{แรงปฏิกิริยาที่ฐานรองรับ B ; } R_B = 375 \text{ kg}$$

$$\text{แรงเฉือนที่ระยะ x ช่วง AC ; } V_{AC} = -375 \text{ kg}$$

$$\begin{aligned} \text{แรงเฉือนที่ฐานรองรับช่วง CB ; } V_{CB} &= -375 + 750 \\ &= 375 \text{ kg} \end{aligned}$$

$$\text{โมเมนต์คัตที่ระยะ x ช่วง AC ; } M_{AC} = -375x$$

$$\begin{aligned} \text{โมเมนต์คัตที่จุด A (x = 0) ; } M_A &= -375 \times 0 \\ &= 0 \text{ kg-m} \end{aligned}$$

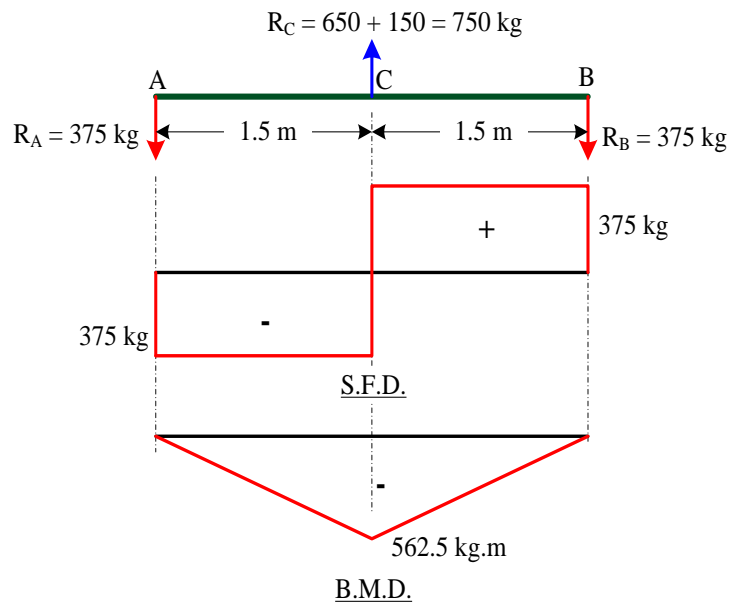
$$\begin{aligned} \text{โมเมนต์คัตที่จุด C (x = 1.5) ; } M_C &= -375 \times 1.5 \\ &= -562.5 \text{ kg-m} \end{aligned}$$

$$\text{โมเมนต์คัตช่วง CB ; } M_{CB} = -375x + 750(x - 1.5)$$

$$\begin{aligned} \text{โมเมนต์คัตที่จุด C (x = 1.5) ; } M_C &= -375 \times 1.5 \\ &= -562.5 \text{ kg-m} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{โมเมนต์คัตที่จุด B (x = 3) ; } M_B &= -(375 \times 3) + 750 \times (3 - 1.5) \\ &= 0 \text{ kg-m} \end{aligned}$$

นำสมการที่ได้จากแรงเฉือนและโมเมนต์คัตไปเขียนแผนภาพดังแสดงในภาพที่ 4.55

ภาพที่ 4.55 แผนภาพแรงเฉือนและโมเมนต์ค้ดของเพลาหมุน

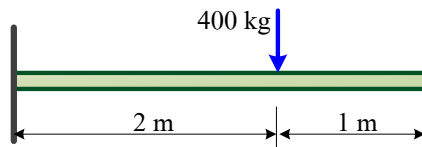
ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

สรุปท้ายบท

คานเป็นชิ้นส่วนของโครงสร้างที่รับแรงที่กระทำในแนวตั้งฉากกับแกน คานมักพบเห็นทั่วไปในลักษณะชิ้นส่วน โครงสร้างที่เป็นท่อนยาววางตัวในแนวอนบนฐานรองรับ คานแบ่งได้หลายประเภท เช่น คานช่วงเดียวธรรมดา คานยื่น คานยื่นจากคานหลัก คานยื่นที่ปลายหนึ่งวางอยู่บนฐานรองรับ คานปลายยึดทั้งสองข้าง และคานต่อเนื่อง เป็นต้น คานแต่ละประเภทจะมีพฤติกรรมการรับน้ำหนักที่แตกต่างกัน นอกจากนั้นลักษณะของฐานรองรับและน้ำหนักที่แตกต่างกันจะทำให้เกิดแรงภายในคานแตกต่างกันด้วย แรงภายในที่แตกต่างกันนี้จะส่งผลต่อการแอ่นตัวของคานด้วยเช่นกัน โดยส่วนใหญ่แรงที่เกิดกับคานมักเป็นแรงเฉือนและโมเมนต์ค้ด ในการนำเสนอแรงที่เกิดกับคานนิยมแสดงเป็นแผนภาพซึ่งประกอบด้วยแผนภาพแรงเฉือนและแผนภาพโมเมนต์ค้ด แผนภาพดังกล่าวเกิดจากการพิจารณาแรงที่เกิดกับชิ้นส่วนคานตามระยะทางในแนวราบของคาน การคำนวณแรงที่เกิดกับคานทั่วไปจะอาศัยสมการสมดุลของแรงซึ่งประกอบด้วย สมดุลของแรงในแนวตั้ง สมดุลของแรงในแนวราบ และสมดุลของโมเมนต์ค้ดตามลำดับ ในกรณีที่คานมีน้ำหนักกระทำหลายรูปแบบอาจแยกพิจารณาจากน้ำหนักแต่ละรูปแบบจากนั้นจึงนำมารวมกันก็ได้เพื่อลดความซับซ้อนในการคำนวณ วิธีการแยกพิจารณานี้เรียกว่า วิธีซูเปอร์โพสิชัน

แบบฝึกหัดท้ายบท

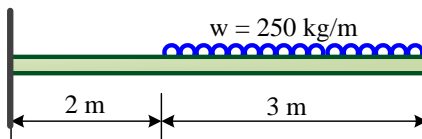
1. จงเขียนแผนภาพแรงเฉือนและแผนภาพโมเมนต์คัตของคานยื่นยาว 3 m รั้งน้ำหนัก 400 kg กระทำดังแสดงในภาพที่ 4.56

ภาพที่ 4.56 คานยื่นรั้งน้ำหนักกระทำแบบจุด

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

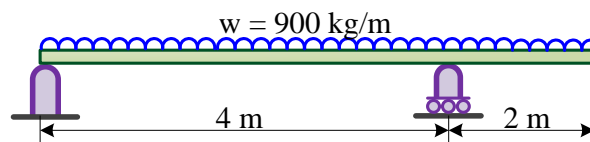
2. จงเขียนแผนภาพแรงเฉือนและแผนภาพโมเมนต์คัตของคานยื่นรับยาว 5 m รั้งน้ำหนักแผ่กระจายสม่ำเสมอแสดงในภาพที่ 4.57

ภาพที่ 4.57 คานยื่นรั้งน้ำหนักแผ่กระจายสม่ำเสมอ

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

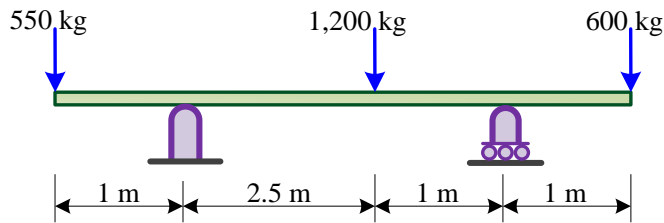
3. จงเขียนแผนภาพแรงเฉือนและแผนภาพโมเมนต์คัตของคานช่วงเดียวและมีปลายยื่นดังแสดงในภาพที่ 4.58 คานดังกล่าวมีน้ำหนักกระจายสม่ำเสมอตลอดความยาวคาน

ภาพที่ 4.58 คานรับน้ำหนักแผ่กระจายสม่ำเสมอและมีปลายยื่นหนึ่งด้าน

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

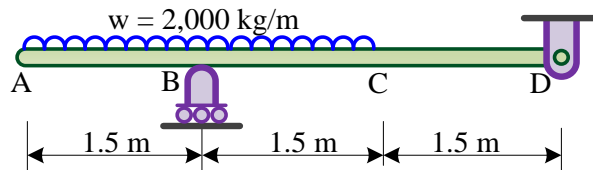
4. คานช่วงเดียวที่มีปลายคานยื่นทั้งสองด้านรับน้ำหนักดังแสดงในภาพที่ 4.59 จงเขียนแผนภาพแรงเฉือน แผนภาพโมเมนต์คัต และจงหาจุดคัตกลับพร้อมทั้งบอกตำแหน่งของจุดคัตกลับ

ภาพที่ 4.59 คานรับน้ำหนักแบบจุดและมีปลายยื่นสองด้าน

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

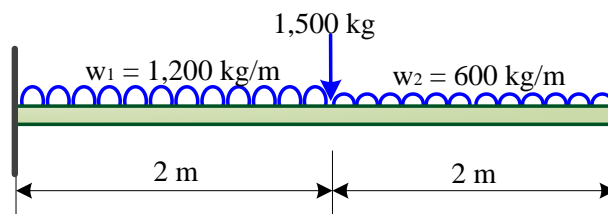
5. คานช่วงเดียวที่มีปลายคานยื่นหนึ่งด้านรับน้ำหนักดังแสดงในภาพที่ 4.60 จงเขียนแผนภาพแรงเฉือน แผนภาพโมเมนต์คัต และจงหาจุดคัตกลับพร้อมทั้งบอกตำแหน่งของจุดคัตกลับ

ภาพที่ 4.60 คานรับน้ำหนักแผ่กระจายสม่ำเสมอ

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

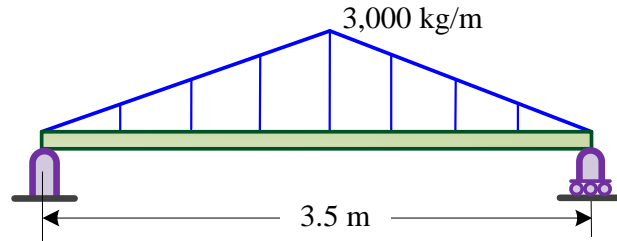
6. จงเขียนแผนภาพแรงเฉือนและแผนภาพโมเมนต์คัตของคานยื่นยาว 4 m รับน้ำหนักแผ่กระจายสม่ำเสมอและน้ำหนักกระทำแบบจุดดังแสดงในภาพที่ 4.61

ภาพที่ 4.61 คานยื่นรับน้ำหนักแผ่กระจายสม่ำเสมอและน้ำหนักกระทำแบบจุด

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

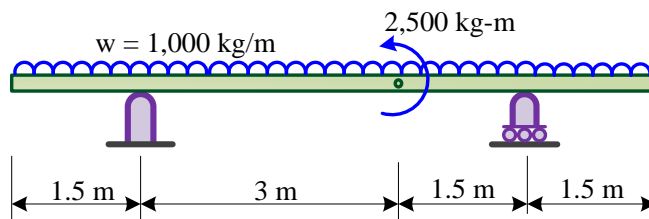
7. จงเขียนแผนภาพแรงเฉือนและแผนภาพโมเมนต์คัตของคานช่วงเดียวธรรมดาที่มีความยาว 3.5 m และมีน้ำหนักเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องดังแสดงในภาพที่ 4.62

ภาพที่ 4.62 คานรับน้ำหนักรูปสามเหลี่ยม

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

8. จงเขียนแผนภาพแรงเฉือนและแผนภาพโมเมนต์คัตของคานช่วงเดียวที่มีปลายยื่นทั้งสองด้าน ดังแสดงในภาพที่ 4.63 กำหนดให้คำนวณโดยวิธีซูเปอร์พอสิชั่น

ภาพที่ 4.63 คานรับน้ำหนักแผ่กระจายสม่ำเสมอและโมเมนต์คัต

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

เอกสารอ้างอิง

- ชาญ ถนัดงาน. (2523). **กลศาสตร์วัสดุ**. กรุงเทพฯ : สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า
วิทยาเขตพระนครเหนือ.
- ชาญชัย จารุจินดา. (ม.ป.ป.). **ทฤษฎีโครงสร้าง**. กรุงเทพฯ : บุญเลิศการพิมพ์.
- มนตรี พิรุณเกษตร. (2544). **กลศาสตร์ของวัสดุ**. กรุงเทพฯ : วิทยพัฒน์.
- รุ่งพีวีวิศวกรรม. (2541). **ความแข็งแรงของวัสดุ**. กรุงเทพฯ : สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล.
- วินิต ช่อวิเชียร วรนิติ ช่อวิเชียร และวารเศรษฐ์ ช่อวิเชียร. (2548). **กำลังวัสดุ/กลศาสตร์วัสดุ**.
กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมโพธิ วิวิธเกตุรงค์. (2542). **กลศาสตร์ของวัสดุ**. กรุงเทพฯ : ฟิสิกส์เซ็นเตอร์การพิมพ์.
- สุกิจ นามพิชญ์. (2541). **ความแข็งแรงของวัสดุ**. กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดยูเคชั่น.
- สิทธิชัย แสงอาทิตย์. (2549). **กลศาสตร์ของวัสดุ**. นครราชสีมา : สาขาวิชาวิศวกรรมโยธา
สำนักวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- สิริศักดิ์ ปโยธรสิริ. (2549). **กลศาสตร์วัสดุ**. กรุงเทพฯ : ว.เพ็ชรสกุล.
- Engineering Visualization. (2009). **ABC bridges on 3D Google (Sketchup) Warehouse**.
Retrieved June 25, 2013, from <http://www.tallbridgeguy.com/2009/07>.
- Ferdinand P. Beer, Russell Johnston, John T. DeWolf and David F. Mazurek. (2012).
Mechanics of Materials. New York : Mc Graw Hill.
- Hearn E. J. (2000). **Mechanics of Materials 1: An Introduction to the Mechanics of Elastic
and Plastic Deformation of Solids and Structural Materials**. Oxford : Butterworth-
Heinemann.
- James M. Gere and Barry J. Goodno. (2012). **Mechanics of Materials**. Stamford : Cengage
Learning.
- John Case, Lord Chilver and Carl T. F. Ross. (1999). **Strength of Materials and Structures**.
London : Arnold.
- Joseph E. Shigley. (2004). **Mechanical Engineering Design**. New York : McGraw-Hill.
- Russell C. Hibbeler. (2011). **Mechanics of Materials**. New York : Prentice Hall
International Inc.
- Vitor Dias da Silva. (2006). **Mechanics and Strength of Materials**. Heidelberg : Springer-
Verlag.

เอกสารอ้างอิง (ต่อ)

William A. Nash. (1998). **Theory and Problems of Strength of Materials**. New York :
McGraw-Hill.

แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 5

ความเค้นในคาน

หัวข้อเนื้อหาประจำบท

1. ความเค้นเนื่องจากโมเมนต์ดัด
  - ความเค้นดึง
  - ความเค้นอัด
2. ความสัมพันธ์ระหว่างความเค้นและโมเมนต์ดัด
3. โมดูลัสของหน้าตัด
4. ความเค้นเฉือนแนวราบในคาน
5. สูตรถ่ายบท
6. แบบฝึกหัดถ่ายบท

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

เมื่อนักศึกษาเรียนบทเรียนนี้แล้วสามารถ

1. อธิบายและคำนวณความเค้นดึงและความเค้นอัดเนื่องจากโมเมนต์ดัดในคานได้
2. อธิบายและคำนวณความสัมพันธ์ระหว่างความเค้นและโมเมนต์ดัดในคานได้
3. อธิบายโมดูลัสของหน้าตัดได้
4. อธิบายและคำนวณความเค้นเฉือนแนวราบในคานได้
5. อธิบายการเลือกหน้าตัดของคานให้เหมาะสมกับขนาดโมเมนต์ดัดและแรงเฉือนใน

คานได้

วิธีสอนและกิจกรรมการเรียนการสอนประจำบท

1. บรรยายเนื้อหาในเอกสารประกอบคำสอน การถามและตอบในห้องเรียนร่วมกับการใช้สื่อประกอบอื่น เช่น สื่อแผ่นใส สื่อคอมพิวเตอร์ หรือสื่อวีดิทัศน์ เป็นต้น

2. แสดงตัวอย่างแบบจำลองคานที่มีฐานรองรับแบบต่าง ๆ และสาธิตให้ผู้เรียนเห็นถึงการเปลี่ยนแปลงรูปร่างคานเมื่อรับน้ำหนัก

3. สาธิตขั้นตอนการแก้ปัญหาโจทย์ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาในการเรียนการสอน เช่น ความเค้นดึงและความเค้นอัดเนื่องจากโมเมนต์ดัด ความสัมพันธ์ระหว่างความเค้นและโมเมนต์ดัด โมดูลัสของหน้าตัดความเค้นเฉือนในแนวราบ เป็นต้น

4. มอบหมายงาน

4.1 ให้ผู้เรียนแต่ละคนแก้ปัญหาโจทย์ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหา เช่น ความเค้นดึงและความเค้นอัดเนื่องจากโมเมนต์ดัด ความสัมพันธ์ระหว่างความเค้นและโมเมนต์ดัด โมดูลัสของหน้าตัด และความเค้นเฉือนในแนวราบ เป็นต้น

4.2 ให้ผู้เรียนแต่ละกลุ่มศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับความเค้นในคานที่มีหน้าตัดรูปแบบต่าง ๆ รวมถึงคานที่ทำจากวัสดุวิศวกรรมสมัยใหม่และวัสดุในท้องถิ่น

4.3 ให้ผู้เรียนแต่ละคนทำแบบฝึกหัดจากคำถามท้ายบท เพื่อทดสอบความรู้ที่ได้เรียนมา

5. ทำแบบฝึกหัดท้ายบทเรียน

การวัดและประเมินผล

1. การสังเกตความสนใจของผู้เรียน
2. การฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับการคำนวณปัญหาโจทย์
3. การทดสอบจากแบบทดสอบ
4. การประเมินผล ผู้เรียนจะต้องได้คะแนนรวมไม่ต่ำกว่าร้อยละ 60 จึงจะผ่านเกณฑ์การเรียนรู้

บทที่ 5

ความเค้นในคาน

คานเมื่อมีน้ำหนักหรือภาระมากระทำในแนวตั้งฉากกับแนวแกนจะทำให้เกิดแรงภายในขึ้น แรงภายในที่สำคัญประกอบด้วยแรงเฉือนและ โมเมนต์ดัดคั้งที่ได้กล่าวมาแล้วในบทก่อนหน้านี้ ทั้งแรงเฉือนและโมเมนต์ดัดจะทำให้เกิดความเค้นขึ้นภายในคาน ยกตัวอย่างเช่นคานช่วงเดียวธรรมดาเมื่อมีน้ำหนักมากระทำก็จะเกิดการแอ่นตัว สิ่งที่ตามมาคือด้านบนของคานจะเกิดการหดตัวเป็นความเค้นอัดและด้านล่างของคานจะเกิดการยืดตัวเป็นความเค้นดึง ความเค้นทั้งสองที่เกิดขึ้นในคานจะมีความสัมพันธ์กับโมเมนต์ดัดจึงเรียกความเค้นนี้ว่าความเค้นดัด ในขณะที่ความเค้นเฉือนที่เกิดขึ้นในคานจะส่งผลทำให้คานขาดออกจากกันในแนวราบ เรียกความเค้นนี้ว่า ความเค้นเฉือนในแนวราบ อนึ่งความเค้นดัดและความเค้นเฉือนในแนวราบต่างมีความสำคัญต่อการคำนวณและออกแบบคานดังนั้นบทนี้จึงนำเสนอเนื้อหาของความเค้นทั้งสอง

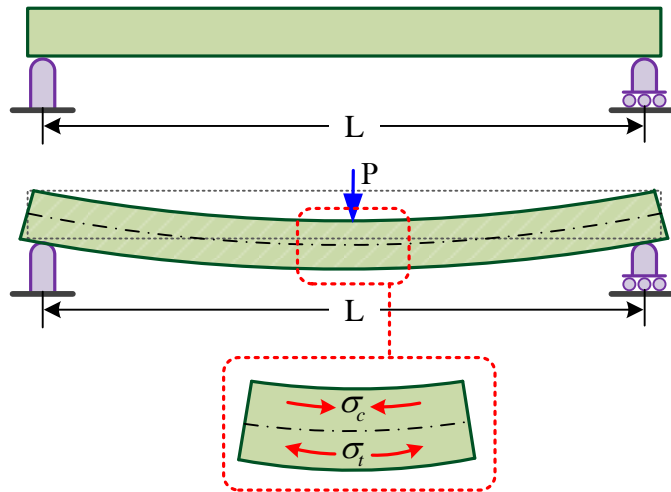
ความเค้นดัดในคาน

บรรจบ อรรถ (2542 : 5-1-5-5) และ James M. Gere and Stephen P. Timoshenko (1991 : 250-256) กล่าวว่า ความเค้นดัด (Bending Stress) คือความเค้นดึงหรือความเค้นอัดที่เกิดขึ้นบนพื้นที่หน้าตัดคานรอบแกนสะเทินเนื่องจากโมเมนต์ดัดคั้งแสดงในภาพที่ 5.1 หากพิจารณาคานช่วงเดียวธรรมดาที่วางตัวในแนวราบบนฐานรองรับพบว่าเมื่อมีน้ำหนักมากระทำจะทำให้คานเกิดการแอ่นตัวลง สิ่งที่ตามมาคือส่วนบนของคานจะหดลงและส่วนล่างของคานจะยืดออกเป็นเหตุให้เกิดความเค้น เมื่อพิจารณาบริเวณกึ่งกลางคานพบว่าด้านบนของคานจะเกิดการหดตัวเป็นความเค้นอัดและด้านล่างของคานจะเกิดการยืดตัวเป็นความเค้นดึง ภาพที่ 5.2 เป็นตัวอย่างคานไม้ที่วิบัติเนื่องจากความเค้นดัด การหาความเค้นดัดที่เกิดขึ้นในคานขณะรับน้ำหนักจะต้องอยู่บนสมมติฐานดังต่อไปนี้

1. คานก่อนการรับน้ำหนักจะวางตัวบนฐานรองรับในแนวเส้นตรงหรือมีการแอ่นตัวน้อยมาก และคานมีพื้นที่หน้าตัดเท่ากันตลอดความยาว
2. วัสดุที่ใช้ทำคานจะมีค่าโมดูลัสยืดหยุ่นเท่ากันทั้งกรณีวัสดุนั้นอยู่ภายใต้ความเค้นอัดหรือความเค้นดึง
3. คานทำจากวัสดุที่มีคุณสมบัติทางกลเหมือนกันทุกทิศทาง (Homogeneous Materials) และเป็นวัสดุเดียวกันตลอดความยาวคาน

4. ความสัมพันธ์ระหว่างความเค้นคดและโมเมนต์คดที่เกิดขึ้นในคานเป็นไปตามกฎของฮุกซึ่งเป็นความสัมพันธ์เชิงเส้น

5. พื้นที่หน้าตัดของคานมีการเปลี่ยนแปลงน้อยมากทั้งก่อนและหลังการแอ่นตัว โดยคานยังคงรักษาสภาพพื้นที่หน้าตัดในแนวระนาบทั้งก่อนและหลังการแอ่นตัว

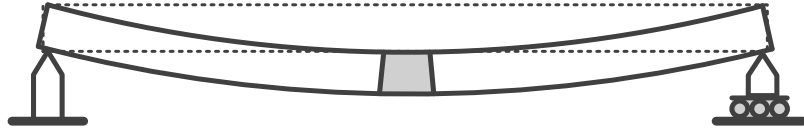
ภาพที่ 5.1 คานช่วงเดียวรับน้ำหนักและเกิดความเค้นอัดและความเค้นดึงในคาน
ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

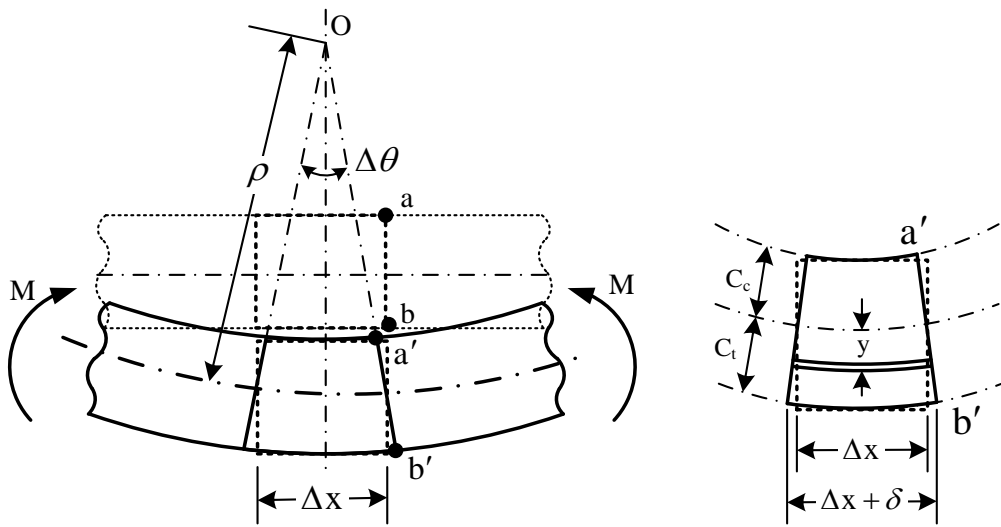
ภาพที่ 5.2 การวิบัติของคานไม้เนื่องจากโมเมนต์คด
ที่มา : Construction with Bamboo. 2005

การหาค่าความเค้นคดเริ่มต้นจากการพิจารณาชิ้นส่วนขนาดเล็กของคานที่ระยะใด ๆ ไปตามแนวราบดังแสดงในภาพที่ 5.3 เมื่อคานเกิดการแอ่นตัวเนื่องจากโมเมนต์คดส่วนบนของคานจะหดสั้นลงและส่วนล่างจะยืดออก แต่จะไม่มี การเปลี่ยนแปลงรูปร่างที่ระนาบสะเทิน (Neutral Plane) ความเค้นที่เกิดขึ้นด้านบนเป็นความเค้นอัดและความเค้นที่เกิดขึ้นด้านล่างเป็น

ความเค้นดึงแสดงในภาพที่ 5.4 โดยความเค้นที่เกิดขึ้นจะมีค่ามากที่สุดที่ขอบบนและขอบล่างของคาน

(ก) การแอ่นตัวของคาน

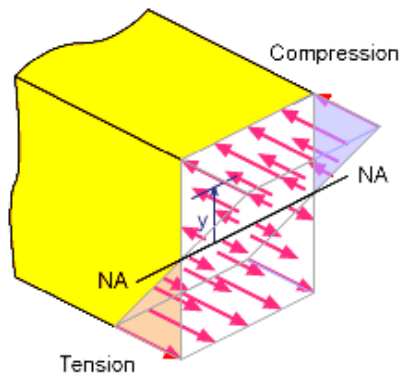

(ข) พฤติกรรมการแอ่นตัวเนื่องจากโมเมนต์ดัด

(ค) การเปลี่ยนแปลงรูปร่างในคาน

ภาพที่ 5.3 การเปลี่ยนแปลงรูปร่างของชิ้นส่วนเล็กในคานเนื่องจากโมเมนต์ดัด

ที่มา : สิริศักดิ์ ปโยธรสิริ. 2549 : 208 และ มนตรี พิรุณเกษตร. 2544 : 320

ภาพที่ 5.4 ความเค้นดึงและความเค้นอัดในคานเนื่องจากโมเมนต์ดัด

ที่มา : Kurt Gramoll. n.d.

มนตรี พิรุณเกษตร (2544 : 319-325) สิริศักดิ์ ปโยชรสิริ (2549 : 205-210) กล่าวว่าเมื่อพิจารณาชิ้นส่วนขนาดเล็กของคานตามระยะในแนวราบจะสามารถสร้างสมการความสัมพันธ์ระหว่างรัศมีโค้งและมุมเอียงที่หน้าตัดได้ดังสมการต่อไปนี้

$$\Delta x = \rho \Delta \theta \quad (5.1)$$

เมื่อ Δx คือความยาวของชิ้นส่วนคานขนาดเล็กที่ระยะในแนวระนาบสะท้อน ρ คือรัศมีความโค้งของคาน (Radius of Curvature) และ $\Delta \theta$ คือมุมที่พื้นที่หน้าตัดชิ้นส่วนขนาดเล็ก Δx เอียงทำมุมต่อกันเมื่อมีการโค้งงอ ส่วนที่ยึดออก δ จากระนาบสะท้อนสามารถคำนวณได้จากสมการต่อไปนี้

$$\delta = y \Delta \theta \quad (5.2)$$

หากพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างระยะยึดและความเครียดจะได้ว่า

$$\varepsilon = \frac{\delta}{\Delta x} = \frac{y \Delta \theta}{\rho \Delta \theta} \quad (5.3)$$

หรือ
$$\varepsilon = \frac{y}{\rho} \quad (5.4)$$

พิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างความเค้นและความเครียดจะได้

$$\sigma = \varepsilon E \quad (5.5)$$

$$\sigma = \frac{E y}{\rho} \quad (5.6)$$

จากสมการด้านบนพบว่าความเค้นเนื่องจากโมเมนต์คัตเป็นสัดส่วนโดยตรงกับระยะห่างบนพื้นที่หน้าตัดคานจากระนาบสะท้อนดังแสดงในภาพที่ 5.4 ส่งผลทำให้ทราบว่าความเค้นดึง σ_t เนื่องจากโมเมนต์คัตจะมีค่าสูงที่สุด ณ ตำแหน่งด้านล่างของหน้าตัดคานเป็นระยะ C_t จะระนาบสะท้อน โดยความเค้นดึงสูงสุดหาได้จากสมการดังต่อไปนี้

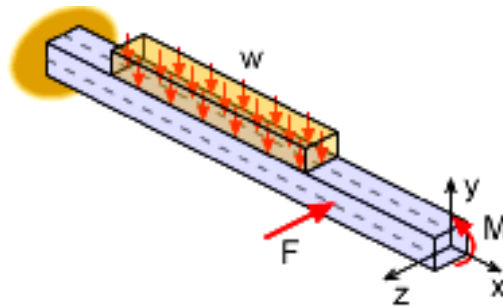
$$\sigma_t = \frac{E C_t}{\rho} \quad (5.7)$$

ในทำนองเดียวกันความเค้นอัด σ_c เนื่องจากโมเมนต์คัตจะมีค่าสูงที่สุด ณ ตำแหน่งด้านบนสุดของหน้าตัดคานห่างจากระนาบแกนสะท้อนเป็นระยะ C_c โดยความเค้นอัดสูงสุดหาได้จากสมการดังต่อไปนี้

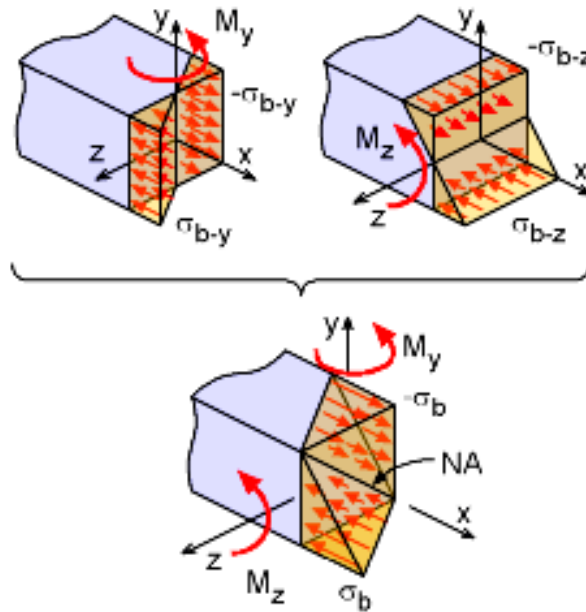
$$\sigma_c = \frac{E C_c}{\rho} \quad (5.8)$$

กรณีที่คานรับน้ำหนักกระทำสองแกนประกอบด้วยน้ำหนักแผ่กระจายในแนวแกน y และน้ำหนักกระทำเป็นจุดในแนวแกน z ดังแสดงในภาพที่ 5.5 ก็จะเกิดโมเมนต์คดและแรงเฉือนทั้งในแนวแกน y และ z ตามลำดับ ในการพิจารณาความเค้นที่เกิดขึ้นกับคานสามารถแยกพิจารณา น้ำหนักที่กระทำในแต่ละแกน จากนั้นจึงนำความเค้นที่คำนวณได้ในแต่ละด้านมารวมกันด้วยวิธีซูเปอร์โพสิชันก็ได้ดังแสดงในภาพที่ 5.5 (เกรียงศักดิ์ อุดมสิน โรจน์. 2540 : 8-6, Hearn E. J. 2000 : 73-76 และ Kurt Gramoll. n.d.)

(ก) คานรับน้ำหนักสองแกน

(ข) ความเค้นที่เกิดขึ้นในคาน

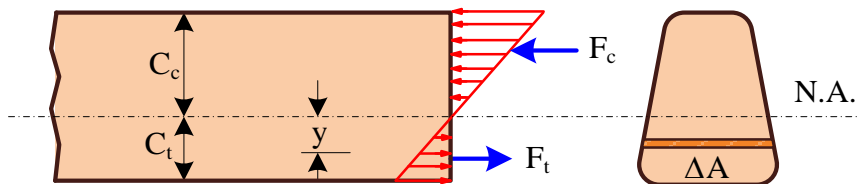
ภาพที่ 5.5 ความเค้นผสมที่เกิดขึ้นในคาน

ที่มา : Kurt Gramoll. n.d.

หากพิจารณาสมการความเค้นดัดซึ่งประกอบไปด้วยความเค้นดึงและความเค้นอัดที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นพบว่า รัศมีความโค้งของคานาหลังจากการรับน้ำหนักมีความซับซ้อนในการคำนวณ ดังนั้นจึงอาจแปลงรัศมีความโค้งไปเป็นความสัมพันธ์ระหว่างคุณสมบัติหน้าตัดคานากับโมเมนต์ดัดก็ได้

ความสัมพันธ์ระหว่างความเค้นและโมเมนต์ดัด

คานาเมื่อรับน้ำหนักกระทำก็จะเกิดการแอ่นตัวและเกิดความเค้นดัด ความเค้นดัดดังกล่าวประกอบด้วยความเค้นดึงและความเค้นอัด การหาค่าความเค้นดัดโดยใช้รัศมีความโค้งของคานาในการคำนวณมีความซับซ้อน ดังนั้นการแปลงรัศมีความโค้งให้อยู่ในรูปความสัมพันธ์ระหว่างคุณสมบัติหน้าตัดคานากับโมเมนต์ดัดจะช่วยให้การคำนวณสะดวกยิ่งขึ้น บรรจบ อรรถ (2542 : 6-1-6-5) สิริศักดิ์ ปโยธรศิริ (2549 : 206-210) James M. Gere and Barry J. Goodno (2012 : 282-285, 287-292) กล่าวว่าความสัมพันธ์ดังกล่าวสามารถหาได้จากการพิจารณาสมดุลของแรงที่หน้าตัดคานาดังแสดงในภาพที่ 5.6 การกระจายความเค้นดัด σ บนหน้าตัดคานาจะแปรเปลี่ยนไปตามระยะทางจากระนาบสะเทิน ผลรวมของแรงในแนวราบบนพื้นที่หน้าตัดคานา ΔA ห่างจากระนาบสะเทินเป็นระยะ y เมื่ออยู่ในสภาวะสมดุลจะมีค่าเท่ากับศูนย์ดังสมการต่อไปนี้

ภาพที่ 5.6 การกระจายความเค้นดัดบนหน้าตัดคานา

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

$$\sum \sigma \Delta A = 0 \quad (5.9)$$

แทนค่าความเค้น $\sigma = E y / \rho$ ลงในสมการจะได้

$$\frac{\sum E y}{\rho} \Delta A = 0 \quad (5.10)$$

$$\frac{E}{\rho} \sum y \Delta A = 0 \quad (5.11)$$

$$\frac{E\bar{y}A}{\rho} = 0 \quad (5.12)$$

จากสมการด้านบนพบว่า $\bar{y}$ เป็นระยะจากจุดศูนย์กลางวงแรงบนพื้นที่หน้าตัดคานถึงระนาบสะเทิน นอกจากนี้ผลรวมของโมเมนต์ตัดรอบระนาบสะเทินของหน้าตัดคานยังมีค่าเท่ากับเมื่ออยู่ในสภาวะสมดุล สมการสมดุลของโมเมนต์ตัดรอบหน้าตัดคานสามารถเขียนได้ดังต่อไปนี้

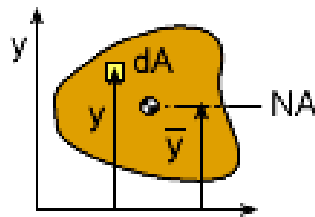
$$M = \sum \sigma y \Delta A \quad (5.13)$$

$$M = \frac{\sum E y}{\rho} \times y \Delta A = \frac{E}{\rho} \sum y^2 \Delta A \quad (5.14)$$

$$M = \frac{EI}{\rho} \quad (5.15)$$

กำหนดให้ I เป็นโมเมนต์ความเฉื่อยของพื้นที่หน้าตัดคานรอบระนาบสะเทินดังแสดงในภาพที่ 5.7 ค่าโมเมนต์ความเฉื่อยสามารถคำนวณได้จากสมการดังต่อไปนี้

$$I = \sum y^2 A \quad (5.16)$$

ภาพที่ 5.7 โมเมนต์ความเฉื่อยรอบแกนสะเทินของหน้าตัดใดๆ

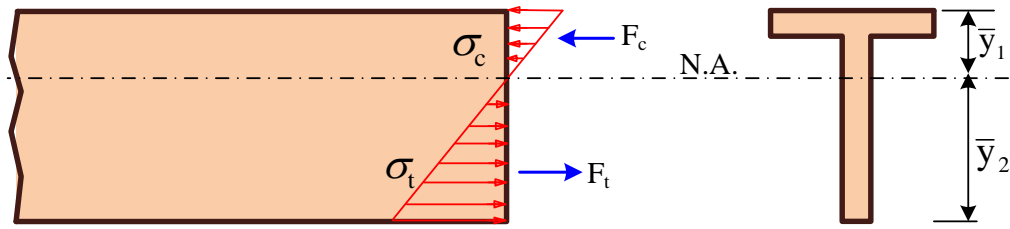
ที่มา : Kurt Gramoll. n.d.

ดังนั้นความเค้นในคานที่ระยะใด ๆ จากระนาบสะเทินสามารถหาได้จากสมการ

$$\rho = \frac{My}{I} \quad (5.17)$$

กรณีที่หน้าตัดคานเป็นรูปตัวทีดังแสดงในภาพที่ 5.8 ซึ่งมีระยะ C_t เท่ากับ $\bar{y}_1$ และระยะ C_b เท่ากับ $\bar{y}_2$ จากระนาบสะเทิน ความเค้นดึงสูงสุดที่เกิดขึ้นที่ด้านล่างของหน้าตัดสามารถหาได้จากสมการต่อไปนี้

$$\sigma_t = \frac{MC_t}{I} \quad (5.18)$$

ภาพที่ 5.8 การกระจายความเค้นดัดของคานหน้าตัดรูปตัวที

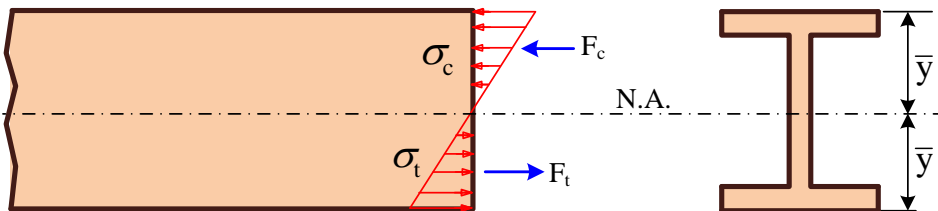
ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

ในการทำงานเดียวกันความเค้นอัดสูงสุดที่เกิดขึ้นด้านบนของหน้าตัดคานรูปตัวทีสามารถหาได้จากสมการต่อไปนี้

$$\sigma_c = \frac{MC_c}{I} \quad (5.19)$$

สำหรับคานที่มีพื้นที่หน้าตัดรูปตัวไอดังแสดงในภาพที่ 5.9 ซึ่งมีระยะ C_c เท่ากับ C_t และมีค่าเท่ากับ C จะได้สมการความเค้นดัดดังต่อไปนี้

$$\sigma = \frac{Mc}{I} \quad (5.20)$$

ภาพที่ 5.9 การกระจายความเค้นดัดของคานหน้าตัดรูปตัวไอ

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

โมดูลัสของหน้าตัด

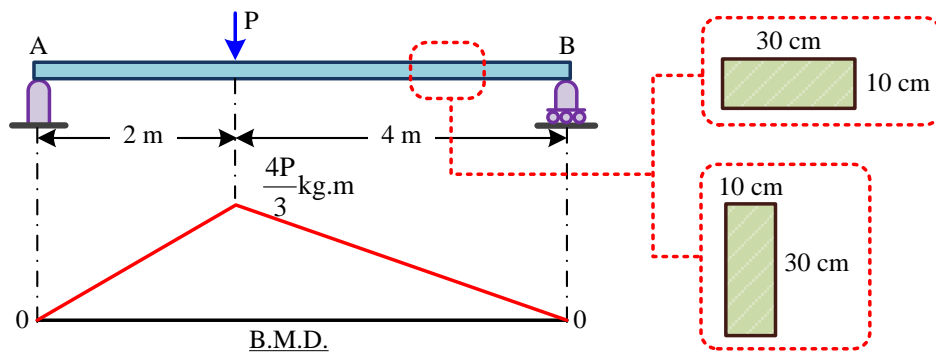
โมดูลัสของหน้าตัด (Section Modulus : Z) คืออัตราส่วนระหว่างโมเมนต์ความเฉื่อย I รอบระนาบสะเทินกับระยะ c จากระนาบสะเทินถึงผิวนอกของพื้นที่หน้าตัดคาน โดยค่าโมดูลัสของหน้าตัดสามารถบ่งบอกถึงคุณสมบัติหน้าตัดคานและความแข็งแรงของคานได้อีกด้วย ถ้าหน้าตัดคานมีค่าโมดูลัสของหน้าตัดมากก็แสดงว่าคานนั้นสามารถรับโมเมนต์ดัดได้มากด้วย

ความเค้นดัดที่คำนวณโดยใช้ค่าโมเมนต์ของหน้าตัดสามารถหาได้จากสมการดังต่อไปนี้ (สิริศักดิ์ ปโยชรศิริ, 2549 : 212-213 และ James M. Gere and Barry J. Goodno, 2012 : 300-303)

$$\text{จาก} \quad \sigma = \frac{Mc}{I} = \frac{M}{I/c} \quad (5.21)$$

$$\sigma = \frac{M}{Z} \quad (5.22)$$

ตัวอย่างที่ 5.1 คานช่วงเดียวธรรมดาความยาว 6 m มีน้ำหนัก P กระทำดังแสดงในภาพที่ 5.10 คานมีขนาดหน้าตัดกว้าง 10 cm และลึก 30 cm จงหาน้ำหนัก P ที่กระทำกับคานเมื่อวางด้าน 30 cm รับน้ำหนักและจงหาน้ำหนัก P ที่กระทำกับคานเมื่อวางด้าน 10 cm รับน้ำหนัก กำหนดให้ไม้สามารถรับความเค้นดัดได้ไม่เกิน 200 kg/cm^2

ภาพที่ 5.10 คานช่วงเดียวมีแรงมากกระทำแบบจุด

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา, 2556

วิธีทำ

$$\text{หาแรงปฏิกิริยาที่ฐาน A ;} \quad R_A = \frac{2P}{3}$$

$$\text{หาแรงปฏิกิริยาที่ฐาน B ;} \quad R_B = \frac{P}{3}$$

เขียนแผนภาพ โมเมนต์ดัดเพื่อหาตำแหน่งที่เกิดโมเมนต์ดัดสูงสุดซึ่งมีค่าเท่ากับ $\frac{4P}{3} \text{ kg.m}$

พิจารณาคุณสมบัติหน้าตัดคานเมื่อวางด้าน 30 cm ในแนวนอนเพื่อรับน้ำหนัก

$$\begin{aligned} \text{โมเมนต์ความเฉื่อยหน้าตัดคาน ;} \quad I &= \frac{1}{12} bh^3 \\ &= \frac{1}{12} \times 30 \times (10)^3 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned}
 &= 2,500 \text{ cm}^4 \\
 \text{ความเค้นดัดในคาน ; } \quad \sigma &= \frac{Mc}{I} \\
 200 &= \frac{4P \times 5}{3 \times 2,500} \\
 \text{น้ำหนักที่รับได้ ; } \quad P &= \frac{200 \times 3 \times 2,500}{4 \times 5} \\
 &= 75,000 \text{ kg}
 \end{aligned}$$

น้ำหนักที่คานรับได้มีค่าไม่เกิน 75,000 kg

ตอบ

พิจารณาคุณสมบัติหน้าตัดคานเมื่อวางด้าน 10 cm ในแนวนอนเพื่อรับน้ำหนัก

$$\begin{aligned}
 \text{โมเมนต์ความเฉื่อยหน้าตัดคาน ; } I &= \frac{1}{12} bh^3 \\
 &= \frac{1}{12} \times 10 \times (30)^3 = 22,500 \text{ cm}^4
 \end{aligned}$$

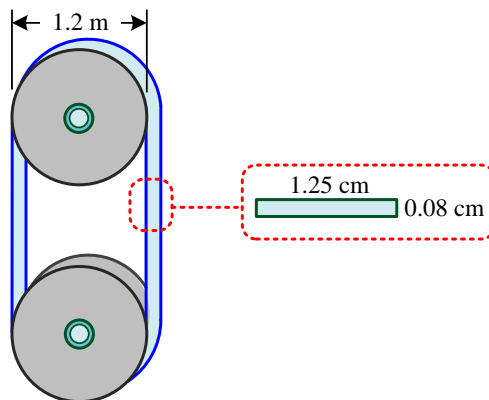
$$\begin{aligned}
 \text{ความเค้นดัดในคาน ; } \quad \sigma &= \frac{Mc}{I} \\
 200 &= \frac{(4P/3)15 \times 100}{22,500}
 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned}
 \text{น้ำหนักที่รับได้ ; } \quad P &= \frac{200 \times 22,500 \times 3}{4 \times 15 \times 100} = 2,250 \text{ kg}
 \end{aligned}$$

น้ำหนักที่คานรับได้มีค่าไม่เกิน 2,250 kg

ตอบ

ตัวอย่างที่ 5.2 สายพานทำด้วยเหล็กขนาดกว้าง 1.25 cm หนา 0.08 cm ถูกขับเคลื่อนด้วยพูลเลย์ ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 1.2 m ดังแสดงในภาพที่ 5.11 จงคำนวณหาความเค้นสูงสุดและขนาดของโมเมนต์ที่เกิดขึ้นในสายพาน กำหนดให้เหล็กมีค่าโมดูลัสยืดหยุ่น $E_s = 210 \times 10^8 \text{ kg/m}^2$

ภาพที่ 5.11 สายพานถูกขับเคลื่อนด้วยพูลเลย์

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิทยา. 2556

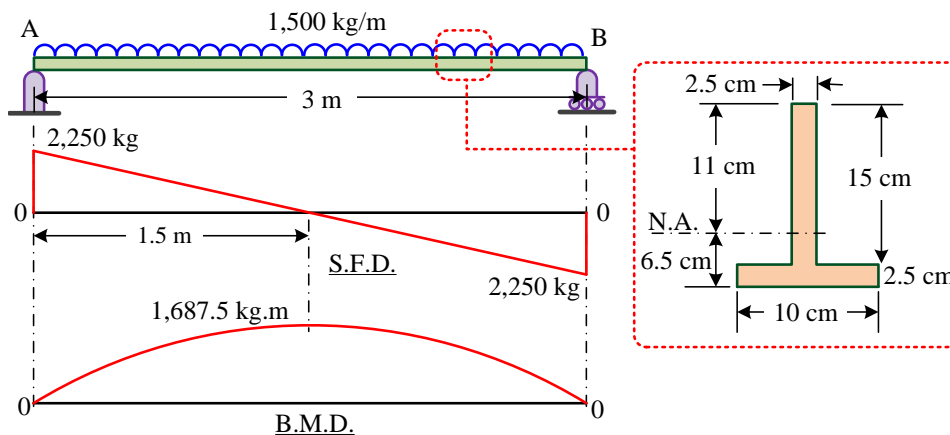
วิธีทำ

ความเค้นสูงสุดในสายพาน ; $\sigma = \frac{Ec}{r} = \frac{210 \times 10^6 \times 0.04}{0.6} = 14 \times 10^6 \text{ kg/m}^2$ ตอบ

โมเมนต์ความเฉื่อยสายพาน ; $I = \frac{1}{12}bh^3 = \frac{1}{12} \times 1.25 \times (0.08)^3 = 0.000053 \text{ cm}^4$

โมเมนต์ค้ดสูงสุด ; $M = \frac{\sigma I}{c} = \frac{(14 \times 10^2)(53 \times 10^{-6})}{0.04} = 1.855 \text{ kg-cm}$ ตอบ

ตัวอย่างที่ 5.3 คานช่วงเดียวธรรมดาที่มีพื้นที่หน้าตัดรูปตัวทีและมีน้ำหนักแผ่กระจายสม่ำเสมอ ขนาด 1,500 kg/m กระทำตลอดความยาว 3 m ดังแสดงในภาพที่ 5.12 จงหาความเค้นดึงและความเค้นอัดสูงสุดที่เกิดขึ้นในคานเนื่องจากโมเมนต์ค้ด

ภาพที่ 5.12 คานช่วงเดียวรับน้ำหนักแผ่กระจายสม่ำเสมอ

ที่มา : จีรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

วิธีทำ

แรงปฏิกิริยาที่ฐานรองรับ A ; $R_A = 2,250 \text{ kg}$

แรงปฏิกิริยาที่ฐานรองรับ B ; $R_B = 2,250 \text{ kg}$

เขียนแผนภาพ โมเมนต์ค้ดเพื่อหาค่าโมเมนต์มากที่สุดซึ่งมีค่าเท่ากับ 1687.5 kg-m

$$\begin{aligned} \text{จุดศูนย์กลางหน้าตัดรูปตัวที ; } \quad A \bar{y} &= A_1 Y_1 + A_2 Y_2 \\ \bar{y} &= \frac{(10 \times 2.5)(2.5/2) + (15 \times 2.5)(7.5 + 2.5)}{(15 \times 2.5) + (2.5 \times 10)} \\ &= 6.5 \text{ cm} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{โมเมนต์ความเฉื่อยหน้าตัดคาน ; } I_{N-A} &= I_1 + I_2 = (\bar{I} + Ad^2)_1 + (\bar{I} + Ad^2)_2 \\ &= \left(\frac{1}{12} \times 10 \times 2.5^3 + (10 \times 2.5)(6.5 - 1.25)^2\right) + \left(\frac{1}{2} \times 2.5 \times 15^3 + (15 \times 2.5)(10 - 6.5)^2\right) \\ &= 1,864.53 \text{ cm}^4 \end{aligned}$$

ความเค้นดึงสูงสุดเกิดที่ด้านล่างของพื้นที่หน้าตัดคาน

$$\begin{aligned} \text{ความเค้นดึงสูงสุด ; } \quad \sigma_t &= \frac{MC_t}{I_{N-A}} \\ &= \frac{(1,687.5 \times 100) \times 6.5}{1,864.53} \\ &= 588.28 \text{ kg/cm}^2 \quad \text{ตอบ} \end{aligned}$$

ความเค้นอัดสูงสุดเกิดที่ด้านบนของพื้นที่หน้าตัดคาน

$$\begin{aligned} \text{ความเค้นอัดสูงสุด ; } \quad \sigma_c &= \frac{MC_c}{I_{N-A}} \\ &= \frac{(1,687.5 \times 100) \times 11}{1,864.53} \\ &= 995.56 \text{ kg/cm}^2 \quad \text{ตอบ} \end{aligned}$$

ความเค้นเฉือนแนวราบในคาน

โมเมนต์คัตนอกจากจะทำให้เกิดความเค้นดัดในคานแล้วยังทำให้เกิดความเค้นเฉือนในแนวราบ (Shearing Stress in Horizontal Direction) อีกด้วย การทดลองที่แสดงให้เห็นถึงการเกิดแรงเฉือนในแนวราบทำได้โดยการเอาคานแผ่นบางมาวางซ้อนกันดังแสดงในภาพที่ 5.13 ถ้าคานแผ่นบางวางซ้อนกันอย่างอิสระเมื่อมีน้ำหนักกระทำก็จะทำให้คานแผ่นบางด้านบนเลื่อนออกจากคานแผ่นบางด้านล่าง การเลื่อนออกจากกันนี้สามารถสังเกตได้ที่ปลายคาน แต่ถ้าคานแผ่นบางทั้งสองถูกยึดติดจนเป็นเนื้อเดียวกันเมื่อมีน้ำหนักกระทำก็จะทำให้คานแผ่นบางทั้งสองแอนตัวไปด้วยกัน ในขณะที่คานแอนตัวไปด้วยกันก็จะเกิดแรงต้านการเลื่อนในแนวราบ แรงต้านนี้ทำให้เกิดความเค้นขึ้นภายในคานซึ่งความเค้นนี้ก็คือความเค้นเฉือนในแนวราบ ตัวอย่างคานไม้ประกอบที่วิบัติจากความเค้นเฉือนในแนวระนาบแสดงในภาพที่ 5.14

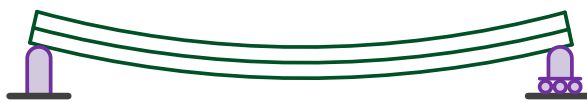

(ก) แผ่นวัสดุบางซ้อนกันก่อนการโค้งตัว

(ข) แผ่นวัสดุบางซ้อนกันแอ่นตัว

(ค) แผ่นวัสดุบางที่เป็นเนื้อเดียวกันแอ่นตัว

ภาพที่ 5.13 การเกิดความเค้นเฉือนแนวราบในคานบางวางซ้อนกัน

ที่มา : จีรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

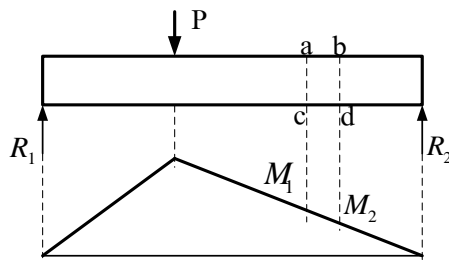

ภาพที่ 5.14 การบิดของคานไม้เนื่องจากความเค้นเฉือนแนวราบ

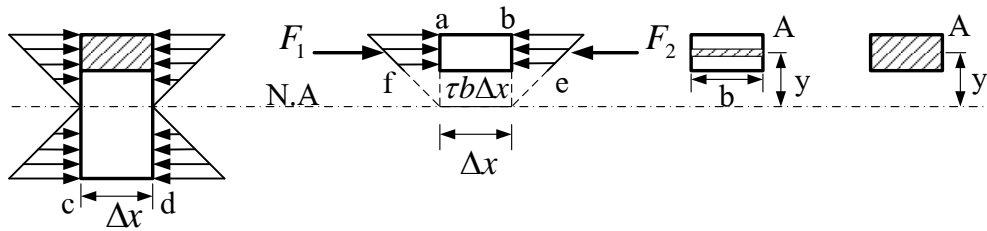
ที่มา : Construction with Bamboo. 2005

บรรจบ อรชร (2542 : 7-1-7-5) สมโพธิ์ วิวิธเกียรังศ์ (2542 : 189-194) และ James M. Gere and Barry J. Goodno (2012 : 309-315) กล่าวถึงการเกิดความเค้นเฉือนแนวราบในคานไว้ดังต่อไปนี้ เมื่อคานแอ่นตัวจากการรับน้ำหนักจนเกิดโมเมนต์คัตและความเค้นคัตในคาน ในขณะที่เดียวกันก็เกิดความเค้นอัดและความเค้นดึงในหน้าตัดคานรอบระนาบสะเทิน เมื่อพิจารณา

ชิ้นส่วนขนาดเล็กของคานพบว่าความเค้นอัดหรือความเค้นดึงในแต่ละด้านของชิ้นส่วนนั้นมีค่าแตกต่างกัน เมื่อพิจารณาสมดุลของแรงในแนวราบของชิ้นส่วนขนาดเล็กเนื่องจากความเค้นดังกล่าวพบว่าจะมีแรงเฉือนทำให้คานขาดออกจากกันในแนวราบดังแสดงในภาพที่ 5.15 จากภาพสมมติให้ b เป็นความกว้างของหน้าตัดคานตลอดความยาวและ τ เป็นความเค้นเฉือนแนวราบที่แนว ef ซึ่งห่างจากระนาบสะเทินเป็นระยะใดๆ เมื่อพิจารณาชิ้นส่วน $abcd$ ของคานพบว่าโมเมนต์ดัด M_1 ของแนว ac มีค่ามากกว่าโมเมนต์ดัด M_2 ของแนว bd ส่งผลทำให้ชิ้นส่วน $abef$ ที่อยู่ด้านบนของระนาบสะเทินเกิดความเค้นอัด σ_1 ของแนว af มีค่ามากกว่าความเค้นอัด σ_2 ของแนว be ด้วย และแรงในแนวราบ F_1 เนื่องจากความเค้นอัดของแนว af มีค่ามากกว่าแรง F_2 ของแนว be ด้วยพิจารณาชิ้นส่วน $abef$ ของคานด้านบนหรือด้านล่างก็ได้เมื่อมีแรงกระทำ F_1 มากกว่า F_2 ของแนว be ด้วย ถ้าจะให้ชิ้นส่วน $abef$ อยู่ในสภาวะสมดุลจะต้องมีแรง $\tau b \Delta x$ กระทำในทิศทางเดียวกับ F_2 ดังสมการต่อไปนี้

(ก) น้ำหนักที่กระทำกับคาน

(ข) ความเค้นที่เกิดกับคาน

ภาพที่ 5.15 ความเค้นเฉือนแนวราบในคาน

ที่มา : James M. Gere and Barry J. Goodno. 2012 : 310

$$\text{สมดุลของแรง ;} \quad F_2 + \tau b \Delta x = F_1 \quad (5.23)$$

$$\tau b \Delta x = F_1 - F_2 \quad (5.24)$$

$$\text{แรงในแนว } af; \quad F_1 = \sum \sigma_{y1} \Delta A \quad (5.25)$$

แรงในแนว be ; $F_2 = \sum \sigma_{y_2} \Delta A$ (5.26)

จะได้ $\tau b \Delta x = \sum \sigma_{y_1} \Delta A - \sum \sigma_{y_2} \Delta A$ (5.27)

ความเค้นอัดแนว af ; $\sigma_{y_1} = \frac{M_1 y}{I}$ (5.28)

ความเค้นอัดแนว be ; $\sigma_{y_2} = \frac{M_2 y}{I}$ (5.29)

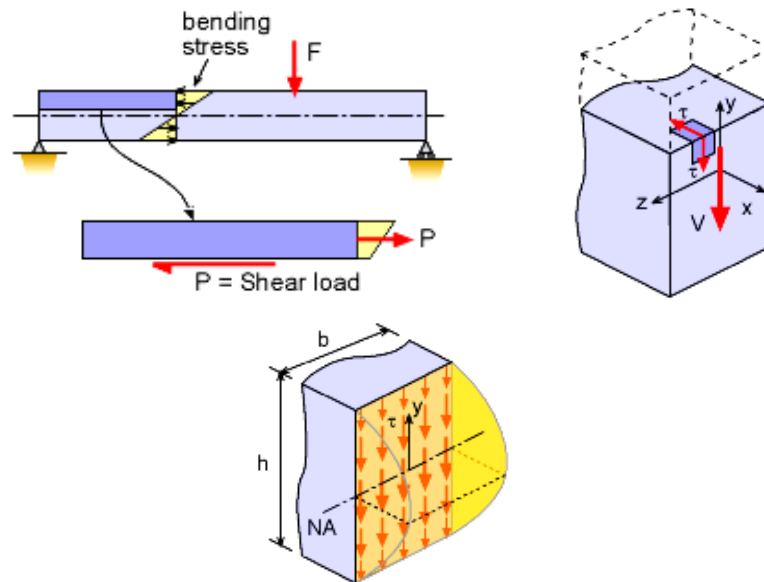
แรงเฉือนในแนวราบ ; $\tau b \Delta x = \sum \frac{M_1 y}{I} \Delta A - \sum \frac{M_2 y}{I} \Delta A$ (5.30)

$$\tau b \Delta x = \frac{(M_1 - M_2)}{I} \sum y \Delta A$$
 (5.31)

$$\tau b \Delta x = \frac{\Delta M}{\Delta x} \times \frac{\sum y \Delta A}{I b}$$
 (5.32)

$$\tau b \Delta x = \frac{V}{I b} A \bar{Y}$$
 (5.33)

เมื่อ $\Delta M / \Delta x$ เท่ากับแรงเฉือน V และ $\sum y \Delta A$ เท่ากับ $A \bar{Y}$ ซึ่งเป็นค่าของโมเมนต์ของพื้นที่เหนือระดับที่เกิดความเค้นเฉือนแนวราบ ค่าความเค้นเฉือนจะมีค่ามากที่สุดและเมื่อ $A \bar{Y}$ มีค่ามากที่สุดซึ่งจะอยู่ที่ระนาบสะเทินดังแสดงในภาพที่ 5.16 ดังนั้นความเค้นเฉือนสูงสุดจึงหาได้จากสมการดังต่อไปนี้

ภาพที่ 5.16 แรงเฉือนแนวราบบนหน้าตัดคาน

ที่มา : Kurt Gramoll. n.d.

$$\text{ความเค้นเฉือนแนวราบ ; } \tau_{\max} = \frac{V}{Ib} \int ydA \quad (5.34)$$

$$\tau_{\max} = \frac{V}{Ib} \int yb(dy) = \frac{V}{I} \left[\frac{y^2}{2} \right]_y^{h/2} \quad (5.35)$$

$$\tau_{\max} = \frac{V}{2I} \left[\frac{h^2}{4} - y^2 \right] \quad (5.36)$$

การหาค่าความเค้นเฉือนแนวราบของคานสี่เหลี่ยมและคานกลมดังแสดงในภาพที่ 5.16 จะต้องทราบระยะห่างระหว่างจุดศูนย์กลางท่่างหน้าตัดถึงแนวระนาบสะเทิน จากนั้นจึงแทนค่าคุณสมบัติหน้าตัดในสมการความเค้นเฉือนแนวราบต่อไป กรณีคานหน้าตัดรูปสี่เหลี่ยมสามารถหาค่าความเค้นเฉือนแนวราบสูงสุดได้จากสมการดังต่อไปนี้

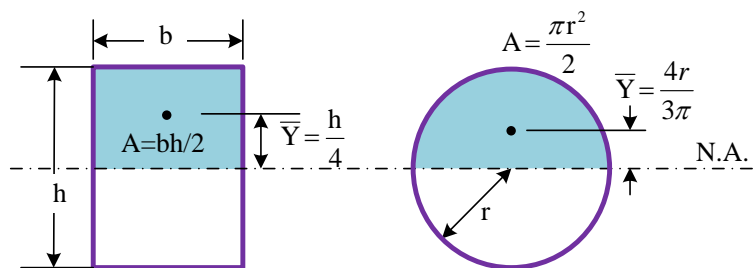
$$\text{ความเค้นเฉือนแนวราบ ; } \tau_{\max} = \frac{V}{Ib} \times \frac{bh}{2} \times \frac{h}{4} = \frac{V}{(1/12)bh^3} \times \frac{h^2}{8} \quad (5.37)$$

$$\tau_{\max} = \frac{3V}{2bh} \quad (5.38)$$

$$\tau_{\max} = \frac{3V}{2A} \quad (5.39)$$

หรือ $\tau_{\max} = \frac{VQ}{Ib} \quad (5.40)$

เมื่อ $Q = \frac{bh}{2} \times \frac{h}{4}$ หรือ $A \bar{Y}$ (5.41)

(ก) หน้าตัดสี่เหลี่ยม

(ข) หน้าตัดวงกลม

ภาพที่ 5.17 หน้าตัดคานรับความเค้นเฉือนแนวราบ

ที่มา : จีรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

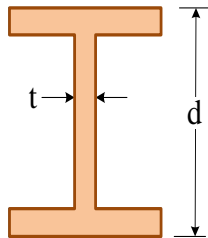
กรณีคานหน้าตัดรูปวงกลมสามารถหาค่าความเค้นเฉือนแนวราบสูงสุดได้จากสมการดังต่อไปนี้

$$\text{ความเค้นเฉือนแนวราบ ; } \tau_{\max} = \frac{V}{12r} \times \frac{\pi r^2}{2} \times \frac{4r}{3\pi} = \frac{4V}{3\pi r^2} \quad (5.42)$$

$$\text{หรือ} \quad \tau_{\max} = \frac{4V}{3A} \quad (5.43)$$

กรณีคานหน้าตัดรูปตัวไอที่มีความลึก d และความหนาของแผ่นตั้ง t ดังแสดงในภาพที่ 5.18 สามารถหาค่าความเค้นเฉือนแนวราบสูงสุดได้จากสมการดังต่อไปนี้

$$\text{ความเค้นเฉือนแนวราบ ; } \tau_{\max} = \frac{3V}{2td} \quad (5.44)$$

ภาพที่ 5.18 คานรูปตัวไอ

ที่มา : จีรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

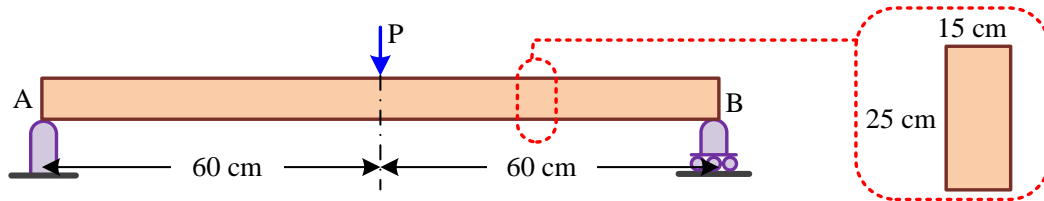
ตัวอย่างการวิบัติของคานไม้ประกอบหน้าตัดรูปตัวไอเนื่องจากความเค้นเฉือนแนวราบแสดงในภาพที่ 5.19 จากภาพเมื่อคานแอ่นตัวจนวิบัติก็จะเกิดรอยแตกกว้างเป็นแนวยาวบริเวณปลายคาน รอยร้าวดังกล่าวเกิดจากความเค้นเฉือนแนวราบมีค่ามากกว่าความเค้นที่เนื้อไม้รับได้

ภาพที่ 5.19 การวิบัติของคานไม้ประกอบรูปตัวไอเนื่องจากความเค้นเฉือนแนวราบ

ที่มา : Construction with Bamboo. 2005

ตัวอย่างที่ 5.4 คาน AB มีขนาดหน้าตัด 15×25 cm และมีน้ำหนัก P กระทำที่กึ่งกลางคานดังแสดงในภาพที่ 5.20 จงหาน้ำหนักสูงสุดที่คานสามารถรับได้อย่างปลอดภัย กำหนดให้ความเค้นดัดที่คานรับได้เท่ากับ 80 kg/cm^2 และความเค้นเฉือนที่รับได้เท่ากับ 12.8 kg/cm^2

ภาพที่ 5.20 คานช่วงเดียวธรรมดา มีน้ำหนักกระทำกึ่งกลางคาน

ที่มา : จีรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

วิธีทำ

$$\text{พื้นที่หน้าตัดคาน ;} \quad A = bh = 15 \times 25 = 375 \text{ cm}^2$$

$$\begin{aligned} \text{โมเมนต์ขงหน้าตัดคาน ;} \quad Z &= \frac{bh^2}{6} \\ &= \frac{15 \times 25^2}{6} = 1,562.5 \text{ cm}^3 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{โมเมนต์ดัดสูงสุดในคาน ;} \quad M &= \frac{PL}{4} \\ &= \frac{P \times 120}{4} = 30 \times P \text{ kg-cm} \end{aligned}$$

$$\text{แรงเฉือนสูงสุดในคาน ;} \quad V = \frac{P}{2}$$

$$\begin{aligned} \text{ความเค้นเฉือนในคาน ;} \quad \tau_{\max} &= \frac{3V}{2A} \\ &= \frac{3P}{4(15 \times 25)} = \frac{P}{500} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{ความเค้นเฉือนใช้งาน ;} \quad P_1 &= 500 \tau_{\max} \\ &= 500 \times 12.8 = 6,400 \text{ kg} \end{aligned}$$

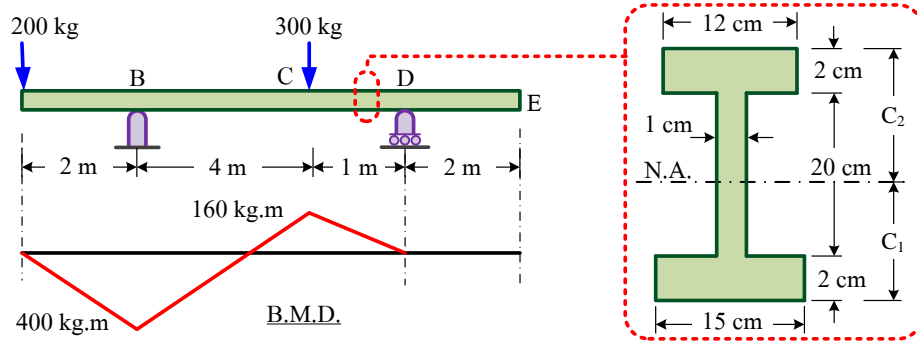
$$\text{ความเค้นอัดในคาน ;} \quad \sigma_{\max} = \frac{M}{Z} = \frac{30 \times P}{1,562.5}$$

$$\begin{aligned} \text{ความเค้นดัด ;} \quad P_2 &= \frac{1562.5 \sigma_{\max}}{30} \\ &= \frac{1562.5 \times 80}{30} = 4,167 \text{ kg} \end{aligned}$$

น้ำหนักที่คานรับได้อย่างปลอดภัยมีค่าเท่ากับ 4,167 kg

ตอบ

ตัวอย่างที่ 5.5 คานหน้าตัดรูปตัวไอรับน้ำหนักดังแสดงในภาพที่ 5.21 จงหาความเค้นดึงสูงสุดและความเค้นอัดสูงสุดที่เกิดขึ้นบนหน้าตัดคานที่จุด B และจุด C

ภาพที่ 5.21 คานหน้าตัดรูปตัวไอรับน้ำหนักแบบจุด

ที่มา : จีรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

วิธีทำ

แรงปฏิกิริยาฐานรองรับ B ; $R_B = 340 \text{ kg}$

แรงปฏิกิริยาฐานรองรับ D ; $R_D = 160 \text{ kg}$

โมเมนต์คัตที่จุด B ; $M_B = -200 \times 2 = -400 \text{ kg-m}$

โมเมนต์คัตที่จุด C ; $M_C = 160 \times 1 = 160 \text{ kg-m}$

ตำแหน่งของระนาบสะเทินของหน้าตัดคาน

$$C_1 = \frac{(12 \times 2) \times 23 + (1 \times 20) \times 12 + (15 \times 2) \times 1}{(12 \times 2) + (1 \times 20) + (15 \times 2)}$$

$$= 11.108 \text{ cm}$$

$$C_2 = 24 - 11.108 = 12.892 \text{ cm}$$

โมเมนต์ความเฉื่อยหน้าตัด ; $I = \left(\left(\frac{12 \times 2^3}{12} \right) + (12 \times 2 \times (12.88 - 1)^2) \right) + \left(\left(\frac{1 \times 20^3}{12} \right) + (1 \times 20 \times (12.88 - 12)^2) \right) + \left(\left(\frac{15 \times 3^3}{12} \right) + (15 \times 3 \times (11.12 - 1)^2) \right)$

$$= 8,716.12 \text{ cm}^4$$

ความเค้นดึงสูงสุดที่จุด B ; $\sigma_t = \frac{M_B C_2}{I}$

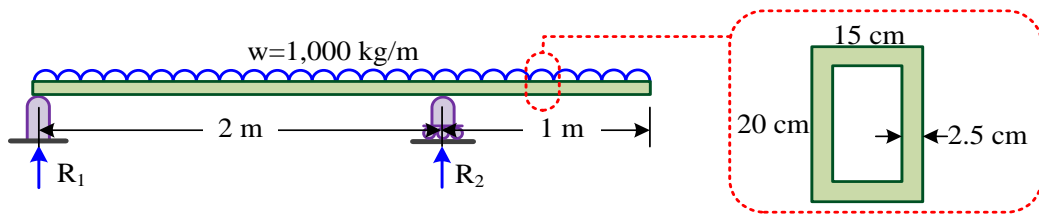
$$= \frac{(400 \times 100) \times 12.892}{8,716.12}$$

$$= 59.16 \text{ kg/cm}^2 \quad \text{ตอบ}$$

ความเค้นอัดสูงสุดที่จุด B ; $\sigma_c = \frac{M_B C_1}{I}$

$$\begin{aligned}
 &= \frac{(400 \times 100) \times 11.108}{8,716.12} \\
 &= 50.98 \text{ kg/cm}^2 \quad \text{ตอบ} \\
 \text{ความเค้นดึงสูงสุดที่จุด C ; } \quad \sigma_t &= \frac{M_c C_1}{I} \\
 &= \frac{(160 \times 100) \times 12.892}{8,716.12} \\
 &= 23.67 \text{ kg/cm}^2 \quad \text{ตอบ} \\
 \text{ความเค้นอัดสูงสุดที่จุด C ; } \quad \sigma_c &= \frac{M_c C_2}{I} \\
 &= \frac{(160 \times 100) \times 11.108}{8,716.12} \\
 &= 20.39 \text{ kg/cm}^2 \quad \text{ตอบ}
 \end{aligned}$$

ตัวอย่างที่ 5.6 จงคำนวณหาความเค้นเฉือนแนวราบสูงสุดที่เกิดขึ้นในคานกลางรูปสี่เหลี่ยมมีพื้นที่หน้าตัดและน้ำหนักกระทำแผ่กระจายสม่ำเสมอแสดงในภาพที่ 5.22

ภาพที่ 5.22 คานกลางสี่เหลี่ยมรับน้ำหนักแผ่กระจายสม่ำเสมอ
ที่มา : จีรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

วิธีทำ

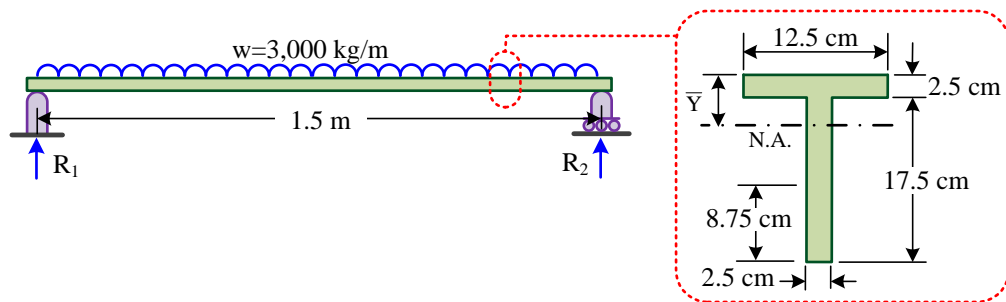
$$\begin{aligned}
 \text{แรงปฏิกิริยาที่ฐานรองรับ ; } \quad R_2 &= 2,250 \text{ kg} \\
 \text{แรงปฏิกิริยาที่ฐานรองรับ ; } \quad R_1 &= 750 \text{ kg} \\
 \text{โมเมนต์ความเฉื่อย ; } \quad I_{N-A} &= I_{\text{ตัน}} - I_{\text{ส่วนกลาง}} \\
 &= \left[\frac{1}{12} (15 \times 20^3) \right] - \left[\frac{1}{12} (10 \times 15^3) \right] \\
 &= 7,187.5 \text{ cm}^4 \\
 \bar{A} \bar{Y} &= A_1 \bar{Y}_1 - A_2 \bar{Y}_2 \\
 &= (15 \times 10 \times 5) - (10 \times 7.5 \times 3.75) \\
 &= 468.75 \text{ cm}
 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned}
 \text{ความหนาในแนวตั้ง ; } b &= 2.5+2.5 = 5 \text{ cm} \\
 \text{แรงเฉือนสูงสุดที่เกิดกับคาน ; } V_{\max} &= 1,250 \text{ kg} \\
 \text{ความเค้นเฉือนแนวราบสูงสุด ; } \tau_{\max} &= \frac{V}{Ib} A \bar{Y} \\
 &= \frac{1,250 \times 468.75}{7,187.5 \times 5} \\
 &= 16.30 \text{ kg/cm}^2
 \end{aligned}$$

ตอบ

ตัวอย่างที่ 5.7 คานที่มีพื้นที่หน้าตัดรูปตัวทีและรับน้ำหนักกระจายสม่ำเสมอแสดงในภาพที่ 5.23 จงคำนวณหาความเค้นเฉือนแนวราบสูงสุดที่เกิดขึ้นในคานนี้

ภาพที่ 5.23 คานหน้าตัดรูปตัวทีรับน้ำหนักแผ่กระจายสม่ำเสมอ
ที่มา : จีรวัดณ์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

วิธีทำ

$$\begin{aligned}
 \text{แรงเฉือนสูงสุด ; } V_{\max} &= \frac{wL}{2} \\
 &= \frac{3,000 \times 1.5}{2} \\
 &= 2,250 \text{ kg}
 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned}
 \text{ระยะแกนสะเทิน ; } \bar{Y} &= \frac{(12.5 \times 2.5 \times 1.25) + (17.5 \times 2.5 \times 11.25)}{(12.5 \times 2.5) + (17.5 \times 2.5)} \\
 &= 7.08 \text{ cm}
 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned}
 \text{โมเมนต์ความเฉื่อย ; } I_{N-A} &= (I + Ad^2)_1 + (I + Ad^2)_2 \\
 &= \left(\left(\frac{1.25 \times 2.5^3}{12} \right) \times (12.5 \times 2.5 \times 5.83^2) \right) + \left(\left(\frac{2.5 \times 17.5^3}{12} \right) \times (17.5 \times 2.5 \times 4.17^2) \right) \\
 &= 2,955.73 \text{ cm}^4
 \end{aligned}$$

$$A \bar{Y} = A_1 Y_1 = A_2 Y_2$$

$$= (2.5 \times 12.92) \times \frac{12.92}{2}$$

$$= 208.66 \text{ cm}^3$$

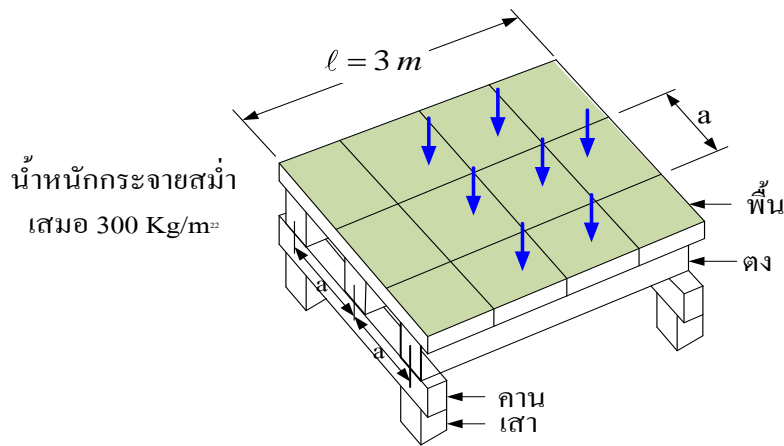
ความเค้นเฉือนสูงสุด ; $\tau_{\max} = \frac{VA\bar{Y}}{Ib}$

$$= \frac{2,250 \times 208.66}{2,955.73 \times 2.5}$$

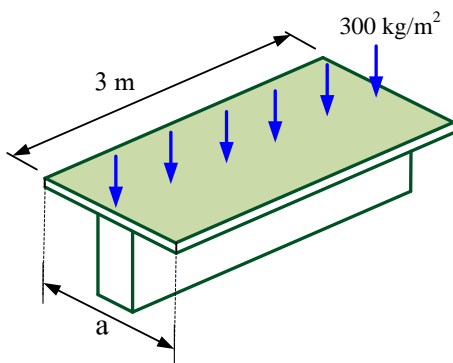
$$= 63.54 \text{ kg/cm}^2$$

ตอบ

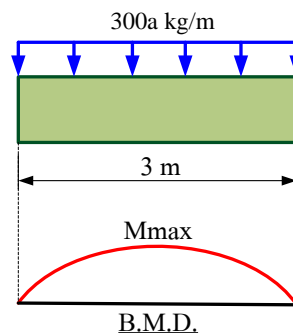
ตัวอย่างที่ 5.8 พื้นอาคารทำจากไม้รับน้ำหนักกระจายสม่ำเสมอ 300 kg/m^2 ดังแสดงในภาพที่ 5.24 จงหาระยะห่างระหว่างคานไม้ที่ทำให้พื้นห้องรับน้ำหนักได้อย่างปลอดภัย กำหนดให้คานไม้มีขนาดกว้าง $5 \times 10 \text{ cm}$ ยาว 3 m ความเค้นดัดสูงสุดที่ไม้รับได้เท่ากับ 80 kg/cm^2

(ก) พื้นไม้อาคาร

(ข) น้ำหนักพื้นถ่ายลงสู่คาน

(ค) แผนภาพ โมเมนต์ดัด

ภาพที่ 5.24 คานไม้รับแผ่นพื้น

ที่มา : จีรวัดน์ วิมุตติสุขวิทยา. 2556

วิธีทำ

กำหนดให้ตงวางห่างกันเป็นระยะ a ทำให้น้ำหนักกระทำบนตงต่อหนึ่งหน่วยความยาว
มีค่า $\omega = 300 a$ kg/m

$$\begin{aligned} \text{โมเมนต์สูงสุด ; } M_{\max} &= \frac{\omega l^2}{8} \\ &= \frac{300a \times 3^2}{8} \\ &= 337.5 a \text{ kg-m} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{โมดูลัสของหน้าตัดตง ; } Z &= \frac{bh^2}{6} \\ &= \frac{5 \times 10^2}{6} \\ &= 83.33 \text{ cm}^3 \end{aligned}$$

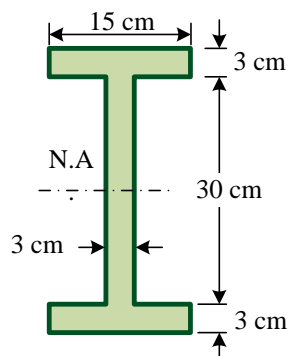
$$\begin{aligned} \text{ความเค้นดัดสูงสุดในแกน ; } \sigma_{\max} &= \frac{M}{Z} \\ 80 &= \frac{337.5a \times 100}{83.33} \end{aligned}$$

$$\text{ระยะห่างระหว่างตง ; } a = 0.1975 \text{ m หรือ } 19.75 \text{ cm}$$

เลือกใช้ระยะห่างระหว่างตงเท่ากับ 19 cm

ตอบ

ตัวอย่างที่ 5.9 จงคำนวณความเค้นเฉือนสูงสุดของแกนหน้าตัดรูปตัว I ดังแสดงในภาพที่ 5.25 โดยเปรียบเทียบค่าความเค้นเฉือนที่คำนวณได้ระหว่างความเค้นเฉือนแนวตั้งและความเค้นเฉือนแนวราบ

ภาพที่ 5.25 แกนรูปตัวไอ

ที่มา : จีรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

วิธีทำ

$$\begin{aligned} \text{โมเมนต์ความเฉื่อย ;} \quad I &= 2\left(\frac{15 \times 3^3}{12}\right) + (3 \times 15 \times 16.5^2) + \left(\frac{3 \times 30^3}{12}\right) \\ &= 31,320 \text{ cm}^4 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} Q &= A \bar{Y} \\ &= [(3 \times 15) \times 16.5] + (15 \times 3) \times \left(\frac{15}{2}\right) \\ &= 1,080 \text{ cm}^3 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{ความเค้นเฉือนแนวราบ} \quad \tau_{\max} &= \frac{VQ}{Ib} \\ &= \frac{1,080 \times V}{31,320 \times 3} \\ &= 0.01149V \text{ kg/cm}^2 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{ความเค้นเฉือนแนวตั้ง} \quad \tau_{\max} &= \frac{V}{b_1 t} \\ &= \frac{V}{(30 \times 3) + (2 \times 15 \times 3)} \\ &= 0.00556V \text{ kg/cm}^2 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{ความแตกต่าง} &= \frac{(0.01149 - 0.00556)}{0.01149} \times 100 \\ &= 51.61 \% \end{aligned}$$

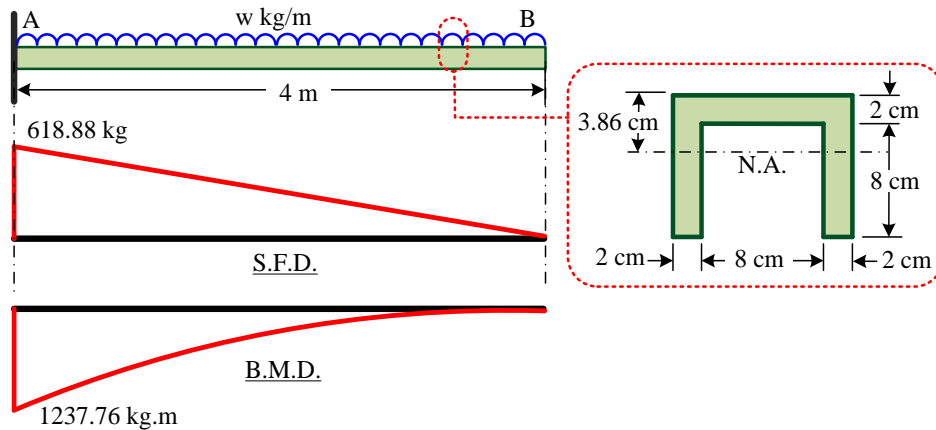
ความเค้นเฉือนแนวราบและแนวตั้งต่างกันคิดเป็นร้อยละ 51.61

ตอบ

ตัวอย่างที่ 5.10 คานยื่น AB มีหน้าตัดดังแสดงในภาพที่ 5.26 ยาว 4 m รับน้ำหนักบรรทุกแผ่กระจายสม่ำเสมอ ถ้าความเค้นดัดที่ยอมให้มีค่าเท่ากับ $1,500 \text{ kg/cm}^2$ จงคำนวณหาความเค้นเฉือนสูงสุดที่เกิดขึ้นบนคาน

วิธีทำ

$$\begin{aligned} \text{โมเมนต์ความเฉื่อย ;} \quad I &= \left[\frac{12 \times 2^3}{12} + (12 \times 2)(3.86 - 1)^2 \right] \\ &\quad + 2 \left[\frac{2 \times 8^3}{12} + (2 \times 8)(6 - 3.86)^2 \right] \\ &= 521.52 \text{ cm}^4 \end{aligned}$$

ภาพที่ 5.26 คานยื่นรับน้ำหนักแผ่กระจายสม่ำเสมอ

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

โมเมนต์สูงสุด ;
$$M_{\max} = \frac{wL^2}{2}$$

$$= \frac{w \times 4^2}{2}$$

$$= 8w \text{ kg-m หรือ } 800w \text{ kg-cm}$$

ความเค้นดัดสูงสุด ;
$$\sigma_{\max} = \frac{Mc_1}{I}$$

$$1,500 = \frac{800w \times (10 - 3.68)}{521.52}$$

$$w = 154.72 \text{ kg/m}$$

แรงเฉือนสูงสุด ;
$$V_{\max} = wL$$

$$= 154.72 \times 4 = 618.88 \text{ kg}$$

$$Q = A\bar{Y}$$

$$= 2 \left[(10 - 3.86) \times 2 \times \frac{(10 - 3.68)}{2} \right]$$

$$= 75.4 \text{ cm}^3$$

ความเค้นเฉือนแนวราบ ;
$$\tau_{\max} = \frac{VQ}{Ib}$$

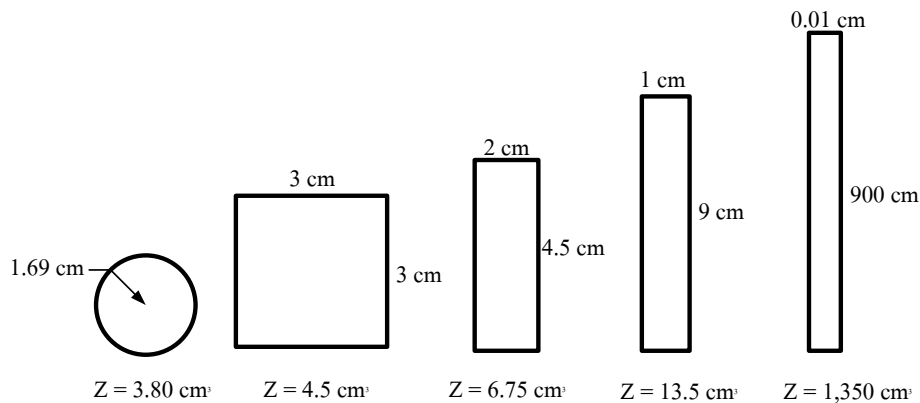
$$= \frac{618.88 \times 75.4}{521.52 \times 4}$$

$$= 22.37 \text{ kg/cm}^2$$

ตอบ

รูปร่างของหน้าตัดคานมีผลต่อการต้านทานความเค้นดัดและความเค้นเฉือนที่เกิดขึ้นในคาน ถ้าคานทำจากวัสดุที่มีความแข็งแรงมากโดยสามารถต้านทานความเค้นดัดได้ใกล้เคียงกับความเค้นอัดก็ควรเลือกใช้หน้าตัดที่มีลักษณะสมมาตร แต่ถ้าคานทำด้วยวัสดุที่มีความสามารถต้านทานความเค้นดัดแตกต่างกับความเค้นอัดก็อาจเลือกใช้หน้าตัดที่มีรูปร่างแตกต่างออกไปขึ้นอยู่กับแรงดัดและแรงอัดที่เกิดขึ้นในคานนั้นๆ เช่น คานคอนกรีตเสริมเหล็กหน้าตัดรูปตัวที เป็นต้น นอกจากคุณสมบัติด้านความแข็งแรงของวัสดุแล้วยังต้องคำนึงถึงน้ำหนักบรรทุกและน้ำหนักของคานเองด้วย เนื่องจากคานที่ทำจากวัสดุต่างชนิดกันจะทำให้คานมีน้ำหนักแตกต่างกันด้วย ดังนั้นการเลือกใช้วัสดุให้เหมาะสมจึงมีผลต่อทั้งคุณสมบัติด้านความแข็งแรงและน้ำหนักของคาน นอกจากนั้นรูปร่างของหน้าตัดคานก็ส่งผลถึงคุณสมบัติในการรับแรง รูปร่างคานที่มีค่าโมเมนต์ขงหน้าตัดมากจะสามารถต้านทาน โมเมนต์ดัดได้มากตามไปด้วย หากพิจารณาคานหน้าตัดสี่เหลี่ยมกว้าง b สูง h ซึ่งสามารถหาค่าโมเมนต์ขงหน้าตัด Z ได้ดังสมการต่อไปนี้ (สิริศักดิ์ ปโยชรสิริ. 2549 : 212-213)

$$Z = \frac{bh^2}{6} = \frac{hA}{6} \quad (5.45)$$

ภาพที่ 5.27 หน้าตัดที่มีแกนสะเทินอยู่กึ่งกลางของความสูง

ที่มา : สิริศักดิ์ ปโยชรสิริ. 2549 : 217

จากสมการด้านบนพบว่าหน้าตัดคานที่มีพื้นที่เท่ากันแต่มีความสูง h เพิ่มมากขึ้นและความกว้าง b ลดลงจะทำให้ค่าโมเมนต์ขงหน้าตัด Z เพิ่มขึ้นตามไปด้วยดังแสดงในภาพที่ 5.27 ส่งผลทำให้คานสามารถรับน้ำหนักได้มากขึ้น อย่างไรก็ตามการที่คานมีความกว้าง b น้อยเกินไปเมื่อเทียบกับความสูง h ก็จะส่งผลเสียคือทำให้คานรับน้ำหนักได้ลดลงเนื่องจากเกิดการโก่งด้านข้าง (Lateral Buckling)

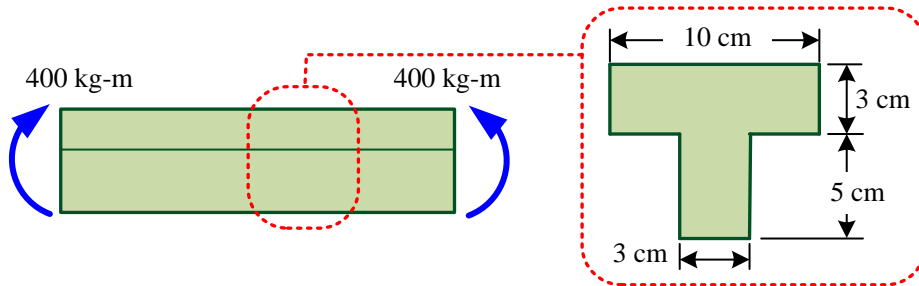
สรุปท้ายบท

คานเมื่อมีน้ำหนักกระทำก็จะเกิดโมเมนต์คดและแรงเฉือนขึ้นส่งผลให้คานแอ่นตัว การแอ่นตัวของคานจะทำให้คานนั้นเกิดความเค้นดึงจากส่วนที่ยึดออกและความเค้นอัดจากส่วนที่หุดเข้า ความเค้นดึงและความเค้นอัดจะเกิดขึ้นพร้อมกันเรียกว่า ความเค้นคด ซึ่งเกิดรอบระนาบสะเทินของหน้าตัดคาน ความเค้นคดจะเกิดขึ้นมากบริเวณผิวบนและผิวล่างของหน้าตัดคานโดยกระจายตัวแบบเชิงเส้นเมื่อคานอยู่ในสภาวะยึดหยุ่น ความเค้นคดจะมีค่าเป็นศูนย์บริเวณระนาบสะเทิน โมเมนต์คดนอกจากจะทำให้เกิดความเค้นดึงและความเค้นอัดในคานแล้วยังทำให้เกิดความเค้นเฉือนแนวราบอีกด้วย ความเค้นเฉือนแนวราบจะเกิดขึ้นในลักษณะที่ทำให้คานนิกขาดออกจากกันเป็นแนวยาวในแนวราบ เช่น การเอาคานแผ่นบางมาซ้อนกันโดยไม่ได้ยึดติดกัน เมื่อมีน้ำหนักกระทำก็จะทำให้คานนั้นแอ่นตัวลง คานแผ่นบางเหล่านั้นก็จะเลื่อนออกจากกันในแนวราบสามารถสังเกตได้ที่ปลายคาน แต่ถ้าคานถูกยึดแน่นจนเป็นเนื้อเดียวกันเมื่อแอ่นตัวก็จะออกแรงต้านการเคลื่อนที่ในแนวราบนั้นไว้เพื่อให้คานคงรูปเดิมไว้ การที่คานแผ่นบางถูกยึดแน่นและออกแรงต้านนี้แสดงให้เห็นว่ามีความเค้นเฉือนแนวราบเกิดขึ้นในคาน เป็นต้น ความเค้นเฉือนแนวราบจะมีค่าเป็นศูนย์บริเวณผิวบนและผิวล่างของหน้าตัดคานโดยจะมีค่ามากที่สุดบริเวณระนาบสะเทิน

รูปร่างของหน้าตัดคานมีผลต่อการต้านทานความเค้นคดและความเค้นเฉือนที่เกิดขึ้นในคาน ถ้าคานทำจากวัสดุที่มีความแข็งแรงมากโดยสามารถต้านทานความเค้นดึงได้ใกล้เคียงกับความเค้นอัดก็ควรเลือกใช้หน้าตัดที่มีลักษณะสมมาตร แต่ถ้าคานทำด้วยวัสดุที่มีความสามารถต้านทานความเค้นดึงแตกต่างกับความเค้นอัดก็อาจเลือกใช้หน้าตัดที่มีรูปร่างแตกต่างออกไปขึ้นอยู่กับแรงดึงและแรงอัดที่เกิดขึ้นในคาน นอกจากนี้คุณสมบัติด้านความแข็งแรงของวัสดุแล้วยังต้องคำนึงถึงน้ำหนักบรรทุกและน้ำหนักของคานเองด้วย เนื่องจากคานที่ทำจากวัสดุต่างชนิดกันจะทำให้คานมีน้ำหนักแตกต่างกันด้วย นอกจากนี้รูปร่างของหน้าตัดคานก็ส่งผลถึงคุณสมบัติในการรับแรง รูปร่างคานที่มีค่าโมดูลัสของหน้าตัดมากจะสามารถต้านทานโมเมนต์คดได้มากตามไปด้วย โดยทั่วไปคานมีความลึกมากจะส่งผลดีต่อค่าโมดูลัสของหน้าตัดและทำให้คานนั้นสามารถรับน้ำหนักได้ดี อย่างไรก็ตามการที่คานมีความกว้างน้อยเกินไปเมื่อเทียบกับความสูงก็จะส่งผลเสียคือทำให้คานรับน้ำหนักได้ลดลงเนื่องจากเกิดการโก่งด้านข้าง

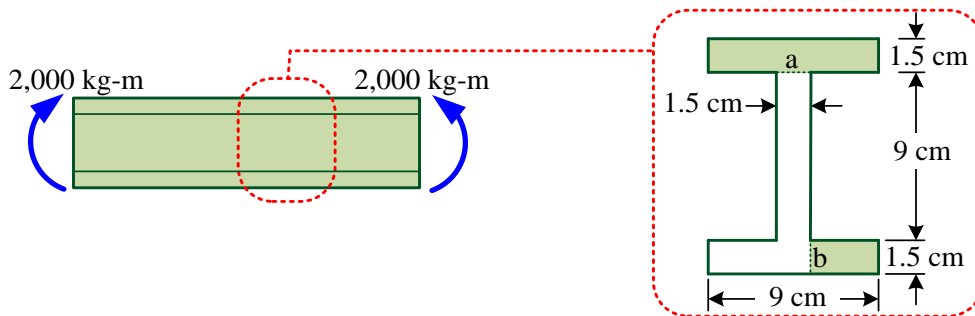
แบบฝึกหัดท้ายบท

1. ท่อนเหล็กหล่อหน้าตัดรูปตัวทีรับ โมเมนต์คดขนาด 400 kg-m ดังแสดงในภาพที่ 5.28 จงหาความเค้นดึงและความเค้นอัดสูงสุดที่เกิดขึ้น กำหนดให้ค่าโมดูลัสยืดหยุ่นของเหล็กหล่อ $E = 1.75 \times 10^6 \text{ kg/cm}^2$

ภาพที่ 5.28 ท่อนเหล็กหล่อรูปตัวทีรับ โมเมนต์คด
ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

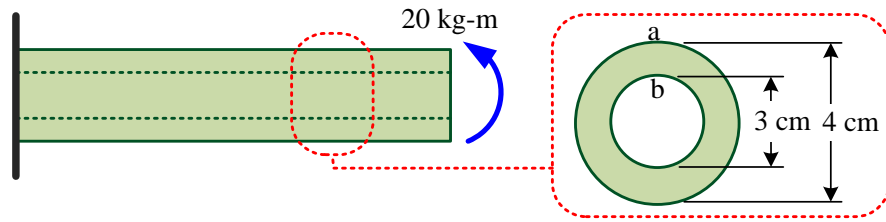
2. คานหน้าตัดรูปตัวไอรับ โมเมนต์คด $2,000 \text{ kg-m}$ ดังแสดงในภาพที่ 5.29 จงหาแรงเฉือนแนวราบที่กระทำบริเวณปีกคานตำแหน่ง a และ b

ภาพที่ 5.29 คานหน้าตัดรูปตัวไอรับ โมเมนต์คด
ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

3. คานยื่นหน้าตัดรูปวงกลมกลวงรับ โมเมนต์คดที่ปลายคาน 20 kg-m ดังแสดงในภาพที่ 5.30 จงหาความเค้นดัดสูงสุดที่เกิดกับหน้าตัดคานที่จุด a และจุด b ตามลำดับ

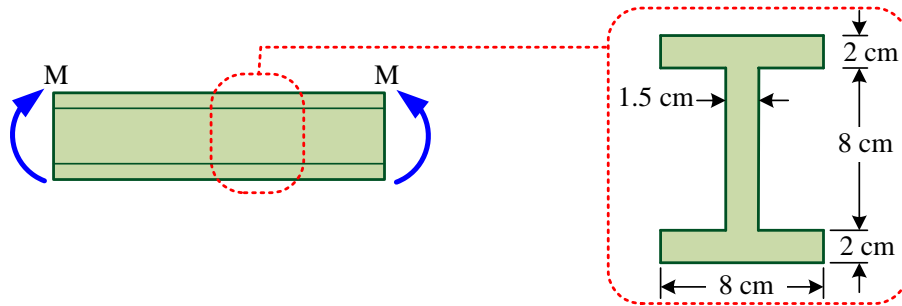

ภาพที่ 5.30 คานยื่นหน้าตัดรูปวงกลมกลวงรับโมเมนต์ดัด

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

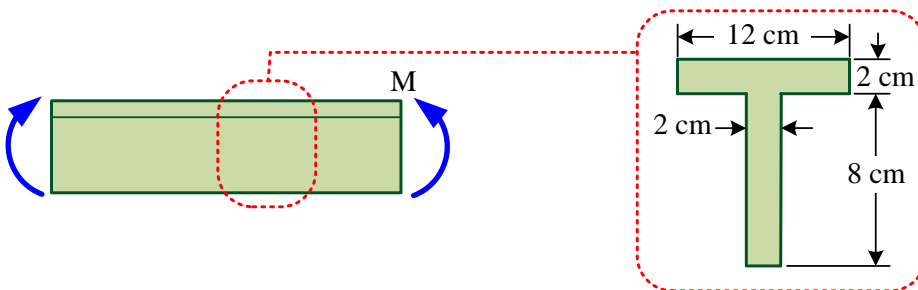
4. คานหน้าตัดรูปตัวไอรับโมเมนต์ดัดดังแสดงในภาพที่ 5.31 จงหาโมเมนต์ดัดสูงสุดที่คานนี้สามารถรับได้อย่างปลอดภัย กำหนดให้ความเค้นดัดที่ยอมให้เท่ากับ $2,500 \text{ kg/cm}^2$

ภาพที่ 5.31 คานหน้าตัดรูปตัวไอรับโมเมนต์ดัด

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

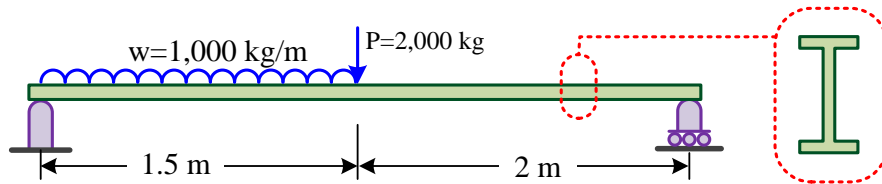
5. คานหน้าตัดรูปตัวทีที่รับโมเมนต์ดัดดังแสดงในภาพที่ 5.32 จงหาโมเมนต์ดัดสูงสุดที่คานนี้สามารถรับได้อย่างปลอดภัย กำหนดให้ความเค้นดัดที่ยอมให้เท่ากับ $1,450 \text{ kg/cm}^2$

ภาพที่ 5.32 คานหน้าตัดรูปตัวทีที่รับโมเมนต์ดัด

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

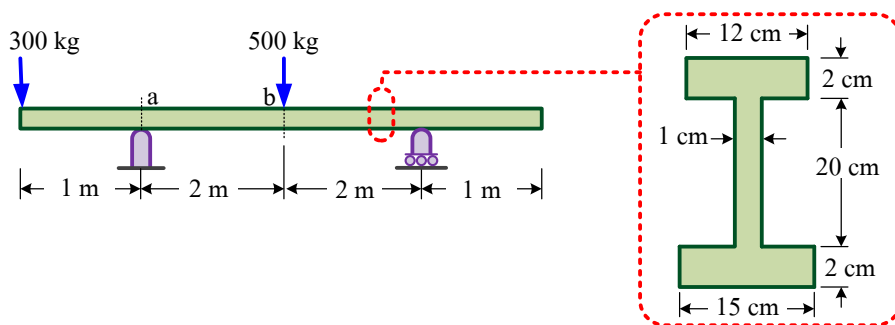
6. คานช่วงเดียวธรรมดาหน้าตัดรูปตัวไอรับน้ำหนักกระทำดังแสดงในภาพที่ 5.33 จงหาค่าโมเมนต์หน้าตัด Z ของคานนี้พร้อมทั้งออกแบบแผ่นเหล็กทั้ง 3 แผ่นที่นำมาประกอบกันเป็นหน้าตัดคาน กำหนดให้ความเค้นอัดที่ยอมให้เท่ากับ $1,200 \text{ kg/cm}^2$

ภาพที่ 5.33 คานหน้าตัดรูปตัวไอรับน้ำหนัก

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

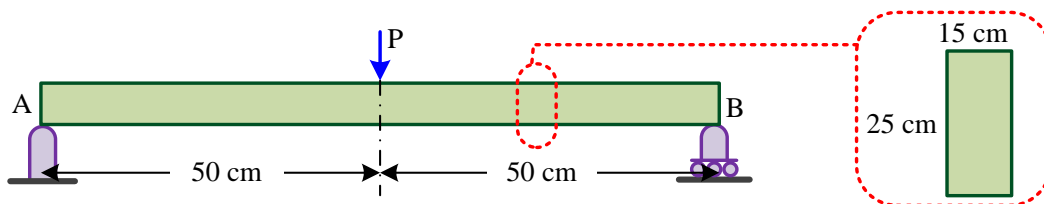
7. คานหน้าตัดรูปตัวไอรับน้ำหนักดังแสดงในภาพที่ 5.34 จงหาค่าความเค้นดัดสูงสุดที่เกิดขึ้นกับหน้าตัดคานที่จุด a และจุด b ตามลำดับ

ภาพที่ 5.34 คานหน้าตัดรูปตัวไอรับน้ำหนักแบบจุด

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

8. คานช่วงเดียวธรรมดาขนาดหน้าตัด $15 \times 25 \text{ cm}$ และมีน้ำหนัก $5,000 \text{ kg}$ กระทำที่กึ่งกลางคาน ดังแสดงในภาพที่ 5.35 จงหาความเค้นดึงและความเค้นอัดสูงสุดที่เกิดกับคานนี้

ภาพที่ 5.35 คานช่วงเดียวรับน้ำหนักกระทำกึ่งกลางคาน

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

เอกสารอ้างอิง

- มนตรี พิรุณเกษตร. (2544). **กลศาสตร์ของวัสดุ**. กรุงเทพฯ : วิทยพัฒน์.
- วินิต ช่อวิเชียร วรนิติ ช่อวิเชียร และวรสวรรษัฐ ช่อวิเชียร. (2548). **กำลังวัสดุ/กลศาสตร์วัสดุ**.
กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมโพธิ วิวิธเกตุรวงศ์. (2542). **กลศาสตร์ของวัสดุ**. กรุงเทพฯ : ฟิสิกส์เซ็นเตอร์การพิมพ์.
- สุกิจ นามพิชญ์. (2541). **ความแข็งแรงของวัสดุ**. กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- สิทธิชัย แสงอาทิตย์. (2549). **กลศาสตร์ของวัสดุ**. นครราชสีมา : สาขาวิชาวิศวกรรมโยธา
สำนักวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- สิริศักดิ์ ปโยธรสิริ. (2549). **กลศาสตร์วัสดุ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ว.เพ็ชรสกุล.
- Construction with Bamboo. (2005). **Glued Bamboo**. Retrieved June 25, 2013, from
<http://www.conbam.info/pagesEN/leimbambus.html>.
- Ferdinand P. Beer, Russell Johnston, John T. DeWolf and David F. Mazurek. (2012).
Mechanics of Materials. New York : Mc Graw Hill.
- James M. Gere and Barry J. Goodno. (2012). **Mechanics of Materials**. Stamford : Cengage
Learning.
- James M. Gere and Stephen P. Timoshenko. (1991). **Mechanics of Materials**. New York :
Springer Science Business Media. B.V.
- John Case, Lord Chilver and CarL T. F. Ross. (1999). **Strength of Materials and Structures**.
London : Arnold.
- Joseph E. Shigley. (2004). **Mechanical Engineering Design**. New York : McGraw-Hill.
- Hearn E. J. (2000). **Mechanics of Materials 1: An Introduction to the Mechanics of Elastic
and Plastic Deformation of Solids and Structural Materials**. Oxford : Butterworth-
Heinemann.
- Kurt Gramoll. (n.d.). **Bending Strain and Stress**. Retrieved June 25, 2013, from
<http://www.ecourses.ou.edu>.
- Timoshenko S. (1940). **Strength of Materials : Part I Elementary Theory and Problems**.
New York : D. Van Nostrand Company, Inc.
- Vitor Dias da Silva. (2006). **Mechanics and Strength of Materials**. Heidelberg : Springer-
Verlag.

เอกสารอ้างอิง (ต่อ)

William A. Nash. (1998). **Theory and Problems of Strength of Materials**. New York :
McGraw-Hill.

แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 6

คานประกอบ

หัวข้อเนื้อหาประจำบท

1. คานประกอบ
2. คานเสริมกำลัง
3. การแปลงหน้าตัดคานเสริมกำลัง
4. คานคอนกรีตเสริมเหล็ก
5. สรุบท้ายบท
6. แบบฝึกหัดท้ายบท

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

เมื่อนักศึกษาเรียนบทเรียนนี้แล้วสามารถ

1. อธิบายคานประกอบได้
2. อธิบายและคำนวณความเค้นในคานประกอบได้
3. อธิบายและคำนวณรอยต่อคานประกอบได้
4. อธิบายคานเสริมกำลังได้
5. อธิบายการแปลงหน้าตัดคานเสริมกำลังได้
6. อธิบายการคำนวณคุณสมบัติหน้าตัดแปลงของคานเสริมกำลังได้
7. อธิบายและคำนวณความเค้นในคานเสริมกำลังได้
8. อธิบายคานคอนกรีตเสริมเหล็กได้
9. อธิบายการแปลงหน้าตัดคานคอนกรีตเสริมเหล็กได้
10. อธิบายและคำนวณความเค้นในคอนกรีตและเหล็กเสริมของคานคอนกรีตเสริมเหล็กได้
11. อธิบายและคำนวณ โมเมนต์ดัดที่คานคอนกรีตเสริมเหล็กสามารถรับได้อย่างปลอดภัย
12. แก้ไขข้อปัญหาที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาในบทเรียนได้

วิธีสอนและกิจกรรมการเรียนการสอนประจำบท

1. บรรยายเนื้อหาในเอกสารประกอบคำสอน การถามและตอบในห้องเรียนร่วมกับการใช้สื่อประกอบอื่น เช่น สื่อแผ่นใส สื่อคอมพิวเตอร์ หรือสื่อวีดิทัศน์ เป็นต้น

2. แสดงตัวอย่างงานเชิงประกอบ และงานคอนกรีตเสริมเหล็ก และสาธิตให้ผู้เรียนเห็นถึงการเปลี่ยนแปลงรูปร่างงานเมื่อรับน้ำหนัก

3. สาธิตขั้นตอนการแก้ปัญหาโจทย์ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาในการเรียนการสอน เช่น ความเค้น การแปลงหน้าตัด และโมเมนต์คัต เป็นต้น

4. มอบหมายงาน

4.1 ให้ผู้เรียนแต่ละคนแก้ปัญหาโจทย์ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหา เช่น พฤติกรรมการรับน้ำหนักของงานประกอบ งานเสริมกำลัง และงานคอนกรีตเสริมเหล็ก เป็นต้น

4.2 ให้ผู้เรียนแต่ละกลุ่มศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับการทดสอบงานประกอบที่ทำจากวัสดุวิศวกรรมสมัยใหม่

4.3 ให้ผู้เรียนแต่ละคนทำแบบฝึกหัดจากคำถามท้ายบท เพื่อทดสอบความรู้ที่ได้เรียนมา

5. ทำแบบฝึกหัดท้ายบท

การวัดและประเมินผล

1. การสังเกตความสนใจของผู้เรียน

2. การฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับการคำนวณปัญหาโจทย์

3. การทดสอบจากแบบทดสอบ

4. การประเมินผล ผู้เรียนจะต้องได้คะแนนรวมไม่ต่ำกว่าร้อยละ 60 จึงจะผ่านเกณฑ์การเรียนรู้

บทที่ 6

คานประกอบ

คานเป็นชิ้นส่วน โครงสร้างที่มีความสำคัญทำหน้าที่รับน้ำหนักในแนวตั้งฉากกับแนวแกน การคำนวณและออกแบบคานจะต้องคำนึงถึงคุณสมบัติวัสดุในการต้านทานแรงที่เกิดกับคาน เช่น แรงในแนวราบ แรงในแนวตั้ง โมเมนต์คัต และโมเมนต์บิด เป็นต้น แรงดังกล่าวส่งผลถึงความเค้นและสาเหตุการวิบัติที่เกิดกับคาน อย่างไรก็ตามวัสดุที่นำมาใช้ทำคานอาจมีความแข็งแรงหรือมีรูปร่างที่ไม่เหมาะสม ดังนั้นเพื่อให้คานมีความปลอดภัยจึงได้มีการนำเอาชิ้นส่วนที่ทำจากวัสดุชนิดเดียวกันมาประกอบเข้าด้วยกันเรียกว่า คานประกอบ หรืออาจใช้วัสดุต่างชนิดกันมาเสริมความแข็งแรงเรียกว่า คานเสริมกำลัง ทั้งคานประกอบและคานเสริมกำลังต่างมีความสำคัญในวงการก่อสร้างเนื่องจากโครงสร้างในปัจจุบันมีขนาดใหญ่ขึ้น ดังนั้นบทนี้จึงนำเสนอเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับคานทั้งสองชนิดดังกล่าว

คานประกอบ

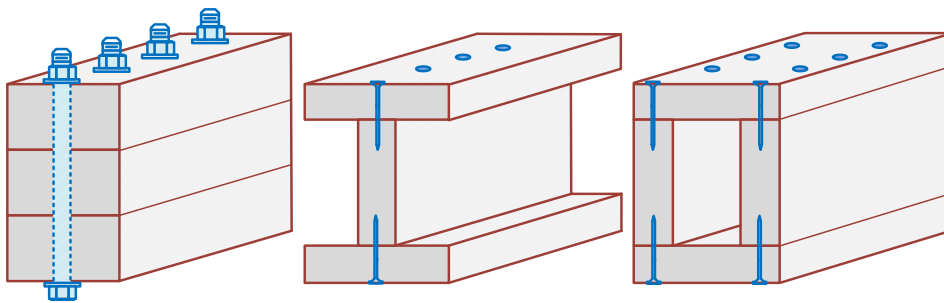
คานประกอบ (Built up Beams) คือคานที่เกิดจากการนำชิ้นส่วนหลายชิ้นมาประกอบเข้าด้วยกันเป็นหน้าตัดคานรูปร่างต่าง ๆ เพื่อวัตถุประสงค์ในการต้านทานแรงได้ดีขึ้น การนำชิ้นส่วนมาประกอบเข้าด้วยกันจะต้องทำการยึดแต่ละชิ้นให้ติดกันอย่างมั่นคงแข็งแรง วิธีการยึดให้ชิ้นส่วนต่าง ๆ ติดเข้าด้วยกันมีหลายวิธีขึ้นอยู่กับชนิดของวัสดุ เช่น การใช้กาว ตะปู สลักเกลียว หมุดย้ำ หรือการเชื่อม เป็นต้น นอกจากนั้นคานประกอบที่มีตำแหน่งของรอยยึดแน่นดีแล้วจะทำให้การกระจายความเค้นระหว่างชิ้นส่วนเกิดได้ดีอีกด้วย ภาพที่ 6.1 เป็นตัวอย่างคานประกอบขนาดใหญ่ที่ทำจากไม้

ภาพที่ 6.1 คานประกอบทำจากไม้

ที่มา : Fire Tower Engineered Timber, 2007

เกรียงศักดิ์ อุดมสินโรจน์ (2540 : 7-15-7-31) บรรจบ อรชร (2542 : 5-19-5-21) มนตรี พิรุณเกษตร (2544 : 353-387) Ferdinand P. Beer, et al. (2012 : 259-263) และ John Case, et al. (1999 : 266-271) กล่าวว่าคานประกอบที่พบเห็นทั่วไปมักเกิดจากการนำชิ้นส่วนที่ทำจากวัสดุชนิดเดียวกันมาประกอบเข้าด้วยกัน เช่น ไม้ หรือ เหล็ก เป็นต้น ในการออกแบบคานประกอบจะต้องทราบแรงที่เกิดกับหน้าตัดคาน แรงที่เกิดกับคานและมักส่งผลต่อการวิบัติของคานคือแรงเฉือนและโมเมนต์คดโค้งที่อธิบายแล้วในบทก่อนหน้านี้ ทั้งแรงเฉือนและโมเมนต์คดโค้งจะทำให้เกิดความเค้นต่าง ๆ เช่น ความเค้นคด ความเค้นเฉือนแนวตั้ง ความเค้นเฉือนแนวราบ เป็นต้น ความเค้นดังกล่าวจะถูกใช้ในการคำนวณและออกแบบคานประกอบ ค่าความเค้นดังกล่าวสามารถหาได้จากสมการที่ได้กล่าวมาแล้วในเนื้อหาเรื่องความเค้นในคาน นอกจากคุณสมบัติของวัสดุที่นำมาใช้ทำชิ้นส่วนคานแล้วยังควรต้องทราบคุณสมบัติของวัสดุที่นำมาใช้ยึดชิ้นส่วนเข้าด้วยกันอีกด้วย โดยคานประกอบเมื่อรับน้ำหนักแล้วชิ้นส่วนและวัสดุยึดแน่นจะต้องมีความเค้นภายในไม่มากกว่าความเค้นที่ยอมให้เพื่อความปลอดภัย นอกจากนั้นการเลือกรูปแบบหน้าตัดคานที่เหมาะสมยังสามารถช่วยลดความเค้นภายในชิ้นส่วนได้อีกด้วย ตัวอย่างหน้าตัดคานประกอบรูปแบบต่าง ๆ ที่มักพบเห็นทั่วไปแสดงในภาพที่ 6.2

ภาพที่ 6.2 คานประกอบรูปแบบต่าง ๆ

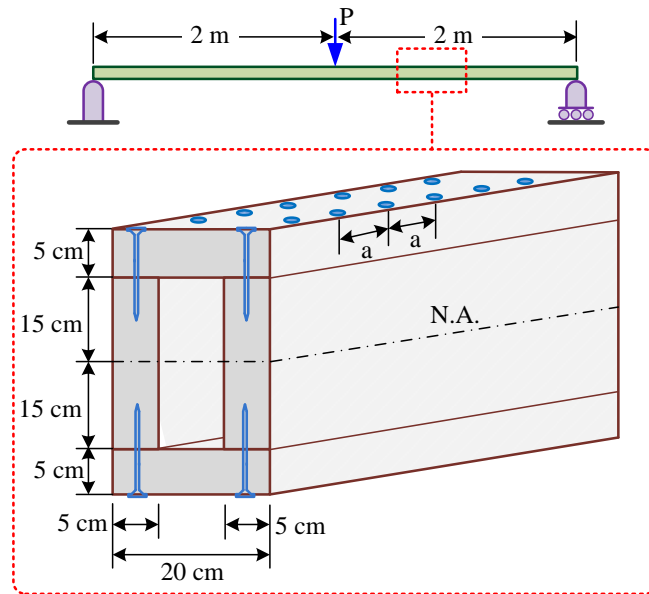
ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

ตัวอย่างที่ 6.1 คานประกอบช่วงเดียวธรรมดา ยาว 4 m ทำจากไม้ขนาด 5×20 cm และ 5×30 cm ดังแสดงในภาพที่ 6.3 จงหาว่าตะปูที่ใช้ยึดจะต้องตอกห่างกันเท่าไรจึงจะทำให้คานนี้สามารถรับน้ำหนักกระทำที่กึ่งกลางคานได้อย่างปลอดภัย กำหนดให้ความเค้นคดใช้งานของไม้เท่ากับ 200 kg/cm^2 และตะปูหนึ่งตัวรับแรงเฉือนได้ 200 kg

วิธีทำ

$$\text{โมเมนต์ความเฉื่อยหน้าตัดคาน ; } I = \left(\frac{20 \times 40^3}{12} \right) - \left(\frac{10 \times 30^3}{12} \right) = 84,166.67 \text{ cm}^4$$

ภาพที่ 6.3 คานประกอบทำด้วยไม้

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

$$\begin{aligned} \text{โมดูลัสของหน้าตัด ;} \quad Z &= \frac{I}{C} \\ &= \frac{84,166.67}{20} = 4,208.33 \text{ cm}^3 \end{aligned}$$

น้ำหนัก P ทำให้คานเกิดโมเมนต์คัตสูงสุด $M = P \text{ kg-m}$

$$\begin{aligned} \text{ความเค้นคัต ;} \quad \sigma_w &= \frac{M}{Z} \\ 200 &= \frac{P \times 100}{4,208.33} \end{aligned}$$

$$\text{น้ำหนักที่กระทำกับคาน ;} \quad P = 8,416.66 \text{ kg}$$

$$\begin{aligned} \text{แรงเฉือนสูงสุด ;} \quad V &= \frac{P}{2} \\ &= \frac{8,416.66}{2} \\ &= 4,208.33 \text{ kg} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{ความเค้นเฉือนแนวราบจุดต่อ ;} \quad \tau &= \frac{V}{Ib} A\bar{Y} \\ &= \frac{4,208.33 \times (20 \times 5 \times 17.5)}{84,166.67 \times 10} \\ &= 8.75 \text{ kg/cm}^2 \end{aligned}$$

แรงเฉือนในแนวราบที่จุดต่อคานประกอบที่เกิดจากความเค้นเฉือนต่อความยาว 1 m

$$\begin{aligned} \text{แรงเฉือนในแนวราบจุดต่อ ; } F &= \tau \times b \times l \\ &= 8.75 \times (5+5) \times 100 \\ &= 8,750 \text{ kg/m} \end{aligned}$$

หาจำนวนตะปูที่ตอก 2 แถวต่อความยาว 1 m เพื่อต้านทานแรงเฉือน

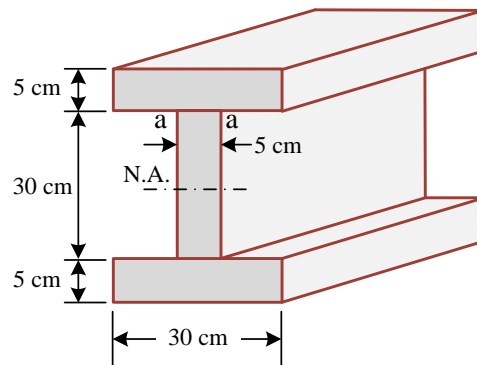
$$\begin{aligned} \text{จำนวนตะปู ; } n &= \frac{F}{2\tau} \\ &= \frac{8,750}{2 \times 200} \\ &= 21.88 \text{ ตัว/m} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{ระยะห่างระหว่างตะปู ; } a &= \frac{l}{n} \\ &= \frac{100}{21.88} \\ &= 4.57 \text{ cm} \end{aligned}$$

เลือกใช้ระยะห่างระหว่างตะปูชิดเท่ากับ 4.50 cm

ตอบ

ตัวอย่างที่ 6.2 คานประกอบรูปตัวไอทำจากไม้จำนวน 3 ท่อน ขนาด 5×30 cm ดังแสดงในภาพที่ 6.4 ถ้าคานนี้รับแรงเฉือน 2,000 kg จงหาความเค้นเฉือนแนวราบของระนาบจุดต่อ a-a และความเค้นเฉือนแนวราบที่ระนาบสะเทิน

ภาพที่ 6.4 คานประกอบทำจากไม้จำนวน 3 ท่อน

ที่มา : จีรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

วิธีทำ

$$\begin{aligned} \text{โมเมนต์ความเฉื่อยหน้าตัดคาน ; } I &= \frac{30 \times 40^3}{12} - \frac{25 \times 30^3}{12} \\ &= 103,750 \text{ cm}^4 \end{aligned}$$

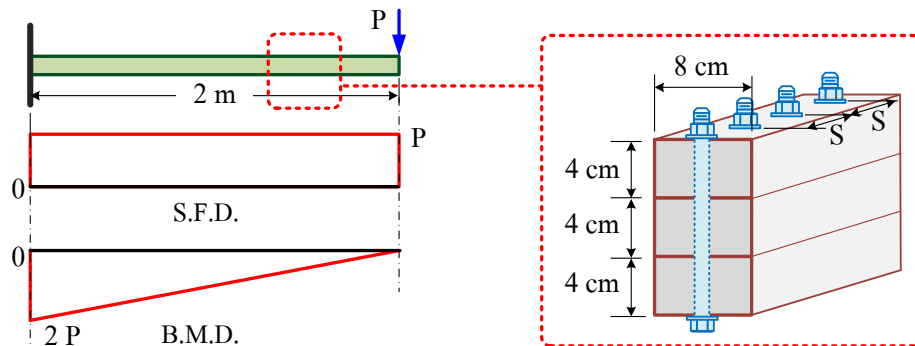
ความเค้นเฉือนแนวราบที่เกิดจากแรงเฉือนขนาด 2,000 kg ที่ระนาบ a-a

$$\begin{aligned} \text{ความเค้นเฉือนแนวราบ ; } \tau &= \frac{V}{Ib} A\bar{Y} \\ &= \frac{2,000 \times (5 \times 30 \times 17.5)}{103,750 \times 5} \\ &= 10.12 \text{ kg/cm}^2 \end{aligned} \quad \text{ตอบ}$$

ความเค้นเฉือนแนวราบที่เกิดจากแรงเฉือนขนาด 2,000 kg ที่ระนาบสะเทิน

$$\begin{aligned} \text{ความเค้นเฉือนแนวราบ ; } \tau &= \frac{V}{Ib} A\bar{Y} \\ &= \frac{2,000 \times [(5 \times 30 \times 17.5) + (5 \times 15 \times 7.5)]}{103,750 \times 5} \\ &= 12.29 \text{ kg/cm}^2 \end{aligned} \quad \text{ตอบ}$$

ตัวอย่างที่ 6.3 คานยื่น AB ทำจากไม้จำนวน 3 ท่อน ขนาด 4×8 cm ยึดติดกันแน่นด้วยสลักเกลียวดังแสดงในภาพที่ 6.5 จงคำนวณหาหน้าหนักกระทำที่ปลายคานและระยะห่างระหว่างสลักเกลียวที่คานสามารถรับน้ำหนักได้อย่างปลอดภัย ถ้าคานนี้รับแรงเฉือนได้ไม่เกิน 120 kg และไม้สามารถรับความเค้นคัดได้ไม่เกิน 90 kg/cm² และความเค้นเฉือนได้ไม่เกิน 20 kg/cm²

ภาพที่ 6.5 คานยื่นทำจากไม้สามท่อน
ที่มา : จีรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

วิธีทำ

$$\text{โมเมนต์ความเฉื่อยหน้าตัดคาน ; } I = \frac{8 \times 12^3}{12} = 1,152 \text{ cm}^4$$

กรณีที่ 1 หน้าหนัก P ที่ทำให้เกิดแรงเฉือนสูงสุด

$$\text{แรงเฉือนสูงสุดที่เกิดกับคาน ; } V_{\max} = P \text{ kg}$$

$$\text{ความเค้นเฉือนแนวราบ ; } \tau = \frac{VQ}{Ib}$$

$$20 = \frac{P(6 \times 8) \left(\frac{6}{2} \right)}{1,152 \times 8}$$

น้ำหนักที่คานรับได้ ; $P_1 = 1,280 \text{ kg}$

กรณีที่ 2 หาน้ำหนัก P ที่ทำให้เกิดโมเมนต์ค้ดสูงสุด

โมเมนต์ค้ดสูงสุด ; $M_{\max} = 2P \text{ kg-m}$ หรือ $200P \text{ kg-cm}$

ความเค้นค้ด ; $\sigma = \frac{Mc}{I}$

$$90 = \frac{200P \times 6}{1,152}$$

น้ำหนักที่คานรับได้ ; $P_2 = 86.4 \text{ kg}$

น้ำหนักที่คานสามารถรับได้อย่างปลอดภัยคือ 86.4 kg ตอบ

การไหลของแรงเฉือนแนวราบ ; $q = \frac{VQ}{I}$

$$= \frac{86.4(4 \times 8)(4)}{1,152}$$

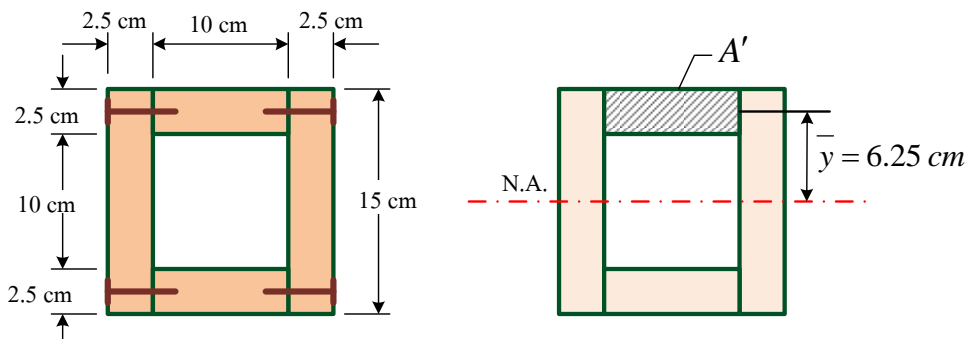
$$= 9.60 \text{ kg/cm}$$

สมมติให้ระยะห่างระหว่างสลักเกลียวเท่ากับ s ดังนั้นแรงเฉือนที่สลักเกลียวจะต้องรับ

แรงเฉือนในสลักเกลียว ; $qs = 120$

ระยะห่างระหว่างสลักเกลียว ; $s = \frac{120}{9.60} = 12.50 \text{ cm}$ ตอบ

ตัวอย่างที่ 6.4 คานประกอบหน้าค้ดรูปสี่เหลี่ยมกลวงทำจากท่อนไม้ขนาด $2.5 \times 10 \text{ cm}$ และไม้ขนาด $2.5 \times 15 \text{ cm}$ ยึดติดกันแน่นด้วยตะปูซึ่งตอกห่างกัน 3 cm ดังแสดงในภาพที่ 6.6 ถ้าคานนี้รับแรงเฉือนในแนวค้ด 150 kg จงหาแรงเฉือนที่เกิดกับตะปูแต่ละตัว

ภาพที่ 6.6 คานประกอบขึ้นค้ดด้วยไม้สองแผ่น

ที่มา : จิรวฒน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

วิธีทำ

$$\begin{aligned} \text{โมเมนต์ความเฉื่อยหน้าตัดคาน ; } I &= \frac{15 \times 15^3}{12} - \frac{10 \times 10^3}{12} \\ &= 3,385.42 \text{ cm}^4 \end{aligned}$$

หาการไหลของแรงเฉือนแนวราบที่รอยต่อระหว่างท่อนไม้ทั้งสองด้าน
เมื่อ

$$\begin{aligned} Q &= A'\bar{y} \\ &= (2.5 \times 10) \times 6.25 \\ &= 156.25 \text{ cm}^3 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{การไหลของแรงเฉือนแนวราบ ; } q &= \frac{VQ}{I} \\ &= \frac{150 \times 156.25}{3,385.42} \\ &= 6.92 \text{ kg/cm} \end{aligned}$$

หาการไหลของแรงเฉือนแนวราบที่เกิดขึ้นที่รอยต่อแต่ละด้านของท่อนไม้

$$\text{การไหลของแรงเฉือนแนวราบ ; } \frac{q}{2} = 3.46 \text{ kg/cm}$$

$$\begin{aligned} \text{แรงเฉือนในตะปู ; } F &= s \times q \\ &= 3 \times 3.46 \\ &= 10.38 \text{ kg} \end{aligned}$$

ตอบ

ภาพที่ 6.7 โครงสร้างอาคารที่ใช้คานประกอบสลักไม้

ที่มา : Fire Tower Engineered Timber. 2007

จากตัวอย่างคานประกอบที่นำเสนอมาแล้วข้างต้นพบว่ามักใช้สลักเกลียวในการยึดขึ้นส่วนท่อนไม้เข้าไว้ด้วยกัน แต่ในสมัยโบราณที่ยังไม่มีการใช้สลักเกลียวอย่างแพร่หลายก็สามารถทำคานประกอบได้ด้วยการนำท่อนไม้มาทำเป็นสลักยึด โดยสลักไม้ที่ใช้ยึดจะต้องสามารถต้านทานความเค้นเฉือนแนวราบได้อย่างปลอดภัย ตัวอย่างคานประกอบที่นำท่อนไม้มาทำเป็นสลักยึดแสดงในภาพ 6.7 อย่างไรก็ตามในปัจจุบันมีการนำกาคุณภาพสูงที่สามารถทนทานต่อความชื้นมาใช้เพื่อยึดขึ้นส่วนท่อนไม้ การใช้กาเป็นตัวเชื่อมประสานนี้จะทำให้ประหยัดเวลาและแรงงานในการทำคานประกอบ

คานเสริมกำลัง

นอกจากคานประกอบที่ทำจากวัสดุชนิดเดียวกันแล้วยังมีคานอีกประเภทหนึ่งที่น่าวัสดุมากกว่าหนึ่งชนิดมาประกอบเข้าด้วยกันเพื่อให้สามารถต้านทานแรงได้มากขึ้น คานประเภทนี้เรียกว่า คานเสริมกำลัง (Strengthening Beams) หรืออาจเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า คานเชิงประกอบ (Composite Beam) ยกตัวอย่างเช่นการเพิ่มกำลังให้กับคานไม้ด้วยการนำแผ่นเหล็กมายึดติดกับคานไม้ โดยที่แผ่นเหล็กสามารถช่วยทำให้คานไม้นั้นรับแรงได้เพิ่มขึ้น ทั้งนี้คานไม้และแผ่นเหล็กต้องยึดกันอย่างแน่นหนา ดังแสดงในภาพที่ 6.8 คานเสริมกำลังอีกประเภทหนึ่งที่มีมักพบเห็นบ่อยในการก่อสร้างคือคานคอนกรีตเสริมเหล็ก เนื่องจากคอนกรีตสามารถรับแรงอัดได้ดีแต่รับแรงดึงได้น้อย ดังนั้นจึงนำเหล็กเส้นมาเสริมด้านในเพื่อช่วยกับแรงดึง การคำนวณหาแรงที่เกิดกับคานเสริมกำลังไม่สามารถคำนวณได้โดยตรงเนื่องจากมีวัสดุที่ใช้มากกว่าหนึ่งชนิด แต่จะต้องทำการศึกษาและเปรียบเทียบคุณสมบัติของวัสดุแต่ละชนิดที่นำมาใช้ทำคานเสียก่อน เมื่อทราบคุณสมบัติของวัสดุแล้วจึงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างวัสดุต่างชนิดกันเพื่อนำไปสร้างหน้าตัดแปลง (Transformed Sections) โดยหน้าตัดแปลงเป็นแบบจำลองหน้าตัดคานที่เกิดจากการแปลงขนาดหรือรูปร่างวัสดุที่มีอยู่หลายชนิดให้เป็นวัสดุเพียงชนิดเดียว เมื่อได้หน้าตัดแปลงแล้วจึงจะสามารถคำนวณหาแรงที่เกิดกับคานเสริมกำลังได้โดยใช้หลักการเดียวกับคานประกอบ

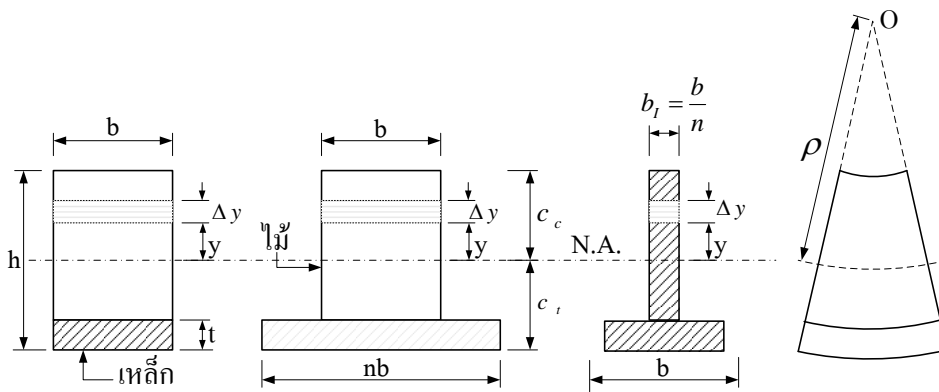
มนตรี พิรุณเกษตร (2544 : 366-377) สิริศักดิ์ ปโยธรสิริ (2549 : 256-263) และ James M. Gere and Barry J. Goodno (2012 : 330-342) กล่าวถึงหลักการแปลงหน้าตัดและการคำนวณหาแรงภายในของคานเสริมกำลังไว้ดังต่อไปนี้ การแปลงหน้าตัดคานเสริมกำลังสามารถทำได้โดยสมมติให้คานทำมาจากวัสดุชนิดใดชนิดหนึ่งเพียงอย่างเดียว ยกตัวอย่างเช่น คานเสริมกำลังกว้าง b ลึก h ที่ด้านบนทำจากไม้และมีแผ่นเหล็กหนา t ประกอบอยู่ด้านล่างดังแสดงในภาพที่ 6.9 เมื่อคานเสริมกำลังนี้แอนตัวลงจนเกิดครีမ်มีความโค้ง ρ แผ่นเหล็กประกบที่อยู่ด้านล่างซึ่งมีความแข็งแรงมากกว่าไม้จะทำหน้าที่รับแรงดึง ในขณะที่ท่อนไม้ด้านบนจะทำหน้าที่รับแรงอัด

หากสมมติให้ค่าโมดูลัสยืดหยุ่นของเหล็กคือ E_s และโมดูลัสยืดหยุ่นของไม้คือ E_w หากนำค่าโมดูลัสยืดหยุ่นของวัสดุทั้งสองมาหารกันก็จะเป็นค่าคงที่ n ค่าหนึ่งดังสมการต่อไปนี้

$$n = \frac{E_s}{E_w} \tag{6.1}$$

ภาพที่ 6.8 คานไม้เสริมกำลัง
ที่มา : The Timber Post, 2013

(ก) หน้าตัดไม้และเหล็ก (ข) หน้าตัดเทียบเท่าไม้ (ค) หน้าตัดเทียบเท่าเหล็ก

ภาพที่ 6.9 ความสัมพันธ์ของคานไม้กับแผ่นเหล็ก

ที่มา : สิริศักดิ์ ปโยชรศิริ, 2549 : 256

ซึ่งค่าคงที่ n นี้มีความหมายว่าความแข็งแรงของเหล็กมีมากกว่าไม้ n เท่าและค่าคงที่นี้จะถูกนำไปใช้สร้างหน้าตัดแปลงของคาน เมื่อพิจารณาคานเสริมกำลังพบว่าความเค้นดัดที่เกิดขึ้นที่หน้าตัดของไม้ที่ระยะ y เหนือระนาบสะเทินสามารถหาได้จากสมการ

$$\text{ความเค้นดัดท่อนไม้}; \quad \sigma_w = \frac{E_w}{\rho} y \quad (6.2)$$

เมื่อ ρ เป็นรัศมีความโค้งของคานเสริมกำลังและถ้าพิจารณาแรงที่เกิดกับคานไม้ในพื้นที่ขนาดเล็ก Δy ใดๆ จะได้

$$\text{แรงในท่อนไม้}; \quad \Delta F_w = \sigma_w b \Delta y = \left(\frac{E_w}{\rho} \right) y (b \Delta y) \quad (6.3)$$

ในการทำงานเดียวกันหาความเค้นดัดและแรงที่กระทำในแผ่นเหล็กสามารถหาได้จากสมการดังต่อไปนี้

$$\text{ความเค้นดัดแผ่นเหล็ก}; \quad \sigma_s = \frac{E_s}{\rho} y \quad (6.4)$$

$$\text{แรงในแผ่นเหล็ก}; \quad \Delta F_s = \sigma_s b_s \Delta y = \left(\frac{E_s}{\rho} \right) y (b_s \Delta y) \quad (6.5)$$

สมการสมดุลของแรงที่หน้าตัดคานประกอบ

$$\left(\frac{E_w}{\rho} \right) y (b \Delta y) = \left(\frac{E_s}{\rho} \right) y (b_s \Delta y) \quad (6.6)$$

$$\text{ความกว้างแผ่นเหล็ก}; \quad b_s = b_w \left(\frac{E_w}{E_s} \right) \quad (6.7)$$

$$\text{ความกว้างท่อนไม้}; \quad b_w = n b_s \quad (6.8)$$

$$\text{พื้นที่หน้าตัดแผ่นเหล็ก}; \quad A_s = A_w \frac{E_w}{E_s} \quad (6.9)$$

$$\text{พื้นที่หน้าตัดท่อนไม้}; \quad A_w = n A_s \quad (6.10)$$

เมื่อแปลงพื้นที่หน้าตัดให้เป็นหน้าตัดแปลงแล้วก็จะสามารถคำนวณค่าความเค้นดัดเนื่องจากโมเมนต์ดัด M ได้ดังนี้

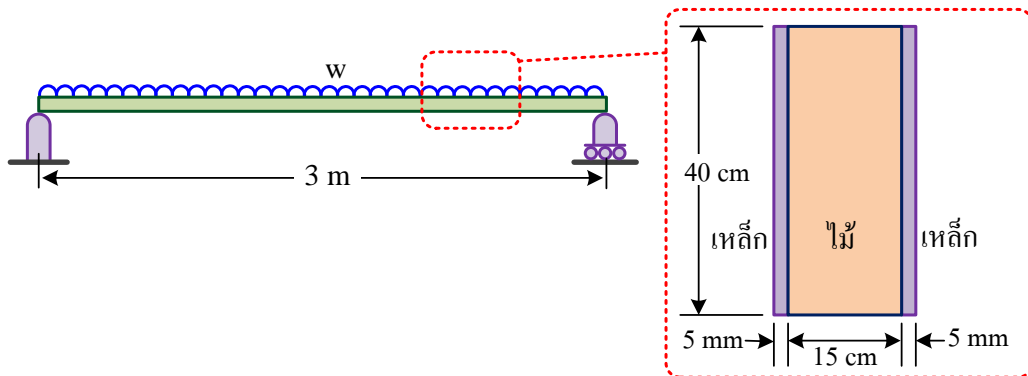
$$\text{ความเค้นดัด}; \quad \sigma = \frac{Mc}{I} \quad (6.11)$$

ถ้าต้องการหาความเค้นดัดในท่อนไม้ทำได้โดยแปลงหน้าตัดเหล็กให้เป็นไม้ได้ดังนี้

$$\text{ความเค้นดัดท่อนไม้}; \quad \sigma_w = \frac{Mc}{I} \times \frac{E_w}{E_s} \quad (6.12)$$

ตัวอย่างที่ 6.5 คานเสริมกำลังช่วงเดียวธรรมดายาว 3 m ทำด้วยไม้ขนาด 15×40 cm และประกบด้วยแผ่นเหล็กหนา 5 mm ทั้งสองด้านดังแสดงในภาพที่ 6.10 ถ้ามีน้ำหนักแผ่กระจายสม่ำเสมอ 800 kg/m กระทำต่อคาน จงหาความเค้นดัดสูงสุดที่เกิดกับไม้และเหล็ก กำหนดให้โมดูลัสยืดหยุ่นของเหล็ก $E_s = 2.1 \times 10^6$ kg/cm² และ โมดูลัสยืดหยุ่นของไม้ $E_w = 1.05 \times 10^5$ kg/cm²

ภาพที่ 6.10 หน้าตัดคานประกอบไม้และเหล็ก

ที่มา : จีรวัดน์ วิมุติสุขวิริยา. 2556

วิธีทำ

$$\begin{aligned} \text{โมเมนต์ดัดสูงสุด ;} \quad M_{\max} &= \frac{800 \times 3^2}{8} \\ &= 900 \text{ kg-m} \end{aligned}$$

กรณีที่ 1 แปลงหน้าตัดประกอบไม้และเหล็กเป็นหน้าตัดเทียบเท่าไม้ดังแสดงในภาพ 6.11

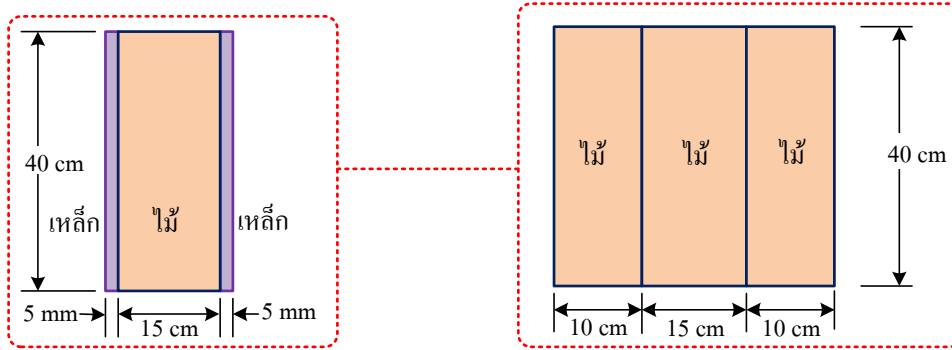
$$\begin{aligned} \text{ความหนาไม้เทียบเท่า ;} \quad b_w &= \frac{E_s}{E_w} b_s \\ &= \frac{2.1 \times 10^6}{1.05 \times 10^5} \times 0.5 \\ &= 10 \text{ cm} \end{aligned}$$

พื้นที่หน้าตัดประกอบเทียบเท่าหน้าตัดไม้เท่ากับ 35×40 cm

$$\begin{aligned} \text{โมเมนต์ความเฉื่อยคานไม้ ;} \quad I_w &= \frac{1}{12} bh^3 \\ &= \frac{1}{12} \times 35 \times 40^3 \\ &= 186,666.67 \text{ cm}^4 \end{aligned}$$

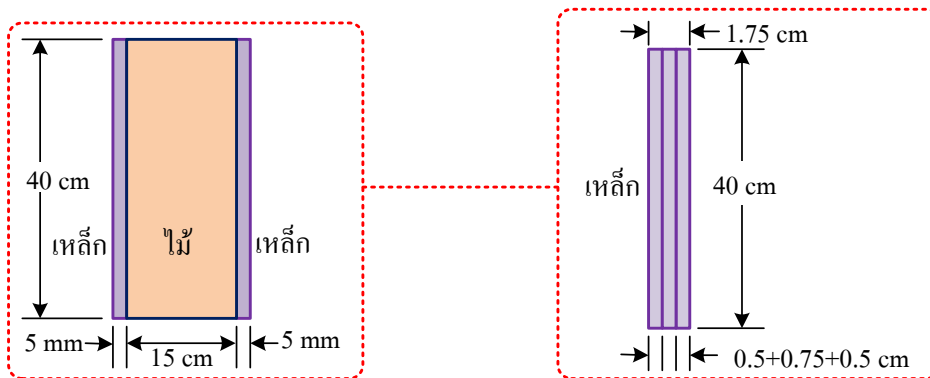
$$\begin{aligned} \text{ความเค้นดัดในคานไม้ ;} \quad \sigma_w &= \frac{Mc}{I_w} \\ &= \frac{(900 \times 100) \times 20}{186,666.67} = 9.64 \text{ kg/cm}^2 \text{ ตอบ} \end{aligned}$$

ความเค้นในเหล็ก ; $\sigma_s = \frac{E_w}{E_s} \times \sigma_w$
 $= \frac{2.1 \times 10^6}{1.05 \times 10^5} \times 9.64 = 192.8 \text{ kg/cm}^2 \text{ ตอบ}$

ภาพที่ 6.11 หน้าตัดแปลงเทียบเท่าไม้
 ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

กรณีที่ 2 แปลงหน้าตัดประกอบ ไม้และเหล็กเป็นหน้าตัดเทียบเท่าเหล็กดังแสดงในภาพ 6.12

ภาพที่ 6.12 หน้าตัดแปลงเทียบเท่าเหล็ก
 ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

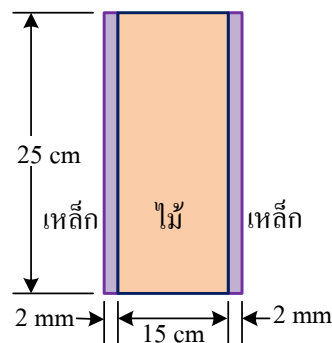
ความหนาเหล็กเทียบเท่า ; $b_s = \frac{E_w}{E_s} \times b_w = \frac{1.05 \times 10^5}{2.1 \times 10^6} \times 15$
 $= 0.75 \text{ cm}$

พื้นที่หน้าตัดประกอบเทียบเท่าหน้าตัดไม้เท่ากับ $1.75 \times 40 \text{ cm}$

โมเมนต์ความเฉื่อยแกนเหล็ก ; $I_s = \frac{1}{12} b h^3$
 $= \frac{1}{12} \times 1.75 \times 40^3$

$$\begin{aligned}
 &= 9,333 \text{ cm}^4 \\
 \text{ความเค้นดัดคานเหล็ก ;} \quad \sigma_s &= \frac{Mc}{I_s} \\
 &= \frac{(900 \times 100) \times 20}{9,333} = 192.86 \text{ kg/cm}^2 \text{ ตอบ} \\
 \text{ความเค้นในไม้ ;} \quad \sigma_w &= \frac{E_w}{E_s} \times \sigma_s \\
 &= \frac{1.05 \times 10^5}{2.1 \times 10^6} \times 192.86 = 9.64 \text{ kg/cm}^2 \text{ ตอบ}
 \end{aligned}$$

ตัวอย่างที่ 6.6 คานเสริมกำลังทำด้วยไม้ขนาด 15×25 cm และประกบด้วยแผ่นเหล็กหนา 2 mm ทั้งสองด้านดังแสดงในภาพที่ 6.13 จงหาโมเมนต์ดัดสูงสุดที่หน้าตัดคานนี้สามารถรับได้อย่างปลอดภัย กำหนดให้ความเค้นดัดในไม้มีค่าไม่เกิน 5 MN/m^2 ความเค้นดัดในเหล็กมีค่าไม่เกิน 200 MN/m^2 และอัตราส่วนระหว่าง $E_s/E_w = 30$

ภาพที่ 6.13 หน้าตัดคานประกอบไม้และเหล็ก

ที่มา : จีรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

วิธีทำ

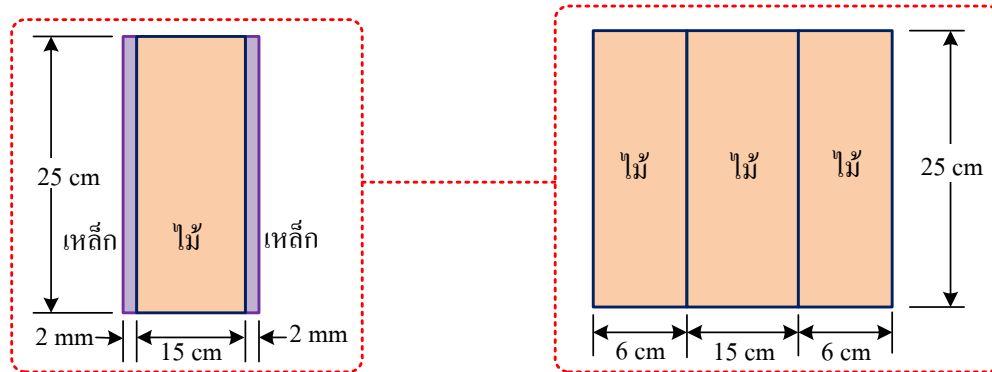
หาขีดจำกัดของความเค้นดัดซึ่งมีความสอดคล้องกับคุณสมบัติวัสดุที่ใช้ทำคานเสริมกำลัง

$$\begin{aligned}
 \text{ความเค้นดัดไม้ ;} \quad \sigma_w &= \frac{E_w}{E_s} \times \sigma_s \\
 &= \frac{1}{30} \times 200 \\
 &= 6.67 \text{ MN/m}^2 \text{ หรือ } 6.67 \times 10^6 \text{ N/m}^2
 \end{aligned}$$

ความเค้นดัดไม้ตามคุณสมบัติเทียบเท่ามากกว่าความเค้นดัดสูงสุดที่ไม้รับได้ เพราะฉะนั้นใช้ความเค้นดัดสูงสุดไม้ $\sigma_w = 5 \text{ MN/m}^2$ จากนั้นแปลงเป็นพื้นที่หน้าตัดไม้เทียบเท่า

$$\begin{aligned}
 \text{ความหนาไม้เทียบเท่า ; } b_w &= \frac{E_s}{E_w} \times \sigma_s \\
 &= 30 \times 2 \\
 &= 60 \text{ mm}
 \end{aligned}$$

พื้นที่หน้าตัดประกอบเทียบเท่าหน้าตัดไม้เท่ากับ $270 \times 250 \text{ mm}$ ดังแสดงในภาพที่ 6.14

ภาพที่ 6.14 หน้าตัดแปลงเทียบเท่าไม้

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

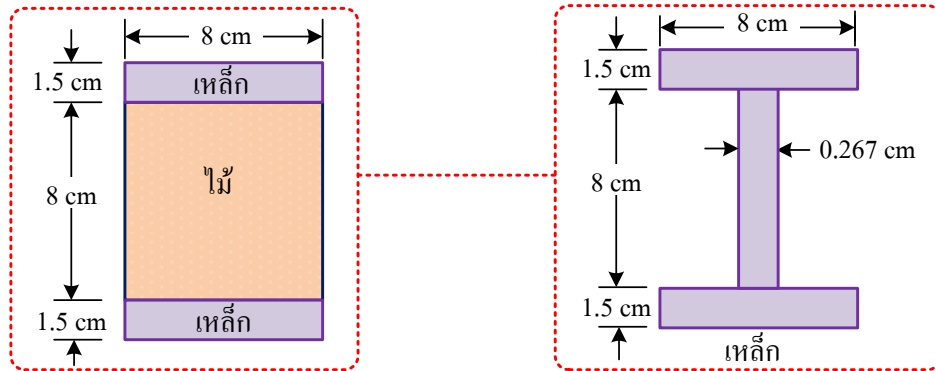
$$\begin{aligned}
 \text{โมเมนต์ความเฉื่อยคานไม้ ; } I_w &= \frac{1}{12} bh^3 \\
 &= \frac{1}{12} \times 270 \times 250^3 \\
 &= 3.516 \times 10^8 \text{ mm}^4 \text{ หรือ } 0.0003516 \text{ m}^4
 \end{aligned}$$

$$\text{ความเค้นดัดคานไม้ ; } \sigma_w = \frac{Mc}{I_w}$$

$$\begin{aligned}
 \text{โมเมนต์ดัด ; } M &= \frac{\sigma_w I_w}{c} \\
 &= \frac{5 \times 10^6 \times 0.0003516}{0.125} \\
 &= 14,064 \text{ N-m หรือ } 14.06 \text{ kN-m}
 \end{aligned}$$

โมเมนต์ดัดสูงสุดที่คานเสริมกำลังสามารถรับได้อย่างปลอดภัยคือ 14.06 kN-m   ตอบ

ตัวอย่างที่ 6.7 คานเสริมกำลังทำจากไม้ขนาด $8 \times 8 \text{ cm}$ เสริมด้วยแผ่นเหล็กหนา 1.5 cm ทั้งด้านบนและด้านล่างดังแสดงในภาพที่ 6.15 จงหาความเค้นดัดสูงสุดที่เกิดไม้และเหล็ก ถ้าคานเสริมกำลังนี้รับโมเมนต์ดัด 60,000 kg-cm กำหนดให้แปลงหน้าตัดคานเป็นเหล็ก โดยไม่มีค่าโมดูลัสยืดหยุ่น $E_w = 0.7 \times 10^5 \text{ kg/cm}^2$ และเหล็กมีค่าโมดูลัสยืดหยุ่น $E_s = 2.1 \times 10^6 \text{ kg/cm}^2$

ภาพที่ 6.15 คานไม้เสริมกำลังด้วยแผ่นเหล็กด้านบนและล่าง

ที่มา : จีรวัดน์ วิมุติสุขวิริยา. 2556

วิธีทำ

ความหนาเหล็กเทียบเท่า ; $b_s = \frac{E_w}{E_s} \times b_w$

$$= \frac{0.7 \times 10^5}{2.1 \times 10^6} \times 8 = 0.267 \text{ cm}$$

โมเมนต์ความเฉื่อยคานเหล็ก ; $I_s = 2 \left[\frac{8 \times 1.5^3}{12} + (1.5 \times 8)(4.75)^2 \right] + \frac{0.267 \times 8^3}{12}$

$$= 557.392 \text{ cm}^4$$

ความเค้นดัดสูงสุดในเหล็ก ; $\sigma_s = \frac{Mc}{I_s}$

$$= \frac{60,000 \times 5.5}{557.392} = 592.04 \text{ kg/cm}^2 \quad \text{ตอบ}$$

ความเค้นที่รอยต่อไม้และเหล็ก ; $\sigma_s = \frac{Mc}{I_s}$

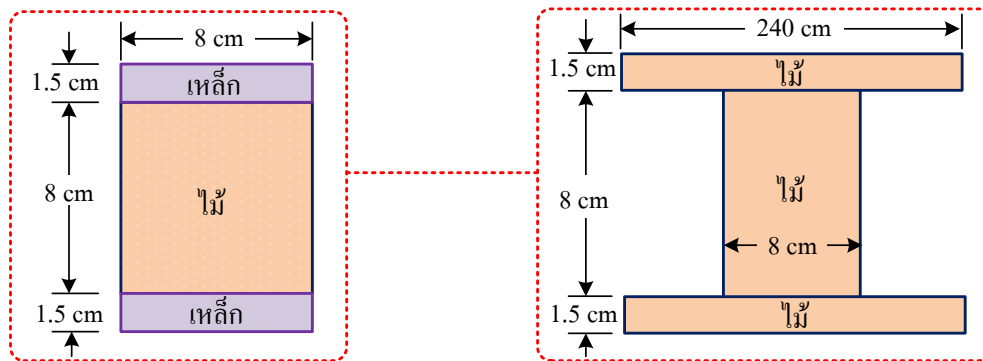
$$= \frac{60,000 \times 4}{557.392} = 430.58 \text{ kg/cm}^2$$

ความเค้นดัดสูงสุดในไม้ ; $\sigma_w = \frac{E_w}{E_s} \times \sigma_s$

$$= \frac{0.7 \times 10^5}{2.1 \times 10^6} \times 430.58$$

$$= 14.35 \text{ kg/cm}^2 \quad \text{ตอบ}$$

ตัวอย่างที่ 6.8 กานเสริมกำลังทำจากไม้ขนาด 8×8 cm เสริมด้วยแผ่นเหล็กหนา 1.5 cm ทั้งด้านบนและด้านล่างดังแสดงในภาพที่ 6.15 จงหาความเค้นดัดสูงสุดที่เกิดไม้และเหล็ก ถ้ากานเสริมกำลังนี้รับโมเมนต์ดัด $60,000 \text{ kg-cm}$ กำหนดให้แปลงหน้าตัดกานเป็นไม้ โดยไม้มีค่าโมดูลัสยืดหยุ่น $E_w = 0.7 \times 10^5 \text{ kg/cm}^2$ และเหล็กมีค่าโมดูลัสยืดหยุ่น $E_s = 2.1 \times 10^6 \text{ kg/cm}^2$

ภาพที่ 6.16 หน้าตัดกานประกอบด้วยไม้และเหล็ก

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

วิธีทำ

$$\begin{aligned} \text{ความหนาไม้เทียบเท่า ; } b_w &= \frac{E_s}{E_w} b_s \\ &= \frac{2.1 \times 10^6}{0.7 \times 10^5} \times 8 = 240 \text{ cm} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{โมเมนต์ความเฉื่อย ; } I_w &= 2 \left[\frac{240 \times 1.5^3}{12} + (1.5 \times 240 \times 4.75^2) \right] + \frac{8 \times 8^3}{12} \\ &= 16,721.33 \text{ cm}^4 \end{aligned}$$

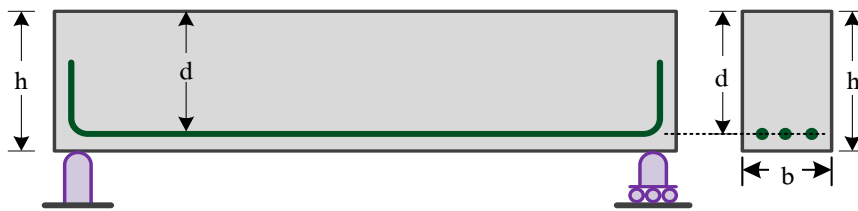
$$\begin{aligned} \text{ความเค้นในไม้ ; } \sigma_w &= \frac{Mc}{I_w} \\ &= \frac{60,000 \times 5.5}{16,721.33} = 19.74 \text{ kg/cm}^2 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{ความเค้นในเหล็ก ; } \sigma_s &= \frac{E_s}{E_w} \times \sigma_w \\ &= \frac{2.1 \times 10^6}{0.7 \times 10^5} \times 19.74 = 592.06 \text{ kg/cm}^2 \text{ ตอบ} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{ความเค้นในไม้เทียบเท่า ; } \sigma_w &= \frac{Mc}{I_w} \\ &= \frac{60,000 \times 4}{16,721.33} = 14.35 \text{ kg/cm}^2 \text{ ตอบ} \end{aligned}$$

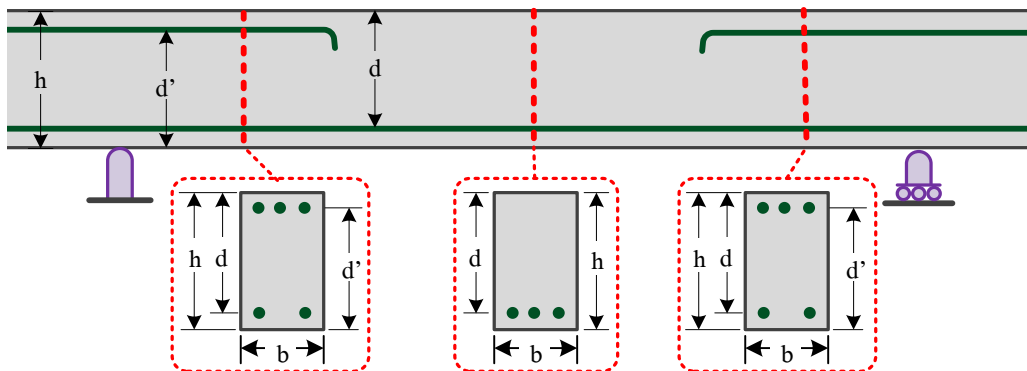
คานคอนกรีตเสริมเหล็ก

คานคอนกรีตเสริมเหล็ก (Reinforced Concrete Beams) เป็นคานเสริมกำลังหรือคานเชิงประกอบอีกประเภทหนึ่งที่ทำจากคอนกรีตและเหล็กดังแสดงในภาพที่ 6.17 ปัจจุบันคานคอนกรีตเสริมเหล็กเป็นที่นิยมในการนำมาทำเป็นโครงสร้างอาคารและสิ่งก่อสร้าง การนำวัสดุทั้งสองชนิดมาใช้ร่วมกันเนื่องจากคอนกรีตเป็นวัสดุที่สามารถรับแรงอัดได้ดีแต่รับแรงดึงได้น้อย ในขณะที่เหล็กเป็นวัสดุที่มีคุณสมบัติรับแรงดึงและรับแรงอัดได้ดี การนำคอนกรีตและเหล็กมาใช้ร่วมกันในการทำเป็นคานยังต้องคำนึงถึงรูปร่างหน้าตัดคานและตำแหน่งของวัสดุแต่ละชนิดเพื่อให้ทั้งคอนกรีตและเหล็กทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตัวอย่างการเสริมเหล็กเส้นในคานต่อเนื่องแสดงในในภาพที่ 6.18 อย่างไรก็ตามการออกแบบคานคอนกรีตเสริมเหล็กยังต้องคำนึงถึงราคาค่าก่อสร้างเนื่องจากเหล็กมีราคาแพง ถึงแม้ว่าคอนกรีตจะสามารถรับกำลังอัดได้ดีและมีราคาถูกแต่ยังมีข้อจำกัดคือมีน้ำหนักมาก ดังนั้นช่วงห่างของฐานรองรับคานต้องไม่มากเกินไปมิฉะนั้นจะทำให้ปริมาณเหล็กเสริมมากด้วย เหล็กที่นำมาใช้มักเป็นเหล็กเส้นกลมอาจจะเป็นเหล็กผิวเรียบหรือเหล็กข้ออ้อยก็ได้ โดยเหล็กข้ออ้อยจะมีแรงยึดระหว่างเหล็กและคอนกรีตดีกว่าเหล็กผิวเรียบ

ภาพที่ 6.17 คานช่วงเดียวคอนกรีตเสริมเหล็ก

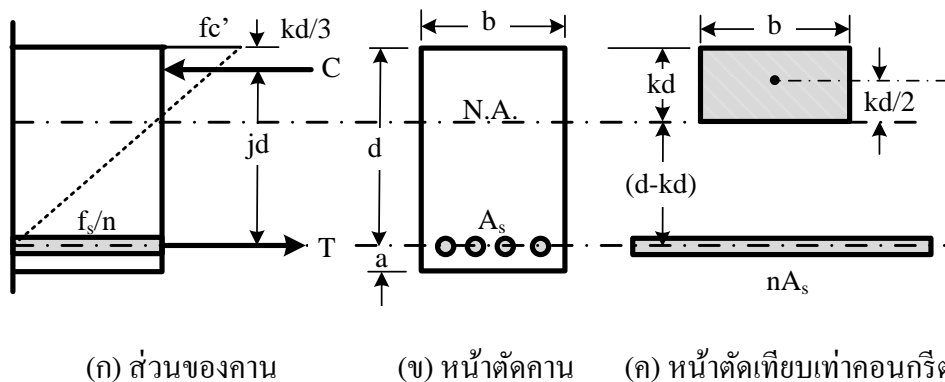
ที่มา : จีรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

ภาพที่ 6.18 คานต่อเนื่องคอนกรีตเสริมเหล็ก

ที่มา : จีรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

สิริศักดิ์ ปโยขรสิริ (2549 : 261-263) Ferdinand P. Beer, et al. (2012 : 262) Hearn E. J. (2000 : 71-73) และ John Case, et al. (1999 : 272-275) กล่าวว่าคานคอนกรีตเสริมเหล็กใช้หลักการคำนวณเช่นเดียวกับคานเสริมกำลังดัดที่ได้กล่าวมาแล้วในหัวข้อก่อนหน้า เมื่อคำนวณแรงเฉือนและโมเมนต์ดัดเนื่องจากน้ำหนักที่กระทำกับคานได้แล้ว ขั้นตอนต่อไปคือการเลือกกำลังอัดประลัยของคอนกรีต f_c' และเกรดของเหล็กเสริมซึ่งสัมพันธ์กับกำลังรับแรงดึงจุดคราก f_y นำค่าทั้งสองไปหาขนาดหน้าตัดคานที่เหมาะสมกับแรงที่เกิดขึ้นในคาน การออกแบบคานเสริมกำลังประเภทนี้จะอยู่บนสมมติฐานว่าคอนกรีตไม่สามารถรับแรงดึงได้น้อยมาก หากพิจารณาคานหน้าตัดรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าดังแสดงในภาพที่ 6.19 พบว่า ความเค้นอัดจะเกิดขึ้นด้านบนของระนาบสะเทินและความเค้นดึงจะเกิดขึ้นด้านล่างของระนาบสะเทิน ส่งผลทำให้คอนกรีตด้านบนรับแรงอัดและเหล็กด้านล่างรับแรงดึง โดยคอนกรีตด้านล่างจะทำหน้าที่ยึดเหล็กเสริมให้อยู่ในตำแหน่งที่ต้องการเท่านั้น คอนกรีตด้านบนของระนาบสะเทินจะรับแรงอัดในลักษณะที่เป็นปฏิภาคโดยตรงกับระยะจากระนาบสะเทิน แรงอัดนี้กระจายเป็นรูปสามเหลี่ยมซึ่งแรงลัพธ์จะอยู่ที่จุดศูนย์กลางของพื้นที่ที่รับแรง

(ก) ส่วนของคาน

(ข) หน้าตัดคาน

(ค) หน้าตัดเทียบเท่าคอนกรีต

ภาพที่ 6.19 คานคอนกรีตเสริมเหล็ก

ที่มา : Hearn E. J. 2000 : 72

หากกำหนดให้โมดูลัสยืดหยุ่นของเหล็กเป็น E_s และ โมดูลัสยืดหยุ่นของคอนกรีตเป็น E_c ค่าโมดูลัสยืดหยุ่นของวัสดุทั้งสองจะถูกใช้ในการหาหน้าตัดแปลงซึ่งมีคุณสมบัติเทียบเท่าคานคอนกรีต จากภาพที่ 6.19 ถ้ากำหนดให้ค่าคงที่ n คือ E_s/E_c ความกว้างหน้าตัดคานคือ b ระยะจากผิวคานด้านบนถึงศูนย์กลางของเหล็กเสริมคือ d พื้นที่หน้าตัดเหล็กเสริมคือ A_s และร้อยละเหล็กเสริม p มีค่าเท่ากับ A_s/bd จากสมมูลโมเมนต์รอบระนาบสะเทินจะได้ว่าโมเมนต์ที่เกิดจากความเค้นอัดจะมีค่าเท่ากับโมเมนต์ที่เกิดจากความเค้นดึงดังสมการต่อไปนี้

$$fc' (bkd) \frac{kd}{2} = nA_s(d-kd)fc' \quad (6.13)$$

$$\text{ร้อยละเหล็กเสริม ; } p = \frac{A_s}{bd} \quad (6.14)$$

$$\text{แทนค่าจะได้ ; } (bkd) \frac{kd}{2} = npbd(d-kd) \quad (6.15)$$

$$k^2 + 2pnk - 2pn = 0 \quad (6.16)$$

$$k = \frac{\sqrt{(2pn)^2 + (4 \times 2pn)} - 2pn}{2} \quad (6.17)$$

$$k = \sqrt{2pn + (pn)^2} - pn \quad (6.18)$$

แรงอัด C กระทำกับคอนกรีตที่จุดศูนย์กลางของรูปสามเหลี่ยมความเค้นอัดที่ระยะ $1/3$ ของ kd แรงต้าน T ที่เกิดขึ้นจะเป็นแรงดึง ดังนั้นสมดุลแรงในแนวราบมีดังสมการต่อไปนี้

$$C = T \quad (6.19)$$

$$\text{แขนของโมเมนต์ ; } jd = d - \frac{1}{3}(kd) = d(1 - \frac{1}{3}k) \quad (6.20)$$

$$j = 1 - \frac{k}{3} \quad (6.21)$$

$$\text{แรงอัดในคอนกรีต ; } C = bkd \times \frac{1}{2} fc' \quad (6.22)$$

$$\text{แรงดึงในเหล็ก ; } T = A_s \times fs \quad (6.23)$$

เมื่อ fc' คือความเค้นอัดที่ยอมให้ของคอนกรีตและ fs คือความเค้นดึงที่ยอมให้ของเหล็ก พิจารณาสมดุลโมเมนต์จะได้ว่าโมเมนต์ภายใน M_r จะเท่ากับโมเมนต์ดัด M ที่กระทำกับคานดังสมการต่อไปนี้

$$M = M_r \quad (6.24)$$

ค่าโมเมนต์ภายใน M_r สามารถสามารถคำนวณได้จากการนำแรงดึง T ที่เกิดขึ้นในเหล็ก คูณด้วยแขนโมเมนต์ jd หรือสามารถคำนวณได้จากการนำแรงอัด C ที่เกิดขึ้นในคอนกรีต คูณด้วยแขนโมเมนต์ jd ดังสมการต่อไปนี้

$$M_r = A_s \times fs \times jd \quad (6.25)$$

$$M_r = \frac{1}{2} \times (bkd) \times fc' \times jd \quad (6.26)$$

$$M_r = \frac{1}{2} \times fc' \times kjb d^2 \quad (6.27)$$

จากสมการด้านบนพบว่าความสามารถในการต้านทาน โมเมนต์ของคานคอนกรีตเสริมเหล็กขึ้นอยู่กับคุณสมบัติด้านกำลังของคอนกรีตและเหล็กเสริม ดังนั้นก่อนการคำนวณคานคอนกรีตเสริมเหล็กจึงต้องมีผลการทดสอบความแข็งแรงของคอนกรีตและเหล็กเสริมจากห้องปฏิบัติการเสียก่อน ตัวอย่างการผูกเหล็กเสริมในคานคอนกรีตเสริมเหล็กแสดงในภาพที่ 6.20 ซึ่งประกอบด้วยเหล็กแกนและเหล็กปลอก สำหรับตัวอย่างคานคอนกรีตเสริมเหล็กที่หล่อเสร็จแล้วและผ่านการทดสอบแรงเฉือนในห้องปฏิบัติการแสดงในภาพที่ 6.21

ภาพที่ 6.20 การผูกเหล็กเสริมในคานคอนกรีตเสริมเหล็ก

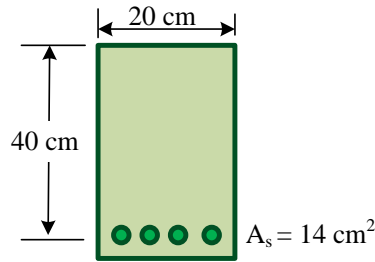
ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

ภาพที่ 6.21 คานคอนกรีตเสริมเหล็กที่หล่อเสร็จแล้ว

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

ตัวอย่างที่ 6.9 คานคอนกรีตเสริมเหล็กกว้าง 20 cm มีระยะจากผิวบนของคานถึงศูนย์กลางเหล็กเสริมเท่ากับ 40 cm มีพื้นที่หน้าตัดเหล็กเสริมเท่ากับ 14 cm² และมีค่าคงที่ $n = 20$ ดังแสดงในภาพที่ 6.22 จงหาความเค้นสูงสุดที่เกิดกับคอนกรีตและเหล็กเสริมเมื่อมีโมเมนต์ดัดขนาด 700,000 kg-cm กระทำกับคาน

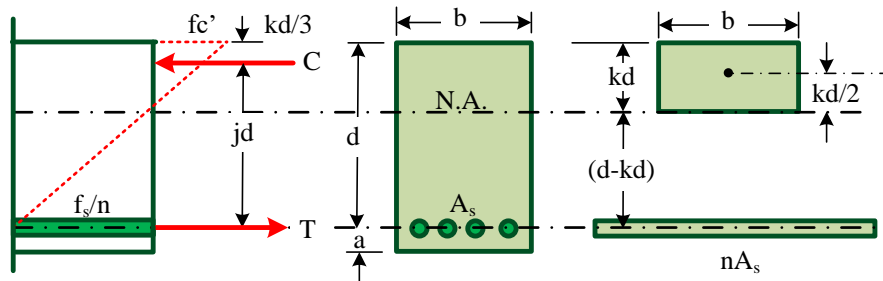

ภาพที่ 6.22 คานคอนกรีตเสริมเหล็ก

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

วิธีทำ

แปลงพื้นที่หน้าตัดเหล็กให้เป็นคอนกรีต

ภาพที่ 6.23 หน้าตัดแปลงคานคอนกรีตเสริมเหล็ก

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

จากนั้นพิจารณาสมดุลของโมเมนต์รอบระยะนาบสะเทินเพื่อหาระยะ kd

$$\begin{aligned}
 fc'(bkd) \frac{kd}{2} &= nA_s (d - kd) fc' \\
 \frac{20}{2} \times kd^2 &= 20 \times 14 \times (40 - kd) \\
 10kd^2 &= 11,200 - 280kd \\
 kd^2 + 28kd - 1,120 &= 0
 \end{aligned}$$

$$kd = \frac{-28 + \sqrt{28^2 + (4 \times 1,120)}}{2}$$

$$= 22.28 \text{ cm}$$

ระยะแขนโมเมนต์ ; $jd = d - \frac{1}{3}(kd)$

$$= 40 - \left(\frac{1}{3} \times 22.28\right)$$

$$= 32.57 \text{ cm}$$

พิจารณาโมเมนต์ค้ดภายในที่เกิดจากแรงอัด C ในคอนกรีต

โมเมนต์ค้ดภายใน ; $M_r = \frac{1}{2} \times (bkd) \times fc' \times jd$

$$700,000 = \frac{1}{2} \times (20 \times 22.28) \times fc' \times 32.57$$

ความเค้นสูงสุดในคอนกรีต ; $fc' = \frac{700,000 \times 2}{20 \times 22.28 \times 32.57}$

$$= 96.46 \text{ kg/cm}^2$$

ตอบ

พิจารณาโมเมนต์ค้ดภายในที่เกิดจากแรงดึง T ในเหล็กเสริม

โมเมนต์ค้ดภายใน ; $M_r = A_s fs \times jd$

$$700,000 = 14 \times fs \times 32.57$$

ความเค้นสูงสุดในเหล็ก ; $fs = \frac{700,000}{14 \times 32.57}$

$$= 1,535.16 \text{ kg/cm}^2$$

ตอบ

ตัวอย่างที่ 6.10 กานคอนกรีตเสริมเหล็กขนาด $20 \times 40 \text{ cm}$ เสริมด้วยเหล็กเส้นพื้นที่หน้าตัด 4 cm^2 ถ้ากำหนดให้ค่าคงที่ $n = 20$ ความเค้นอัดที่ยอมให้ของคอนกรีตเท่ากับ 60 kg/cm^2 ความเค้นดึงที่ยอมให้ของเหล็กเส้นเท่ากับ $1,200 \text{ kg/cm}^2$ และระยะคอนกรีตหุ้มเหล็กหนา 5 cm จงหาโมเมนต์ค้ดที่คานนี้สามารถรับได้อย่างปลอดภัย

วิธีทำ

ระยะจากผิวบนของคานถึงศูนย์กลางเหล็กเสริมเท่ากับ $d = 40 - 5 = 35 \text{ cm}$

ร้อยละเหล็กเสริม ; $p = \frac{A_s}{bd}$

$$= \frac{4}{20 \times 35}$$

$$= 5.71 \times 10^{-3}$$

ดังนั้น $pn = 20 \times 5.71 \times 10^{-3}$

$$= 0.114$$

$$\begin{aligned} k &= \sqrt{2pn + (pn)^2} - pn \\ &= \sqrt{(2 \times 0.114) + 0.114^2} - 0.114 \\ &= 0.377 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} j &= 1 - \frac{k}{3} \\ &= 1 - \frac{0.377}{3} \\ &= 0.874 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{โมเมนต์ที่คอนกรีตรับได้ ; } M_c &= \frac{1}{2} fc' \times k j b d^2 \\ &= \frac{1}{2} \times 60 \times 0.377 \times 0.874 \times 20 \times (35)^2 \\ &= 242,181.03 \text{ kg-cm หรือ } 2,421.81 \text{ kg-m} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{โมเมนต์ที่เหล็กเสริมรับได้ ; } M_s &= A_s f_s j d \\ &= 4 \times 1,200 \times 0.874 \times 35 \\ &= 146,832 \text{ kg-cm หรือ } 1,468.32 \text{ kg-m} \end{aligned}$$

โมเมนต์ค้ดสูงสุดที่คานสามารถรับได้อย่างปลอดภัยคือ 1,468.32 kg-m ตอบ

สรุปท้ายบท

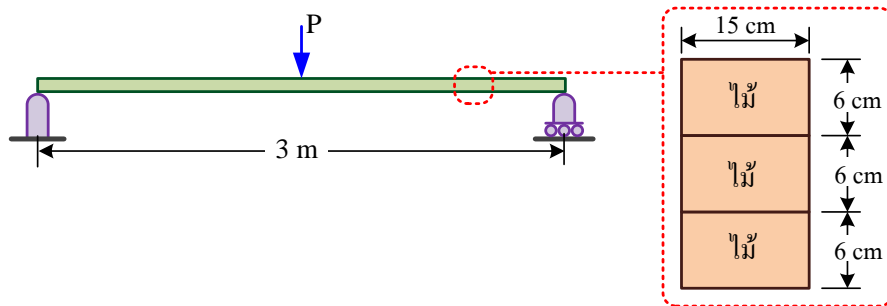
คานที่เกิดจากการนำวัสดุหลายชิ้นมาประกอบเข้าด้วยกันเพื่อต้านทานแรงที่เกิดขึ้น เรียกว่า คานประกอบ วิธีการย้ดวัสดุเหล่านั้นให้ติดกันอาจใช้กาว ตะปู สลักเกลียว หมุดย้ำ หรือ รอยเชื่อมก็ได้ นอกจากคุณสมบัติด้านความแข็งแรงของวัสดุที่นำมาใช้ทำชิ้นส่วนคานแล้วยัง ต้องทราบคุณสมบัติวัสดุที่นำมาใช้ย้ดด้วย การออกแบบคานประกอบจะต้องทราบแรงที่เกิดขึ้นกับ คานเพื่อนำแรงดังกล่าวไปออกแบบชิ้นส่วนที่จะนำมาประกอบเข้าด้วยกัน รูปแบบหน้าตัดคาน ประกอบมีหลากหลาย เช่น หน้าตัดรูปตัวไอ หน้าตัดรูปตัวที หรือหน้าตัดรูปกล่อง เป็นต้น

นอกจากคานประกอบที่ทำจากวัสดุชนิดเดียวกันแล้วยังมีคานอีกประเภทหนึ่งที่นำวัสดุ มากกว่าหนึ่งชนิดมาประกอบเข้าด้วยกันเพื่อให้สามารถต้านทานแรงได้มากขึ้น คานประเภทนี้ เรียกว่า คานเสริมกำลัง หรือ คานเชิงประกอบ เช่น คานไม้เสริมกำลังด้วยแผ่นเหล็ก หรือคาน คอนกรีตเสริมเหล็ก เป็นต้น โดยที่แผ่นเหล็กสามารถช่วยคานไม้รับแรงได้ดีขึ้น หรือเหล็กเสริม ช่วยให้คานคอนกรีตรับแรงได้ดีขึ้น สิ่งสำคัญในการคำนวณคานเสริมกำลังคือการทำให้เป็น หน้าตัดแปลง เมื่อได้หน้าตัดแปลงแล้วจึงสามารถใช้หลักการคำนวณของคานทั่วไปได้ สำหรับ คานคอนกรีตเสริมเหล็กเป็นคานเสริมกำลังประเภทหนึ่งที่ทำจากวัสดุหลัก 2 ชนิดคือคอนกรีต

และเหล็ก ปัจจุบันคานคอนกรีตเสริมเหล็กเป็นที่นิยมในการนำมาทำเป็น โครงสร้างอาคารและ
สิ่งก่อสร้าง การที่นำวัสดุทั้งสองชนิดมาทำเป็นคานเนื่องจากคอนกรีตเป็นวัสดุที่สามารถรับ
แรงอัดได้ดีแต่รับแรงดึงได้น้อยในขณะที่เหล็กเป็นวัสดุที่มีคุณสมบัติรับแรงดึงและรับแรงอัดได้
ดี การคำนวณคานคอนกรีตเสริมเหล็กจะใช้หลักการคำนวณเดียวกับคานเสริมกำลังทั่วไป

แบบฝึกหัดท้ายบท

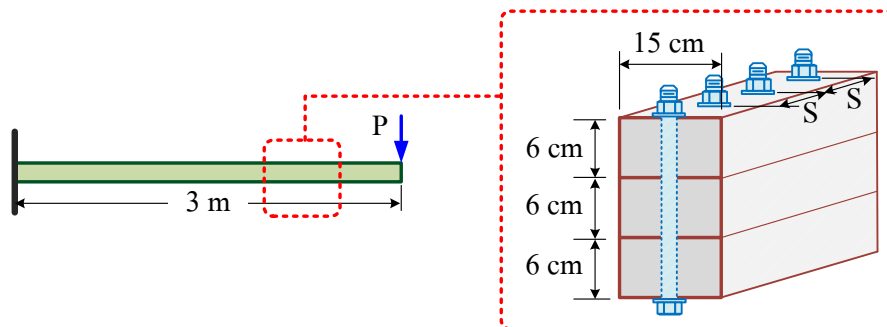
1. คานประกอบทำจากไม้ขนาด 6×15 cm จำนวน 3 ท่อน ยึดติดกันด้วยกาวดังแสดงในภาพที่ 6.24 คานดังกล่าวยาว 3 m รับน้ำหนักที่กึ่งกลางคาน ถ้ากาวสามารถรับความเค้นเฉือนได้เท่ากับ 5 kg/cm^2 จงหาว่าน้ำหนักสูงสุดที่คานนี้สามารถรับได้อย่างปลอดภัยมีค่าเท่าใดและจงหาความเค้นดัดสูงสุดที่เกิดขึ้น

ภาพที่ 6.24 คานประกอบทำด้วยไม้

ที่มา : จิรวัดณ์ วิมุติสุขวิริยา. 2556

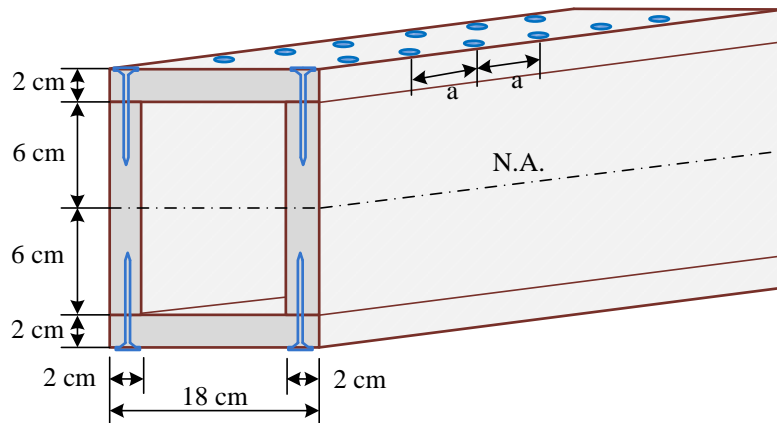
2. คานยื่นดังแสดงในภาพที่ 6.25 ทำจากไม้ขนาด 6×15 cm จำนวน 3 ท่อน ยึดติดกันแน่นด้วยสลักเกลียวซึ่งสามารถรับแรงเฉือนได้ 2,500 kg ถ้าความเค้นอัดที่ได้รับได้เท่ากับ 90 kg/cm^2 และความเค้นเฉือนที่ไม้รับได้เท่ากับ 20 kg/cm^2 จงหาว่าน้ำหนักสูงสุดที่กระทำที่ปลายคานนี้และจงหาระยะห่างระหว่างสลักเกลียวที่ใช้ยึด ไม้ทั้ง 3 ท่อน

ภาพที่ 6.25 คานประกอบไม้ยึดติดกันแน่นด้วยสลักเกลียว

ที่มา : จิรวัดณ์ วิมุติสุขวิริยา. 2556

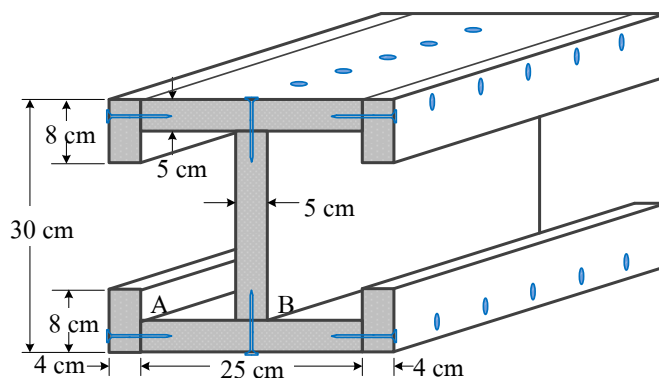
3. กานประกอบรูปกล่องสี่เหลี่ยมทำด้วยไม้ขนาด 2×12 cm จำนวน 2 ท่อนในแนวตั้ง และไม้ขนาด 2×18 cm จำนวน 2 ท่อนในแนวนอน ยึดติดกันด้วยตะปูดังแสดงในภาพที่ 6.26 ถ้าระยะห่างระหว่างตะปูเท่ากับ 3 cm และกานรับน้ำหนักในแนวดิ่ง 150 kg จงหาความเค้นเฉือนในตะปูแต่ละตัวและความเค้นเฉือนสูงสุดที่เกิดกับท่อนไม้

ภาพที่ 6.26 กานประกอบรูปกล่องสี่เหลี่ยมทำด้วยแผ่นไม้

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

4. กานประกอบทำจากไม้และยึดด้วยตะปู โดยมีขนาดหน้าตัดดังแสดงในภาพที่ 6.27 กานนี้รับน้ำหนักในแนวดิ่ง 800 kg จงหาแรงเฉือนในตะปูที่จุดต่อ A และจุดต่อ B ซึ่งตอกทุกระยะ 3 cm ตลอดความยาวกาน

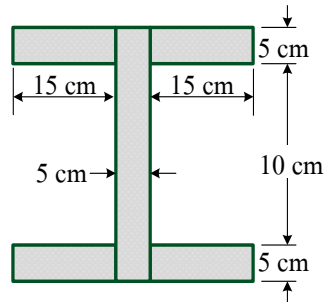

ภาพที่ 6.27 กานประกอบ

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

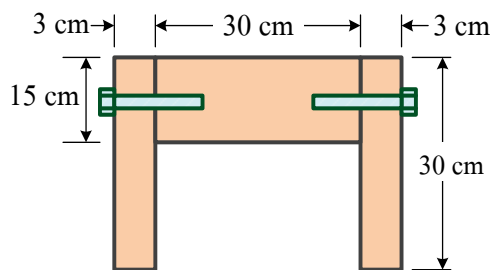
5. คานประกอบหน้าตัดรูปตัวไอดังแสดงในภาพที่ 6.28 ทำจากไม้จำนวน 5 ท่อนที่ยึดติดกันด้วยกาว ซึ่งกาวสามารถรับความเค้นเฉือนได้สูงสุด 4 kg/cm^2 จงหาน้ำหนักสูงสุดที่กระทำในแนวดิ่งแล้วคานนี้สามารถรับได้อย่างปลอดภัย

ภาพที่ 6.28 คานประกอบทำจากไม้ยึดติดกันด้วยกาว

ที่มา : จิรวัดณ์ วิมุติสุขวิริยา. 2556

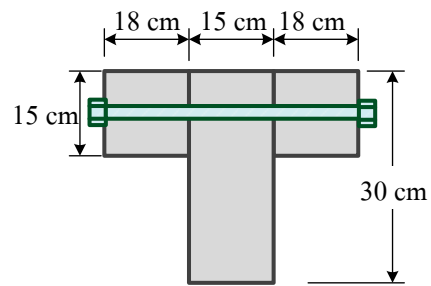
6. คานประกอบทำจากไม้ 3 ท่อน ยึดติดกันแน่นด้วยสลักเกลียวเส้นผ่าศูนย์กลาง 1 cm ทุกระยะ 20 cm ดังแสดงในภาพที่ 6.29 ถ้าคานนี้รับน้ำหนักในแนวดิ่ง 1,500 kg จงหาความเค้นเฉือนในสลักเกลียวแต่ละตัว

ภาพที่ 6.29 คานประกอบด้วยไม้สามแผ่น

ที่มา : จิรวัดณ์ วิมุติสุขวิริยา. 2556

7. คานประกอบหน้าตัดรูปตัวทีที่ทำจากไม้จำนวน 3 ท่อนยึดด้วยสลักเกลียวขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 1.5 cm ทุกระยะ 20 cm ดังแสดงในภาพที่ 6.30 ถ้าคานนี้รับน้ำหนักในแนวดิ่ง 2,000 kg จงหาความเค้นเฉือนในสลักเกลียว

ภาพที่ 6.30 กานประกอบด้วยไม้สามแผ่นยึดติดกันแน่นด้วยสลักเกลียว
ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

เอกสารอ้างอิง

- เกรียงศักดิ์ อุคมสินโรจน์. (2540). **กลศาสตร์ของวัสดุ**. กรุงเทพฯ : มิตรนราการพิมพ์.
- ชาญ ถนัดงาน. (2523). **กลศาสตร์วัสดุ**. กรุงเทพฯ : สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า
วิทยาเขตพระนครเหนือ.
- มนตรี พิรุณเกษตร. (2544). **กลศาสตร์ของวัสดุ**. กรุงเทพฯ : วิทยพัฒน์.
- รุ่นพีวิศวกรรรม. (2541). **ความแข็งแรงของวัสดุ**. กรุงเทพฯ : สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล.
- วินิต ช่อวิเชียร วรนิติ ช่อวิเชียร และวารเศรษฐ์ ช่อวิเชียร. (2548). **กำลังวัสดุ/กลศาสตร์วัสดุ**.
กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมโพธิ วิวิธเกตุรงค์. (2542). **กลศาสตร์ของวัสดุ**. กรุงเทพฯ : ฟิสิกส์เซ็นเตอร์การพิมพ์.
- สุกิจ นามพิชญ์. (2541). **ความแข็งแรงของวัสดุ**. กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดยูเคชั่น.
- สิทธิชัย แสงอาทิตย์. (2549). **กลศาสตร์ของวัสดุ**. นครราชสีมา : สาขาวิชาวิศวกรรมโยธา
สำนักวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- สิริศักดิ์ ปโยธรสิริ. (2549). **กลศาสตร์วัสดุ**. กรุงเทพฯ : ว.เพ็ชรสกุล.
- Ferdinand P. Beer, Russell Johnston, John T. DeWolf and David F. Mazurek. (2012).
Mechanics of Materials. New York : Mc Graw Hill.
- Fire Tower Engineered Timber. (2007). **White Paper: Mechanically Laminated Beams**.
Retrieved June 25, 2013, from <http://www.ftet.biz/index.php?action=resources>.
- Hearn E. J. (2000). **Mechanics of Materials 1: An Introduction to the Mechanics of Elastic
and Plastic Deformation of Solids and Structural Materials**. Oxford : Butterworth-
Heinemann.
- James M. Gere and Barry J. Goodno. (2012). **Mechanics of Materials**. Stamford : Cengage
Learning.
- John Case, Lord Chilver and Carl T. F. Ross. (1999). **Strength of Materials and Structures**.
London : Arnold.
- Joseph E. Shigley. (2004). **Mechanical Engineering Design**. New York : McGraw-Hill.
- The Timber Post. (2013). **Green Square**. Retrieved June 25, 2013, from
<http://www.timberpost.com.au/public-spaces/green-square>.
- Timoshenko S. (1940). **Strength of Materials : Part I Elementary Theory and Problems**.
New York : D. Van Nostrand Company, Inc.

เอกสารอ้างอิง (ต่อ)

Vitor Dias da Silva. (2006). **Mechanics and Strength of Materials**. Heidelberg : Springer-Verlag.

William A. Nash. (1998). **Theory and Problems of Strength of Materials**. New York : McGraw-Hill.

แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 7

การโค้งของคาน

หัวข้อเนื้อหาประจำบท

1. การหาระยะ โคงของคานวิธีพื้นที่โมเมนต์
2. การหาระยะ โคงของคานวิธีอินทิเกรตสองชั้น
3. การหาระยะ โคงของคานวิธีซูเปอร์โพสิชัน
4. สรุปรายบท
5. แบบฝึกหัดท้ายบท

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

เมื่อนักศึกษาเรียนบทเรียนนี้แล้วสามารถ

1. อธิบายการ โคงของคานเมื่อรับน้ำหนักได้
2. อธิบายความชันของคานวิธีพื้นที่โมเมนต์ และแก้โจทย์ปัญหาที่เกี่ยวข้องได้
3. อธิบายการหาระยะ โคงของคานวิธีพื้นที่โมเมนต์และแก้โจทย์ปัญหาที่เกี่ยวข้องได้
4. อธิบายความชันของคานวิธีอินทิเกรตสองชั้น และแก้โจทย์ปัญหาที่เกี่ยวข้องได้
5. อธิบายการหาระยะ โคงของคานวิธีอินทิเกรตสองชั้น และแก้โจทย์ปัญหาที่เกี่ยวข้องได้
6. อธิบายความชันของคานวิธีซูเปอร์โพสิชัน และแก้โจทย์ปัญหาที่เกี่ยวข้องได้
7. อธิบายการหาระยะ โคงของคานวิธีซูเปอร์โพสิชัน และแก้โจทย์ปัญหาที่เกี่ยวข้องได้

วิธีสอนและกิจกรรมการเรียนการสอนประจำบท

1. บรรยายเนื้อหาในเอกสารประกอบคำสอน การถามและตอบในห้องเรียนร่วมกับการใช้สื่อประกอบอื่น เช่น สื่อแผ่นใส สื่อคอมพิวเตอร์ หรือสื่อวีดิทัศน์ เป็นต้น
2. แสดงตัวอย่างชิ้นงานคานเหล็กที่มีฐานรองรับรูปแบบต่าง ๆ สาธิตการโค้งตัวของคานภายใต้น้ำหนักกระทำ เช่น น้ำหนักกระทำจุดเดียว หรือน้ำหนักกระทำหลายจุด เป็นต้น
3. แสดงตัวอย่างการสร้างแบบจำลองชิ้นงาน โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป รวมถึงการแสดงผลรูปร่างการโค้งของคานภายใต้การรับน้ำหนัก

4. สาระที่ขึ้นตอนการแก้ปัญหาโจทย์ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาในการเรียนการสอน เช่น ระยะเวลาและความชันของคานาวิธีพื้นที่โมเมนต์ ระยะเวลาและความชันของคานาวิธีอินทิเกรตสองชั้น และระยะเวลาและความชันของคานาวิธีซูเปอร์โพลีชั่น เป็นต้น

5. มอบหมายงาน

5.1 ให้ผู้เรียนแต่ละคนแก้ปัญหาโจทย์ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหา เช่น ระยะเวลาและความชันของคานาวิธีพื้นที่โมเมนต์ ระยะเวลาและความชันของคานาวิธีอินทิเกรตสองชั้น และระยะเวลาและความชันของคานาวิธีซูเปอร์โพลีชั่น เป็นต้น

5.2 ให้ผู้เรียนแต่ละกลุ่มศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับการหาระยะโค้งและความชันของคานาที่ทำจากวัสดุวิศวกรรมสมัยใหม่และคานาที่ทำจากวัสดุในท้องถิ่น

5.3 ให้ผู้เรียนแต่ละคนทำแบบฝึกหัดจากคำถามท้ายบท เพื่อทดสอบความรู้ที่ได้เรียนมา

6. ทำแบบฝึกหัดท้ายบท

การวัดและประเมินผล

1. การสังเกตความสนใจของผู้เรียน
2. การฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับการคำนวณปัญหาโจทย์
3. การทดสอบจากแบบทดสอบ
4. การประเมินผล ผู้เรียนจะต้องได้คะแนนรวมไม่ต่ำกว่าร้อยละ 60 จึงจะผ่านเกณฑ์การเรียนรู้

บทที่ 7

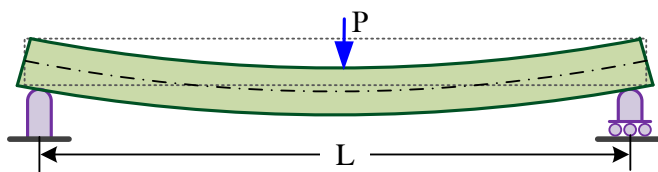
การโก่งของคาน

ในขณะที่มีน้ำหนักกระทำต่อคานจะทำให้คานเกิดการโก่งตัวหรือแอ่นตัว (Deflection) การโก่งของคานอาจโก่งขึ้นหรือโก่งลงก็ได้ขึ้นอยู่กับทิศทางแรงที่กระทำและประเภทของฐานรองรับ การโก่งตัวของคานจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับขนาดของน้ำหนัก คุณสมบัติหน้าตัดคาน และวัสดุที่ใช้ทำคาน ตามลำดับ การหาระยะโก่งของคานสามารถหาได้หลายวิธี สำหรับบทนี้จะขอนำเสนอวิธีที่พบเห็นทั่วไปได้แก่ วิธีโมเมนต์พื้นที่โมเมนต์ วิธีอินทิเกรตสองชั้น และวิธีซูเปอร์โพสิชัน ตามลำดับ

การหาระยะโก่งของคานวิธีพื้นที่โมเมนต์

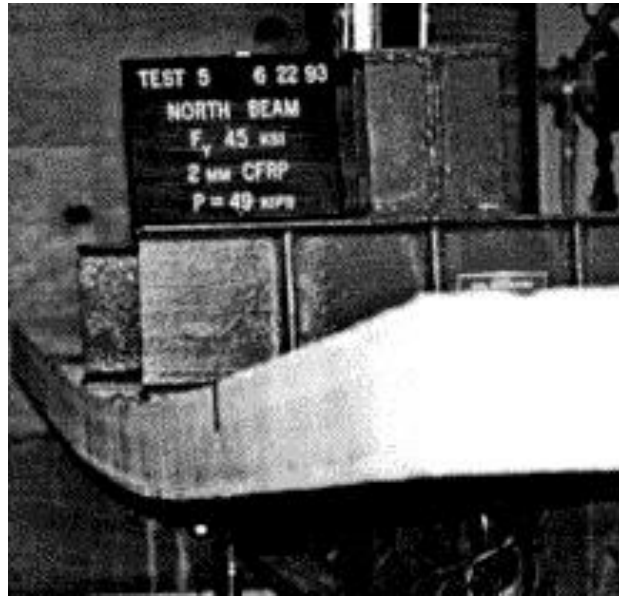
คานเมื่อรับน้ำหนักจะมีการโก่งตัวหรือแอ่นตัวดังแสดงในภาพที่ 7.1 การศึกษาการโก่งตัวมีความสำคัญต่อการออกแบบชิ้นส่วนจำพวกคาน เนื่องจากคานเมื่อรับน้ำหนักจะต้องมีระยะโก่งไม่มากกว่าข้อกำหนดที่ยอมให้ในมาตรฐานการออกแบบ เช่น คานที่โก่งตัวมากจะส่งผลทำให้ผู้อยู่อาศัยรู้สึกไม่สะดวกสบายและคานนั้นดูไม่สวยงาม เป็นต้น ในบางครั้งภายหลังจากการคำนวณและออกแบบคานแล้วยังจำเป็นต้องทำการทดสอบคานเพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างการโก่งตัวและน้ำหนักที่กระทำดังแสดงในภาพที่ 7.2 มนตรี พิรุณเกษตร (2544 : 422-425) สมโพธิ์ วิวิธเกยูรวงศ์ (2542 : 253-257) และสิริศักดิ์ ปโยธรสิริ (2549 : 298-303) กล่าวว่า การหาระยะโก่งของคานวิธีพื้นที่โมเมนต์ (Moment Area Method) มีหลักการดังนี้คือ เมื่อคานมีน้ำหนักกระทำจะเกิดโมเมนต์คัตและแรงเฉือนขึ้นดังแสดงในภาพที่ 7.3 ถ้าคานโก่งภายใต้อิทธิพลโมเมนต์คัตและวัสดุอยู่ในสภาวะยืดหยุ่นพบว่า อัตราส่วนระหว่างโมเมนต์ความเฉื่อยของหน้าตัดคาน I ต่อรัศมีความโค้ง ρ จะมีค่าเท่ากับอัตราส่วนระหว่างโมเมนต์คัต M ต่อผลคูณของค่าโมดูลัสยืดหยุ่น E และโมเมนต์ความเฉื่อย I ดังสมการต่อไปนี้

$$\frac{I}{\rho} = \frac{M}{EI} \quad (7.1)$$

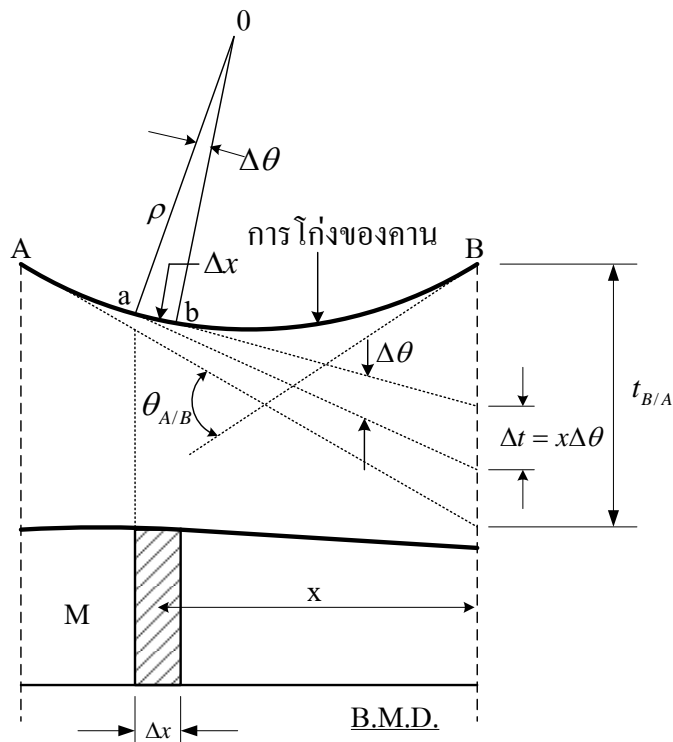
ภาพที่ 7.1 การโก่งของคานช่วงเดียวธรรมดาเมื่อรับน้ำหนัก

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิทยา. 2556

ภาพที่ 7.2 การทดสอบการรับน้ำหนักของคาน

ที่มา : [Rajan Sen](#), [Larry Liby](#) and [Gray Mullins](#). 2001

ภาพที่ 7.3 การหาระยะโก่งของคาน

ที่มา : สิริศักดิ์ ปโยธรสิริ. 2549 : 282

จากภาพที่ 7.3 หากพิจารณาการโค้งของคาน AB พบว่าระยะชั้นส่วนขนาดเล็กของคานที่โค้งตัว Δx จะมีค่าใกล้เคียงกับผลคูณระหว่างความโค้ง ρ และมุม $\Delta \theta$ ดังสมการต่อไปนี้

$$\text{ระยะชั้นส่วนขนาดเล็ก ; } \Delta x = \rho \Delta \theta \quad (7.2)$$

$$\frac{1}{\rho} = \frac{\Delta \theta}{\Delta x} \quad (7.3)$$

เพราะฉะนั้นจะได้

$$\frac{\Delta \theta}{\Delta x} = \frac{M}{EI} \quad (7.4)$$

$$\text{มุมขนาดเล็ก ; } \Delta \theta = \frac{M \Delta x}{EI} \quad (7.5)$$

หากพิจารณาส่วนยาวของการโค้งซึ่งเป็นเส้นโค้งยืดหยุ่น (Elastic Curve) เพียงระยะสั้น Δx จะทำให้เกิดมุม $\Delta \theta$ ที่จุด O ระหว่างเส้นที่ลากตั้งฉากกับเส้นสัมผัสโค้ง (Tangent) ที่จุด a และจุด b ถ้าคิดความยาวของเส้นโค้งยืดหยุ่นระหว่างแนว A และแนว B จะได้ว่ามุมระหว่างเส้นสัมผัสโค้งที่จุด A กับแนวเส้นสัมผัสโค้งที่จุด B เป็นมุม $\theta_{A/B}$ สามารถเขียนเป็นสมการได้ดังนี้

$$\theta_{A/B} = \frac{\sum M \Delta x}{EI} = \frac{I}{EI} \sum M \Delta x \quad (7.6)$$

เมื่อ $\sum M \Delta x$ คือพื้นที่ใต้โมเมนต์คัตระหว่างจุด A และจุด B จากแผนภาพโมเมนต์คัต มุมระหว่างเส้นสัมผัสโค้งที่จุด A ลากตรงไปเทียบกับจุด B บนเส้นโค้งยืดหยุ่นจะมีค่าเท่ากับพื้นที่ใต้เส้นโค้งโมเมนต์คัตในช่วง AB หากด้วย EI เมื่อ Δt เป็นระยะแตกต่างระหว่างเส้นสัมผัสโค้งที่จุด a และ b มายังแนวที่ผ่านจุด B ในแนวตั้ง ซึ่ง Δt เท่ากับ $x \Delta \theta$ เมื่อกำหนดให้ $t_{B/A}$ เป็นระยะในแนวตั้งที่จุด B ซึ่งเกิดจากปลายเส้นสัมผัสโค้งที่จุด A ถึงฐานรองรับที่จุด B และค่า $t_{B/A}$ คือผลรวมของ Δt ตลอดระยะการโค้งตัวจากจุด A ถึงจุด B ซึ่งเขียนเป็นสมการได้ดังนี้

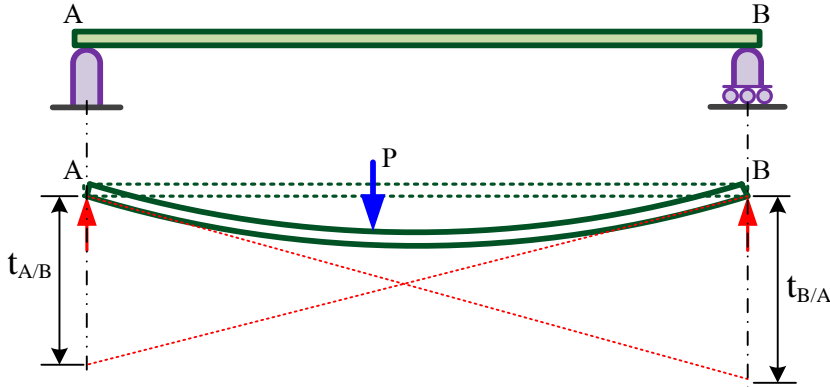
$$t_{B/A} = \sum_A^B \Delta t = \sum_A^B x \Delta \theta \quad (7.7)$$

$$t_{B/A} = \sum_A^B x \left(\frac{M \Delta x}{EI} \right) \quad (7.8)$$

$$t_{B/A} = \frac{I}{EI} \sum_A^B x (M \Delta x) \quad (7.9)$$

เมื่อ $\sum_A^B x (M \Delta x)$ คือค่าพื้นที่ของโมเมนต์คัตระหว่างจุด A ไปถึงจุด B ตามแนวแกนตั้งที่ลากผ่านจุด B เมื่อกำหนดให้ $t_{A/B}$ คือระยะแนวตั้งที่วัดจากจุด A ถึงปลายเส้นสัมผัสโค้งที่ลากจากจุด

B และ $t_{B/A}$ คือระยะแนวตั้งที่วัดจากจุด B ถึงเส้นสัมผัสโค้งที่ลากจากจุด A ดังแสดงในภาพที่ 7.4 หรือเขียนเป็นสมการได้ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 7.4 ระยะการโก่งตัวของจุดต่างๆ บนคาน

ที่มา : จีรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

$$t_{A/B} = \frac{1}{EI} (\text{พื้นที่โมเมนต์})_{AB} \bar{X}_A \quad (7.10)$$

$$t_{B/A} = \frac{1}{EI} (\text{พื้นที่โมเมนต์})_{AB} \bar{X}_B \quad (7.11)$$

เมื่อ $\bar{X}_A$ คือระยะระหว่างจุดศูนย์กลางถ่วงของพื้นที่โมเมนต์ช่วง AB ถึงจุด A และ $\bar{X}_B$ คือระยะระหว่างจุดศูนย์กลางถ่วงของพื้นที่โมเมนต์ช่วง AB ถึงจุด B หรือ $t_{A/B}$ เป็นระยะแนวตั้งจากจุด A ไปยังเส้นโค้งยึดหยุ่นของคานเบี่ยงเบนไปจากแนวเส้นสัมผัสที่ลากจากจุด B จะมีค่าเท่ากับโมเมนต์ของพื้นที่ของแผนภาพโมเมนต์คดหารด้วย EI

ตัวอย่างที่ 7.1 คานยื่นทำจากไม้มีน้ำหนักกระทำ 100 kg ดังแสดงในภาพที่ 7.5 จงคำนวณหา ระยะโก่งสูงสุดของคานและมุมที่เส้นสัมผัสโค้งสัมผัสจุด A กำหนดให้ไม้มีค่าโมดูลัสยึดหยุ่น $E = 1.05 \times 10^5 \text{ kg/cm}^2$ และหน้าตัดคานมีค่าโมเมนต์ความเฉื่อย $I = 26,000 \text{ cm}^4$

วิธีทำ

ระยะโก่งที่ปลายคาน ;

$$y_{\max} = t_{A/B}$$

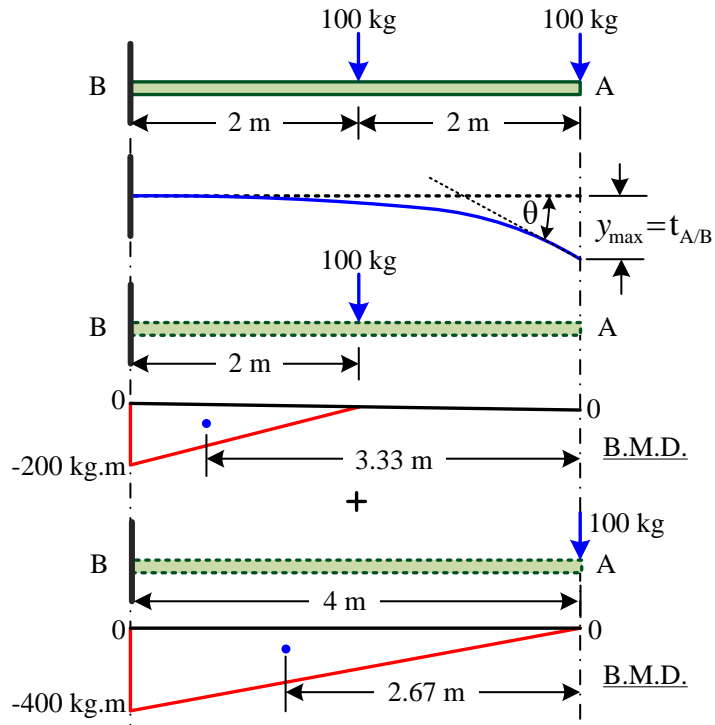
$$= \frac{1}{EI} (\text{พื้นที่โมเมนต์})_{AB} \bar{X}_A$$

$$= \frac{I}{EI} \left(\left(\frac{-200 \times (200 \times 100)}{2} \right) \times 3.33 \times 100 \right) + \frac{I}{EI} \left(\left(\frac{-400 \times (400 \times 100)}{2} \right) \times 2.67 \times 100 \right)$$

$$= -\frac{2.802 \times 10^9}{1.05 \times 10^5 \times 26,000}$$

$$= -1.026 \text{ cm (โก่งลง)}$$

ตอบ

ภาพที่ 7.5 คานไม้อื่นรับน้ำหนัก

ที่มา : จีรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

มุมเส้นสัมผัสโค้งที่จุด A หาได้จากผลรวมระหว่างมุมที่คานยื่นรับน้ำหนักกระทำ 100 kg ที่ระยะ 2 m และมุมที่คานยื่นรับน้ำหนักกระทำ 100 kg ที่ระยะ 4 m

$$\text{มุมเส้นสัมผัสโค้งที่ A ; } \theta = \frac{1}{EI} (\text{พื้นที่เมนต์})_{AB}$$

$$= \frac{1}{EI} \left(\frac{-200 \times (200 \times 100)}{2} \right) + \frac{1}{EI} \left(\frac{-400 \times (400 \times 100)}{2} \right)$$

$$= -\frac{10 \times 10^6}{1.05 \times 10^5 \times 26,000}$$

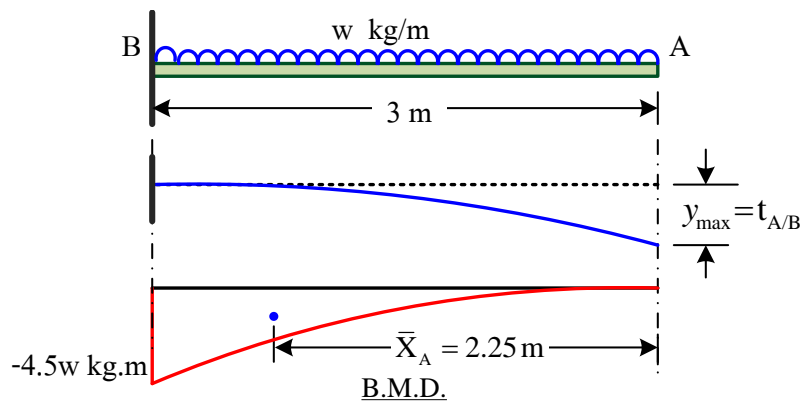
$$= -3.66 \times 10^{-3} \text{ rad (ทวนเข็มนาฬิกา)}$$

ตอบ

ตัวอย่างที่ 7.2 คานยื่น AB มีน้ำหนักกระทำแผ่กระจายสม่ำเสมอตลอดความยาวคานดังแสดงในภาพที่ 7.6 จงหาน้ำหนักแผ่กระจายสม่ำเสมอที่คานยื่นนี้รับได้อย่างปลอดภัย ถ้ากำหนดให้ระยะโคงที่ปลายคานยื่นต้องไม่เกิน 3 cm ค่าโมดูลัสยืดหยุ่นของวัสดุ $E = 1.05 \times 10^5 \text{ kg/cm}^2$ และโมเมนต์ความเฉื่อยหน้าตัด $I = 2,100 \text{ cm}^4$

วิธีทำ

หาแรงปฏิกิริยาที่ฐานรองรับและสร้างแผนภาพโมเมนต์ค้ำของคานยื่น

ภาพที่ 7.6 คานยื่นรับน้ำหนักบรรทุก

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

$$\begin{aligned} \text{พื้นที่โมเมนต์ AB ;} \quad A_{AB} &= \frac{1}{3} \times 3 \times 100 \times (-4.5w) \times 100 \\ &= -45,000 w \end{aligned}$$

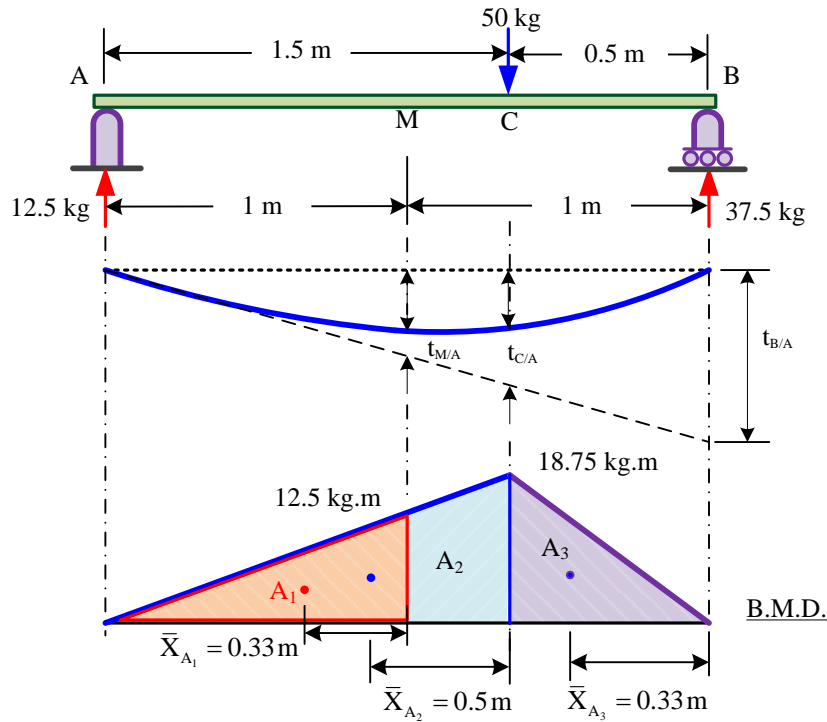
$$\begin{aligned} \text{ระยะศูนย์กลางถึงจุด A ;} \quad \bar{X}_A &= \frac{3}{4} \times 3 \times 100 \\ &= 225 \text{ cm} \end{aligned}$$

ระยะโคงตัวสูงสุดที่ปลายคาน $y_{\max} = 3 \text{ cm}$ จะได้

$$\begin{aligned} \text{ระยะโคงที่ปลายคานยื่น ;} \quad y_{\max} &= t_{A/B} \\ t_{A/B} &= \frac{1}{EI} A_{AB} \bar{X}_A \\ 3 &= - \frac{45,000w \times 225}{1.05 \times 10^5 \times 2,100} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{น้ำหนักแผ่สม่ำเสมอ ;} \quad w &= \frac{3 \times 1.05 \times 10^5 \times 2,100}{45,000 \times 225} \\ &= 65.33 \text{ kg/cm หรือ } 6,533 \text{ kg/m} \quad \text{ตอบ} \end{aligned}$$

ตัวอย่างที่ 7.3 คานช่วงเดียวธรรมดา AB มีน้ำหนักกระทำ 50 kg ดังแสดงในภาพที่ 7.7 จงหา
 ระยะโก่งของคานที่จุด M และจุด C กำหนดให้ค่าโมดูลัสยืดหยุ่นของวัสดุ $E = 1.05 \times 10^5 \text{ kg/cm}^2$
 และโมเมนต์ความเฉื่อยหน้าตัดคาน $I = 3,000 \text{ cm}^4$

ภาพที่ 7.7 คานรับน้ำหนักกระทำแบบจุด

ที่มา : จีรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

วิธีทำ

หาแรงปฏิกิริยาที่ฐานรองรับและสร้างแผนภาพโมเมนต์ค้ดของคาน

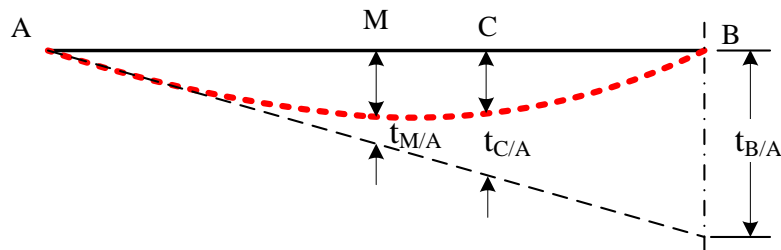
พื้นที่โมเมนต์ค้ด ; $A_1 = \frac{1}{2} \times 1 \times 12.5$
 $= 6.25 \text{ kg.m}^2$ หรือ $6.25 \times 10^4 \text{ kg.cm}^2$

พื้นที่โมเมนต์ค้ด ; $A_2 = \frac{1}{2} \times 1.5 \times 18.75$
 $= 14.06 \text{ kg.m}^2$ หรือ $14.06 \times 10^4 \text{ kg.cm}^2$

พื้นที่โมเมนต์ค้ด ; $A_3 = \frac{1}{2} \times 0.5 \times 18.75$
 $= 4.69 \text{ kg.m}^2$ หรือ $4.69 \times 10^4 \text{ kg.cm}^2$

ระยะในแนวตั้งจากเส้นสัมผัสโค้งถึงแนวโก่งของคาน

$$\begin{aligned}
 t_{B/A} &= \frac{1}{EI} A_{AB} \bar{X}_B \\
 &= \frac{I}{EI} \left(14.06 \times 10^4 \times (0.5 + 0.5) \times 100 \right) + \frac{I}{EI} \left(4.69 \times 10^4 \times 0.33 \times 100 \right) \\
 &= \frac{15.61 \times 10^6}{1.05 \times 10^5 \times 3,000} \\
 &= 0.0496 \text{ cm} \\
 t_{M/A} &= \frac{1}{EI} A_{AM} \bar{X}_M \\
 &= \frac{I}{EI} \left(6.25 \times 10^4 \times 0.33 \times 100 \right) \\
 &= \frac{2.06 \times 10^6}{1.05 \times 10^5 \times 3,000} \\
 &= 0.0065 \text{ cm} \\
 t_{C/A} &= \frac{1}{EI} (\text{พื้นที่โมเมนต์})_{AC} \bar{X}_C \\
 &= \frac{I}{EI} \left(14.06 \times 10^4 \times 0.5 \times 100 \right) \\
 &= \frac{7.03 \times 10^6}{1.05 \times 10^5 \times 3,000} \\
 &= 0.0223 \text{ cm}
 \end{aligned}$$

ภาพที่ 7.8 การโก่งของคานเมื่อรับน้ำหนัก

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิทยา. 2556

ระยะการโก่งตัวที่จุด M ;

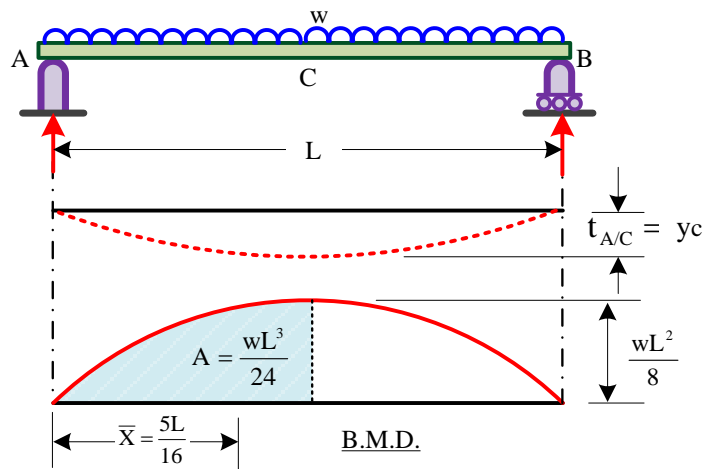
$$\begin{aligned}
 y_M &= \left(\frac{t_{B/A} \times 1}{2} \right) - t_{M/A} \\
 &= \left(\frac{0.0496 \times 1}{2} \right) - 0.0065 \\
 &= 0.0183 \text{ cm หรือ } 0.183 \text{ mm} \quad \text{ตอบ}
 \end{aligned}$$

ระยะการโก่งตัวที่จุด C ;

$$y_C = \left(\frac{t_{B/A} \times 1.5}{2} \right) - t_{C/A}$$

$$\begin{aligned}
 &= \left(\frac{0.0496 \times 1.5}{2} \right) - 0.0223 \\
 &= 0.0149 \text{ cm หรือ } 0.149 \text{ mm} \quad \text{ตอบ}
 \end{aligned}$$

ตัวอย่างที่ 7.4 คานช่วงเดียวธรรมดา AB ยาว L มีน้ำหนักแผ่กระจายสม่ำเสมอตลอดความยาว คานดังแสดงในภาพที่ 7.9 จงหาระยะโค้งที่กึ่งกลางคาน กำหนดให้คานมีค่า EI คงที่ตลอดความยาวคาน

ภาพที่ 7.9 การโค้งตัวของคานเมื่อมีน้ำหนักกระทำสม่ำเสมอ
ที่มา : จีรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

วิธีทำ

หาแรงปฏิกิริยาที่ฐานรองรับและสร้างแผนภาพโมเมนต์คัตของคาน

พื้นที่โมเมนต์คัตกึ่งกลางคาน ; $A = \int_0^{L/2} \left(\frac{wLx}{2} - \frac{wx^2}{2} \right) dx$

$$\begin{aligned}
 &= \left[\frac{wLx^2}{4} - \frac{wx^3}{6} \right]_0^{L/2} \\
 &= \frac{wL^3}{16} - \frac{wL^3}{48} \\
 &= \frac{wL^3}{24} \\
 \frac{wL^3}{24} \bar{X} &= \int_0^{L/2} \left(\frac{wLx}{2} - \frac{wx^2}{2} \right) x dx
 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned}
&= \left[\left(\frac{wLx^3}{6} - \frac{wx^4}{8} \right) \right]_0^{L/2} \\
&= \frac{wL^4}{48} - \frac{wL^4}{128} \\
&= \frac{5wL^4}{384} \\
\text{ระยะถึงศูนย์กลางพื้นที่โมเมนต์ ; } \bar{X} &= \left(\frac{5 \times 24}{384} \right) L \\
&= \frac{5L}{16} \\
\text{ระยะ โคง่ตัวกึ่งกลางคาน ; } y_c &= t_{AC} \\
&= \frac{A\bar{X}}{EI} \\
&= \frac{wL^3}{24} \times \frac{5L}{16} \\
&= \frac{5wL^4}{384EI}
\end{aligned}$$

ตอบ

การหาระยะโค้งของคานวิธีอินทิเกรตสองชั้น

การหาระยะโค้งของคานวิธีอินทิเกรตสองชั้น (Double Integration Method) เป็นวิธีการหาระยะโค้งของคานที่ใช้หลักการของสมการอนุพันธ์เส้นโค้งยืดหยุ่น ลีร์สค์ดี ปโยทริสรี (2549 : 284-285) Ferdinand P. Beer, et al. (2012 : 600-617, 623-630) และ James M. Gere and Barry J. Goodno (2012 : 486-502) กล่าวว่าขั้นตอนการหาระยะโค้งวิธีอินทิเกรตสองชั้นเริ่มต้นจากการพิจารณาคานเมื่อมีน้ำหนักมากระทำจนเกิดโมเมนต์คด ค่าโมเมนต์คดที่ระยะ x ใด ๆ ในแนวราบสามารถเขียนในรูปของสมการที่มี x เป็นตัวแปรหรือฟังก์ชัน $f(x)$ สมการโมเมนต์คดนี้จะมีความสัมพันธ์กับการโค้งตัวของคานที่ระยะในแนวราบ x หากกำหนดให้ y เป็นระยะโค้งจากเส้นโค้งยืดหยุ่นถึงสภาวะเริ่มต้นของคานพบว่า ระยะในแนวโค้ง y คือระยะโค้งของคานที่สัมพันธ์กับระยะในแนวราบ x ด้วยเช่นกัน การคำนวณค่าระยะโค้ง y มีค่าเท่ากับการอินทิเกรตสมการความชัน โดยที่ความชันของเส้นโค้งจะมีค่าเท่ากับการอินทิเกรตสมการโมเมนต์คดในคาน ดังนั้นระยะโค้ง y จึงมีค่าเท่ากับการอินทิเกรตสองชั้นฟังก์ชันโมเมนต์คดของคาน หรือในทางกลับกันค่าโมเมนต์คดมีค่าเท่ากับสมการอนุพันธ์อันดับสองของฟังก์ชันระยะโค้ง y การหาระยะโค้งวิธีอินทิเกรตสองชั้นมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. สร้างสมการโมเมนต์คัต M แต่ละช่วงของคานที่สัมพันธ์กับน้ำหนักในรูปฟังก์ชันของตัวแปรระยะในแนวราบ x หรือ $M = f(x)$

2. อินทิเกรตสมการโมเมนต์คัต M ครั้งที่หนึ่งจะได้คำตอบเป็นสมการความชัน $\frac{dy}{dx}$ ของเส้นโค้งและค่าคงที่ C_1 ดังสมการต่อไปนี้

$$\text{ความชันเส้นโค้ง ; } \quad \frac{dy}{dx} = \frac{1}{EI} \left\{ \int M dx + C_1 \right\} = \tan \theta \quad (7.12)$$

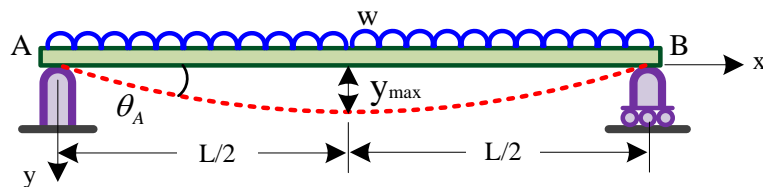
3. อินทิเกรตสมการโมเมนต์คัต M ครั้งที่สอง หรืออินทิเกรตสมการความชัน $\frac{dy}{dx}$ ของเส้นโค้งจะได้คำตอบเป็นสมการของระยะโค้ง y และค่าคงที่ C_2 ดังสมการ

$$\text{ระยะโค้งของคาน ; } \quad y = \frac{1}{EI} \left\{ \iint M dx + C_1 x + C_2 \right\} \quad (7.13)$$

4. หาค่าคง C_1 และ C_2 โดยอาศัยการแก้สมการจากเงื่อนไขการเปลี่ยนแปลงรูปร่างของคาน ณ ตำแหน่งที่ทราบค่า (Boundary Conditions) โดยจำนวนเงื่อนไขจะต้องมีจำนวนเท่ากับจำนวนค่าคงที่ที่ต้องการหา ยกตัวอย่างเช่น กรณีคานยื่นที่มีฐานยึดแน่นจะพบว่าความชัน $\frac{dy}{dx}$ และระยะโค้ง y มีค่าเป็นศูนย์ ณ ตำแหน่งฐานยึดแน่น เป็นต้น

5. นำค่าคงที่ C_1 และ C_2 ที่ได้จากขั้นตอนก่อนหน้าไปแทนในสมการความชันเส้นโค้ง $\frac{dy}{dx}$ และระยะโค้งตัว y ก็จะได้สมการที่อยู่ในรูปตัวแปรของระยะในแนวราบ x

ตัวอย่างที่ 7.5 คานช่วงเดียวธรรมดารับน้ำหนักแผ่กระจายสม่ำเสมอตลอดความยาวคานดังแสดงในภาพที่ 7.10 จงหาสมการความชันและสมการระยะโค้งของคานที่อยู่ในรูปตัวแปรของระยะในแนวราบและจงหาสมการความชันสูงสุดและสมการระยะโค้งสูงสุด กำหนดให้คานมีค่า EI เท่ากันตลอดความยาว

ภาพที่ 7.10 คานช่วงเดียวธรรมดารับน้ำหนักแผ่กระจายสม่ำเสมอ

ที่มา : จีรวัดน์ วิศวกรรมศาสตรบัณฑิต. 2556

วิธีทำ

$$\text{แรงปฏิกิริยาที่ฐานรองรับ A ; } R_A = \frac{wL}{2}$$

$$\text{แรงปฏิกิริยาที่ฐานรองรับ B ; } R_B = \frac{wL}{2}$$

$$\text{โมเมนต์คัตที่ระยะ } x \text{ จาก A ; } M = \frac{wLx}{2} - \frac{wx^2}{2}$$

จากสมการ โมเมนต์คัตซึ่งมีค่าเท่ากับสมการอนุพันธ์อันดับสองของระยะโค้งจะได้

$$EI \frac{d^2y}{dx^2} = M$$

$$EI \frac{d^2y}{dx^2} = \frac{wLx}{2} - \frac{wx^2}{2}$$

$$\text{จาก } \frac{dy}{dx} = \frac{1}{EI} \left\{ \int M dx + C_1 \right\}$$

$$EI \frac{dy}{dx} = \frac{wLx^2}{4} - \frac{wx^3}{6} + C_1$$

$$\text{จาก } y = \frac{1}{EI} \left\{ \iint M dx + C_1 x + C_2 \right\}$$

$$EI y = \frac{wLx^3}{12} - \frac{wx^4}{24} + C_1 x + C_2$$

หา C_1 จากการพิจารณาที่จุดกึ่งกลางคาน $x = L/2$ จะมีค่าความชันเท่ากับศูนย์หรือ $\frac{dy}{dx} = 0$

$$0 = \frac{wL^3}{16} - \frac{wL^3}{48} + C_1$$

$$C_1 = -\frac{wL^3}{24}$$

หา C_2 จากการพิจารณาฐานรองรับ A ที่ $x = 0$ จะมีค่าระยะโค้งเท่ากับศูนย์หรือ $y = 0$

$$C_2 = 0$$

แทนค่า C_1 และ C_2 ลงในสมการความชันและระยะโค้งของคานจะได้

$$\text{สมการความชัน ; } \frac{dy}{dx} = \frac{1}{EI} \left(\frac{wLx^2}{4} - \frac{wx^3}{6} - \frac{wL^3}{24} \right) \quad \text{ตอบ}$$

$$\text{สมการระยะโค้ง ; } y = \frac{1}{EI} \left(\frac{wLx^3}{12} - \frac{wx^4}{24} - \frac{wL^3x}{24} \right) \quad \text{ตอบ}$$

ระยะโค้งสูงสุดเกิดขึ้นเมื่อ $\frac{dy}{dx} = 0$ ที่ $x = L/2$

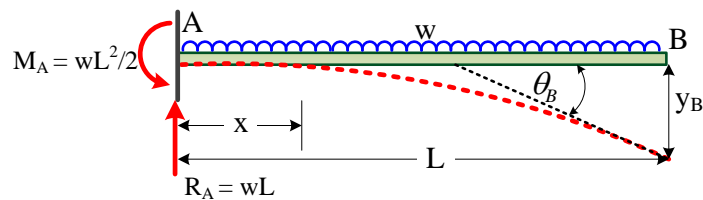
$$\begin{aligned} \text{ระยะโค้งสูงสุด ; } y_{\max} &= \frac{1}{EI} \left(\frac{wL^4}{96} - \frac{wL^4}{384} - \frac{wL^4}{48} \right) \\ &= -\frac{5wL^4}{384EI} \quad (\text{โค้งลง}) \quad \text{ตอบ} \end{aligned}$$

ความชันสูงสุดเกิดขึ้นที่จุดรองรับ $x = 0$

ความชันสูงสุดที่ A ; $\frac{dy}{dx} = -\frac{wL^3}{24EI}$ (ตามเข็มนาฬิกา) ตอบ

หรือ $\theta_A = \tan^{-1}\left(\frac{dy}{dx}\right)$
 $= \tan^{-1}\left(-\frac{wL^3}{24EI}\right)$ ตอบ

ตัวอย่างที่ 7.6 คานยื่นรับน้ำหนักกระจายสม่ำเสมอแสดงในภาพที่ 7.11 จงหาค่าความชันสูงสุดและระยะ โคง่สูงสุดของคาน กำหนดให้คานมีค่า EI เท่ากันตลอดความยาว

ภาพที่ 7.11 การโค้งตัวของคานยื่นรับน้ำหนักแผ่กระจายสม่ำเสมอ

ที่มา : จีรวัดน์ วิศวกรรมศาสตรบัณฑิต, 2556

วิธีทำ

แรงปฏิกิริยาที่ฐานรองรับ ; $R_A = wL$

โมเมนต์คัตที่ระยะ x จาก A ; $M_x = wLx - \frac{wx^2}{2} - \frac{wL^2}{2}$

จากสมการโมเมนต์คัตซึ่งมีค่าเท่ากับสมการอนุพันธ์อันดับสองของระยะ โคง่จะได้

$$EI \frac{d^2y}{dx^2} = M_x$$

$$EI \frac{d^2y}{dx^2} = wLx - \frac{wx^2}{2} - \frac{wL^2}{2}$$

จาก $\frac{dy}{dx} = \frac{1}{EI} \left\{ \int M dx + C_1 \right\}$

$$EI \frac{dy}{dx} = \frac{wLx^2}{2} - \frac{wx^3}{6} - \frac{wL^2x}{2} + C_1$$

จาก $y = \frac{1}{EI} \left\{ \iint M dx + C_1x + C_2 \right\}$

$$EIy = \frac{wLx^3}{6} - \frac{wx^4}{24} - \frac{wL^2x^2}{4} + C_1x + C_2$$

พิจารณาฐานรองรับ A ที่ $x = 0$ จะมีค่าความชันเท่ากับศูนย์หรือ $\frac{dy}{dx} = 0$

$$C_1 = 0$$

พิจารณาฐานรองรับ A ที่ $x = 0$ จะมีค่าระยะโก่งเท่ากับศูนย์หรือ $y = 0$

$$C_2 = 0$$

แทนค่า C_1 และ C_2 ลงในสมการความชันและระยะโก่งของคานจะได้

สมการความชัน ;
$$\frac{dy}{dx} = \frac{1}{EI} \left(\frac{wLx^2}{2} - \frac{wx^3}{6} - \frac{wL^2x}{2} \right)$$

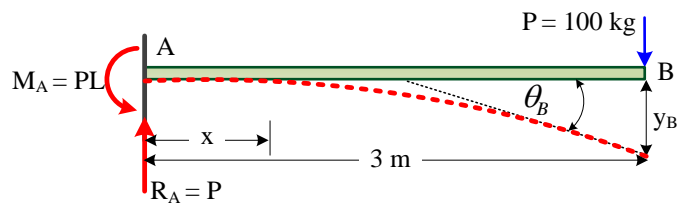
สมการระยะโก่ง ;
$$y = \frac{1}{EI} \left(\frac{wLx^3}{6} - \frac{wx^4}{24} - \frac{wL^2x^2}{4} \right)$$

ค่าความชันสูงสุดและระยะโก่งสูงสุดเกิดขึ้นที่ปลาย B ที่ $x = L$

ความชันสูงสุดที่ B ;
$$\begin{aligned} \frac{dy}{dx} &= \frac{1}{EI} \left(\frac{wL^3}{2} - \frac{wL^3}{6} - \frac{wL^3}{2} \right) \\ &= -\frac{wL^3}{6EI} \quad (\text{ตามเข็มนาฬิกา}) \quad \text{ตอบ} \end{aligned}$$

ระยะโก่งสูงสุด ;
$$\begin{aligned} y_{\max} &= y_B \\ &= \frac{1}{EI} \left(\frac{wL^4}{6} - \frac{wL^4}{24} - \frac{wL^4}{4} \right) \\ &= -\frac{wL^4}{8EI} \quad (\text{โก่งลง}) \quad \text{ตอบ} \end{aligned}$$

ตัวอย่างที่ 7.7 จงหาความชันและระยะโก่งที่ปลายอิสระของคานยื่นดังแสดงในภาพที่ 7.12 ถ้าวัสดุที่ทำคานมีค่าโมดูลัสยืดหยุ่น $E = 2 \times 10^6 \text{ kg/cm}^2$ และโมเมนต์ความเฉื่อย $I = 100 \text{ cm}^4$

ภาพที่ 7.12 การโก่งของคานยื่น

ที่มา : จีรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

วิธีทำ

แรงปฏิกิริยาที่ฐานรองรับ ; $R_A = P = 100 \text{ kg}$

โมเมนต์ดัดที่ระยะ x จาก A ; $M_x = Px - PL = -P(L-x)$

จากสมการโมเมนต์ดัดซึ่งมีค่าเท่ากับสมการอนุพันธ์อันดับสองของระยะโค้ง

$$EI \frac{d^2y}{dx^2} = M_x$$

$$EI \frac{d^2y}{dx^2} = -P(L-x)$$

สมการความชัน ; $\frac{dy}{dx} = \frac{1}{EI} \left\{ \int M dx + C_1 \right\}$

$$EI \frac{dy}{dx} = \frac{P(L-x)^2}{2} + C_1$$

สมการการโค้ง ; $y = \frac{1}{EI} \left\{ \iint M dx + C_1 x + C_2 \right\}$

$$EI y = -\frac{P(L-x)^3}{6} + C_1 x + C_2$$

พิจารณาฐานรองรับ A ที่ $x=0$ จะมีค่าความชันเท่ากับศูนย์หรือ $\frac{dy}{dx} = 0$

$$0 = \frac{PL^2}{2} + C_1$$

$$C_1 = -\frac{PL^2}{2}$$

พิจารณาฐานรองรับ A ที่ $x=0$ จะมีค่าระยะโค้งเท่ากับศูนย์หรือ $y=0$

$$0 = -\frac{PL^3}{6} + 0 + C_2$$

$$C_2 = \frac{PL^3}{6}$$

แทนค่า C_1 และ C_2 ลงในสมการความชันและระยะโค้งของคาน

สมการความชัน ; $\frac{dy}{dx} = \frac{1}{EI} \left(\frac{P(L-x)^2}{2} - \frac{PL^2}{2} \right)$

สมการระยะโค้ง ; $y = \frac{1}{EI} \left(-\frac{P(L-x)^3}{6} - \frac{PL^2 x}{2} + \frac{PL^3}{6} \right)$

หาความชันและระยะโค้งตัวที่ปลายคานเมื่อ $x=L$ จากการแทนค่า $E = 2 \times 10^6 \text{ kg/cm}^2$ โมเมนต์ความเฉื่อยหน้าตัด $I = 100 \text{ cm}^4$ และน้ำหนัก $P = 100 \text{ kg}$

ความชันที่ปลายคาน ; $\frac{dy}{dx} = -\frac{PL^2}{2EI}$

$$= -\frac{100(300)^2}{2 \times 2 \times 10^6 \times 100}$$

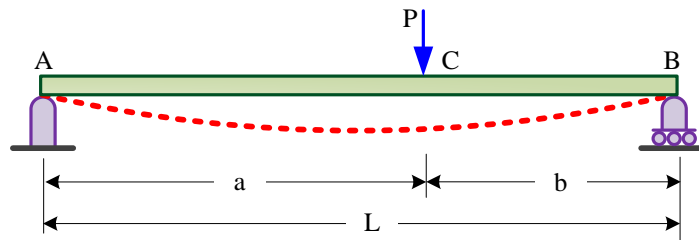
$$= -0.0225 \text{ rad (ตามเข็มนาฬิกา) \quad \text{ตอบ}}$$

ความชันที่ปลายคาน ; $y_B = -\frac{PL^3}{3EI}$

$$\begin{aligned}
 &= -\frac{100(300)^3}{3 \times 2 \times 10^6 \times 100} \\
 &= -4.50 \text{ cm (โก่งลง)}
 \end{aligned}$$

ตอบ

ตัวอย่างที่ 7.8 จงหาสมการการโก่งตัวของคานช่วงเดียวธรรมดาที่รับน้ำหนักกระทำแบบจุดบนคานดังแสดงในภาพที่ 7.13 และจงหาระยะโก่งสูงสุดเมื่อระยะ a มากกว่า b

ภาพที่ 7.13 การโก่งตัวของคานรับน้ำหนักกระทำแบบจุด

ที่มา : จีรวัดน์ วิมุตติสุขวิทยา. 2556

วิธีทำ

$$\text{แรงปฏิกิริยาที่ฐานรองรับ A ; } R_A = \frac{Pb}{L}$$

$$\text{แรงปฏิกิริยาที่ฐานรองรับ B ; } R_B = \frac{Pa}{L}$$

โมเมนต์ตัดคานช่วง AC มีระยะอยู่ระหว่าง $0 < x < a$

$$M_{AC} = \frac{Pbx}{L}$$

จากสมการ โมเมนต์ตัดซึ่งมีค่าเท่ากับสมการอนุพันธ์อันดับสองของระยะโก่ง

$$EI \frac{d^2y}{dx^2} = M_{AC}$$

$$EI \frac{d^2y}{dx^2} = \frac{Pbx}{L}$$

จาก $\frac{dy}{dx} = \frac{1}{EI} \left\{ \int M_{AC} dx + C_1 \right\}$

$$EI \frac{dy}{dx} = \frac{Pbx^2}{2L} + C_1$$

จาก $y = \frac{1}{EI} \left\{ \iint M_{AC} dx + C_1x + C_2 \right\}$

$$EIy = \frac{Pbx^3}{6L} + C_1x + C_2$$

โมเมนต์ดัดคานช่วง CB มีระยะอยู่ระหว่าง $a < x < L$

$$M_{CB} = \frac{Pbx}{L} - P(x-a)$$

จากสมการโมเมนต์ดัดซึ่งมีค่าเท่ากับสมการอนุพันธ์อันดับสองของระยะโค้ง

$$EI \frac{d^2y}{dx^2} = M_{CB}$$

$$EI \frac{dy^2}{dx^2} = \frac{Pbx}{L} - P(x-a)$$

สมการความชัน ; $\frac{dy}{dx} = \frac{1}{EI} \left\{ \int M_{CB} dx + C_3 \right\}$

$$EI \frac{dy}{dx} = \frac{Pbx^2}{2L} - \frac{P(x-a)^2}{2} + C_3$$

สมการระยะโค้ง ; $y = \frac{1}{EI} \left\{ \iint M_{CB} dx + C_3x + C_4 \right\}$

$$EI y = \frac{Pbx^3}{6L} - \frac{P(x-a)^3}{6} + C_3x + C_4$$

พิจารณารูปร่างรองรับ A ที่ $x = 0$ มีค่าระยะโค้งเท่ากับศูนย์หรือ $y = 0$

$$C_2 = 0$$

พิจารณาคัด C ที่ $x = a$ มีความชัน $\frac{dy}{dx}$ เท่ากันระหว่างคานช่วง AC และช่วง CB เมื่อ $C_2 = 0$

$$\frac{Pbx^2}{2L} + C_1 = \frac{Pbx^2}{2L} - \frac{P(x-a)^2}{2} + C_3$$

$$\frac{Pba^2}{2L} + C_1 = \frac{Pba^2}{2L} - 0 + C_3$$

$$C_1 = C_3$$

พิจารณาคัด C ที่ $x = a$ มีระยะโค้งตัว y เท่ากันระหว่างคานช่วง AC และช่วง CB เมื่อ $C_1 = C_3$

$$\frac{Pbx^3}{6L} + C_1x + C_2 = \frac{Pbx^3}{6L} - \frac{P(x-a)^3}{6} + C_3x + C_4$$

$$\frac{Pba^3}{6L} + C_1a + C_2 = \frac{Pba^3}{6L} - 0 + C_3a + C_4$$

$$C_4 = 0$$

พิจารณารูปร่างรองรับ B ที่ $x = L$ จะมีค่าระยะโค้งเท่ากับศูนย์หรือ $y = 0$ เมื่อค่า $C_4 = 0$

$$0 = \frac{Pbx^3}{6L} - \frac{P(x-a)^3}{6} + C_3x + C_4$$

$$= \frac{PbL^3}{6L} - \frac{P(L-a)^3}{6} + C_3L$$

$$C_3 = \frac{PbL}{6} - \frac{P(L-a)^3}{6L}$$

$$= \frac{PbL}{6} - \frac{Pb^3}{6L}$$

$$= \frac{Pb(L^2 - b^2)}{6L}$$

แทน C_1 และ C_2 ลงในสมการความชันและระยะโค้งของคานช่วงช่วง AC เมื่อ $0 < x < a$ จะได้

สมการความชัน ; $EI \frac{dy}{dx} = \frac{Pbx^2}{2L} + C_1$

$$\frac{dy}{dx} = \frac{Pb}{6LEI} (3x^2 + L^2 - b^2) \quad \text{ตอบ}$$

สมการระยะโค้ง ; $EI y = \frac{Pbx^3}{6L} + C_1 x + C_2$

$$y = \frac{Pbx}{6LEI} (x^2 + L^2 - b^2) \quad \text{ตอบ}$$

แทน C_3 และ C_4 ลงในสมการความชันและระยะโค้งของคานช่วง CB เมื่อ $a < x < l$ จะได้

สมการความชัน ; $EI \frac{dy}{dx} = \frac{Pbx^2}{2L} - \frac{P(x-a)^2}{2} + C_3$

$$\frac{dy}{dx} = \frac{Pb}{6lEI} \left\{ 3x^2 + l^2 - b^2 + \frac{3l(x-a)^2}{b} \right\} \quad \text{ตอบ}$$

สมการระยะโค้ง ; $EI y = \frac{Pbx^3}{6L} - \frac{P(x-a)^3}{6} + C_3 x + C_4$

$$y = \frac{Pb}{6LEI} \left[x^3 - \frac{L(x-a)^3}{b} + (L^2 - b^2)x \right] \quad \text{ตอบ}$$

ถ้าระยะ a มากกว่า b พบว่าระยะโค้งสูงสุดเกิดในคานช่วง AC และตำแหน่งระยะโค้งตัวสูงสุดมี

ความชัน $\frac{dy}{dx} = 0$ ดังนั้นจึงสามารถคำนวณหาค่าระยะโค้งตัวสูงสุดได้ดังนี้

ความชันช่วง AC ; $\frac{dy}{dx} = \frac{Pb}{6LEI} (3x^2 + L^2 - b^2)$

$$0 = 3x^2 + L^2 - b^2$$

$$x = \sqrt{\frac{b^2 - L^2}{3}}$$

แทนค่า x ซึ่งเป็นระยะที่เกิดการโค้งสูงสุดลงในสมการระยะโค้งตัวช่วง AC

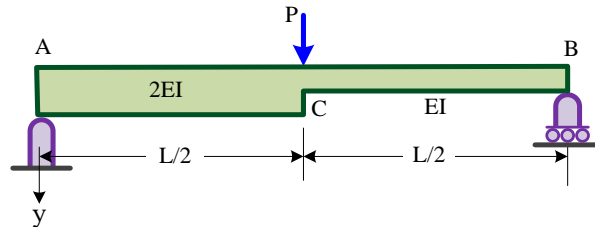
ระยะโค้งช่วง AC ; $y = \frac{Pbx}{6LEI} (x^2 + L^2 - b^2)$

$$y_{\max} = \frac{Pb}{6LEI} \sqrt{\frac{b^2 - L^2}{3}} \left[\left(\frac{b^2 - L^2}{3} \right) + L^2 - b^2 \right]$$

$$y_{\max} = -\frac{Pb}{9LEI} \sqrt{\frac{(b^2 - L^2)^3}{3}} \quad \text{ตอบ}$$

ตัวอย่างที่ 7.9 คานช่วงเดียวธรรมดาที่มีขนาดหน้าตัดต่างกันดังแสดงในภาพที่ 7.14 หากคานนี้รับน้ำหนักกระทำเป็นจุด ณ ตำแหน่งกึ่งกลางคาน จงหาระยะโก่งตัวที่กึ่งกลางคาน กำหนดให้ใช้วิธีทฤษฎีสองชั้นในการคำนวณ

ภาพที่ 7.14 คานช่วงเดียวที่มีขนาดหน้าตัดต่างกันรับแรงที่กึ่งกลางคาน

ที่มา : จีรวัดน์ วิศวกรรมศาสตรบัณฑิต. 2556

วิธีทำ

$$\text{แรงปฏิกิริยาที่ฐานรองรับ A ; } R_A = \frac{P}{2}$$

$$\text{แรงปฏิกิริยาที่ฐานรองรับ B ; } R_B = \frac{P}{2}$$

สมการ โมเมนต์ตัดที่ระยะ x จาก A ถึง C มีค่าระหว่าง $0 < x < L/2$

$$\text{โมเมนต์ตัด ; } M_{AC} = \frac{Px}{2}$$

จากสมการ โมเมนต์ตัดซึ่งมีค่าเท่ากับสมการอนุพันธ์อันดับสองของระยะโก่งจะได้

$$EI \frac{d^2y}{dx^2} = M_{AC}$$

$$2EI \frac{dy^2}{dx^2} = -\frac{Px}{2}$$

$$\text{สมการความชัน ; } \frac{dy}{dx} = \frac{1}{EI} \left\{ \int M_{AC} dx + C_1 \right\}$$

$$2EI \frac{dy}{dx} = -\frac{Px^2}{4} + C_1$$

$$\text{สมการระยะโก่ง ; } y = \frac{1}{EI} \left\{ \iint M_{AC} dx + C_1 x + C_2 \right\}$$

$$2EI y = -\frac{Px^3}{12} + C_1 x + C_2$$

สมการ โมเมนต์ตัดที่ระยะ x จาก C ถึง B มีค่าระหว่าง $L/2 < x < L$

$$M_{CB} = \frac{Px}{2} - P \left(x - \frac{L}{2} \right)$$

$$= \frac{PL}{2} - \frac{Px}{2}$$

จากสมการ โมเมนต์ดัดซึ่งมีค่าเท่ากับสมการอนุพันธ์อันดับสองของระยะ โคง

$$EI \frac{d^2y}{dx^2} = M_{CB}$$

$$EI \frac{dy^2}{dx^2} = -\frac{PL}{2} + \frac{Px}{2}$$

สมการความชัน ; $\frac{dy}{dx} = \frac{1}{EI} \left\{ \int M_{CB} dx + C_3 \right\}$

$$EI \frac{dy}{dx} = -\frac{PLx}{2} + \frac{Px^2}{4} + C_3$$

สมการระยะ โคง ; $y = \frac{1}{EI} \left\{ \iint M_{CB} dx + C_3x + C_4 \right\}$

$$EI y = -\frac{PLx^2}{4} + \frac{Px^3}{12} + C_3x + C_4$$

พิจารณาฐานรองรับ A ที่ $x=0$ จะมีค่าระยะ โคงเท่ากับศูนย์หรือ $y=0$

$$C_2 = 0$$

หาความสัมพันธ์ระหว่าง C_1 และ C_3 จากการพิจารณาจุด C ที่ $x=a$ มีความชัน $\frac{dy}{dx}$ เท่ากัน

ระหว่างคานช่วงแรกและช่วงหลังเมื่อ $C_2=0$

$$-\frac{PL^2}{32} + \frac{C_1}{2} = -\frac{PL^2}{4} + \frac{PL^2}{16} + C_3$$

$$C_1 - 2C_3 = -\frac{5PL^2}{16}$$

$$C_1 = \frac{5PL^2}{16} + 2C_3$$

ที่จุด C ระยะ $x=a$ มีระยะ โคงเท่ากันระหว่างคานช่วงแรกและช่วงหลัง

$$-\frac{PL^3}{192} + \frac{C_1L}{4} = -\frac{PL^3}{16} + \frac{PL^3}{96} + \frac{C_3L}{2} + C_4$$

$$C_1 - 2C_3 - \frac{4C_4}{L} = -\frac{3PL^2}{16}$$

$$-\frac{5PL^2}{16} - \frac{4C_4}{L} = -\frac{3PL^2}{16}$$

$$C_4 = -\frac{PL^3}{32}$$

ฐานรองรับ B ที่ระยะ $x=L$ จะมีค่าระยะ โคงเท่ากับศูนย์หรือ $y=0$

$$0 = -\frac{PL^3}{4} + \frac{PL^3}{12} + C_3L - \frac{PL^3}{32}$$

$$C_3 = \frac{19PL^2}{96}$$

$$C_1 = \frac{PL^3}{12}$$

แทน C_1 และ C_2 ลงในสมการระยะ โกงช่วง AC เมื่อ $0 < x < L/2$ จะได้

สมการการโก่ง ;
$$y = \frac{Px}{24EI}(L^2 - x^2)$$

แทน C_3 และ C_4 ลงในสมการระยะ โกงช่วง CB เมื่อ $L/2 < x < L$ จะได้

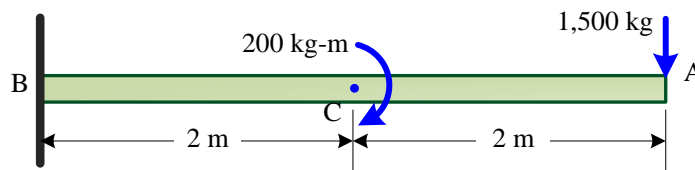
สมการการโก่ง ;
$$y = \frac{P}{4EI} \left(\frac{x^3}{3} - x^2L + \frac{19xL^2}{24} - \frac{L^3}{8} \right)$$

ระยะ โกงที่ C หาได้จากสมการการ โกงของคานช่วงแรกเมื่อ $x = L/2$ จะได้

$$y_c = \frac{PL^3}{64EI}$$

ตอบ

ตัวอย่างที่ 7.10 จงหาความชันและระยะ โกงที่ปลายคานยื่นดังแสดงในภาพที่ 7.15 เมื่อน้ำหนักกระทำที่ปลายคานและ โมเมนต์คัตกระทำที่กึ่งกลางคาน กำหนดให้คานมีค่า $EI = 4 \times 10^9 \text{ kg/cm}^2$

ภาพที่ 7.15 คานยื่นรับน้ำหนักแบบจุดและ โมเมนต์คัต

ที่มา : จีรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

วิธีทำ

แรงปฏิกิริยาที่ฐานรองรับ ; $R_B = 1,500 \text{ kg}$

สมการ โมเมนต์คัตที่ระยะ x จาก A ถึง C ระหว่าง $0 < x < 200 \text{ cm}$

โมเมนต์คัต ; $M_{AC} = -1,500x \text{ kg-cm}$

จากสมการ โมเมนต์คัตซึ่งมีค่าเท่ากับสมการอนุพันธ์อันดับสองของระยะ โกง

$$EI \frac{d^2y}{dx^2} = M_{AC}$$

$$EI \frac{dy^2}{dx^2} = -1,500x$$

สมการความชัน ;
$$\frac{dy}{dx} = \frac{1}{EI} \left\{ \int M_{AC} dx + C_1 \right\}$$

$$EI \frac{dy}{dx} = -750x^2 + C_1$$

สมการระยะโค้ง ;

$$y = \frac{1}{EI} \left\{ \iint M_{AC} dx + C_1 x + C_2 \right\}$$

$$EI y = -\frac{750x^3}{3} + C_1 x + C_2$$

สมการโมเมนต์ดัดที่ระยะ x จาก C ถึง B ระหว่าง $100 \text{ cm} < x < 200 \text{ cm}$

$$M_{CB} = -1,500x - 20,000 \text{ kg-cm}$$

จากสมการโมเมนต์ดัดซึ่งมีค่าเท่ากับสมการอนุพันธ์อันดับสองของระยะโค้ง

$$EI \frac{d^2 y}{dx^2} = M_{CB}$$

$$EI \frac{d^2 y}{dx^2} = -1,500x - 20,000$$

สมการความชัน ;

$$\frac{dy}{dx} = \frac{1}{EI} \left\{ \int M_{CB} dx + C_3 \right\}$$

$$EI \frac{dy}{dx} = -750 x^2 - 20,000 x + C_3$$

สมการระยะโค้ง ;

$$y = \frac{1}{EI} \left\{ \iint M_{CB} dx + C_3 x + C_4 \right\}$$

$$EI y = -\frac{750x^3}{3} - 10,000x^2 + C_3 x + C_4$$

พิจารณาฐานรองรับ B ที่ $x = 400 \text{ cm}$ จะมีค่าความชันเท่ากับศูนย์หรือ $\frac{dy}{dx} = 0$

$$0 = -(750 \times 400) \times 2 - (20,000 \times (400)) + C_3$$

$$C_3 = 128 \times 10^6$$

พิจารณาฐานรองรับ B ที่ $x = 400 \text{ cm}$ มีระยะโค้งเป็นศูนย์หรือ $y = 0$ เมื่อ $C_3 = 128 \times 10^6$

$$0 = -\frac{750(400)^3}{3} - 10,000(400)^2 + C_3(400) + C_4$$

$$C_3(400) + C_4 = 1.76 \times 10^{10}$$

$$C_4 = -3.36 \times 10^{10}$$

พิจารณาจุด C ที่ $x = 200 \text{ cm}$ มีความชัน $\frac{dy}{dx}$ เท่ากันระหว่างคานช่วงแรกและช่วงหลัง

$$-750x^2 + C_1 = -750 x^2 - 20,000x + C_3$$

$$-750(200)^2 + C_1 = -750(200)^2 - 20,000(200) + C_3$$

$$C_1 = 124 \times 10^6$$

พิจารณาจุด C ที่ $x = 200 \text{ cm}$ มีระยะโค้งตัว y เท่ากันระหว่างคานช่วงแรกและช่วงหลัง

$$-\frac{750x^3}{3} + C_1x + C_2 = -\frac{750x^3}{3} - 10,000x^2 + C_3x + C_4$$

$$-\frac{750(200)^3}{3} + C_1(200) + C_2 = -\frac{750(200)^3}{3} - 10,000(200)^2 + C_3(200) + C_4$$

$$C_2 = -3.32 \times 10^{10}$$

ความชันที่จุด A เมื่อ $x = 0$; $\frac{dy}{dx} = \frac{1}{EI}(-750x^2 + C_1)$

$$= \frac{1}{4 \times 10^9}(-750(0)^2 + 124 \times 10^6)$$

$$= 0.031 \text{ rad (ทิศทวนเข็มนาฬิกา)} \quad \text{ตอบ}$$

ระยะ โคงที่จุด A เมื่อ $x = 0$; $y_A = \frac{1}{EI}\left(-\frac{750x^3}{3} + C_1x + C_2\right)$

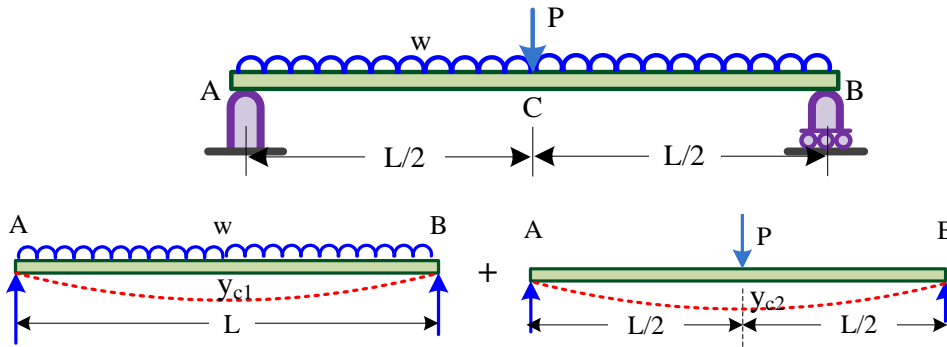
$$= -\frac{3.32 \times 10^{10}}{4 \times 10^9}$$

$$= -8.3 \text{ cm (โคงลง)} \quad \text{ตอบ}$$

การหาระยะโคงของคานาวิชิซูเปอร์โพสิชัน

วิธีหาระยะโคงและความชันของคานาที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นซึ่งประกอบด้วยวิธีพื้นที่โมเมนต์และวิธีอินทิเกรตสองชั้น วิธีการทั้งสองใช้ในการหาระยะโคงของคานาที่ไม่ซับซ้อน เช่น น้ำหนักกระทำเพียงไม่กี่รูปแบบ หรือมีฐานรองรับอย่างง่าย เป็นต้น แต่ในกรณีที่คานามีความซับซ้อนมักจะใช้วิธีซูเปอร์โพสิชันหรือเรียกว่า วิธีการวางซ้อน (Superposition Theorem) สิริศักดิ์ ปโยธรศิริ (2549 : 308-310) และ James M. Gere and Barry J. Goodno (2012 : 503-505) กล่าวว่า การหาระยะโคงและความชันของคานาวิชิซูเปอร์โพสิชันจะแยกพิจารณาภาระโคงหรือความชันของคานาจากน้ำหนักที่กระทำแต่ละรูปแบบ ในการหาระยะโคงและความชันของน้ำหนักแต่ละรูปแบบอาจเลือกใช้วิธีพื้นที่โมเมนต์หรือวิธีอินทิเกรตสองชั้นก็ได้ จากนั้นจึงนำค่าระยะโคงหรือความชันมารวมกันก็จะได้ระยะโคงหรือความชันของคานาทั้งระบบ อนึ่งอาจใช้ตารางที่แสดงผลระยะโคงหรือความชันของคานามาใช้ประกอบการคำนวณวิชิซูเปอร์โพสิชันนี้ก็ได้ จากตัวอย่างคานาช่วงเดียวธรรมดา AB ที่รับน้ำหนักแผ่กระจายสม่ำเสมอตลอดความยาวคานาและมีน้ำหนักกระทำแบบจุดที่กึ่งกลางคานาดังแสดงในภาพที่ 7.16 ถ้าหากต้องการหาระยะโคง y_C ที่กึ่งกลางคานาโดยใช้วิชิซูเปอร์โพสิชันสามารถทำได้โดยแยกพิจารณาคานา AB ออกเป็น 2 กรณีคือ กรณีที่ 1 คานา AB รับน้ำหนักแผ่กระจายสม่ำเสมอตลอดความยาวคานาและมีระยะโคงที่กึ่งกลางคานาเท่ากับ y_{C1} และกรณีที่ 2 คานา AB รับน้ำหนักกระทำแบบจุดมีระยะโคงที่

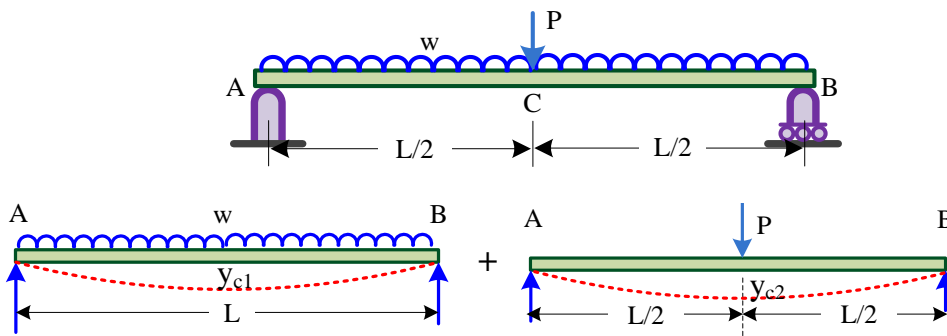
กึ่งกลางคานเท่ากับ y_{C2} ดังนั้นคาน AB มีระยะ โคงจริงเท่ากับผลรวมของทั้ง 2 กรณีคือ ระยะ โคง ที่กึ่งกลางคาน y_C เท่ากับผลรวมระหว่าง y_{C1} และ y_{C2}

ภาพที่ 7.16 การ โคงของคานวิธีซูเปอร์โพสิชัน

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

ตัวอย่างที่ 7.11 จงหาระยะ โคงและความชันสูงสุดของคาน AB ที่รับน้ำหนักแผ่กระจายสม่ำเสมอตลอดความยาวคานและมีน้ำหนักกระทำแบบจุดที่กึ่งกลางคานดังแสดงในภาพที่ 7.17 กำหนดให้ใช้วิธีซูเปอร์โพสิชันในการคำนวณและคานมีค่า EI คงที่ตลอดความยาวคาน

ภาพที่ 7.17 การ โคงของคานรับน้ำหนักแผ่กระจายสม่ำเสมอและแบบจุด

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

วิธีทำ

กรณีที่ 1 คานรับน้ำหนักแผ่กระจายสม่ำเสมอ

ระยะ โคงสูงสุด ; $y_{C1} = \frac{5wL^4}{384EI}$

ความลาดชันสูงสุดที่ฐาน ; $\theta_{A1} = \frac{wL^3}{24EI}$

กรณีที่ 2 คานรับน้ำหนักกระทำแบบจุดที่กึ่งกลางคาน

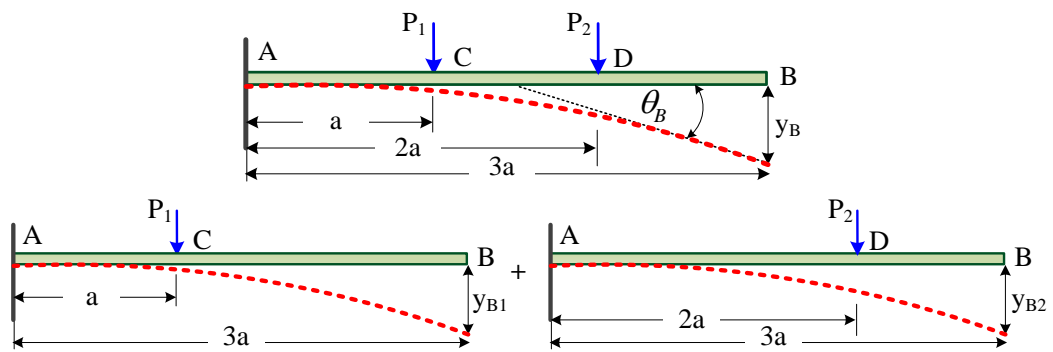
ระยะโก่งสูงสุด ; $y_{C2} = \frac{PL^3}{48EI}$

ความลาดชันสูงสุดที่ฐาน ; $\theta_{A2} = \frac{PL^2}{16EI}$

ระยะโก่งสูงสุดที่เกิดจริง ; $y_C = y_{C1} + y_{C2}$
 $= \frac{5wL^4}{384EI} + \frac{PL^3}{48EI}$ ตอบ

ความชันสูงสุดที่เกิดจริง ; $\theta_A = \theta_{A1} + \theta_{A2}$
 $= \frac{wL^3}{24EI} + \frac{PL^2}{16EI}$ ตอบ

ตัวอย่างที่ 7.12 คานยื่นรับน้ำหนักกระทำเป็นจุดดังแสดงในภาพที่ 7.18 จงคำนวณหาระยะโก่งที่ปลายอิสระโดยใช้วิธีซูเปอร์โพสิชัน กำหนดให้คานมีค่า EI คงที่ตลอดความยาวคาน

ภาพที่ 7.18 การโก่งของคานยื่นรับน้ำหนักกระทำเป็นจุด

ที่มา : จีรวัดน์ วิศวกรรมศาสตรบัณฑิต. 2556

วิธีทำ

กรณีที่ 1 คานยื่นรับเฉพาะน้ำหนักแบบจุด P_1 และหาระยะโก่งโดยใช้วิธีพื้นที่โมเมนต์

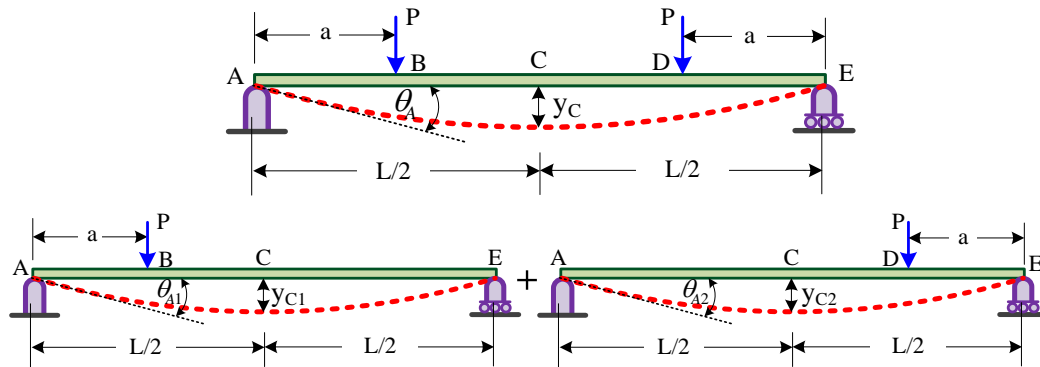
ระยะโก่งที่ปลายคานยื่น ; $y_{B1} = \frac{1}{EI} \left\{ \frac{P_1 a^2}{2} \times \left(2a + \left(\frac{2a}{3} \right) \right) \right\}$
 $= \frac{P_1 a^3}{6EI}$

กรณีที่ 2 คานยื่นรับเฉพาะน้ำหนักแบบจุด P_2 และหาระยะโก่งโดยใช้วิธีพื้นที่โมเมนต์

ระยะโก่งที่ปลายคานยื่น ; $y_{B2} = \frac{1}{EI} \left\{ 2P_2 a^2 \times \left(a + \left(\frac{4a}{3} \right) \right) \right\}$

$$\begin{aligned}
 &= \frac{14P_2a^3}{3EI} \\
 \text{ระยะ โคงตัวจริงที่ปลายคาน ; } y_B &= y_{B1} + y_{B2} \\
 &= \frac{P_1a^3}{6EI} + \frac{14P_2a^3}{3EI} \\
 &= \frac{a^3}{6EI} (P_1 + 28P_2) \qquad \text{ตอบ}
 \end{aligned}$$

ตัวอย่างที่ 7.13 คานช่วงเดียวธรรมดารับน้ำหนักแบบจุดดังแสดงในภาพที่ 7.19 จงหาความชันที่จุด A และระยะ โคงที่จุด C โดยใช้วิธีซูเปอร์โพสิชัน กำหนดให้คานมีค่า EI คงที่ตลอดความยาวคาน

ภาพที่ 7.19 การ โคงของคานรับน้ำหนักแบบจุด
ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

วิธีทำ

กรณีที่ 1 คานรับน้ำหนักแบบจุด P กระทำที่จุด B และหาความชัน โดยใช้วิธีพื้นที่โมเมนต์

ความชันที่ A ;
$$\theta_{A1} = \frac{Pa(L^2 - a^2)}{24EI}$$

กรณีที่ 2 คานรับน้ำหนักแบบจุด P กระทำที่จุด D และหาความชัน โดยใช้วิธีพื้นที่โมเมนต์

ความชันที่ A ;
$$\theta_{A2} = \frac{P(L-a)[L^2 - (L-a)^2]}{6LEI}$$

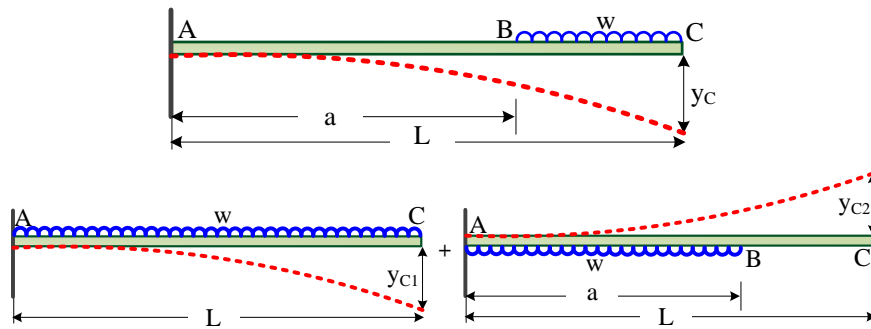
ความชันจริงที่ A ;
$$\begin{aligned}
 \theta_A &= \theta_{A1} + \theta_{A2} \\
 &= \frac{Pa(L^2 - a^2)}{24EI} + \frac{P(L-a)[L^2 - (L-a)^2]}{6LEI} \\
 &= \frac{Pa(L-a)}{2EI} \qquad \text{ตอบ}
 \end{aligned}$$

กรณีที่ 1 คานรับน้ำหนักแบบจุด P กระทำที่จุด B และกรณีที่ 2 คานรับน้ำหนักแบบจุด P กระทำที่จุด D ทั้งสองกรณีมีระยะ โคง่ที่กึ่งกลางคาน C เท่ากัน ดังนั้นระยะ โคง่รวมของทั้งสองกรณีหาได้โดยใช้วิธีพื้นที่โมเมนต์ดังต่อไปนี้

$$\begin{aligned} \text{ระยะ โคง่รวมที่จุด C ;} \quad y_c &= 2 \frac{Pa(3L^2 - 4a^2)}{48EI} \\ &= \frac{Pa(3L^2 - 4a^2)}{24EI} \end{aligned} \quad \text{ตอบ}$$

ตัวอย่างที่ 7.14 จงคำนวณหาระยะ โคง่ที่ปลายอิสระของคานยื่นรับน้ำหนักดังแสดงในภาพที่ 7.20 โดยใช้วิธีชุปเปอร์โพสิชัน กำหนดให้คานมีค่า EI คงที่ตลอดความยาวคาน

ภาพที่ 7.20 การ โคง่ของคานยื่นรับน้ำหนักแผ่กระจายบางช่วง

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

วิธีทำ

กรณีที่ 1 คานยื่นรับน้ำหนักแผ่กระจายสม่ำเสมอ จากวิธีพื้นที่โมเมนต์จะได้

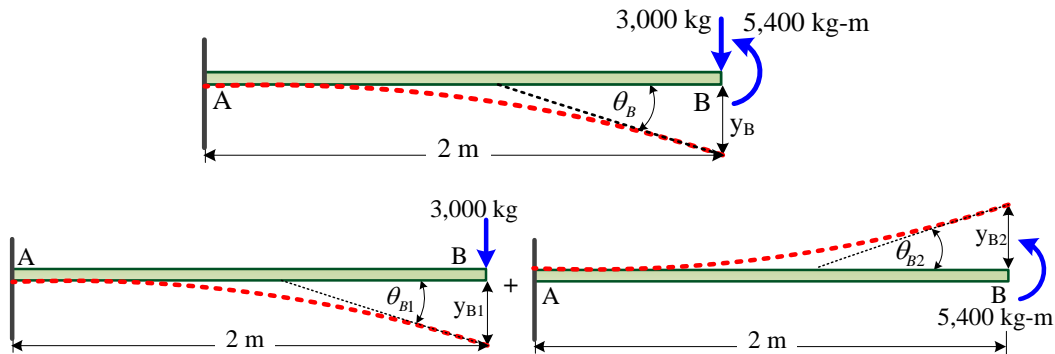
$$\begin{aligned} \text{ระยะ โคง่ที่ปลายคาน ;} \quad y_{c1} &= \frac{1}{EI} \left[\left(\frac{wL^3}{6} \right) \times \left(\frac{3L}{4} \right) \right] \\ &= \frac{wL^4}{8EI} \quad (\text{โคง่ลง}) \end{aligned}$$

กรณีที่ 2 คานยื่นรับน้ำหนักแผ่กระจายสม่ำเสมอจาก A ถึง B จากวิธีพื้นที่โมเมนต์จะได้

$$\begin{aligned} \text{ระยะ โคง่ที่ปลายคาน ;} \quad y_{c2} &= -\frac{1}{EI} \left[\left(\frac{wa^3}{6} \right) \times \left(L - \frac{a}{4} \right) \right] \\ &= -\frac{wa^3}{6EI} \left(L - \frac{a}{4} \right) \quad (\text{โคง่ขึ้น}) \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{ระยะ โคง่ตัวจริงที่ปลายคาน ;} \quad y_c &= y_{c1} + y_{c2} \\ &= \left(\frac{wL^4}{8EI} \right) - \left[\frac{wa^3}{6EI} \left(L - \frac{a}{4} \right) \right] \end{aligned} \quad \text{ตอบ}$$

ตัวอย่างที่ 7.15 จงคำนวณหาระยะโก่งและความชันที่ปลายอิสระของคานยื่นรับน้ำหนักดังแสดงในภาพที่ 7.21 โดยใช้วิธีซูเปอร์โพสิชัน กำหนดให้คานมีค่า $EI = 1 \times 10^{10} \text{ kg/cm}^2$ คงที่ตลอดความยาวคาน

ภาพที่ 7.21 การโก่งของคานยื่นรับน้ำหนักกระทำที่ปลายคาน

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

วิธีทำ

กรณีที่ 1 คานรับน้ำหนัก 3,000 kg กระทำที่ปลายคาน จากวิธีพื้นที่โมเมนต์จะได้

$$\begin{aligned} \text{ระยะโก่งที่ปลายคาน ; } y_{B1} &= \frac{PL^3}{3EI} \\ &= \frac{3,000(200)^3}{3 \times 10^{10}} \\ &= 0.8 \text{ cm (โก่งลง)} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{ความชันที่ปลายคานยื่น ; } \theta_{B1} &= \frac{PL^2}{2EI} \\ &= \frac{3,000(200)^2}{2 \times 10^{10}} \\ &= 0.006 \text{ rad (ตามเข็มนาฬิกา)} \end{aligned}$$

กรณีที่ 2 คานรับโมเมนต์คัต 5,400 kg-m กระทำที่ปลายคาน จากวิธีพื้นที่โมเมนต์จะได้

$$\begin{aligned} \text{ระยะโก่งที่ปลายคาน ; } y_{B2} &= -\frac{ML^2}{EI} \\ &= -\frac{(5,400 \times 100)(200)^2}{2 \times 10^{10}} \\ &= -1.08 \text{ cm (โก่งขึ้น)} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned}
\text{ความชันที่ปลายคานขึ้น ;} \quad \theta_{B2} &= -\frac{ML}{EI} \\
&= -\frac{(5,400 \times 100)(200)}{10^{10}} \\
&= -0.0108 \text{ rad (ทวนเข็มนาฬิกา)} \\
\text{ความชันจริงที่ปลายคาน ;} \quad \theta_B &= \theta_{B1} + \theta_{B2} \\
&= 0.006 - 0.0108 \\
&= -0.0048 \text{ rad (ทวนเข็มนาฬิกา)} \quad \text{ตอบ} \\
\text{ระยะ โคงจริงที่ปลายคาน ;} \quad y_B &= y_{B1} + y_{B2} \\
&= 0.80 - 1.08 \\
&= -0.28 \text{ cm (โคงขึ้น)} \quad \text{ตอบ}
\end{aligned}$$

สรุปท้ายบท

คานเมื่อน้ำหนักกระทำก็จะเกิดการแอ่นตัวหรือโคงตัว การหาระยะโคงของคานสามารถหาได้หลายวิธี เช่น การหาระยะโคงโดยวิธีโมเมนต์พื้นที่โมเมนต์ วิธีอินทิเกรตสองชั้น และวิธีซูเปอร์โพสิชัน เป็นต้น การหาระยะโคงของคานวิธีพื้นที่โมเมนต์มีหลักการดังนี้คือ คานเมื่อน้ำหนักกระทำจะเกิดโมเมนต์คัตและแรงเฉือนภายในคาน หากคานอยู่ในสภาวะยืดหยุ่นและเกิดการโคงภายใต้อิทธิพลของโมเมนต์คัตพบว่าอัตราส่วนระหว่างโมเมนต์ความเฉื่อยต่อรัศมีโคงจะมีค่าเท่ากับอัตราส่วนระหว่างโมเมนต์คัตต่อความแข็งแกร่งคาน หลักการดังกล่าวจะถูกใช้ในการคำนวณระยะโคงและความชันของคาน

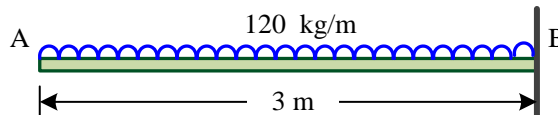
การหาระยะโคงของคานวิธีอินทิเกรตสองชั้นเป็นวิธีการหาระยะโคงของคานอีกวิธีการหนึ่งที่น่าสนใจสมการอนุพันธ์ของเส้นโคงยืดหยุ่น เมื่อคานรับน้ำหนักก็จะเกิดโมเมนต์คัตขึ้นและสามารถเขียนในรูปของฟังก์ชันระยะในแนวราบได้ โดยระยะโคงจะมีค่าเท่ากับการอินทิเกรตสมการความชัน และความชันของเส้นโคงจะมีค่าเท่ากับการอินทิเกรตสมการโมเมนต์คัต หรืออาจกล่าวได้ว่าระยะโคงคือการอินทิเกรตสองชั้นของสมการโมเมนต์คัต วิธีหาระยะโคงวิธีอินทิเกรตสองชั้นมีความซับซ้อนกว่าวิธีพื้นที่โมเมนต์

การหาระยะโคงวิธีซูเปอร์โพสิชันเป็นวิธีการหาระยะโคงหรือความชันด้วยการแยกพิจารณาระยะโคงหรือความชันของคานจากน้ำหนักที่กระทำแต่ละกรณี จากนั้นจึงนำค่าระยะโคงหรือความชันที่คำนวณได้มารวมกันก็จะได้ระยะโคงหรือความชันของคานจริง การหาระยะโคงและความชันของคานวิธีนี้เหมาะกับคานที่ซับซ้อน เช่น น้ำหนักหลายอย่างกระทำพร้อมกัน หรือมีฐานรองรับซับซ้อน เป็นต้น เมื่อแยกพิจารณาคานเป็นกรณีแล้วก็สามารถใช้วิธีพื้นที่

โมเมนต์หรือวิธีอินทิเกรตสองชั้นในการหาระยะ โกงหรือความชันได้ เมื่อได้ผลลัพธ์ของแต่ละกรณีก็นำมารวมกัน

แบบฝึกหัดท้ายบท

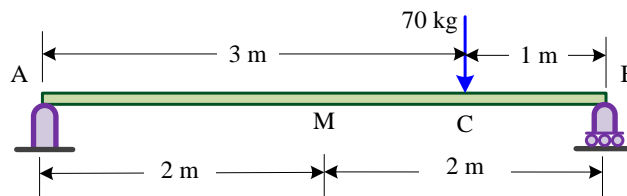
1. คานยื่น AB มีน้ำหนักกระทำแผ่กระจายสม่ำเสมอ 120 kg/m ดังแสดงในภาพที่ 7.22 จงหา ระยะ โคง่ตัวที่ปลายคาน โดยวิธีอินทิเกรตสองชั้น กำหนดให้คานมีค่าโมดูลัสยืดหยุ่น $E = 1.05 \times 10^5 \text{ kg/cm}^2$ และโมเมนต์ความเฉื่อย $I = 2,100 \text{ cm}^4$

ภาพที่ 7.22 คานยื่นรับน้ำหนักกระทำกระจายสม่ำเสมอ

ที่มา : จีรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

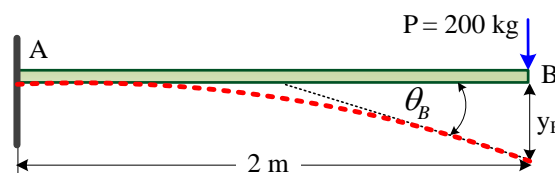
2. คานช่วงเดียวธรรมดา AB มีน้ำหนักกระทำ 70 kg ดังแสดงในภาพที่ 7.23 จงคำนวณหา ระยะ โคง่ที่กึ่งกลางคาน โดยวิธีอินทิเกรตสองชั้น กำหนดให้คานมีโมเมนต์ความเฉื่อย $I = 3,000 \text{ cm}^4$ และโมดูลัสยืดหยุ่น $E = 1.05 \times 10^5 \text{ kg/cm}^2$

ภาพที่ 7.23 คานรับน้ำหนักกระทำแบบจุด

ที่มา : จีรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

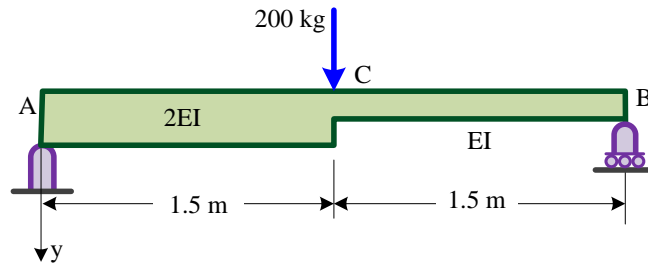
3. จงหาความชันและระยะ โคง่ที่ปลายคานยื่นดังแสดงในภาพที่ 7.24 โดยใช้วิธีพื้นที่โมเมนต์ ถ้า กำหนดให้คานมีค่าโมดูลัสยืดหยุ่น $E = 2.04 \times 10^6 \text{ kg/cm}^2$ และโมเมนต์ความเฉื่อย $I = 100 \text{ cm}^4$

ภาพที่ 7.24 การโค้งของคานยื่น

ที่มา : จีรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

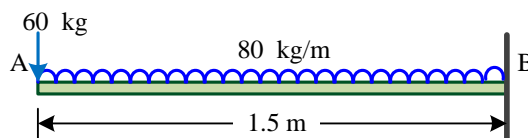
4. คานช่วงเดียวธรรมดา AB มีน้ำหนักกระทำ 200 kg ดังแสดงในภาพที่ 7.25 จงคำนวณหาระยะโก่งที่กึ่งกลางคานโดยวิธีพื้นที่โมเมนต์ กำหนดให้คานมีค่าโมเมนต์ความเฉื่อย $I = 3,000 \text{ cm}^4$ และโมดูลัสยืดหยุ่น $E = 1.05 \times 10^5 \text{ kg/cm}^2$

ภาพที่ 7.25 คานช่วงเดียวมีขนาดหน้าตัดต่างกันรับแรงที่กึ่งกลางคาน

ที่มา : จิรวัดน์ วิศวกรรมวิริยา. 2556

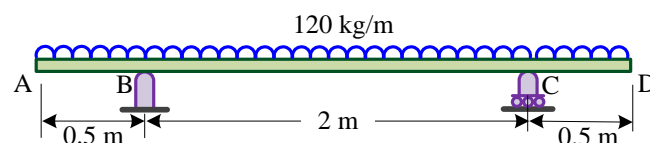
5. คานยื่นรับน้ำหนักกระทำดังแสดงในภาพที่ 7.26 จงหาระยะโก่งตัวที่ปลายคานโดยวิธีชูปเปอร์โพลิชัน กำหนดให้คานมีค่าโมดูลัสยืดหยุ่น $E = 1.05 \times 10^5 \text{ kg/cm}^2$ และ โมเมนต์ความเฉื่อย $I = 2,100 \text{ cm}^4$

ภาพที่ 7.26 คานยื่นรับน้ำหนักแบบจุดและแผ่กระจายสม่ำเสมอ

ที่มา : จิรวัดน์ วิศวกรรมวิริยา. 2556

6. คานมีน้ำหนักแผ่กระจายสม่ำเสมอ 120 kg/m ดังแสดงในภาพที่ 7.27 จงคำนวณหาระยะโก่งที่กึ่งกลางและปลายคานโดยวิธีอินทิเกรตสองชั้น กำหนดให้ค่าโมเมนต์ความเฉื่อย $I = 4,000 \text{ cm}^4$ และ โมดูลัสยืดหยุ่น $E = 1.05 \times 10^5 \text{ kg/cm}^2$

ภาพที่ 7.27 การโก่งตัวของคานเมื่อน้ำหนักแผ่กระจายสม่ำเสมอ

ที่มา : จิรวัดน์ วิศวกรรมวิริยา. 2556

เอกสารอ้างอิง

- ชาญ ถนัดงาน. (2523). **กลศาสตร์วัสดุ**. กรุงเทพฯ : สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า
วิทยาเขตพระนครเหนือ.
- ชาญชัย จารุจินดา. (ม.ป.ป.). **ทฤษฎีโครงสร้าง**. กรุงเทพฯ : บุญเลิศการพิมพ์.
- มนตรี พิรุณเกษตร. (2544). **กลศาสตร์ของวัสดุ**. กรุงเทพฯ : วิทยพัฒน์.
- วินิต ช่อวิเชียร วรนิติ ช่อวิเชียร และวรสเรษฐ ช่อวิเชียร. (2548). **กำลังวัสดุ/กลศาสตร์วัสดุ**.
กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมโพธิ วิวิธเกยูรวงศ์. (2542). **กลศาสตร์ของวัสดุ**. กรุงเทพฯ : ฟิสิกส์เซ็นเตอร์การพิมพ์.
- สุกิจ นามพิชญ์. (2541). **ความแข็งแรงของวัสดุ**. กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดยุคเข่น.
- สิทธิชัย แสงอาทิตย์. (2549). **กลศาสตร์ของวัสดุ**. นครราชสีมา : สาขาวิชาวิศวกรรมโยธา
สำนักวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- สิริศักดิ์ ปโยชรสิริ. (2549). **กลศาสตร์วัสดุ**. กรุงเทพฯ : ว.เพ็ชรสกุล.
- Ferdinand P. Beer, Russell Johnston, John T. DeWolf and David F. Mazurek. (2012).
Mechanics of Materials. New York : Mc Graw Hill.
- Hearn E. J. (2000). **Mechanics of Materials 1: An Introduction to the Mechanics of Elastic
and Plastic Deformation of Solids and Structural Materials**. Oxford : Butterworth-
Heinemann.
- James M. Gere and Barry J. Goodno. (2012). **Mechanics of Materials**. Stamford : Cengage
Learning.
- John Case, Lord Chilver and Carl T. F. Ross. (1999). **Strength of Materials and Structures**.
London : Arnold.
- Joseph E. Shigley. (2004). **Mechanical Engineering Design**. New York : McGraw-Hill.
- [Rajan S.](#), [Larry L.](#) and [Gray M.](#) (2001). **Strengthening steel bridge sections using CFRP
laminates**. [Composites Part B: Engineering, Volume 32, Issue 4](#), Pages 309–322.
- Russell C. Hibbeler. (2011). **Mechanics of Materials**. New York : Prentice Hall
International Inc.
- Vitor Dias da Silva. (2006). **Mechanics and Strength of Materials**. Heidelberg : Springer-
Verlag.

เอกสารอ้างอิง (ต่อ)

William A. Nash. (1998). **Theory and Problems of Strength of Materials**. New York :
McGraw-Hill.

แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 8

เสา

หัวข้อเนื้อหาประจำบท

1. เสาสั้น
2. เสายาว
3. หลักพื้นฐานการคำนวณเสายาว
4. ปัจจัยที่มีผลต่อความเร็วเสายาว
  - เสายาวที่มีค้ำยัน
  - เสายาวที่มีฐานยึดแน่นและปลายอิสระ
  - เสายาวฐานยึดแน่นทั้งสองด้าน
  - เสายาวที่มีฐานยึดแน่นและบานพับ
5. ความปลอดภัยของเสายาว
6. เสายาวรับน้ำหนักเชิงศูนย์
7. สรุปรายบท
8. แบบฝึกหัดท้ายบท

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

เมื่อนักศึกษาเรียนบทเรียนนี้แล้วสามารถ

1. อธิบายและคำนวณเสาสั้นได้
2. อธิบายและคำนวณเสายาวได้
3. อธิบายปัจจัยที่มีผลต่อความเร็วเสายาวได้
4. อธิบายและคำนวณเสายาวที่มีค้ำยันได้
5. อธิบายและคำนวณเสายาวที่มีฐานยึดแน่นและปลายอิสระได้
6. อธิบายและคำนวณเสายาวฐานยึดแน่นทั้งสองด้านได้
7. อธิบายและคำนวณเสายาวที่มีฐานยึดแน่นและบานพับได้
8. อธิบายความปลอดภัยของเสายาวได้
9. อธิบายเสายาวรับน้ำหนักเชิงศูนย์ได้

วิธีสอนและกิจกรรมการเรียนการสอนประจำบท

1. บรรยายเนื้อหาในเอกสารประกอบคำสอน การถามและตอบในห้องเรียนร่วมกับการใช้สื่อประกอบอื่น เช่น สื่อแผ่นใส สื่อคอมพิวเตอร์ หรือสื่อวีดิทัศน์ เป็นต้น

2. แสดงชิ้นงานแบบจำลองเสาที่มีฐานรองรับแบบต่าง ๆ และสาธิตการ โกงตัวของเสายาวภายใต้น้ำหนักกระทำ

3. สาธิตขั้นตอนการแก้ปัญหาโจทย์ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาในการเรียนการสอน เช่น เสาสั้น เสายาว เสายาวที่มีค้ำยัน เสายาวที่มีฐานยึดแน่นและปลายอิสระ เสายาวฐานยึดแน่นทั้งสองด้าน เสายาวที่มีฐานยึดแน่นและบานพับ ความปลอดภัยของเสายาว และเสายาวรับน้ำหนักเยื้องศูนย์กลาง เป็นต้น

4. มอบหมายงาน

4.1 ให้ผู้เรียนแต่ละคนแก้ปัญหาโจทย์ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหา เช่น เสาสั้น เสายาว เสายาวที่มีค้ำยัน เสายาวที่มีฐานยึดแน่นและปลายอิสระ เสายาวฐานยึดแน่นทั้งสองด้าน เสายาวที่มีฐานยึดแน่นและบานพับ ความปลอดภัยของเสายาว และเสายาวรับน้ำหนักเยื้องศูนย์กลาง เป็นต้น

4.2 ให้ผู้เรียนแต่ละกลุ่มศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับเสาสั้นและเสายาว รวมถึงการยกตัวอย่างโครงสร้างจริงในชุมชนที่มีรูปร่างและพฤติกรรมรองรับน้ำหนักสอดคล้องกับเนื้อหาที่เรียน

4.3 ให้ผู้เรียนแต่ละคนทำแบบฝึกหัดจากคำถามท้ายบท เพื่อทดสอบความรู้ที่ได้เรียนมา

5. ทำแบบฝึกหัดท้ายบท

การวัดและประเมินผล

1. การสังเกตความสนใจของผู้เรียน
2. การฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับการคำนวณปัญหาโจทย์
3. การทดสอบจากแบบทดสอบ
4. การประเมินผล ผู้เรียนจะต้องได้คะแนนรวมไม่ต่ำกว่าร้อยละ 60 จึงจะผ่านเกณฑ์การเรียนรู้

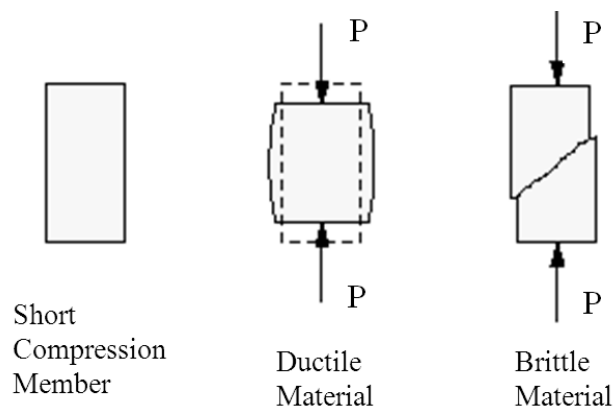
บทที่ 8

เสา

เสา (Column) เป็นชิ้นส่วนโครงสร้างที่รับแรงในแนวแกนและมีสำคัญในอุตสาหกรรมผลิตเครื่องจักรกล เช่น ก้านกระบอกลูกสูบ เสาเครื่องจักรกล และโครงสร้างรับแรงในแนวแกนรูปแบบต่าง ๆ เป็นต้น เสาสามารถรับได้ทั้งแรงดึงและแรงอัดขึ้นอยู่กับชนิดของวัสดุที่นำมาใช้ทำเสา การออกแบบเสาโดยส่วนใหญ่ผู้ออกแบบมักกำหนดให้รับแรงอัดเพราะมีความปลอดภัยมากกว่าการรับแรงดึง นอกจากแรงในแนวแกนแล้วเสายังสามารถต้านทานโมเมนต์ดัดได้อีกด้วย อย่างไรก็ตามหากมีโมเมนต์ดัดกระทำก็จะทำให้เสานั้นรับแรงในแนวแกนได้ลดลง เนื้อหาในบทนี้นำเสนอพฤติกรรมกรรมการรับน้ำหนักของเสาสั้นและเสายาว ตลอดจนพฤติกรรมของเสาเมื่อรับแรงเยื้องศูนย์กลาง

เสาสั้น

เสาสั้น (Short Column) คือชิ้นส่วนโครงสร้างที่สามารถรับน้ำหนักในแนวแกนได้เต็มคุณสมบัติด้านความแข็งแรงของวัสดุจนเกิดการอัดแตก (Crushing) หรือเกิดการคราก การวิบัติของเสาสั้นจะมีลักษณะแตกต่างกันตามชนิดของวัสดุที่ใช้ทำเสาดังแสดงในภาพที่ 8.1 ถ้าเสาทำจากวัสดุเหนียวจะเกิดการหดตัวในแนวแกนและเกิดการบวมตัวทางด้านข้างซึ่งเรียกว่าการคราก เมื่อมีการเพิ่มน้ำหนักที่กระทำ แต่ถ้าเสาทำจากวัสดุเปราะจะเกิดการแตกหักอย่างฉับพลันหรืออัดแตกเมื่อความเค้นอัดที่เกิดขึ้นมีค่ามากกว่าความเค้นอัดที่วัสดุสามารถรับได้ ความเค้นอัดที่เกิดขึ้นกับเสาสั้นสามารถหาได้จากการนำแรงหารด้วยพื้นที่หน้าตัดโดยไม่คำนึงถึงการโก่งด้านข้าง

ภาพที่ 8.1 การวิบัติของเสาสั้นที่ทำจากวัสดุเหนียวและวัสดุเปราะ

ที่มา : Efundu. 2013

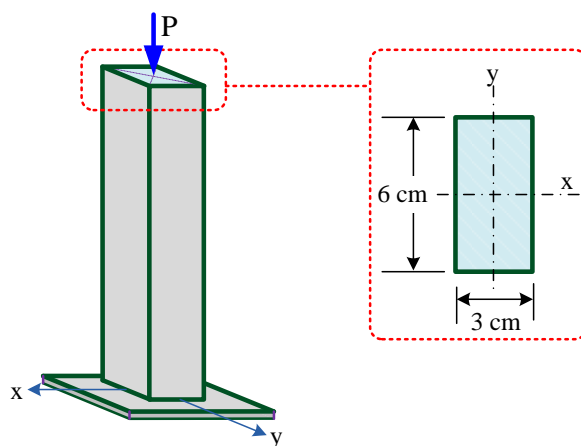
การกำหนดว่าเสาใดเป็นเสาสั้นหรือเสายาวนั้นมีหลากหลายแนวคิด ยกตัวอย่างเช่น กรณีเสาคอนกรีตเสริมเหล็กกำหนดให้เสาสั้นคือเสาที่มีอัตราส่วนความยาวต่อความกว้างน้อยกว่า 15 เป็นต้น สำหรับการจำแนกประเภทของเสาจะนำเสนอโดยละเอียดในหัวข้อเสายาวต่อไป สมโพธิ์ วิวิธเกษรวงษ์ (2542 : 383-387) และสิริศักดิ์ ปโยธรสิริ (2549 : 344-347) กล่าวว่าในกรณีที่เสาสั้นใด ๆ มีพื้นที่หน้าตัด A เท่ากันตลอดความยาวเสา L และความเค้นอัดใช้งานของวัสดุที่ใช้ทำเสามีค่า σ_c เสาสั้นนั้นจะสามารถรับน้ำหนักสูงสุดได้จากสมการดังต่อไปนี้

$$\text{ความเค้นอัด ; } \quad \sigma_c = \frac{P}{A} \quad (8.1)$$

$$\text{น้ำหนักที่รับได้ ; } \quad P = \sigma_c A \quad (8.2)$$

กรณีที่เสาสั้นรับแรงเยื้องศูนย์กลางก็จะเกิดแรงในแนวแกนร่วมกับโมเมนต์คดจากแรงเยื้องศูนย์กลาง ในการคำนวณความเค้นที่เกิดจะอาศัยหลักการซูเปอร์โพสิชันโดยการแยกพิจารณาเป็นสองกรณีคือ กรณีเสารับแรงในแนวแกนและกรณีเสารับโมเมนต์คด โดยเสารับโมเมนต์คดจะคำนวณโดยใช้หลักการเดียวกับคานภายใต้โมเมนต์คดที่ได้กล่าวมาแล้วในบทก่อนหน้า หลังจากนั้นก็จึงนำผลที่เกิดกับเสาทั้งสองกรณีมารวมกัน

ตัวอย่างที่ 8.1 เสาไม้อันหนึ่งกำหนดให้เป็นเสาสั้นมีหน้าตัดรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาด 3×6 cm ดังแสดงในภาพที่ 8.2 จงหาน้ำหนักที่เสาไม้นี้สามารถรับได้อย่างปลอดภัยถ้าความเค้นอัดใช้งานของไม้มีค่าไม่เกิน 50 kg/cm^2

ภาพที่ 8.2 เสาสั้นหน้าตัดรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า

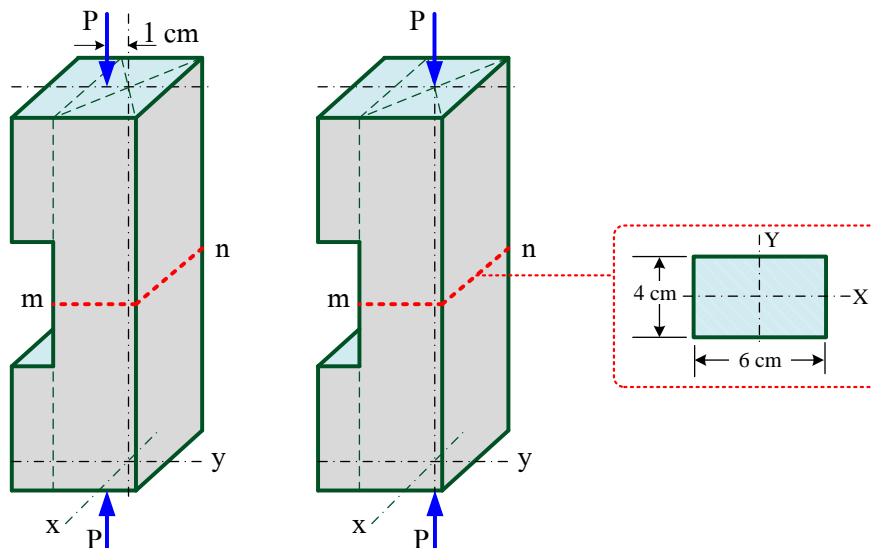
ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

วิธีทำ

$$\begin{aligned} \text{พื้นที่หน้าตัดเสา; } A &= bh \\ &= 3 \times 6 = 18 \text{ cm}^2 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{น้ำหนักที่เสารับได้; } P &= \sigma_c A \\ &= 50 \times 18 = 900 \text{ kg} \end{aligned} \quad \text{ตอบ}$$

ตัวอย่างที่ 8.2 เสาสี่เหลี่ยมขนาด 6×6 cm และที่หน้าตัด m-n ขนาดลดลงเป็น 4×6 cm ดังแสดงในภาพที่ 8.3 จงหาความเค้นที่จุด m ถ้ามีน้ำหนัก 2,000 kg กระทำเยื้องศูนย์กลาง 1 cm และจงหาความเค้นที่จุด n ถ้ามีน้ำหนัก 2,000 kg กระทำในแนวแกน

ภาพที่ 8.3 เสาสี่เหลี่ยมมีหน้าตัดลดลงตรงกลาง

ที่มา : จีรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

วิธีทำ

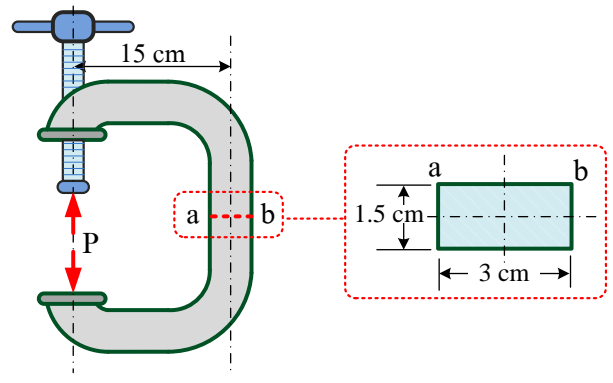
กรณีน้ำหนักกระทำเยื้องศูนย์กลาง 1 cm

$$\begin{aligned} \text{ความเค้นที่จุด m; } \sigma &= \frac{P}{A} + \frac{Mc}{I} \\ &= \frac{2,000}{4 \times 6} + \frac{2,000 \times 1 \times 2}{\left(\frac{6 \times 4^3}{12} \right)} \\ &= 208.33 \text{ kg/cm}^2 \text{ (เป็นความเค้นอัด)} \end{aligned} \quad \text{ตอบ}$$

กรณีน้ำหนักกระทำผ่านแนวแกนเสา

ความเค้นที่จุด n ; $\sigma = \frac{P}{A}$
 $= \frac{2,000}{4 \times 6}$
 $= 83.33 \text{ kg/cm}^2$ (เป็นความเค้นอัด) ตอบ

ตัวอย่างที่ 8.3 เหล็กยึดรูปตัวซี (C-Clamp) ดังแสดงในภาพที่ 8.4 จงหาความเค้นบนหน้าตัด a-b ถ้ามีน้ำหนักกระทำ 300 kg และหน้าตัดเหล็กยึดรูปตัวซีเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาด 1.5×3 cm

ภาพที่ 8.4 เหล็กยึดรูปตัวซี

ที่มา : จีรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

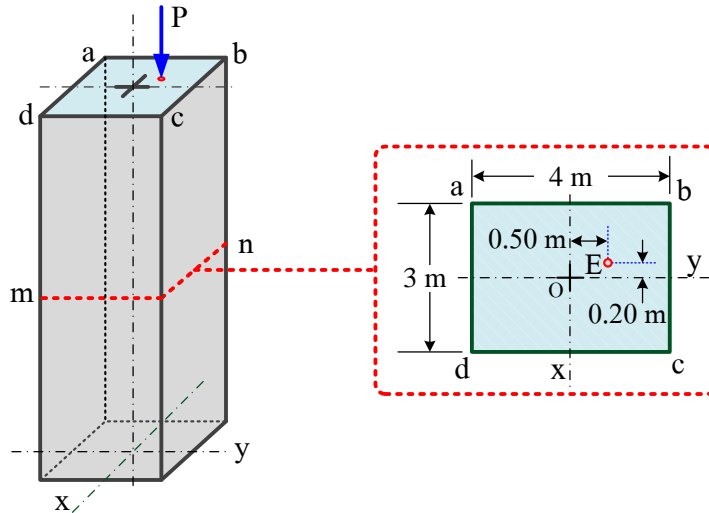
วิธีทำ

พิจารณาหน้าตัด a-b พบว่ามีแรงดึง $P = 300 \text{ kg}$ และ โมเมนต์คัต $M = 300 \times 15 = 4,500 \text{ kg-cm}$

ความเค้นที่จุด a ; $\sigma_a = \frac{P}{A} + \frac{Mc}{I}$
 $= \frac{300}{1.5 \times 3} + \frac{4,500 \times 1.5}{\left(\frac{1.5 \times 3^3}{12}\right)}$
 $= 2,066.67 \text{ kg/cm}^2$ (ความเค้นดึง) ตอบ

ความเค้นที่จุด b ; $\sigma_b = \frac{P}{A} - \frac{Mc}{I}$
 $= \frac{300}{1.5 \times 3} - \frac{4,500 \times 1.5}{\left(\frac{1.5 \times 3^3}{12}\right)}$
 $= -1,933.33 \text{ kg/cm}^2$ (ความเค้นอัด) ตอบ

ตัวอย่างที่ 8.4 เสาสั้นทำจากคอนกรีตขนาด 4×3 m มีน้ำหนัก 2×10^5 kg กระทำผ่านจุด E ซึ่งเยื้องศูนย์กลางดังแสดงในภาพที่ 8.5 จงหาความเค้นสูงสุดและต่ำสุดที่เกิดขึ้นบนหน้าตัดเสานี้

ภาพที่ 8.5 เสาสั้นรับน้ำหนักเยื้องศูนย์กลาง

ที่มา : จีรวัดน์ วิศวกรรมศาสตรบัณฑิต. 2556

วิธีทำ

น้ำหนัก P กระทำเยื้องศูนย์กลาง $e_y = 50$ cm และ $e_x = 20$ cm ทำให้เกิดโมเมนต์คัต M

โมเมนต์คัตรอบแกน y ; $M_y = P e_y = 2 \times 10^5 \times 50 = 10 \times 10^6$ kg-cm

โมเมนต์คัตรอบแกน x ; $M_x = P e_x = 2 \times 10^5 \times 20 = 4 \times 10^6$ kg-cm

โมเมนต์ความเฉื่อย ; $I_y = \frac{1}{12} bh^3 = \frac{1}{12} \times 400 \times 300^3 = 900 \times 10^6$ cm⁴

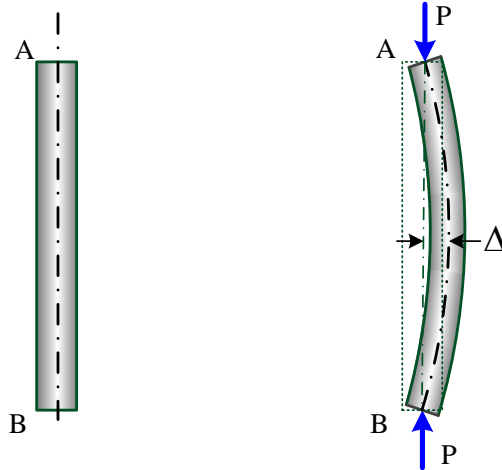
โมเมนต์ความเฉื่อย ; $I_x = \frac{1}{12} bh^3 = \frac{1}{12} \times 300 \times 400^3 = 1.60 \times 10^9$ cm⁴

ความเค้นสูงสุดที่ n ; $\sigma_{max} = \frac{P}{A} + \frac{M_y c}{I_x} + \frac{M_x c}{I_y}$
 $= -\frac{2 \times 10^5}{300 \times 400} - \frac{10 \times 10^6 \times 200}{1.6 \times 10^9} - \frac{4 \times 10^6 \times 150}{900 \times 10^6}$
 $= -3.59$ kg/cm² (ความเค้นอัด) ตอบ

ความเค้นน้อยสุดที่ m ; $\sigma_{min} = \frac{P}{A} + \frac{M_y c}{I_x} + \frac{M_x c}{I_y}$
 $= -\frac{2 \times 10^5}{300 \times 400} + \frac{10 \times 10^6 \times 200}{1.6 \times 10^9} + \frac{4 \times 10^6 \times 150}{900 \times 10^6}$
 $= 0.25$ kg/cm² (ความเค้นดึง) ตอบ

เสายาว

ชาญ ถนัดงาน (2523 : 263-274) และบรรจบ อรชร (2542 : 13.1-13.15) กล่าวว่า เสายาว (Long Column) คือชิ้นส่วน โครงสร้างที่รับน้ำหนักในแนวแกนแต่ประสิทธิภาพในการรับน้ำหนักของเสายาวจะขึ้นอยู่กับสัดส่วนความสูงต่อขนาดพื้นที่หน้าตัดเสาหรือเรียกว่า ความเรียวยของเสา (Slenderness Ratio) สาเหตุที่ความเรียวยมีผลต่อการรับน้ำหนักเนื่องจากเสาที่เรียวยมาก หรือมีพื้นที่หน้าตัดเล็กเมื่อเทียบกับความสูงจะทำให้เกิดการโก่งด้านข้าง (Lateral Deflection) จนเกิดการวิบัติ เรียกว่า การเดาะหัก (Buckling) เมื่อเสาเกิดการโก่งด้านข้างจะทำให้แรงที่กระทำ P เกิดการเอียงจากจุดศูนย์กลางถ่วงของหน้าตัดเสาเป็นระยะ Δ จนเกิด โมเมนต์ดัดขึ้นดังแสดงในภาพที่ 8.6 ขนาดโมเมนต์ดัดจะเพิ่มขึ้นเมื่อระยะโก่งเพิ่มขึ้นจน กระทั่งบางส่วนของหน้าตัดเสามีความเค้นเกินกว่าความแข็งแรงที่วัสดุจะรับได้ โมเมนต์ดัดที่เกิดขึ้นในเสายาวมีค่าเท่ากับ แรงอัด P คูณด้วยการโก่งด้านข้าง Δ ส่งผลทำให้เสายาวรับน้ำหนักได้น้อยกว่าเสาสั้นเมื่อพื้นที่หน้าตัดเท่ากัน การจำแนกประเภทของเสาสั้นและเสายาวยังไม่มีข้อสรุปที่ชัดเจนแต่นักวิจัยหลายท่านได้แนะนำไว้ เช่น D.J. Dunn (nd.) เสนอแนะว่าเสาสั้นที่ทำจากเหล็กควรมีอัตราส่วนระหว่างความสูงต่อรัศมีไจเรชั่น (Radius of Gyration) น้อยกว่า 120 หากเกินกว่าถือว่าเป็นเสายาว และเสาที่ทำจากอะลูมิเนียมจะเป็นเสาสั้นถ้าอัตราส่วนระหว่างความสูงต่อรัศมีไจเรชั่นน้อยกว่า 80 เป็นต้น

(ก) เสายาวก่อนรับน้ำหนัก

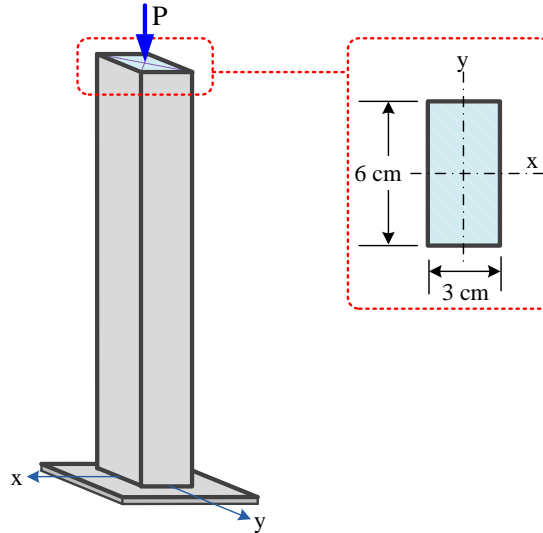
(ข) เสายาวที่รับน้ำหนัก

ภาพที่ 8.6 การโก่งเดาะของเสายาว

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

ตัวอย่างที่ 8.5 จงคำนวณหารัศมีใจเรขาคณิตของเสาหน้าตัดรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าที่มีขนาด 3×6 cm ดังแสดงในภาพที่ 8.7 โดยพิจารณาขอบแกน x และแกน y ตามลำดับ

ภาพที่ 8.7 เสาหน้าตัดรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

วิธีทำ

$$\begin{aligned} \text{พื้นที่หน้าตัดเสา ; } A &= bh \\ &= 3 \times 6 = 18 \text{ cm}^2 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{โมเมนต์ความเฉื่อยรอบแกน } x ; I_x &= \frac{1}{12} bh^3 \\ &= \frac{1}{12} \times 3 \times 6^3 = 54 \text{ cm}^2 \end{aligned}$$

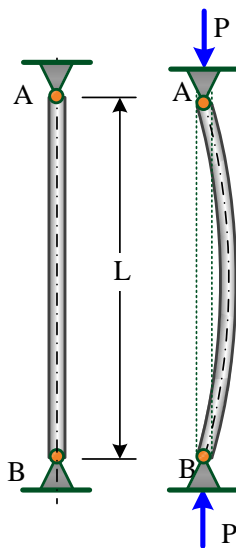
$$\begin{aligned} \text{รัศมีใจเรขาคณิตรอบแกน } x ; r_x &= \sqrt{\frac{I_x}{A}} \\ &= \sqrt{\frac{54}{18}} = 1.73 \text{ cm} \quad \text{ตอบ} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{โมเมนต์ความเฉื่อยรอบแกน } y ; I_y &= \frac{1}{12} bh^3 \\ &= \frac{1}{12} \times 6 \times (3)^3 = 13.50 \text{ cm}^4 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{รัศมีใจเรขาคณิตรอบแกน } y ; r_y &= \sqrt{\frac{I_y}{A}} \\ &= \sqrt{\frac{13.50}{18}} = 0.866 \text{ cm} \quad \text{ตอบ} \end{aligned}$$

การคำนวณเสายาว

มนตรี พิรุณเกษตร (2544 : 528-532) สมโพธิ วิวิธเกยูรวงศ์ (2542 : 465-480) และ John Case, et al. (1999 : 424-428) กล่าวว่าสมการที่ใช้ทำนายแรงหรือน้ำหนักที่เสายาวสามารถรับได้อย่างปลอดภัยถูกนำเสนอโดยนักวิทยาศาสตร์ชาวสวิสเซอร์แลนด์ชื่อ เลออนฮาร์ด ออยเลอร์ (Leonard Euler) โดยสมการที่เขานำเสนอนี้เรียกว่า สมการออยเลอร์ (Euler's Equation) ซึ่งเป็นสมการที่ได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลาย สมการดังกล่าวมีสมมติฐานมาจากการพิจารณาเสายาว L ที่มีฐานรองรับทั้งสองด้านเป็นบานพับ (Hinge Ended) และมีน้ำหนัก P กระทำที่ปลายทั้งสองผ่านจุดศูนย์กลางถ่วงน้ำหนักแสดงในภาพที่ 8.8 เมื่อเสารับน้ำหนักจนเกิดการโก่งด้านข้างก็จะส่งผลทำให้เกิดโมเมนต์จากน้ำหนักเชื่อมศูนย์กลางกระทำร่วมกับแรงในแนวแกน โมเมนต์ดังกล่าวสามารถเขียนให้อยู่ในรูปสมการเชิงอนุพันธ์ (Differential Equation) ถ้าหากอินทิเกรตสมการเชิงอนุพันธ์ดังกล่าวก็จะได้สมการความชันและสมการระยะ โคงงของเสา เมื่อนำผลการวิเคราะห์การเสียรูปไปหาค่าคงที่ที่เกิดจากการอินทิเกรตสมการเชิงอนุพันธ์ก็จะได้น้ำหนักสูงสุดที่สอดคล้องกับรูปแบบการโก่งของเสา ซึ่งค่าน้ำหนักสูงสุดนี้จะทำให้เสาเกิดการเดาะหักพอดี หรือเรียกว่า น้ำหนักวิกฤติ (Critical Load : P_{cr}) ค่าน้ำหนักวิกฤติที่เสายาวสามารถรับได้อย่างปลอดภัยหาได้จากสมการดังต่อไปนี้

ภาพที่ 8.8 การโก่งด้านข้างของเสายาวฐานบานพับ

ที่มา : จีรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

$$\text{น้ำหนักสูงสุด ; } P_{cr} = \frac{\pi^2 EI}{L^2} \quad (8.3)$$

ถ้าเอาพื้นที่หน้าตัดของเสา A มารวมจะได้

$$\frac{P_{cr}}{A} = \frac{\pi^2 EI}{L^2 A} \quad (8.4)$$

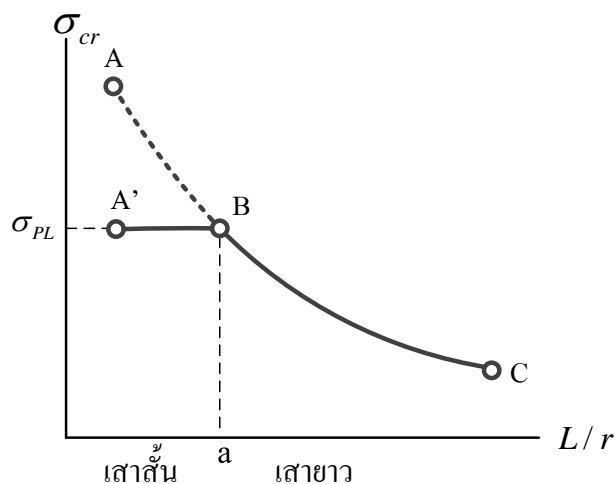
ความเค้นสูงสุด ; $\sigma_{cr} = \frac{\pi^2 EI}{L^2 A} \quad (8.5)$

รัศมีจอร์จัน ; $r = \sqrt{\frac{I}{A}} \quad (8.6)$

ความเค้นสูงสุด ; $\sigma_{cr} = \frac{\pi^2 E r^2}{L^2} \quad (8.7)$

$$\sigma_{cr} = \frac{\pi^2 E}{(L/r)^2} \quad (8.8)$$

เมื่อ E คือโมดูลัสยืดหยุ่นของวัสดุที่ใช้ทำเสา I คือโมเมนต์ความเฉื่อยต่ำสุดของหน้าตัดเสา L คือความยาวของเสา σ_{cr} คือความเค้นอัดสูงสุดที่ทำให้เกิดการเดาะหัก และ L/r คือความเรียวเสา จะเห็นว่า $\pi^2 E$ เป็นค่าคงที่ดังนั้นความเค้นอัดจึงแปรผกผันกับความเรียวเสาสามารถเขียนแผนภาพได้ดังแสดงในภาพที่ 8.9 (สิริศักดิ์ ปโยชรสิริ. 2549 : 351-358, James M. Gere and Barry J. Goodno. 2012 : 523-547)

ภาพที่ 8.9 ความสัมพันธ์ระหว่างความเค้นอัดและความเรียวเสา

ที่มา : สิริศักดิ์ ปโยชรสิริ. 2549 : 358

จากภาพที่ 8.9 เป็นแผนภาพความสัมพันธ์ระหว่างความเค้นอัดและความเรียวเสาของสมการออยเลอร์พบว่า จุด a ซึ่งเป็นค่าความเรียวเสา L/r ซึ่งแบ่งเส้นโค้ง ABC ออกเป็นสองส่วน คือ AB และ BC ความเค้นในเสาที่จุด B จะมีค่าเท่ากับความเค้นที่ขีดจำกัดสัดส่วน σ_{PL}

ของวัสดุที่ใช้ทำเสา จะเห็นว่าเมื่อค่าความเร็ว L/r ลดลงหรือน้อยกว่าจุด a ก็จะทำให้ความเค้นในเสามากกว่า σ_{PL} นั่นคือเสาจะแตกหักเมื่อความเค้นสูงกว่าขีดจำกัดสัดส่วนซึ่งเป็นไปไม่ได้ ดังนั้นสมการของออยเลอร์จะนำมาใช้ได้ก็ต่อเมื่อเสานั้นมีค่าความเร็ว L/r ที่ทำให้ความเค้นในเสาน้อยกว่า σ_{PL} หรือแนว A'B ถ้าความเค้นในเสาเท่ากับ σ_{PL} ก็จะสัมพันธ์กับจุด a ซึ่งเป็นจุดที่ใช้แบ่งเขตระหว่างเสาสั้นและเสายาว วัสดุแต่ละชนิดก็จะมีจุด a ซึ่งเป็นค่าความเร็วที่ไม่เท่ากัน

ตัวอย่างที่ 8.6 เสาเหล็กยาว L รัศมีจอยเรชั่น r ที่ปลายทั้งสองข้างยึดด้วยบานพับ จงหาค่าความเร็วเสาที่แบ่งระหว่างเสาสั้นและเสายาว กำหนดให้เหล็กมีค่าโมดูลัสยืดหยุ่น $E = 30 \times 10^6 \text{ lb/in}^2$ และค่าความเค้นอัดที่ขีดจำกัดสัดส่วนเท่ากับ $30,000 \text{ lb/in}^2$

วิธีทำ

จากสมการความเค้นเสายาวของออยเลอร์

$$\begin{aligned} \text{ความเค้นสูงสุด ;} \quad \sigma_{cr} &= \frac{\pi^2 E}{(L/r)^2} \\ \text{ความเร็วเสา ;} \quad \frac{L}{r} &= \sqrt{\frac{\pi^2 \times 30 \times 10^6}{30,000}} \\ &= 99.35 \end{aligned}$$

ค่าความเร็วเสาที่แบ่งเสาสั้นและเสายาวคือ 99.35

ตอบ

ตัวอย่างที่ 8.7 เสาเหล็กยาว L รัศมีจอยเรชั่น r ที่ปลายทั้งสองข้างยึดด้วยบานพับ มีค่าโมดูลัสยืดหยุ่น $E = 2 \times 10^6 \text{ kg/cm}^2$ ความเค้นอัดที่พิกัดยืดหยุ่นเท่ากับ $1,500 \text{ kg/cm}^2$ จงหาค่าความเร็วเสาที่แบ่งระหว่างเสาสั้นและเสายาว

วิธีทำ

จากสมการความเค้นเสายาวของออยเลอร์

$$\begin{aligned} \text{ความเค้นสูงสุด ;} \quad \sigma_{cr} &= \frac{\pi^2 E}{(L/r)^2} \\ 1,500 &= \frac{\pi^2 \times 2 \times 10^6}{(L/r)^2} \\ \text{ความเร็วเสา ;} \quad \frac{L}{r} &= 114.71 \end{aligned}$$

ค่าความเร็วเสาที่แบ่งเสาสั้นและเสายาวคือ 114.71

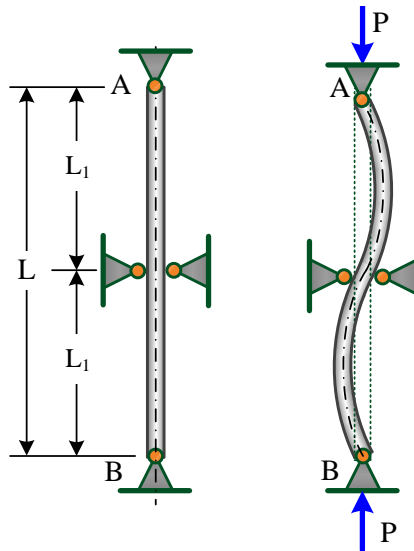
ตอบ

ปัจจัยที่มีผลต่อความยาวเสายาว

เสายาวที่มีฐานเสาทั้งด้านบนและด้านล่างแบบบานพับเป็นรูปแบบพื้นฐานในการคำนวณความเค้นตามสมการออยเลอร์ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับความยาวเสาดังที่ได้กล่าวมาแล้วในหัวข้อก่อนหน้า แต่ในความเป็นจริงฐานเสาอาจเป็นแบบอื่นได้อีก เช่น ยึดแน่น ปลายอิสระ หรือแบบผสม เป็นต้น ชนิดของฐานเสามีผลต่อรูปร่างการโก่งด้านข้างซึ่งมีผลต่อการรับน้ำหนักอนึ่งการยึดด้านข้างก็มีผลทำให้ค่าความยาวเสาเปลี่ยนไปด้วย ในลักษณะเช่นนี้ความยาวเสาดเดิม L จะเปลี่ยนแปลงเป็นความยาว L_1 และสามารถประยุกต์ใช้สมการออยเลอร์ในการคำนวณน้ำหนักก่อนการเดาะหักได้ดังต่อไปนี้

1. เสายาวที่มีค้ำยัน

ถ้าชิ้นส่วน โครงสร้างรับแรงในแนวแกนเหมือนกันแต่ไม่อยู่ในแนวคิ่งมักเรียกชิ้นส่วนนั้นว่า ค้ำยัน (Strut) หากพิจารณาเสายาวที่มีฐานเสาเป็นแบบบานพับทั้งสองด้านจะพบว่า การโก่งด้านข้างจะเป็นแนวโค้งโดยไม่มีจุดค้ำกลับตลอดความยาว L เมื่อมีการใส่ค้ำยันด้านข้างยึดที่กึ่งกลางเสาจะทำให้ความยาวเสาสั้นลงเป็น L_1 เรียกว่า ความยาวประสิทธิผล (Effective Length) และมีจุดค้ำกลับที่ตำแหน่งค้ำยันดังแสดงในภาพที่ 8.10 ความยาวเสาสั้นลงจะทำให้ความสามารถในการรับแรงได้มากขึ้น สมการที่ใช้ในการคำนวณน้ำหนักเสามีดังนี้ (James M. Gere and Barry J. Goodno, 2012 : 524-535)

ภาพที่ 8.10 เสายาวมีค้ำยันด้านข้างที่กึ่งกลาง

ที่มา : จีรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา, 2556

พิจารณาจากสมการของออยเลอร์

$$\text{น้ำหนักที่เสารับได้ ; } P_{cr} = \frac{\pi^2 EI}{L^2} \quad (8.9)$$

ความยาวเสาที่เปลี่ยนแปลง L_1 นี้จะมีความสัมพันธ์กับความยาวเสาเดิมก่อนการค้ำยัน L ที่คูณด้วยสัมประสิทธิ์คงที่ k ดังสมการ

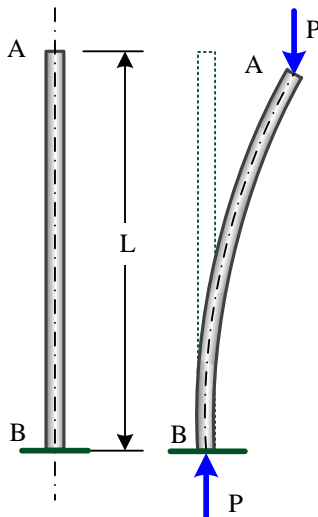
$$L_1 = kL \quad (8.10)$$

เมื่อค้ำยันด้านข้าง (Lateral Support) ณ กึ่งกลางเสาจะได้ $L_1 = L/2$ หรือ $k = 0.5$ แทนค่าในสมการออยเลอร์จะได้สมการของแรงอัดสูงสุดดังนี้

$$\text{น้ำหนักที่เสารับได้ ; } P_{cr} = \frac{\pi^2 EI}{L_1^2} = \frac{4\pi^2 EI}{L^2} \quad (8.11)$$

2. เสาที่มีฐานยึดแน่นและปลายอิสระ

เมื่อพิจารณาเสาที่มีฐานยึดแน่น (Fixed End) และปลายอีกข้างหนึ่งอิสระ (Free End) ดังแสดงในภาพที่ 8.11 รูปร่างของการโก่งด้านข้างจะเกิดขึ้นสูงสุด ณ ตำแหน่งปลายอิสระและจะมีค่าลดลงจนเป็นศูนย์ ณ ตำแหน่งฐานยึดแน่น ดังนั้นความยาว L เดิมกรณีฐานบานพับจะเปลี่ยนเป็นความยาว L_1 ใหม่ซึ่งมีค่าเป็น $2L$ จึงจะมีรูปร่างการโก่งตัวด้านข้างคล้ายกับกรณีฐานบานพับ สมการที่ใช้ในการคำนวณน้ำหนักสูงสุดคือ (James M. Gere and Barry J. Goodno. 2012 : 540-543)

ภาพที่ 8.11 เสาที่มีฐานยึดแน่นและปลายอิสระ

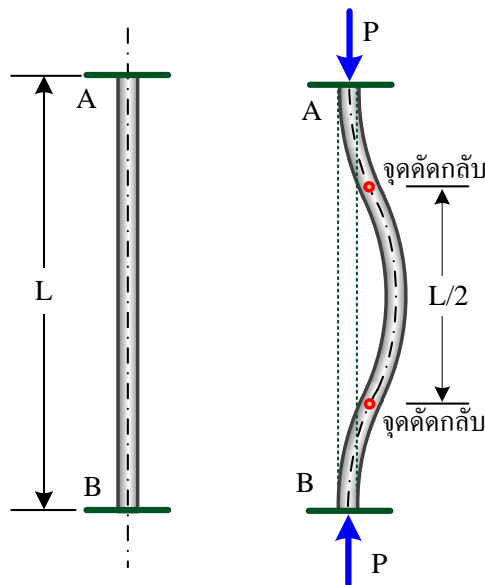
ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิทยา. 2556

$$\text{น้ำหนักที่เสารับได้}; \quad P_{cr} = \frac{\pi^2 EI}{L_1^2} = \frac{\pi^2 EI}{4L^2} \quad (8.12)$$

3. เสายาวฐานยึดแน่นทั้งสองด้าน

กรณีเสายาวที่มีปลายทั้งสองข้างยึดแน่น (Fixed Ends) ดังแสดงในภาพที่ 8.12 รูปร่างของการโก่งด้านข้างจะเกิดขึ้นสูงสุด ณ ตำแหน่งกึ่งกลางเสาและจะมีค่าลดลงจนเป็นศูนย์ ณ ตำแหน่งฐานยึดแน่นทั้งสองด้านโดยมีจุดตัดกลับ 2 จุด ดังนั้นความยาว L เดิมกรณีฐานบานพับจะเปลี่ยนเป็นความยาว L_1 ใหม่ซึ่งมีค่าเป็น $L/2$ จึงจะมีรูปร่างการโก่งตัวด้านข้างคล้ายกับกรณีฐานบานพับ สมการที่ใช้ในการคำนวณน้ำหนักสูงสุดคือ (James M. Gere and Barry J. Goodno. 2012 : 543-544)

$$\text{น้ำหนักที่เสารับได้}; \quad P_{cr} = \frac{\pi^2 EI}{L_1^2} = \frac{4\pi^2 EI}{L^2} \quad (8.13)$$

ภาพที่ 8.12 เสายาวฐานยึดแน่นทั้งสองด้าน

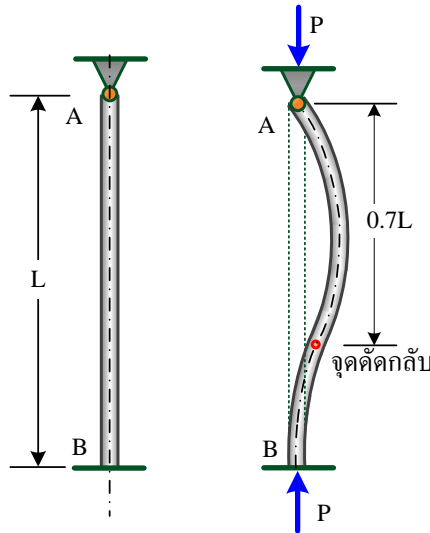
ที่มา : จีรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

4. เสายาวที่มีฐานยึดแน่นและบานพับ

กรณีเสายาวที่มีฐานด้านหนึ่งยึดแน่นและฐานอีกด้านเป็นบานพับ ดังแสดงในภาพที่ 8.13 รูปร่างของการโก่งด้านข้างจะเกิดขึ้นสูงสุด ณ ตำแหน่งเอียงใกล้กับฐานบานพับและจะมีค่าลดลงจนเป็นศูนย์ ณ ตำแหน่งฐานทั้งสองด้านโดยมีจุดตัดกลับ 1 จุด ดังนั้นความยาว L เดิมกรณีฐานบานพับจะเปลี่ยนเป็นความยาว L_1 ใหม่ซึ่งมีค่าเป็น $0.7L$ จึงจะมีรูปร่างการโก่งตัวด้านข้าง

คล้ายกับกรณีฐานบานพับ สมการที่ใช้ในการคำนวณน้ำหนักสูงสุดคือ (James M. Gere and Barry J. Goodno, 2012 : 545-547)

$$\text{น้ำหนักที่เสารับได้ ; } P_{cr} = \frac{\pi^2 EI}{L_1^2} = \frac{\pi^2 EI}{(0.7L)^2} \quad (8.14)$$

ภาพที่ 8.13 เสาขาคอนกรีตที่มีฐานยึดแน่นและบานพับ

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

ความปลอดภัยของเสา

น้ำหนักปลอดภัย (Safe Load : P_{safe}) ที่เสาสามารถรับได้จะถูกทอนลงจากน้ำหนักสูงสุดที่คำนวณได้จากสมการออยเลอร์ การทอนน้ำหนักสามารถทำได้โดยการนำค่าน้ำหนักสูงสุดเฉพาะ P_{cr} หารด้วยค่าความปลอดภัย N (Safety Factor) ดังสมการ

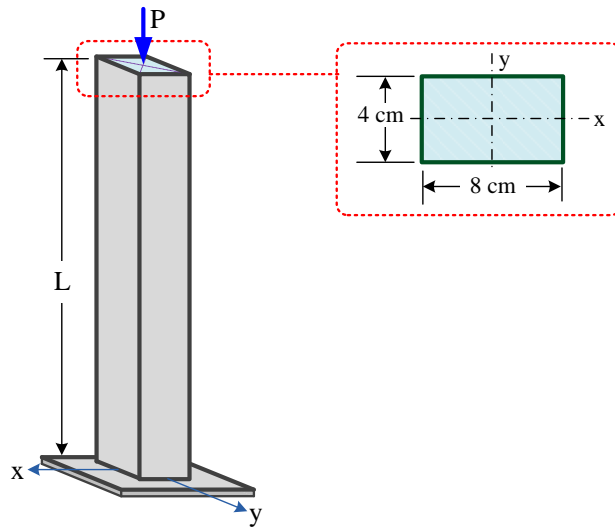
$$\text{น้ำหนักปลอดภัย ; } P_{safe} = \frac{P_{cr}}{N} \quad (8.15)$$

ตัวอย่างที่ 8.8 เสาขาคอนกรีต 3 m มีหน้าตัดรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาด 4×8 cm รับน้ำหนักในแนวแกนดังแสดงในภาพที่ 8.14 จงหาค่าความเร็วเสาที่แบ่งระหว่างเสาสั้นและเสา

วิธีทำ

$$\begin{aligned} \text{พื้นที่หน้าตัดเสา ; } A &= bh \\ &= 8 \times 4 = 32 \text{ cm}^2 \end{aligned}$$

ภาพที่ 8.14 เสาขาน้ำตัดรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า
ที่มา : จีรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

$$\begin{aligned} \text{โมเมนต์ความเฉื่อยรอบแกน } x; I_x &= \frac{1}{12}bh^3 \\ &= \frac{1}{12} \times 8 \times 4^3 = 42.67 \text{ cm}^4 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{โมเมนต์ความเฉื่อยรอบแกน } y; I_y &= \frac{1}{12}bh^3 \\ &= \frac{1}{12} \times 4 \times (8)^3 = 170.67 \text{ cm}^4 \end{aligned}$$

ใช้โมเมนต์ความเฉื่อย I_x ในการคำนวณรัศมีไจเรชั่นเนื่องจากมีค่าน้อยกว่า I_y

$$\begin{aligned} \text{รัศมีไจเรชั่น;} \quad r &= \sqrt{\frac{I}{A}} \\ &= \sqrt{\frac{42.67}{32}} = 1.15 \text{ cm} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{ความเร็วเสา;} \quad \frac{L}{r} &= \frac{3 \times 100}{1.15} \\ &= 260.87 \end{aligned}$$

ตอบ

ตัวอย่างที่ 8.9 เสาขาน้ำที่ปลายทั้งสองข้างยึดด้วยบานพับ เสาทำจากอะลูมิเนียมมีค่าโมดูลัสยืดหยุ่น $E = 72 \times 10^5 \text{ kg/cm}^2$ และความเค้นอัดสูงสุดเท่ากับ 700 kg/cm^2 จงหาค่าความเร็วเสาที่แบ่งระหว่างเสาสั้นและเสาขาน้ำ

วิธีทำ

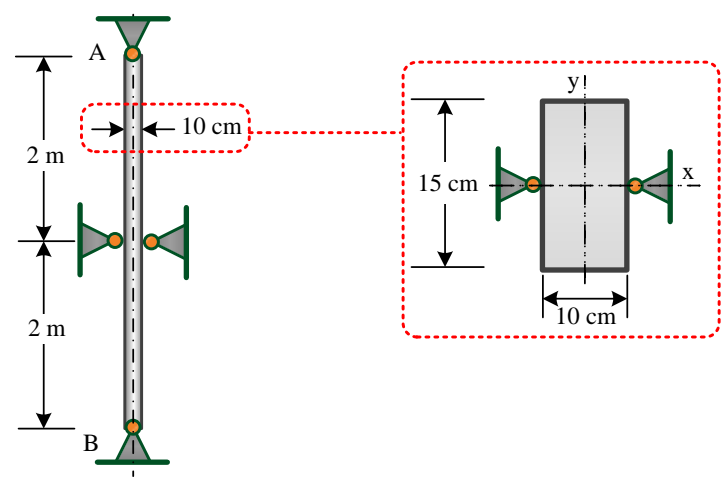
ความริ้วเสา ;
$$\frac{L}{r} = \sqrt{\frac{\pi^2 E}{\sigma_{PL}}}$$

$$= \sqrt{\frac{\pi^2 \times 72 \times 10^5}{700}}$$

$$= 318.62$$

ค่าความริ้วเสาที่แบ่งเสาสั้นและเสายาวคือ 318.62 ตอบ

ตัวอย่างที่ 8.10 เสาไม้หน้าตัดรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาด 10×15 cm ยาว 4 m ที่กึ่งกลางเสามีค้ำยัน ด้านข้างในแนวแกน x ดังแสดงในภาพที่ 8.15 ถ้าปลายทั้งสองของเสามีการยึดแบบบานพับ จงหาหน้าหนักปลอดภัยที่เสารับได้ กำหนดให้ความเค้นอัดของไม้เท่ากับ 120 kg/cm² ค่าโมดูลัสยืดหยุ่นของไม้ E = 1.5×10⁴ kg/cm² ค่าความปลอดภัยเท่ากับ 4 และเสาไม้จะเป็นเสายาวเมื่อค่าความริ้วมากกว่า 60

ภาพที่ 8.15 เสาไม้ฐานบานพับและมีค้ำยัน

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิทยา. 2556

วิธีทำ

พื้นที่หน้าตัดเสา ; $A = bh$
 $= 10 \times 15 = 150 \text{ cm}^2$

กรณีที่ 1 พิจารณาการ โกงในแนวแกน y ที่ไม่มีค้ำยัน

โมเมนต์ความเฉื่อย ; $I_x = \frac{1}{12} bh^3$

$$= \frac{1}{12} \times 10 \times (15)^3$$

$$= 2,812.5 \text{ cm}^4$$

รัศมีจอร์แดน ; $r = \sqrt{\frac{I}{A}}$

$$= \sqrt{\frac{2,812.5}{150}} = 4.33 \text{ cm}$$

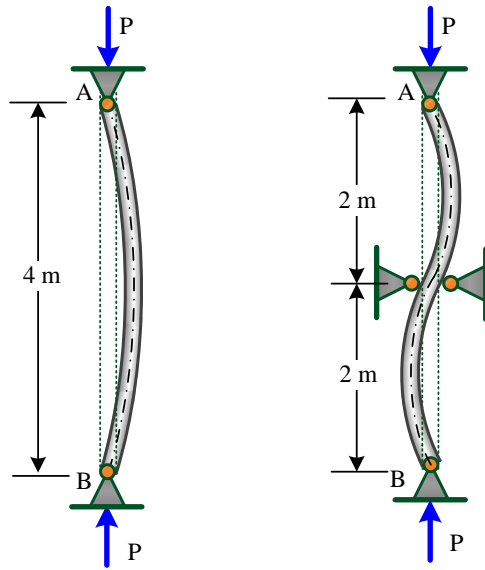
ความยาวเสา ; $\frac{L}{r} = \frac{400}{4.33} = 92.38$

ค่าความยาวเสาที่โค้งในแนวแกน y มีค่า 92.38 มากกว่า 60 แสดงว่าเป็นเสายาว

น้ำหนักจากสมการออยเลอร์ ; $P_{cr} = \frac{\pi^2 EI}{NL_1^2}$

$$= \frac{\pi^2 \times 1.5 \times 10^4 \times 2,812.5}{4 \times (400)^2}$$

$$= 650.58 \text{ kg}$$

กรณีที่ 1 ไม่มีค้ำยัน

กรณีที่ 2 มีค้ำยัน

ภาพที่ 8.16 การโค้งของเสายาวตามแนวแกน y และแกน x

ที่มา : จีรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

กรณีที่ 2 พิจารณาการโค้งในแนวแกน x ซึ่งมีค้ำยัน

โมเมนต์ความเฉื่อย ; $I_y = \frac{1}{12} bh^3$

$$= \frac{1}{12} \times 15 \times (10)^3$$

$$= 1,250 \text{ cm}^4$$

รัศมีจอร์ชัน ; $r = \sqrt{\frac{I}{A}}$

$$= \sqrt{\frac{1,250}{150}} = 2.89 \text{ cm}$$

เมื่อมีค้ำยันด้านข้างที่กึ่งกลางเสาตั้งนั้น L_1 เท่ากับ $L/2$

ความยาวเสา ; $\frac{L_1}{r} = \frac{2 \times 100}{2.89} = 69.20$

ค่าความยาวเสาที่โค้งในแนวแกน x มีค่า 69.20 มากกว่า 60 แสดงว่าเป็นเสายาว

น้ำหนักจากสมการออยเลอร์ ; $P_{cr} = \frac{\pi^2 EI}{NL_1^2}$

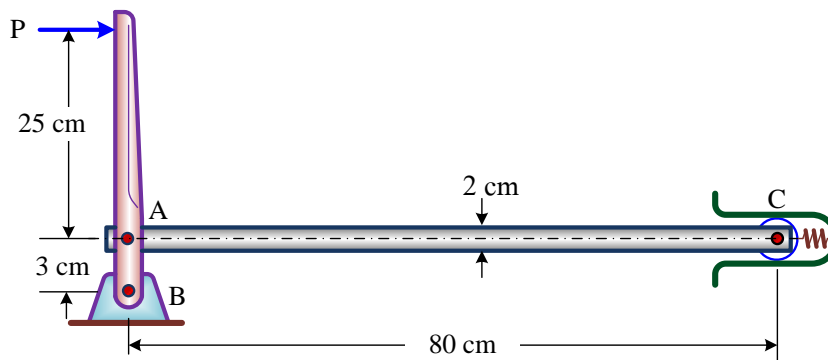
$$= \frac{\pi^2 \times 1.5 \times 10^4 \times 1,250}{4 \times (200)^2}$$

$$= 1,156.59 \text{ kg}$$

น้ำหนักปลอดภัยที่เสารับได้เท่ากับ 650.58 kg

ตอบ

ตัวอย่างที่ 8.11 อุปกรณ์ควบคุมกลไกประกอบด้วยท่อนเหล็กกลมที่ยึดกับคันโยกดังแสดงในภาพที่ 8.17 จงหาน้ำหนักสูงสุดที่กระทำบนปลายคันโยกแล้วไม่ทำให้ท่อนเหล็กยาวเกิดการเดาะหักและจงหาความเค้นสูงสุดของท่อนเหล็กก่อนการเดาะหัก กำหนดให้โมดูลัสยืดหยุ่นของเหล็ก $E = 2.1 \times 10^6 \text{ kg/cm}^2$

ภาพที่ 8.17 อุปกรณ์ควบคุมกลไก

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิทยา. 2556

วิธีทำ

$$\begin{aligned} \text{โมเมนต์ความเฉื่อยท่อนเหล็ก ; } I &= \frac{\pi D^4}{64} \\ &= \frac{\pi(2)^4}{64} \\ &= 0.785 \text{ cm}^4 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{รัศมีจําเรซัน ; } r &= \sqrt{\frac{I}{A}} \\ &= \sqrt{\frac{D^2}{16}} \\ &= D/4 = 0.5 \text{ cm} \end{aligned}$$

หาค่าความเร็วท่อนเหล็กภายใต้แรงอัดกรณียึดปลายด้วยบานพับทั้งสองด้าน เมื่อ D เป็นขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางท่อนเหล็ก

$$\begin{aligned} \text{ความเร็วท่อนเหล็ก ; } \frac{L}{r} &= \frac{80}{0.5} \\ &= 160 \end{aligned}$$

กรณีที่ 1 สมมติให้ท่อนเหล็กกลมเป็นเสาขาวเมื่อมีค่าความเร็วมากกว่า 100 ดังนั้นการรับแรงอัดสูงสุดในท่อนเหล็กจึงหาได้จากสมการของออยเลอร์

$$\begin{aligned} \text{น้ำหนักในท่อนเหล็ก ; } P_{cr} &= \frac{\pi^2 EI}{L^2} \\ &= \frac{\pi^2 \times 2.1 \times 10^6 \times 0.785}{80^2} \\ &= 2,542.19 \text{ kg} \end{aligned}$$

กรณีที่ 2 หาน้ำหนักที่ท่อนเหล็กรับได้จากสมการสมมูลโมเมนต์รอบจุด B

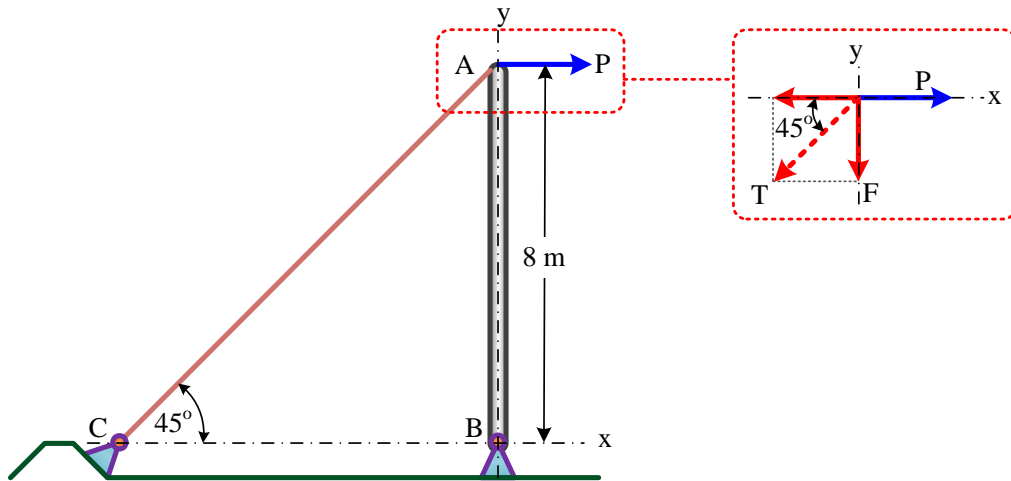
$$P(25+3) = 2,542.19 \times 3$$

$$\text{น้ำหนักในท่อนเหล็ก ; } P = 272.38 \text{ kg}$$

ดังนั้นท่อนเหล็กกลมสามารถรับน้ำหนักได้มากที่สุดเท่ากับ 272.38 kg ตอบ

$$\begin{aligned} \text{ความเค้นสูงสุดในท่อนเหล็ก ; } \sigma_{cr} &= \frac{P}{A} \\ &= \frac{272.38}{3.1416} \\ &= 86.70 \text{ kg/cm}^2 \end{aligned} \quad \text{ตอบ}$$

ตัวอย่างที่ 8.12 เสากลม AB ทำจากไม้ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 25 cm ที่มีค่าความเค้นอัดปลอดภัยเท่ากับ 80 kg/cm^2 และค่าโมดูลัสยืดหยุ่น $E = 30 \times 10^4 \text{ kg/cm}^2$ มีน้ำหนักกระทำในแนวราบที่จุด A ดังแสดงในภาพที่ 8.18 จงหาน้ำหนักสูงสุดที่เสาสามารถรับได้อย่างปลอดภัย เมื่อลวดเหล็กแนว AC แข็งแรงมากและเสา AB เป็นเสาขาว

ภาพที่ 8.18 เสากลมทำจากไม้และยึดด้วยลวดเหล็ก
ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

วิธีทำ

น้ำหนัก P ในแนวราบทำให้เกิดแรงอัดในแนวแกนเสา พิจารณาสมดุลแรงที่จุด A

สมดุลแรงในแกน x ; $P = T \sin 45^\circ$

แรงดึงในลวดเหล็ก ; $T = \frac{P}{\sin 45^\circ}$

สมดุลแรงในแกน y ; $F = T \cos 45^\circ$

แรงอัดในเสา ; $F = \frac{P}{\sin 45^\circ} \times \cos 45^\circ = P \text{ kg}$

กำหนดให้เสา AB เป็นเสาขาวจึงใช้สมการของออยเลอร์หาน้ำหนักสูงสุดที่เสารับได้กรณีปลายเป็นบานพับทั้งสองด้าน

น้ำหนักที่เสารับได้ ;
$$P_{cr} = \frac{\pi^2 EI}{L^2} = \frac{\pi^2 \times 30 \times 10^4}{(800)^2} \times \frac{\pi (25)^4}{64}$$

$= 88,709.67 \text{ kg}$

ตอบ

ตัวอย่างที่ 8.13 เสาขบวนแบบปลายบานพับทั้งสองข้างยาว 3 m หน้าตัดเป็นรูปจัตุรัสทำด้วยวัสดุที่มีค่าโมดูลัสยืดหยุ่น $E = 1.25 \times 10^5 \text{ kg/cm}^2$ ความเค้นอัดที่ยอมให้เท่ากับ 100 kg/cm^2 จงหาขนาดของเสาที่รับน้ำหนัก 25,000 kg และ 30,000 kg ถ้าเสานี้ใช้ค่าความปลอดภัยเท่ากับ 3

วิธีทำ

กรณีที่ 1 เสารับน้ำหนัก 25,000 kg โดยมีค่าความปลอดภัยเท่ากับ 3

$$\text{น้ำหนักออกแบบ ; } P = 3 \times 25,000 = 75,000 \text{ kg}$$

$$\text{น้ำหนักจากสมการออยเลอร์ ; } P_{cr} = \frac{\pi^2 EI}{L^2}$$

หาค่าโมเมนต์ความเฉื่อยที่เสานี้สามารถรับได้อย่างปลอดภัย

$$\begin{aligned} \text{โมเมนต์ความเฉื่อยที่ต้องการ ; } I &= \frac{P_{cr} L^2}{\pi^2 E} \\ &= \frac{75,000(300)^2}{\pi^2 \times 1.25 \times 10^5} \\ &= 5,471.34 \text{ cm}^4 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{โมเมนต์ความเฉื่อยเสาจัตุรัส ; } I &= \frac{a^4}{12} \\ a^4 &= I \times 12 = 5,471.34 \times 12 \end{aligned}$$

$$\text{ขนาดเสาจัตุรัส ; } a = 16 \text{ cm}$$

$$\begin{aligned} \text{ความเค้นในเสา ; } \sigma &= \frac{P}{A} \\ &= \frac{25,000}{16 \times 16} \times 16 \\ &= 97.66 \text{ kg/cm}^2 \end{aligned}$$

ความเค้นที่เกิดขึ้นในเสา 97.667 kg/cm^2 น้อยกว่าความเค้นอัดที่ยอมให้ 100 kg/cm^2

ดังนั้นเลือกใช้เสาขนาด $16 \times 16 \text{ cm}$

ตอบ

กรณีที่ 2 เสารับน้ำหนัก 30,000 kg โดยมีค่าความปลอดภัยเท่ากับ 3

$$\text{น้ำหนักออกแบบ ; } P = 3 \times 30,000 = 90,000 \text{ kg}$$

$$\begin{aligned} \text{โมเมนต์ความเฉื่อยที่ต้องการ ; } I &= \frac{P_{cr} L^2}{\pi^2 E} \\ &= \frac{90,000 \times (300)^2}{\pi^2 \times 1.25 \times 10^5} \\ &= 6,565.61 \text{ cm}^4 \end{aligned}$$

$$\text{โมเมนต์ความเฉื่อยเสาจัตุรัส ; } I = \frac{a^4}{12}$$

$$a^4 = I \times 12 = 6,565.61 \times 12$$

ขนาดเสาจัตุรัส ; $a = 16.75 \text{ cm}$

ความเค้นในเสา ; $\sigma_{cr} = \frac{P}{A}$

$$= \frac{30,000}{16.75 \times 16.75}$$

$$= 106.93 \text{ kg/cm}^2$$

ความเค้นที่เกิดขึ้นในเสา 106.93 kg/cm^2 มากกว่าความเค้นอัดที่ยอมให้ 100 kg/cm^2 จึงต้องออกแบบเสาใหม่โดยใช้สมมติฐานเสาสั้น

พื้นที่หน้าตัดเสาที่ต้องการ ; $A = \frac{P}{\sigma_w}$

$$= \frac{30,000}{100}$$

$$= 300 \text{ cm}^2$$

ขนาดเสาจัตุรัส ; $a = \sqrt{A}$

$$= \sqrt{300} = 17.32 \text{ cm}$$

ดังนั้นเลือกใช้เสาขนาด $17.5 \times 17.5 \text{ cm}$

ตอบ

ตัวอย่างที่ 8.14 จงคำนวณน้ำหนักปลอดภัยที่กระทำกับเสาดังแสดงในภาพที่ 8.19 กำหนดให้ โมดูลัสยืดหยุ่นวัสดุ $E = 2 \times 10^6 \text{ kg/cm}^2$ โมเมนต์ความเฉื่อย $I_x = 533 \text{ cm}^4$ $I_y = 167 \text{ cm}^4$ ความเค้นอัดขีดจำกัดสัดส่วนเท่ากับ $2,500 \text{ kg/cm}^2$ รัศมีจอร์จัน $r_x = 3.65 \text{ cm}$ $r_y = 2.04 \text{ cm}$ ค่าความปลอดภัยสำหรับเสาสั้นเท่ากับ 3 และค่าความปลอดภัยสำหรับเสายาวเท่ากับ 4

วิธีทำ

กรณีที่ 1 พิจารณาเสาที่ปลายทั้งสองด้านเป็นแบบบานพับ

น้ำหนักจากสมการออยเลอร์ ; $P_{cr} = \frac{\pi^2 EI}{L^2}$

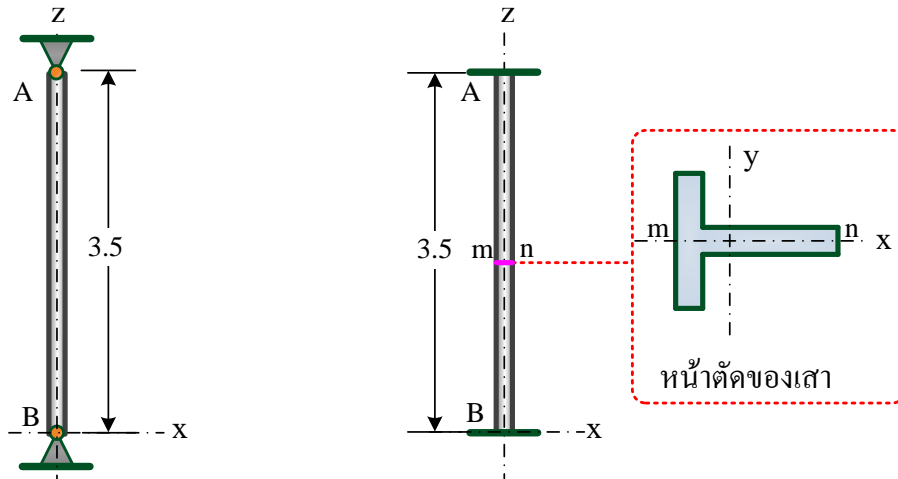
$$= \frac{\pi^2 E}{(L/r)^2}$$

ความเร็วเสาจากความเค้นขีดจำกัดสัดส่วนที่แบ่งระหว่างเสาสั้นและเสายาว

$$2,500 = \frac{\pi^2 \times 2 \times 10^6}{(L/r)^2}$$

ความเร็วเสา ; $\frac{L}{r} = 88.56$

กรณีที่ 1 ปลายทั้งสองเป็นบานพับ

กรณีที่ 2 ปลายทั้งสองยึดแน่น

ภาพที่ 8.19 เสาขารฐานบานพับและเสาขารฐานยึดแน่น

ที่มา : จีรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

ความยาวจริงของเสา ; $\frac{L}{r_y} = \frac{350}{2.04} = 171.57$

จะเห็นว่าค่าความยาวเสาจริง 171.57 มากกว่า 88.56 จึงเป็นเสายาว ดังนั้นจึงใช้สมการออยเลอร์ในการคำนวณน้ำหนักโดยใช้ค่าความปลอดภัยเท่ากับ 4

น้ำหนักที่เสารับได้ ;
$$P_{cr} = \frac{\pi^2 EI_y}{NL^2} = \frac{\pi^2 \times 2 \times 10^6 \times 167}{4(350)^2} = 6,727.44 \text{ kg}$$
 ตอบ

กรณีที่ 2 พิจารณาเสาที่ปลายทั้งสองด้านยึดแน่น

ความยาว L เดิมกรณีฐานบานพับจะเปลี่ยนเป็นความยาว L_1 ใหม่ซึ่งมีค่าเป็น $L/2$

$L_1 = \frac{350}{2} = 175 \text{ cm}$

ความยาวเสา ; $\frac{L_1}{r} = \frac{2L}{r} = 2 \times 88.56 = 177.12$

ความยาวจริง ; $\frac{L}{r_y} = \frac{350}{2.04} = 171.57$

จะเห็นว่าความเร็วเสาจริง 171.57 น้อยกว่า 177.12 จึงเป็นเสาสั้น ดังนั้นจึงใช้สมการเสาสั้นในการคำนวณน้ำหนักโดยใช้ค่าความปลอดภัยเท่ากับ 3

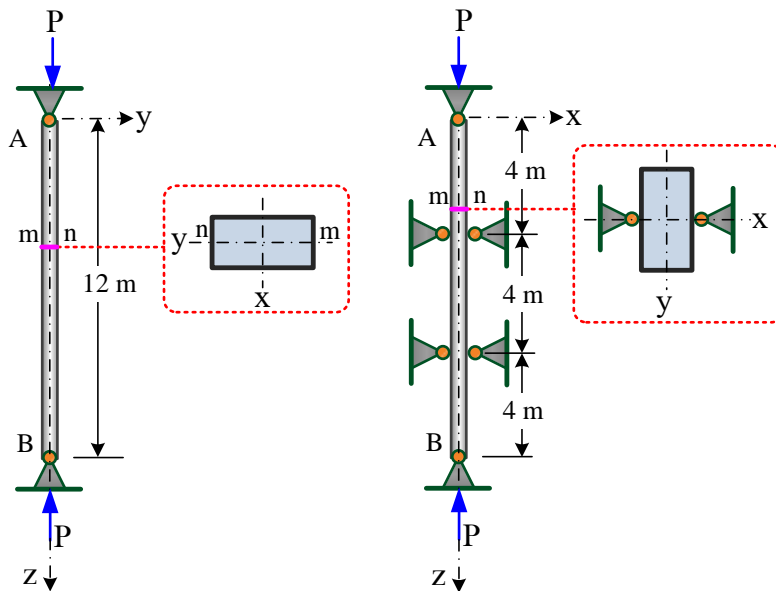
พื้นที่หน้าตัดเสา ; $A = \frac{I_y}{r_y^2} = \frac{167}{(2.04)^2} = 40.13 \text{ cm}^2$

ความเค้นในเสาสั้น ; $\frac{\sigma}{N} = \frac{P}{A}$

น้ำหนักที่เสารับได้ ; $P = \frac{\sigma A}{N} = \frac{2,500 \times 40.13}{3}$

$= 33,441.67 \text{ kg}$ ตอบ

ตัวอย่างที่ 8.15 เสายาว 12 m มีปลายแบบบานพับทั้งสองด้าน ใช้ค่าความปลอดภัยเท่ากับ 2 ถ้าเสาถูกยึดด้วยค้ำยันไม่ให้เคลื่อนที่เฉพาะในแนวแกน x ทุกช่วงความยาว 4 m ดังแสดงในภาพที่ 8.20 จงหาน้ำหนักปลอดภัยที่เสาสามารถรับได้อย่างปลอดภัย กำหนดให้รัศมีจอยเรชั่น $r_x = 18.18 \text{ cm}$ $r_y = 3.78 \text{ cm}$ พื้นที่หน้าตัดเสาเท่ากับ 100 cm^2 และ โมดูลัสยืดหยุ่น $E = 2 \times 10^6 \text{ kg/cm}^2$

กรณีที่ 1 ไม่มีค้ำยัน

กรณีที่ 2 มีค้ำยัน

ภาพที่ 8.20 เสาฐานบานพับทั้งสองด้าน

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

วิธีทำ

กรณีที่ 1 พิจารณาการโก่งของเสาในแนวแกน y ที่ไม่มีค้ำยัน โดยใช้ความยาว $L = 12 \text{ m}$

$$\begin{aligned} \text{ความเค้นในเสา ; } \sigma_{cr} &= \frac{\pi^2 E}{(L/r)^2} \\ &= \frac{\pi^2 2 \times 10^6}{\left(\frac{1,200}{18.18}\right)^2} \\ &= 4,530.59 \text{ kg/cm}^2 \end{aligned}$$

กรณีที่ 2 พิจารณาการโก่งของเสาในแนวแกน x ที่มีค้ำยันแต่ละช่วงเท่ากับ 4 m โดยใช้ความยาวเสา $L_1 = L/3$

$$\begin{aligned} \text{ความเค้นในเสา ; } \sigma_{cr} &= \frac{\pi^2 E}{(L/r)^2} \\ &= \frac{\pi^2 2 \times 10^6}{\left(\frac{400}{3.78}\right)^2} \\ &= 1,762.76 \text{ kg/cm}^2 \end{aligned}$$

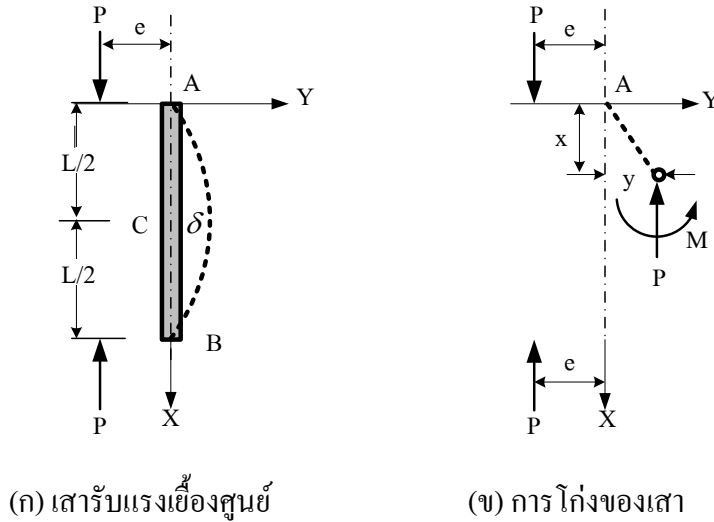
ใช้ความเค้นอัด $1,762.76 \text{ kg/cm}^2$ ในการออกแบบ

$$\begin{aligned} \text{น้ำหนักที่เสารับได้ ; } P_{cr} &= \frac{\sigma A}{N} \\ &= \frac{1,762.76 \times 100}{2} \\ &= 88,138 \text{ kg} \end{aligned} \quad \text{ตอบ}$$

เสายารับน้ำหนักเยื้องศูนย์กลาง

ชาญ ถนัดงาน (2523 : 274-281) สมโพธิ์ วิวิธเกยูรวงศ์ (2542 : 494-498) และสิริศักดิ์ ปโยธรสิริ (2549 : 364-368) กล่าวว่า การรับน้ำหนักในสภาวะจริงของเสายาวโดยส่วนใหญ่จะอยู่ในลักษณะเยื้องศูนย์กลาง ที่เป็นเช่นนั้นเนื่องจากความไม่สมมาตรของเสาหรือข้อบกพร่องในวัสดุที่ใช้ทำเสา เมื่อมีการเยื้องศูนย์กลางจะทำให้เกิดโมเมนต์ค้ำยันค่าเท่ากับแรงคูณด้วยระยะเยื้องศูนย์กลาง e ถ้าหากระยะเยื้องมีค่าน้อยมากเสานั้นอาจมีพฤติกรรมการรับแรงเสมือนมีแรงผ่านศูนย์กลางด้วยโดยมีเพียงความเค้นอัดเกิดเท่านั้น ถึงแม้ว่าระยะเยื้องศูนย์กลางจะน้อยแต่น้ำหนักที่กระทำมีค่ามากก็จะมีอิทธิพลต่อการโก่งของเสา ในขณะที่เสายาวเกิดการโก่งตัว δ ในระยะเริ่มต้นความสามารถในการรับน้ำหนักจะยังคงอยู่ดังแสดงในภาพที่ 8.21 แต่หากการโก่งเพิ่มขึ้นก็จะทำให้ความเสามา

รถในการรับแรงของเสาตกลงตามไปด้วย เนื่องจากระยะ โกงของเสาเพิ่มขึ้นมีผลทำให้โมเมนต์คัตในเสาสูงขึ้นนั่นเองซึ่งแตกต่างจากเสาสั้นที่ไม่ต้องคำนึงถึงการโก่งตัว

ภาพที่ 8.21 การ โกงตัวของเสาขาวเมื่อรับน้ำหนักเอียงศูนย์

ที่มา : สิริศักดิ์ ปโยชรสิริ. 2549 : 364

พิจารณาเสาขาวที่มีปลายแบบบานพับทั้งสองด้านดังแสดงในภาพที่ 8.21 ซึ่งมีความยาว L รับน้ำหนักโดยมีการเอียงศูนย์ e ที่ระยะ x ใด ๆ จากจุด A เป็นระยะ โกง y โดยมีแรง P และ โมเมนต์คัต M ณ จุดใด ๆ ดังนี้

$$\text{โมเมนต์คัต ;} \quad M = -P(e + y) \quad (8.16)$$

$$\text{เมื่อ} \quad M = EI \frac{d^2y}{dx^2} \quad (8.17)$$

$$\text{จะได้} \quad EI \frac{d^2y}{dx^2} = -P(e + y) \quad (8.18)$$

$$\frac{d^2y}{dx^2} + \frac{P}{EI} y = \frac{-Pe}{EI} \quad (8.19)$$

กำหนดให้ k^2 เป็นค่าคงที่มีค่าเท่ากับ $\frac{P}{EI}$

$$\frac{d^2y}{dx^2} + k^2 y = -k^2 e \quad (8.20)$$

แก้ปัญหาสมาการเชิงอนุพันธ์ (Differential Equation) โดยแบ่งเป็น 2 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 เป็นฟังก์ชันเติมเต็ม (Complementary Function) ซึ่งเป็นคำตอบของ $\frac{d^2y}{dx^2} + k^2y = 0$

$$y_1 = C_1 \sin kx + C_2 \cos kx \quad (8.21)$$

ส่วนที่ 2 เป็นผลเฉลยเฉพาะ (Particular Integral) ซึ่งเป็นคำตอบของ $\frac{d^2y}{dx^2} + k^2y = -k^2e$

$$y_2 = -e \quad (8.22)$$

$$y = y_1 + y_2 = C_1 \sin kx + C_2 \cos kx - e \quad (8.23)$$

หาค่าคงที่ C_1 และ C_2 จากเงื่อนไขการเปลี่ยนแปลงรูปร่างดังนี้

ที่จุด A ระยะ $x = 0$ และระยะ $y = 0$

$$0 = C_1 \sin 0 + C_2 \cos 0 - e \quad (8.24)$$

$$C_2 = e \quad (8.25)$$

ที่จุด B ระยะ $x = L$ และระยะ $y = 0$

$$0 = C_1 \sin kL + e \cos kL - e \quad (8.26)$$

$$C_1 = \frac{e(1 - \cos kL)}{\sin kL} \quad (8.27)$$

แทน C_1 และ C_2 ;
$$y = \frac{e(1 - \cos kL)}{\sin kL} \sin kx + e(\cos kx - 1) \quad (8.28)$$

ที่จุด C ระยะ $x = \frac{L}{2}$ และระยะ $y = \delta$

จาก
$$y = \frac{e(1 - \cos kL)}{\sin kL} \sin kx + e(\cos kx - 1) \quad (8.29)$$

$$\delta = e \left[\frac{(1 - \cos kL)}{\sin kL} \sin \frac{kL}{2} + \cos \frac{kL}{2} - 1 \right] \quad (8.30)$$

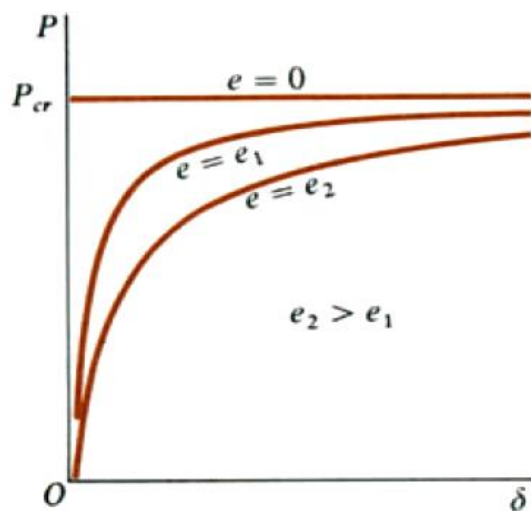
$$= e \left[\frac{(1 - \cos kL)}{2 \sin \frac{kL}{2} \cos \frac{kL}{2}} \sin \frac{kL}{2} + \cos \frac{kL}{2} - 1 \right] \quad (8.31)$$

$$= e \left[\frac{1 - \cos kL + 2 \cos^2 \frac{kL}{2} - 2 \cos \frac{kL}{2}}{2 \sin \frac{kL}{2} \cos \frac{kL}{2}} \right] \quad (8.32)$$

แทนค่า $2\cos^2 \frac{kL}{2} = 1 + \cos kL$ จะได้

$$\delta = e \left[\frac{1 - \cos \frac{kL}{2}}{\cos \frac{kL}{2}} \right] = e \left(\sec \frac{kL}{2} - 1 \right) \quad (8.33)$$

เมื่อ k เป็นค่าคงที่มีค่าเท่ากับ $\sqrt{\frac{P}{EI}}$ ถ้านำค่าน้ำหนัก P กับระยะ โกง δ มาเขียนลงในแผนภาพจะได้ผลดังแสดงในภาพที่ 8.22

ภาพที่ 8.22 ความสัมพันธ์ระหว่างน้ำหนักและระยะ โกงของเสา

ที่มา : James M. Gere and Stephen P. Timoshenko. 1991 : 594

จากภาพที่ 8.22 สามารถอธิบายพฤติกรรมของเสาภายใต้แรงเยื้องศูนย์กลางได้ดังนี้ (สิริศักดิ์ ปโยชรศิริ. 2549 : 364-368 และ Ferdinand P. Beer, et al. 2012 : 653)

กรณีที่ 1 ระยะเยื้องศูนย์กลาง e เท่ากับศูนย์ หรือ น้ำหนัก P ผ่านแนวแกนของเสาจะได้เส้น OAB มีความหมายว่า ถ้าน้ำหนัก P น้อยกว่าน้ำหนักจากสมการออยเลอร์ P_{cr} ทำให้ $\frac{kL}{2}$ น้อยกว่า $\frac{\pi}{2}$ จะได้ระยะ โกง δ เท่ากับศูนย์ดังเส้น OA นั่นคือเมื่อน้ำหนัก P มีขนาดเล็กระยะการ โกงตัวของเสาจะเป็นศูนย์ เสาจะสามารถกลับสู่สถานะเดิมเนื่องจากยังอยู่ในช่วงยืดหยุ่น

ถ้าน้ำหนัก P เท่ากับน้ำหนักจากสมการออยเลอร์ P_{cr} ทำให้ $\frac{kL}{2}$ เท่ากับ $\frac{\pi}{2}$ จะได้ระยะ โกง δ เป็นค่าใด ๆ ก็ได้ดังเส้น AB กานจะ โกงมากขึ้นเรื่อย ๆ จนพึงเหมือนพฤติกรรมของเสา

กรณีที่ 2 ระยะเยื้องศูนย์กลาง e มากกว่าศูนย์หรือมีน้ำหนัก P เยื้องศูนย์กลางกระทำกับเสาขาวจะได้ ความสัมพันธ์ระหว่างน้ำหนัก P และระยะโก่ง δ ดังเส้น OCB มีความหมายว่าน้ำหนัก P น้อยกว่าน้ำหนักจากสมการออยเลอร์ P_{cr} ทำให้ระยะโก่ง δ ของเสาเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ตามเส้น OC ในแผนภาพ ถ้าน้ำหนัก P เท่ากับ P_{cr} ระยะโก่งตัว δ ก็จะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจนเสาวิบัติตามแนวเส้น CB

โมเมนต์สูงสุดที่จุด C ;

$$M_{\max} = -P(e + \delta) \quad (8.34)$$

เมื่อ

$$\delta = e \left(\sec \frac{kL}{2} - 1 \right) \quad (8.35)$$

$$M_{\max} = -Pe \sec \frac{kL}{2} \quad (8.36)$$

ความเค้นสูงสุดที่เกิดขึ้นในเสา

$$\sigma_{\max} = \frac{P}{A} + \frac{M_{\max} c}{I} \quad (8.37)$$

$$\sigma_{\max} = \frac{P}{A} + \frac{Pec \sec \left(\frac{kL}{2} \right)}{I} \quad (8.38)$$

$$\sigma_{\max} = \frac{P}{A} \left[1 + \frac{ec}{r^2} \sec \left(\frac{kL}{2} \right) \right] \quad (8.39)$$

เมื่อ $k = \sqrt{\frac{P}{EI}}$ จะได้

$$\sigma_{\max} = \frac{P}{A} \left[1 + \frac{ec}{r^2} \sec \left(\frac{L}{2} \sqrt{\frac{P}{EI}} \right) \right] \quad (8.40)$$

$$= \frac{P}{A} \left[1 + \frac{ec}{r^2} \sec \left(\frac{L}{2r} \sqrt{\frac{P}{EA}} \right) \right] \quad (8.41)$$

ซึ่งเรียกค่า $\frac{ec}{r^2}$ ว่าอัตราเยื้องศูนย์กลาง (Eccentricity Ratio) และค่า $\frac{kL}{2}$ เรียกว่ามุมออยเลอร์ (Euler Angle) สำหรับเสาขาวที่มีปลายแบบอื่น ๆ ความยาว L เดิมกรณีฐานบานพับจะเปลี่ยนเป็นความยาว L_1 ใหม่และน้ำหนัก P ที่ทำให้เกิดระยะโก่งของเสาไม่ควรมากเกินไปจากสมการออยเลอร์

$$P_{cr} = \frac{\pi^2 EI}{L_1^2} \quad (8.42)$$

$$\text{หรือ} \quad EI = \frac{P_{cr} L_1^2}{\pi^2} \quad (8.43)$$

$$\text{แทนค่า EI;} \quad \sigma_{\max} = \frac{P}{A} \left[1 + \frac{ec}{r^2} \sec \left(\frac{\pi}{2} \sqrt{\frac{P}{P_{cr}}} \right) \right] \quad (8.44)$$

$$\text{ระยะโก่ง} \quad \delta = e \left[\sec \left(\frac{\pi}{2} \sqrt{\frac{P}{P_{cr}}} \right) - 1 \right] \quad (8.45)$$

กรณีที่ P มีขนาดน้อยมากทำให้ค่า $\sec \frac{kL}{2}$ เท่ากับ 1 จะได้

$$\sigma_{\max} = \frac{P}{A} \left(1 + \frac{ec}{r^2} \right) \quad (8.46)$$

เมื่อความเค้นสูงสุด $\sigma_{\max}$ เท่ากับความเค้นที่ขีดจำกัดสัดส่วน σ_y และสมมติให้น้ำหนัก P ถึงจุดขีดจำกัดสัดส่วน P_y ด้วยจะได้

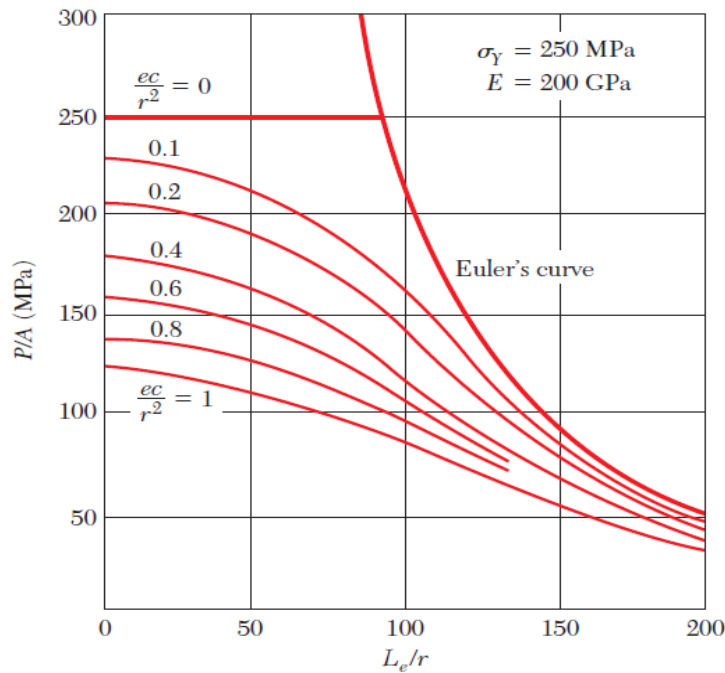
$$\frac{P_y}{A} = \frac{\sigma_y}{1 + \frac{ec}{r^2} \sec \left(\frac{L}{2r} \sqrt{\frac{P_y}{AE}} \right)} \quad (8.47)$$

จากสมการด้านบนเป็นการยากในการแก้สมการเพื่อหาค่าอัตราเยื้องศูนย์กลาง $\frac{ec}{r^2}$ ดังนั้นในการแก้ปัญหาจึงใช้หลักการลองผิดลองถูก (Trial and Error) โดยการทดลองกำหนดค่า $\frac{P}{A}$ และ $\frac{L}{r}$ จนทำให้ผลลัพธ์ของทั้งสองเทอมเท่ากัน จากนั้นจึงนำค่าทั้งสามมาเขียนแผนภาพความสัมพันธ์ระหว่าง $\frac{P}{A}$ และ $\frac{L}{r}$ โดยกำหนดค่าความเค้นจุดครากของวัสดุ σ_y เป็นค่าคงที่ ตัวอย่างแผนภาพความสัมพันธ์ระหว่างแรงเยื้องศูนย์กลางกับความเร็วของเสาเหล็กที่มีค่าความเค้นจุดครากเท่ากับ 250 MPa แสดงในภาพที่ 8.23

ในการออกแบบเสาขารับแรงเยื้องศูนย์กลางหากกำหนดให้มีค่าความปลอดภัย N สมการที่ใช้อธิบายน้ำหนักที่ใช้งานจริงหรือน้ำหนักปลอดภัย P_w สามารถหาได้ดังนี้

$$\frac{P_w}{A} = \frac{\left(\frac{\sigma_y}{N} \right)}{1 + \frac{ec}{r^2} \sec \left(\frac{L}{2r} \sqrt{\frac{NP_w}{AE}} \right)} \quad (8.48)$$

ภาพที่ 8.23 ความสัมพันธ์ระหว่างแรงเยื้องศูนย์กลางกับความยาวของเสาเหล็ก

ที่มา : Ferdinand P. Beer, et al. 2012 : 653

ตัวอย่างที่ 8.16 เสาต้นยาว 3.5 m ฐานยึดแน่นและปลายอีกด้านอิสระ มีพื้นที่หน้าตัด 25 cm² ระยะจากศูนย์กลางเสาถึงขอบนอกสุดหน้าตัด 5 cm ค่าโมเมนต์ความเฉื่อย I = 350 cm⁴ ค่ารัศมีไจเรชั่น r = 3.74 cm ค่าโมดูลัสยืดหยุ่น E = 2 × 10⁶ kg/cm² รับน้ำหนักดังแสดงในภาพที่ 8.24 จงหาค่าน้ำหนักและความเค้นที่เสาสามารถรับได้กรณีแรงผ่านศูนย์กลางถ่วงหน้าตัด และจงหาระยะการโก่งตัวสูงสุดที่ปลายเสาและความเค้นสูงสุดที่เกิดขึ้นกรณีแรงเยื้องศูนย์กลาง กำหนดให้ค่าความปลอดภัยเท่ากับ 3

วิธีทำ

พิจารณาการโก่งของเสายาวที่มีฐานยึดแน่นและปลายอิสระ โดยใช้สมมติฐานของออยเลอร์จะได้ความยาวประสิทธิผล $L_1 = 2L$

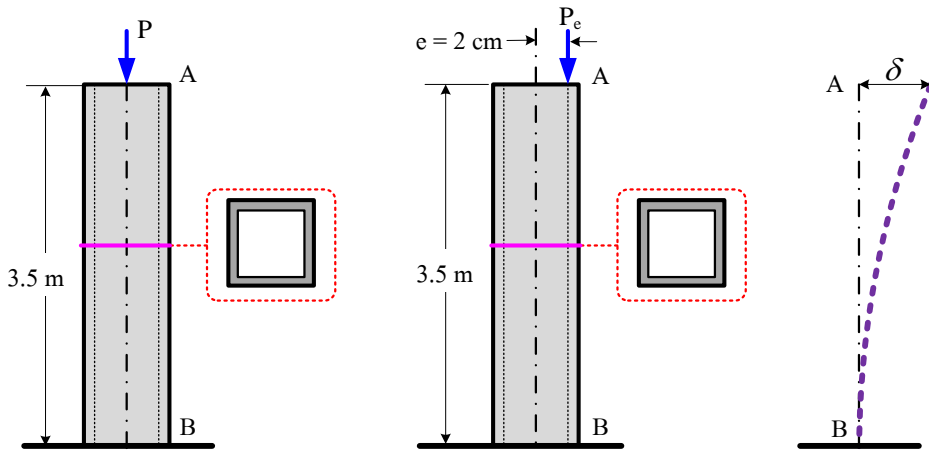
กรณีที่ 1 เสาขามีน้ำหนักผ่านจุดศูนย์กลางถ่วงหน้าตัด

$$\begin{aligned}
 \text{น้ำหนักที่เสารับได้ ; } P_{cr} &= \frac{\pi^2 EI}{L_1^2} \\
 &= \frac{\pi^2 \times 2 \times 10^6 \times 350}{(2 \times 350)^2} \\
 &= 14,099.43 \text{ kg}
 \end{aligned}$$

น้ำหนักปลอดภัย ;

$$P_{\text{safe}} = \frac{P_{\text{cr}}}{N} = \frac{14,099.43}{3} = 4,699.81 \text{ kg}$$

ตอบ

กรณีที่ 1 น้ำหนักในแนวแกน

กรณีที่ 2 น้ำหนักเอียงศูนย์กลาง

ภาพที่ 8.24 เสารับน้ำหนักในแนวแกนและน้ำหนักเอียงศูนย์กลาง

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

ความเค้นสูงสุดในเสา ;

$$\sigma = \frac{P}{A} = \frac{4,699.81}{25} = 187.99 \text{ kg/cm}^2$$

ตอบ

กรณีที่ 2 เสาขามีน้ำหนักกระทำเอียงศูนย์กลาง

ระยะ โกงกรณีเอียงศูนย์กลาง ;

$$\delta = e \left[\sec \left(\frac{\pi}{2} \sqrt{\frac{P}{P_{\text{cr}}}} \right) - 1 \right] = 2 \left[\sec \left(\frac{\pi}{2} \sqrt{\frac{4,699.81}{14,099.43}} \right) - 1 \right] = 0.000251 \text{ cm}$$

ตอบ

ความเค้นสูงสุดในเสา ;

$$\sigma = \frac{P}{A} \left[1 + \frac{ec}{r^2} \sec \left(\frac{\pi}{2} \sqrt{\frac{P}{P_{\text{cr}}}} \right) \right]$$

$$= \frac{4,699.81}{25} \left[1 + \frac{2 \times 5}{3.74^2} \sec \left(\frac{\pi}{2} \sqrt{\frac{4,699.81}{14,099.43}} \right) \right]$$

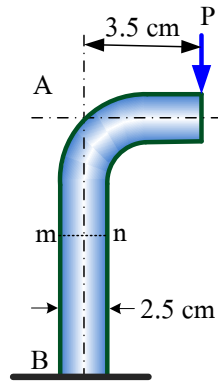
$$= 322.41 \text{ kg/cm}^2 \quad \text{ตอบ}$$

สรุปท้ายบท

เสาเป็นชิ้นส่วนโครงสร้างที่รับแรงในแนวแกน โดยสามารถรับได้ทั้งแรงดึงและแรงอัด แต่ส่วนใหญ่มักออกแบบให้รับแรงอัด นอกจากแรงในแนวแกนแล้วเสายังสามารถต้านทานโมเมนต์ดัดได้ด้วย แต่หากเกิดโมเมนต์ดัดขึ้นในเสาก็จะทำให้เสานั้นรับแรงในแนวแกนได้ลดลง เสาสามารถจำแนกออกเป็น 2 ประเภทคือเสาสั้นและเสายาว เสาสั้นคือชิ้นส่วนโครงสร้างที่สามารถรับน้ำหนักในแนวแกนได้เต็มที่ตามความเค้นอัดของวัสดุที่ใช้ทำเสา การวิบัติของเสาสั้นเมื่อรับแรงอัดจะพิจารณาจากวัสดุที่ใช้ หากเสาทำจากวัสดุเหนียวจะเกิดการบวมตัวทางด้านข้างเมื่อน้ำหนักมีขนาดมากขึ้น ถ้าหากเสาทำจากวัสดุเปราะจะเกิดการแตกหักอย่างฉับพลันเมื่อความเค้นที่เกิดขึ้นเกินกว่าความเค้นอัดที่วัสดุสามารถรับได้ การคำนวณเสาประเภทนี้จะใช้หลักการคำนวณวัสดุภายใต้แรงอัดทั่วไป สำหรับเสายาวคือชิ้นส่วนโครงสร้างที่รับแรงในแนวแกนแต่ความสามารถในการรับน้ำหนักขึ้นอยู่กับสัดส่วนความสูงต่อขนาดพื้นที่หน้าตัดเสา หรืออาจเรียกว่า ความเร็วของเสา สาเหตุที่ความเร็วมีผลต่อการรับน้ำหนักเนื่องจากเสาที่เร็วมากหรือมีพื้นที่หน้าตัดเล็กเมื่อเทียบกับความสูงจะทำให้เกิดการโก่งด้านข้าง จนกระทั่งเกิดการวิบัติเรียกว่าการเดาะหักที่ไม่ได้ขึ้นอยู่กับแรงในแนวแกนที่กระทำเพียงอย่างเดียว สมการที่ใช้หาแรงหรือน้ำหนักสูงสุดของเสายาวคือสมการออยเลอร์ สมมติฐานของเสายาวตามสมการออยเลอร์กำหนดให้ฐานเสาทั้งด้านบนและด้านล่างแบบบานพับและใช้ความเร็วเสาในการคำนวณน้ำหนักที่เสารับได้ แต่ในความเป็นจริงฐานเสาอาจเป็นแบบอื่นได้อีก เช่น ยึดแน่นปลายอิสระ หรือแบบผสม เป็นต้น ชนิดของฐานเสาที่เปลี่ยนไปจึงมีผลต่อรูปร่างการโก่งด้านข้างซึ่งมีผลต่อการรับน้ำหนัก อนึ่งการยึดด้านข้างก็มีผลทำให้ค่าความเร็วเสาเปลี่ยนไปจึงทำให้เสาสามารถรับแรงได้มากขึ้น

แบบฝึกหัดท้ายบท

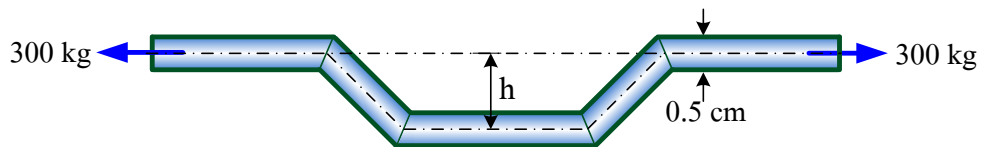
1. เสาสั้น AB มีหน้าตัดเป็นรูปวงกลมเส้นผ่าศูนย์กลาง 2.5 cm มีน้ำหนัก $P = 1,200$ kg กระทำตำแหน่งห่างจากแกนของเสา AB เป็นระยะ 3.5 cm ดังแสดงในภาพที่ 8.25 จงคำนวณหาความเค้นที่หน้าตัด m-n

ภาพที่ 8.25 เสาหน้าตัดรูปวงกลมรับแรงเชิงศูนย์

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

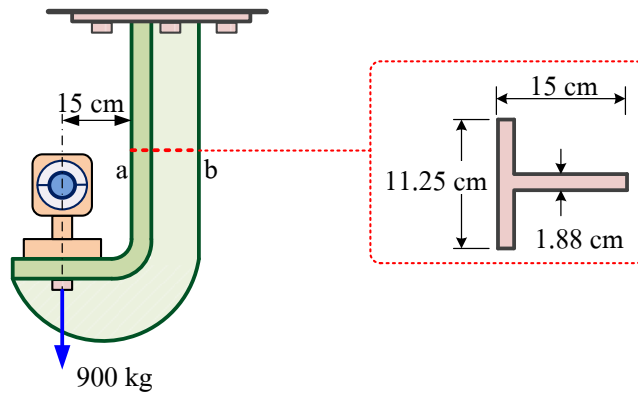
2. ท่อนวัสดุกลมรับแรงดึงดังแสดงในภาพที่ 8.26 จงคำนวณหาระยะ h สูงสุด ถ้าท่อวัสดุกลมนี้มีค่าความเค้นที่ยอมให้ $1,750$ kg/cm²

ภาพที่ 8.26 ท่อนวัสดุกลมรับแรงดึง

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

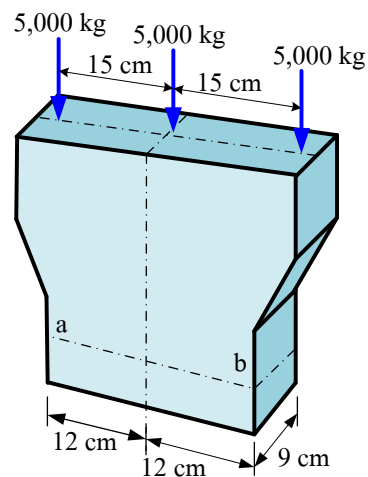
3. โครงสร้างรับรับน้ำหนักดังแสดงในภาพที่ 8.27 กำหนดให้เสาโครงสร้างมีพื้นที่หน้าตัดรูปตัวทีและเป็นเสาสั้น จงหาความเค้นดึงสูงสุดบนหน้าตัด a-b

ภาพที่ 8.27 โครงสร้างรับแรงดึงมีพื้นที่หน้าตัดรูปตัวที

ที่มา : จีรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

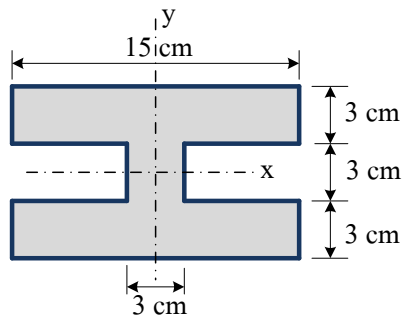
4. เสาสั้นต้นหนึ่งรับน้ำหนัก 5,000 kg จำนวน 3 จุดพร้อมกันดังแสดงในภาพที่ 8.28 จงหาความเค้นที่จุด a และ b

ภาพที่ 8.28 เสารับน้ำหนัก 3 จุดพร้อมกัน

ที่มา : จีรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

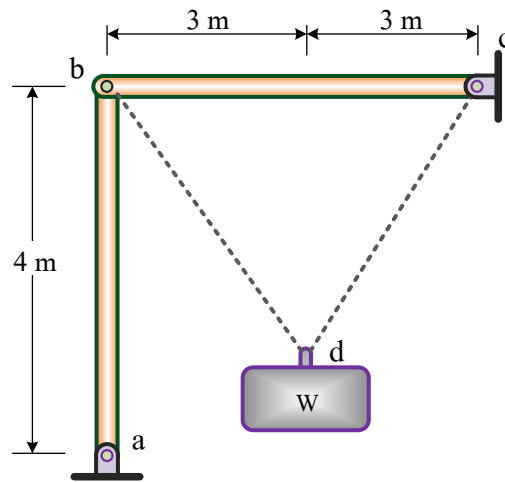
5. เสาเหล็กยาว 3 m มีพื้นที่หน้าตัดดังแสดงในภาพที่ 8.29 มีความยาวประสิทธิผลเป็น 1.28 เท่าของความยาวจริง ถ้าโมดูลัสยืดหยุ่น $E = 2 \times 10^6 \text{ kg/cm}^2$ และความเค้นจุดคราก $3,000 \text{ kg/cm}^2$ จงหาน้ำหนักที่เสานี้สามารถรับได้อย่างปลอดภัย กำหนดให้เสาเหล็กนี้เป็นเสายาว

ภาพที่ 8.29 เสาเหล็กหน้าตัดรูปตัวไอ

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

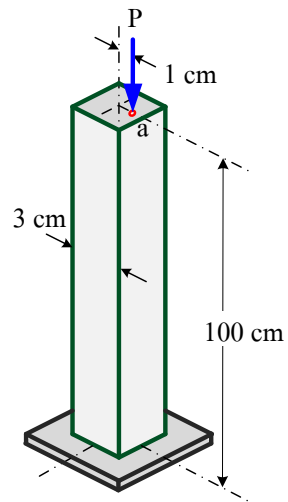
6. ท่อนโลหะกลวง AB และ BC ต่อกันที่จุด b ดังแสดงในภาพที่ 8.30 ท่อนโลหะทั้งสองทำจากอะลูมิเนียมขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางภายนอก 8 cm หนา 0.5 cm มีจุดต่อที่จุด a จุด b และจุด c เป็นแบบบานพับ จงคำนวณหาขนาดของน้ำหนัก w กำหนดให้โมดูลัสยืดหยุ่น $E = 7 \times 10^6 \text{ kg/cm}^2$ และท่อนโลหะมีค่าความปลอดภัยเท่ากับ 3

ภาพที่ 8.30 เสาอะลูมิเนียมปลายยึดหมุนรับน้ำหนัก

ที่มา : จิรวัดน์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

7. น้ำหนัก 3,000 kg กระทำที่จุด D ซึ่งห่างจากจุดศูนย์กลางวงหน้าตัดเสาเป็นระยะ 1 cm ดังแสดงในภาพที่ 8.31 จงคำนวณหาระยะการโก่งตัวและความเค้นสูงสุดในเสา ถ้าโมดูลัสยืดหยุ่น $E = 7 \times 10^6 \text{ kg/cm}^2$

ภาพที่ 8.31 เสารับน้ำหนักเอียงศูนย์
ที่มา : จิรวัดณ์ วิมุตติสุขวิริยา. 2556

เอกสารอ้างอิง

- ชาญ ถนัดงาน. (2523). **กลศาสตร์วัสดุ**. กรุงเทพฯ : สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า
วิทยาเขตพระนครเหนือ.
- มนตรี พิรุณเกษตร. (2544). **กลศาสตร์ของวัสดุ**. กรุงเทพฯ : วิทยพัฒน์.
- วรรณศรี บุญรัตน์. (2524). **วัสดุการก่อสร้าง**. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- สมโพธิ วิวิธเกียรติ. (2542). **กลศาสตร์ของวัสดุ**. กรุงเทพฯ : ฟิสิกส์เซ็นเตอร์การพิมพ์.
- สุกิจ นามพิชญ์. (2541). **ความแข็งแรงของวัสดุ**. กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- สิทธิชัย แสงอาทิตย์. (2549). **กลศาสตร์ของวัสดุ**. นครราชสีมา : สาขาวิชาวิศวกรรมโยธา
สำนักวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- สิริศักดิ์ ปโยธรศิริ. (2549). **กลศาสตร์วัสดุ**. กรุงเทพฯ : ว.เพ็ชรสกุล.
- D.J. Dunn. (nd). **Engineering Science H1 Outcom 1 – Tutoral 4 Columns**. Retrieved
June 25, 2013, from [http://www.freestudy.co.uk/engineering%20science%20h1/
outcome%201%20t4.pdf](http://www.freestudy.co.uk/engineering%20science%20h1/outcome%201%20t4.pdf).
- Efunda. (2013). **Columns: Introduction**. Retrieved July 29, 2013, from
http://www.efunda.com/formulae/solid_mechanics/columns/intro.cfm.
- Ferdinand P. Beer, Russell Johnston, John T. DeWolf and David F. Mazurek. (2012).
Mechanics of Materials. New York : Mc Graw Hill.
- Hearn E. J. (2000). **Mechanics of Materials 1: An Introduction to the Mechanics of Elastic
and Plastic Deformation of Solids and Structural Materials**. Oxford : Butterworth-
Heinemann.
- James M. Gere and Barry J. Goodno. (2012). **Mechanics of Materials**. Stamford : Cengage
Learning.
- James M. Gere and Stephen P. Timoshenko. (1991). **Mechanics of Materials**. New York :
Springer Science Business Media. B.V.
- John Case, Lord Chilver and CarL T. F. Ross. (1999). **Strength of Materials and Structures**.
London : Arnold.
- Joseph E. Shigley. (2004). **Mechanical Engineering Design**. New York : McGraw-Hill.
- Russell C. Hibbeler. (2011). **Mechanics of Materials**. New York : Prentice Hall
International Inc.

เอกสารอ้างอิง (ต่อ)

- Timoshenko S. (1940). **Strength of Materials : Part I Elementary Theory and Problems.**
New York : D. Van Nostrand Company, Inc.
- Vitor Dias da Silva. (2006). **Mechanics and Strength of Materials.** Heidelberg : Springer-
Verlag.
- Wikipedia. (2008). **Column.** Retrieved July 29, 2013, from
[http://en.wikipedia.org/wiki/ Column.](http://en.wikipedia.org/wiki/Column)
- William A. Nash. (1998). **Theory and Problems of Strength of Materials.** New York :
McGraw-Hill.

บรรณานุกรม

- เกรียงศักดิ์ อุคมสินโรจน์. (2540). **กลศาสตร์ของวัสดุ**. กรุงเทพฯ : มิตรนราการพิมพ์.
- จรรยา พรหมสุทธิ และอำนาจ ทองแสน. (2547). **การออกแบบบรรอยต่องานเชื่อม**. กรุงเทพฯ :
เอ็มพีเอ็น.
- ชาญ ถนัดงาน. (2523). **กลศาสตร์วัสดุ**. กรุงเทพฯ : สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า
วิทยาเขตพระนครเหนือ.
- ชาญชัย จารุจินดา. (ม.ป.ป.). **ทฤษฎีโครงสร้าง**. กรุงเทพฯ : บุญเลิศการพิมพ์.
- บรรจบ อรชร. (2542). **กลศาสตร์ของแข็ง**. กรุงเทพฯ : บริษัทพิมพ์ดีจำกัด.
- ประสิทธิ์ เวียงแก้ว และนัทรชัย ลาภรังสิรัตน์. (2554). **คู่มืองานเหล็ก**. กรุงเทพฯ :
ซีเอ็ดยูเคชั่น.
- มนตรี พิรุณเกษตร. (2541). **กลศาสตร์ของวัสดุ เล่ม 1**. กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดยูเคชั่น.
_____. (2544). **กลศาสตร์ของวัสดุ**. กรุงเทพฯ : วิทยพัฒน์.
- รุ่นพีวิศวกรรรม. (2541). **ความแข็งแรงของวัสดุ**. กรุงเทพฯ : สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล.
- วรรณศรี บุญรัตพันธุ์. (2524). **วัสดุการก่อสร้าง**. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- วินิต ช่อวิเชียร วรนิติ ช่อวิเชียร และวรเศรษฐ์ ช่อวิเชียร. (2548). **กำลังวัสดุ/กลศาสตร์วัสดุ**.
กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมโพธิ วิวิธเกตุรงค์. (2542). **กลศาสตร์ของวัสดุ**. กรุงเทพฯ : ฟิสิกส์เซ็นเตอร์การพิมพ์.
- สุกิจ นามพิชญ์. (2541). **ความแข็งแรงของวัสดุ**. กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดยูเคชั่น.
- สิทธิชัย แสงอาทิตย์. (2549). **กลศาสตร์ของวัสดุ**. นครราชสีมา : สาขาวิชาวิศวกรรมโยธา
สำนักวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- สิริศักดิ์ ปโยธรสิริ. (2549). **กลศาสตร์วัสดุ**. กรุงเทพฯ : ว.เพ็ชรสกุล.
- Ali H. Abbas, Sajid Abbas and Brian Maroney. (2011). **San Francisco-Oakland Bay Bridge
benefits from bridge information modeling**. Retrieved June 20, 2013, from
http://cenews.com/article/8351/san_francisco_oakland_bay_brid.
- American Welding Society. (2000). **AWS D1.1: Structural Welding Code—Steel**.
Retrieved June 25, 2013, from
<http://archive.org/details/gov.law.aws.d1.1.2000>.
- Benham P.P. and Crawford R.J. (1989). **Mechanics of Engineering Materials**. New York :
Longman Scientific.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- Benoit Vieille, Jérémie Aucher and Lakhdar Taleb. (2009). **Interdisciplinary and Integration Aspects in Structural Health Monitoring**. Journal of Materials Science and Engineering: A, Vol. 517, pp. 51–60.
- Civil Architectural and Environmental Engineering. (1997). **Direct Shear, Torsion Testing**. Missouri University of Science & Technology. Retrieved June 5, 2013, from <http://classes.mst.edu/civeng120/lessons/torsion/fracture/index.html>.
- Construction with Bamboo. (2005). **Glued Bamboo**. Retrieved June 25, 2013, from <http://www.conbam.info/pagesEN/leimbambus.html>.
- David Roylance. (2000). **Shear and Torsion**. Department of Materials Science and Engineering: Massachusetts Institute of Technology : Cambridge, MA 02139.
- D.J. Dunn. (nd). **Engineering Science H1 Outcom 1 – Tutoroal 4 Columns**. Retrieved June 25, 2013, from <http://www.freestudy.co.uk/engineering%20science%20h1/outcome%201%20t4.pdf>.
- Duane K. Miller. (2001). **Designing Welded Lap Joints**. Welding Innovation: Vol. 18, No. 3.
- Efunda. (2013). **Columns: Introduction**. Retrieved July 29, 2013, from http://www.efunda.com/formulae/solid_mechanics/columns/intro.cfm.
- Engineering Materials. (n.d.). **Types of fracture**. Retrieved June 12, 2013, from http://www.hsc.csu.edu.au/engineering_studies/application/lift/3210/index.html.
- Engineering Visualization. (2009). **ABC bridges on 3D Google (Sketchup) Warehouse**. Retrieved June 25, 2013, from <http://www.tallbridgeguy.com/2009/07>.
- Essam Al-Bahkali. (n.d). **Mechanical Engineering Design Welding, Bonding and the Design of Permanent Joints**. Retrieved June 12, 2013, from <http://www.google.co.th/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&frm=1&source=web&cd>.

Ferdinand P. Beer, Russell Johnston, John T. DeWolf and David F. Mazurek. (2012).

Mechanics of Materials. New York : Mc Graw Hill.

บรรณานุกรม (ต่อ)

Fire Tower Engineered Timber. (2007). **White Paper: Mechanically Laminated Beams.**

Retrieved June 25, 2013, from <http://www.ftet.biz/index.php?action=resources>.

G.M. Goodrich. (2013). **Toolbox Case Study 1: Valve Spring Failure.** [Element Materials Technology](#). Retrieved June 25, 2013, from

[https://www.element.com/information/ resources/articles-index](https://www.element.com/information/resources/articles-index).

Hearn E. J. (2000). **Mechanics of Materials 1: An Introduction to the Mechanics of Elastic and Plastic Deformation of Solids and Structural Materials.** Oxford : Butterworth-Heinemann.

James M. Gere and Barry J. Goodno. (2012). **Mechanics of Materials.** Stamford : Cengage Learning.

James M. Gere and Stephen P. Timoshenko. (1991). **Mechanics of Materials.** New York : Springer Science Business Media. B.V.

James O. Smith. (1939). **The Effect of Range of Stress on the Torsional Fatigue Strength of Steel.** The University of Illinoisurbana, Engineering Experiment Station Bulletin Series No. 316.

John Case, Lord Chilver and CarL T. F. Ross. (1999). **Strength of Materials and Structures.** London : Arnold.

Joseph E. Shigley. (2004). **Mechanical Engineering Design.** New York : McGraw-Hill.

Kurt Gramoll. (n.d.). **Bending Strain and Stress.** Retrieved June 25, 2013, from

<http://www.ecourses.ou.edu>.

Machinio. (2012). **Used Yilteks LPG Storage Tank.** Retrieved April 19, 2013, from

<http://www.machinio.com/listings/1348593-YILTEKS-LPG-Storage-Tank-Used-gas-tank-for-sale>.

Metal Pass. (2005). **Metallurgy & Materials.** Retrieved June 18, 2013, from

<http://www.metallpass.com/metallmaterials>.

Nirmal Bansal. (2009). **Strength of Materials**. New Delhi : Laxmi Publications (P) Ltd.

บรรณานุกรม (ต่อ)

Pablo G. C. Valencia. (n.d.). **Spherical Pressure Vessels**. Mechanical Metallurgy.

University of Puerto Rico at Mayaguez: Puerto Rico.

P.L. Hurricks. (2011). **Springs**. Retrieved June 25, 2013, from

<http://www.data4design.co.uk/PDF's/Springs%20text.pdf>.

Rajan S., Larry L. and Gray M. (2001). **Strengthening steel bridge sections using CFRP**

laminates. Composites Part B: Engineering, Volume 32, Issue 4, Pages 309–322.

Russell C. Hibbeler. (2013). **Mechanics of Materials**. New York : Prentice Hall

International Inc.

T. Dang Hoang, C. Herbelot and A. Imad. (2012). **On failure mode analysis in a bolted**

single lap joint under tension-shearing. Journal of Engineering Failure Analysis: Vol.24, pp. 9–25.

The Timber Post. (2013). **Green Square**. Retrieved June 25, 2013, from

<http://www.timberpost.com.au/public-spaces/green-square>.

Timoshenko S. (1940). **Strength of Materials : Part I Elementary Theory and Problems**.

New York : D. Van Nostrand Company, Inc.

Vitor Dias da Silva. (2006). **Mechanics and Strength of Materials**. Heidelberg : Springer-

Verlag.

Wikipedia. (2008). **Column**. Retrieved July 29, 2013, from [http://en.wikipedia.org/wiki/](http://en.wikipedia.org/wiki/Column)

Column.

William A. Nash. (1998). **Theory and Problems of Strength of Materials**. New York :

McGraw-Hill.

